ئۇشبۇ كىتاب ئېلكىتاب تورى تەرىپىدىن تارقىتىلدى

ئەزىز ئوقۇرمەن، ئۇشبۇ كىتاب ئاپتورىنىڭ رۇخسىتى ۋە تەلىپى
بىلەن ئېلكىتاب توردا تۇنجى بولۇپ تارقىتىلدى.

ئېلكىتاب تورى ئادرېسى:
www.elkitab.org

ئېلكىتاب

ئېلكىتاب تورى ئادرېسى:
www.elkitap.org

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

ئا. ئاسانقانوۋ | А. Асанканов | A. Asankanov

قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى

قىرغىزستان خەلقى ئاسسامبلېيەسى قۇرۇلغانلىقىنىڭ 20 يىللىقىغا ۋە
قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى «ئىتتىپاق» جەمئىيىتى قۇرۇلغانلىقىنىڭ
25 يىللىقىغا بېغىشلىنىدۇ.

Уйгуры Кыргызстана

**Двадцатилетию Ассамблеи народа Кыргызстана и
Двадцатипятилетию общества уйгуров «Иттипак» посвящается**

Uighurs of Kyrgyzstan

**Dedicated to the twentieth anniversary of the Assembly of the People of Kyrgyzstan
and twenty-fifth anniversary of "Ittipak" Uighurs Association**

بىشكەك - 2014 | Бишкек – 2014 | Bishkek – 2014

УДК 94(47)
ББК 63.3(2)
А 90

جاۋاپكەر مۇھەررىرلەر:

ئا. ئى. نارىنبايېۋ ـ قىرغىز رېسپۇبلىكىسى مىللىي پەنلەر ئاكادېمىيەسىنىڭ پەخرى ئاكادېمىگى، پەلسەپە پەنلىرىنىڭ دوكتورى، پروفېسسور.

ۋ. م. پلوسكىخ ـ قىرغىز رېسپۇبلىكىسى مىللىي پەنلەر ئاكادېمىيەسىنىڭ ئاكادېمىگى، پروفېسسور.

پىكىر يازغۇچىلار:

ت. ن. ئومۇربېكوۋ ـ تارىخ پەنلىرىنىڭ دوكتورى، پروفېسسور؛
د. ج. قاسىموۋا ـ فىلولوگىيە پەنلىرىنىڭ نامزىتى.

ئاسانقانوۋ ئابىلابېك. قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى. بىشكەك، 2014.

بۇ كىتاپتا ئۇيغۇرلارنىڭ قىرغىزستان يېرىگە كېلىشى، ئۇلارنىڭ سوۋېت ھاكىمىيىتىنى ئورنۇتۇشقا قاتناشقانلىغى، ئۇيغۇرلارغا قارىتا ستالىنچى سىياسىي رېپرېسسىيەلەر ئەكس ئەتتۈرۈلگەن. شۇنداقلا ئۇيغۇرلارنىڭ سوتسىئالىزم قۇرۇلۇشىغا، ئۇلۇق ۋەتەن ئۇرۇشىغا، رېسپۇبلىكىنىڭ مۇستەقىللىق يىللىرىدىكى ئىجتىمائىي ۋە سىياسىي ھاياتىغا قاتناشقانلىغى قىسقىچە بايان قىلىنىدۇ. رېسبۇپلىكىنىڭ تەرەققىياتىغا ئىقتىسادىي، ئىجتىمائىي ۋە مەدەنىي ساھالىرىغا قىرغىزستان ئۇيغۇر جامائىتىنىڭ كۆرۈنەرلىك ئوغلانلىرى ۋە قىزلىرىنىڭ كەڭ مىقياستا قوشقان تۆھپىلىرى يېزىلغان.

Ответ.редакторы:

А.И. Нарынбаев, почетный академик НАН КР, доктор филос. наук, профессор;

В.М. Плоских, академик НАН КР, доктор истор. наук, профессор

Рецензенты:

Т.Н. Омурбеков, доктор истор. наук, профессор;

Д.Дж. Касымова, кандидат филологических наук

АсанкановАбылабек. Уйгуры Кыргызстана. Бишкек, 2014.

В данной книге раскрываются появление уйгуров на территории Кыргызстана, их участие в становлении советской власти, сталинские политические репрессии по отношению к уйгурам. В краткой форме повествуется об участии уйгуров встроительстве социализма, Великой Отечественной войне, общественной и политической жизни республики в годы ее независимости.

Описывается роль известных сыновей и дочерей уйгурской общины Кыргызстана в хозяйственной, общественной и культурной жизни нашей страны, их вклад во всестороннее развитие республики.

Editors: A.I. Narynbaev, Honorary Academician of the National Academy of Sciences, Doctor of Philosophy, Professor;

V.M. Ploskih, Academician of the NAS KR, Doctor of History, Professor.

Reviewers:

T.N. Omurbekov, Doctor of History, Professor;

D.J. Kasymova, Candidate of Philology

Asankanov Abylabek. Uighurs of Kyrgyzstan. Bishkek, 2014

This book reveals the emergence of Uighurs in Kyrgyzstan, their participation in the establishment of the Soviet power, Stalin's political repression of the Uighurs. The book briefly narrates on the participation of Uighurs in the construction of socialism, in the Great Patriotic War, in public and political life of the country during the years of its independence.

The book describes the role of the famous sons and daughters of the Uighur community in Kyrgyzstan in the economic, social and cultural life of our country, their contribution to the overall development of the Republic.

А 0503020000-14
ISBN 978-9967-12-434-9
УДК 94(47)
ББК 63.3(2)

УДК 94(47)
ББК 63.3(2)
©Асанканов А., 2014

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

Дорогие читатели!

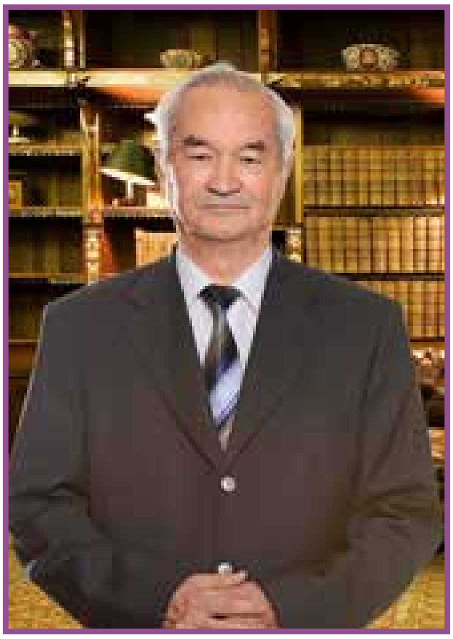

Настоящая книга об истории, культуре и традициях уйгуров Кыргызстана является плодом совместного творческого труда ее идейных вдохновителей, авторов и спонсоров. Замечу, что в Ваших руках достойная книга с самыми достоверными фактами, изложенными на доступном для современных читателей языке.

Уйгуры – тюркоязычный народ, издревле проживающий в Центральной Азии и оказавший огромное влияние на ход истории в Евразии. Мы знаем о каганатах и государствах, основанных уйгурами в разные периоды развития. Уйгурский народ вправе гордиться именами своих мыслителей, композиторов и поэтов. Уйгуры были и остаются искусными земледельцами, связанными с древних времен с сельским хозяйством. Далеко за пределами центральноазиатских государств распространяется слава уйгурской национальной кухни.

Отрадно сознавать, что уйгурское население принимает самое активное участие в политической, экономической, социальной и культурной жизни Кыргызской Республики. В настоящее время кыргызстанские уйгуры вместе с кыргызским и другими народами республики составляют единый народ Кыргызстана.

Уйгуров и кыргызов издавна связывает общая историческая судьба, общий тюркский язык, общая религия – ислам, схожие и близкие во многом обряды и традиции, образ жизни. Наше общее прошлое находило свое отражение в орхоно-енисейских памятниках, рунических письмах, в трудах таких титанов тюркоязычной литературы и культуры, как Джусуп Баласагын и Махмуд Кашгари.

Мы, кыргызы и уйгуры, в равной степени гордимся творческими успехами народной актрисы республики Айтурган Темировой. Она внесла и вносит большой вклад в развитие кыргызского кино и давно, по праву, считается любимой дочерью двух наших братских народов. Такие же теплые слова можно говорить о заслуженном артисте КР Султане Каримове. А творения в жанре живописи заслуженного деятеля культуры КР Сабитжана Бабаджанова по мотивам произведений Чынгыза Айтматова стали фактом и явлением современного изобразительного искусства страны. Юсуп Мусаев, мастер спорта СССР, бывший игрок команды «Алга» является кумиром многих молодых футболистов Кыргызстана. А научные исследования доктора философских наук, почетного академика НАН КР Азиза Нарынбаева способствуют развитию интеллектуального потенциала народа.

Уйгуры вместе с кыргызами бок о бок стоят в становлении демократического суверенного Кыргызстана. В 2000 году в Баткенских событиях погибли воины-уйгуры: капитан медицинской службы Руслан Самсаков и рядовой Асылбек Мухамеджанов. В апреле 2010 года от пуль снайперов на площади «Ала-Тоо» погиб сын уйгурского народа Фархат Ахметов. Также широко известно нам имя воина-интернационалиста, участника боевых действий в Баткене, полковника Малика Батталова. Уйгуров Кыргызстана в парламенте страны представляет Турсунтай Салимов, а столичном кенеше депутатов –Шавкет Нурдинов.

В Кыргызстане с 1989 года действует общество уйгуров «Иттипак» («Единство»), а с 1994 года выходит одноимённая общественно-политическая газета. В 1993 году по инициативе общества на Национальном телевидении и радио было организовано телерадиовещание на уйгурском языке.

Сегодня общественное объединение уйгуров «Иттипак» Кыргызской Республики признано всеми как единственное и полноправное представительство уйгуров в нашем государстве. Вся уйгурская общественность объединена вокруг настоящего общества. Его председателем в апреле 2012 года на седьмом курултае уйгуров Кыргызстана был избран Артык Хаджиев. В тот же год общество «Иттипак» было признано в Кыргызстане «лучшей диаспорой года» по версии журнала «Замандаш».

Уважаемый читатель! Данная книга –новый взгляд на историю и современное положение уйгуров в Кыргызской Республике. В ней вы найдете много интересного и полезного об этническом сообществе уйгуров, активной деятельности объединения “Иттипак”, о славных сынах и дочерях уйгуров Кыргызстана, которые внесли и вносят огромный вклад в развитие нашей многонациональной Родины.

Председатель
Совета Ассамблеи народа Кыргызстана,
академик Б. Мурзубраимов

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

Dear readers!

This book is about the history, culture and traditions of the Uighurs in Kyrgyzstan and is the result of a joint creative effort of its instigators, authors and sponsors. I would like to note that this is a worthy book in your hands, with the most reliable facts set out in an accessible language for modern readers.

The Uighurs are Turkic-speaking people, who have been living in Central Asia since the ancient times and who had a huge impact on the course of history in Eurasia. We know about Kaganates and the states founded by the Uighurs in different periods of development. The Uighur people can be proud of their thinkers, composers and poets. The Uighurs have always been and still remain to be skilled farmers, since the ancient times associatedwith agriculture. The glory of the Uighur ethnic cuisine goes far beyond the borders of the Central Asian states.

It is gratifying to know that the Uighur population takes an active part in the political, economic, social and cultural life of the Kyrgyz Republic. Currently, the Uighurs in Kyrgyzstan, along with the other nations, comprise a single nation of Kyrgyzstan.

The Uighurs and the Kyrgyz have long been bound by a common historical destiny, common Turkic language, a common religion - Islam, and similar in many respects rituals and traditions - way of life. Our common past is reflected in the Orkhon-Yenisei monuments, runic letters, in the writings of such titans of Turkic literature and culture as Dzhusupov Balasagyn and Mahmud Kashgari.

We, the Kyrgyz and the Uighurs, are equally proud of the successes of the creative folk actress of the Kyrgyz Republic (KR) - Aiturgan Temirova. She has made and is making a great contribution to the development of the Kyrgyz cinema, and is deservedly considered to be the beloved daughter of our two brotherly peoples. The same kind words can be said about the honored artist of the KR - Sultan Karimov. The paintings of the honored cultural figure of the KR - Sabitzhan Babadjanov, which are based on the works of Chyngyz Aitmatov, became the phenomenon of contemporary visual arts of the country. Yusuf Musayev, Master of Sports of the USSR, a former player of the team “Alga” is the idol of many young players in Kyrgyzstan. And research of the honorary academician of the NAS KR - Aziz Narynbaev contributes to the development of the intellectual potential of the people.

Standing side by side the Uighurs and the Kyrgyz are involved in the formation of a democratic sovereign Kyrgyzstan. In 2000, in the Batken events, Uighur warriors have been killed: Captain of medical service Ruslan Samsakov and Private Assylbek Mukhamedjanov. In April 2010, the bullets of snipers on the “Ala-Too” square took the life of the son of the Uighur people - Farhat Akhmetov. The name of the soldier-internationalist, combatant in Batken, Colonel Malik Battalov is also well known to us. The Uighurs in Kyrgyzstan are represented in the parliament by Tursuntay Salimov and in the capital Kenesh by the deputy -Shavket Nurdinov.

ھۆرمەتلىك كىتابخان!

قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ تارىخى، مەدەنىيىتى ۋە ئەنئەنىلىرى ھەققىدە يېزىلغان قولۇڭىزدىكى بۇ كىتاب ئۇنىڭ غايەۋىي ئىلھامچىلىرى، مۇئەللىپلىرى ۋە ساخاۋەتلىك ھامىيلىرىنىڭ بىرلىكتە ئېلىپ بارغان ئىجادىي ئەمگىكىنىڭ مەھسۇلىدۇر. مەزكۇر كىتاب ئەڭ ئىشەنچىلىك فاكتلار ئاساسىدا زامانىۋىي ئوقۇرمەنگە چۈشىنىشلىك تىلدا يېزىلغان ئەمگەكتۇر.

ئۇيغۇرلار - تۈركىي تىللىق خەلق. قەدىمدىن مەركىزىي ئاسىيە تەۋەسىدە ياشاپ كەلگەن ۋە ياۋروئاسىيە تارىخىنىڭ شەكىللىنىپ يۈكسىلىش تەرەققىياتىغا چوڭ ھەسسە قوشقان. ئۇيغۇرلار تەرىپىدىن دۇنيا تەرەققىياتىنىڭ ھەرخىل دەۋرلىرىدە بەرپا قىلىنغان قاغانات ۋە دۆلەتلەر بىزگە مەلۇم. ئۇيغۇر خەلقى ئۆزىنىڭ ئۇلۇغ مۇتەپەككۇرلىرى، شائىرلىرى، كومپوزىتورلىرى بىلەن پەخىرلىنىشكە ھەقلىقتۇر. ئۇيغۇرلار ئەزەلدىن يېزا ئىگىلىگى بىلەن شۇغۇللىنىپ كەلگەن ۋە ھازىرمۇ دېھقانچىلىق ئىشلىرىغا چېۋەر خەلق. ئۇيغۇرلارنىڭ مىللىي تائاملىرىنىڭ داڭقى بولسا، ئالەمگە مەشھۇر.

ئۇيغۇر ئاھالىسىنىڭ قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ سىياسىي، ئىختىسادىي، ئىجتىمائىي ۋە مەدەنىي ھاياتىغا پائال ئىشتىراك قىلىۋاتقانلىقىنى ھىس قىلىشنىڭ ئۆزى خۇرسەن بولارلىق ھادىسە. بۈگۈنكى كۈنلۈكتە قىرغىزستانلىق ئۇيغۇرلار قىرغىز رېسپۇبلىكىسىنىڭ باشقا خەلقلىرى بىلەن بىر قاتاردا قىرغىزستاننىڭ بىرتۇتاش خەلقىنى تەشكىل قىلىدۇ.

ئۇيغۇرلار بىلەن قىرغىزلار ئەزەلدىن ئورتاق تارىخىي تەغدىرگە ئىگە، تىلى بىلەن دىنى بىر، ئۆرپ-ئادەت ۋە ئەنئەنىلىرى، تۇرمۇش تەرزى بىر-بىرىگە يېقىن خەلقلەردۇر. بىزنىڭ ئورتاق ئۆتمۈشىمىز ئورخون-ئېنىسېي يادىكارلىقلىرىدا، رۇنا يېزىقلىرىدا، تۈركىي تىللىق خەلقلەرنىڭ ئەدەبىياتى ۋە مەدەنىيىتىنىڭ ئالە مشۇمۇل ئەللامىلىرى - يۈسۈپ بالاساغۇنىي ۋە ماھمۇد قەشقەرىي كەبى بۈيۈك ئالىملارنىڭ ئەمگەكلىرىدە ئۆز ئەكسىنى تاپقان.

بىز، قىرغىز ۋە ئۇيغۇرلار، رېسپۇبلىكىمىزنىڭ خەلق ئارتىسى ئايتۇرغان تېمىروۋانىڭ ئىجادىي مۇۋاپپەقىيەتلىرى بىلەن بىردەك پەخىرلىنىمىز. ئۇنىڭ قىرغىز كىنوسىنىڭ تەرەققىياتىغا قوشقان ۋە قوشىدىغان تۆھپىسى زور. ئۇ ھەقلىق رەۋىشتە ئىككى قېرىنداش خەلقنىڭ سۆيۈملۈك قىزى سانىلىدۇ. قىرغىزستاندا خىزمەت كۆرسەتكەن ئارتىس سۇلتان كەرىموۋ ھەققىدىمۇ شۇ كەبى ئىللىق سۆزلەرنى ئېيتىشقا بولىدۇ. قىرغىزستاندا خىزمەت كۆرسەتكەن ئەرباپ سابىتجان باباجانوۋنىڭ ژىۋوپىس ژانىرىدا چىڭگىز ئايتماتوۋ ئەسەرلىرى بويىچە ئىشلىگەن ئەمگەكلىرى ئېلىمىزنىڭ زامانىۋىي تەسۋىرىي سەنئىتىدىكى بىر كۆرۈنۈش بولۇپ قالدى. س س س ر نىڭ سپورت ماستېرى، «ئالغا» كوماندىسىنىڭ سابىق فۇتبولچىسى يۈسۈپ مۇسايېۋ قىرغىزستاننىڭ نۇرغۇنلىغان ياش فۇتبولچىلىرىنىڭ ئەڭ ياخشى كۆرىدىغان سپورتچىسى قاتارى سانىلىدۇ. پەلسەپە پەنلىرىنىڭ دوكتورى، قىرغىزستان مىللىي پەنلەر ئاكادېمىيەسىنىڭ پەخرىي ئاكادېمىگى ئەزىز نارىنباييېۋنىڭ ئىلمىي تەتقىقاتلىرى بولسا، خەلقىمىزنىڭ ئاڭ سەۋىيەسىنى ئۆستۈرۈپ رىۋاجلاندۇرۇش جەھەتتىن تۈرتكە بولماقتا.

ئۇيغۇرلار دېموكراتىك مۇستەقىل قىرغىزستاننىڭ شەكىللىنىشىدە قىرغىز خەلقى بىلەن يانمۇ-يان تۇرۇپ كەلمەكتە. 2000 - يىلى يۈز بەرگەن باتكېن ۋەقەسىدە ئۇيغۇرلار پەرزەنتلىرىدىن: مېدىتسىنا خىزمىتىنىڭ كاپىتانى رۇسلان سامساقوۋ بىلەن ئەسكەر ئاسىلبېك مۇخامېدجانوۋلار قۇربان بولدى. 2010 - يىلى ئاپرېل ئېيىدا ئالا-تاغ مەيدانىدا بولۇپ ئۆتكەن ۋەقەلەردىمۇ ئۇيغۇر پەرزەنتى پەرھات ئەخمەتوۋ سنايپېرلار ئوقىدىن جاراھەتلىنىپ

Глубокоуважаемый читатель!

Книга, которую Вы держите в руках, посвящена 25-летию создания уйгурами Кыргызстана своего объединения – общества “Иттипак”. Общественное объединение уйгуров страны за четверть века проделало огромную организаторскую, общественную, культурно-просветительскую работу среди уйгурского сообщества по объединению, возрождению и активному функционированию языка, традиции, культуры и, самое главное, сохранению этнической самоидентификации.

Уйгурский народ Кыргызстана, в семье единой, вместе с другими этническими сообществами стремятся создать свободное и демократическое общество. В построении свободного общества и совершении успехов в общественной жизни и экономике нашей страны, наряду с другими народами активно участвуют и уйгуры. В то же время, уйгуры искренне разделяют с народом Кыргызстана жизненные трудности.

Общество “Иттипак” двадцать лет тому назад, наряду с рядом национально-культурных центров этнических сообществ Кыргызстана стояло у истоков создания Ассамблеи народа Кыргызстана, чем мы гордимся. Общество “Иттипак” в тесном взаимодействии с Ассамблеей народа Кыргызстана стремится создать толерантное общество в Кыргызстане и делает все для того, чтобы на нашем “островке демократии” были мир и спокойствие.

Задачей авторов является рассказать об уйгурском сообществе, истории народа, его драматических периодах, многогранной культуре, языке, традициях, вкладе в развитие Кыргызстана, ославных сынах и дочерях уйгуров Кыргызстана.

Материал для книги собиралсяв течение последних лет. Это – архивные документы, неоднократные полевые исследования общества «Иттипак» по стране, рассказы информаторов, материалы СМИ и многие другие. Идея создания книги принадлежит обществу «Иттипак». Но должен сказать, что без помощи и поддержки всего уйгурского жамаата, осуществление нашей идеи было бы невозможно.

В книгу вошли фотографии многих современников, которыми гордится наш народ и вся страна: это герои, руководители органов местного самоуправления, отраслей, ученые, чемпионы, артисты, врачи и многие другие. Их имена и труд прославили нашу страну далеко за ее пределами, способствуют ее развитию по многим направлениям. Посредством этих строк хочу выразить им благодарность за их бескорыстный и неоценимый труд.

Мы собрали и проанализировали большое количество архивных документов, в которых говорится о героическом прошлом нашего народа в годы строительства социализма, сталинских репрессий и Великой Отечественной войны.

Искреннюю благодарность выражаю Музаппархану Курбанову, Акбару Баудунову, Осману Турдиеву, Махаматжану Ясынову, Абдрахиму Хапизову, Мавлюдаханум Ахметовой, Сабине Исраиловой, Мадине Муллахуновой, Наргизе Исмаиловой, Санобар Зуниевой, Гульбостан Ибдиминовой, Райхан Баратовой за их существенный вклад в подготовке и написании книги.

Глубокую признательность выражаю автору книги, выявившему ранее неизвестные документы в архивах нашей страны об уйгурах в первые годы советской власти, Союзе “Уйгур”, в период сталинских репрессий и другим аспектам жизни уйгурской общины, вместе с нами упорно собиравшего материалы в полевых условиях на юге Кыргызстана, в Чуйской долине и Иссык-Кульской области.

Дорогой читатель, надеемся, что книга вызовет интерес не только внутри уйгурского сообщества, но станет своеобразным мостом в развитии межэтнического единства и согласия между разными сообществами нашего многонационального государства.

Председатель общества
уйгуров “Иттипак” А. Хаджиев

www.uyghurkitap.com

Since 1989 in Kyrgyzstan operates the Association of Uighurs entitled "Ittipak" ("Unity") and since 1994 a socio-political newspaper under the same title is being published. In 1993, under the initiative of the association, broadcasting in the Uighur language was organized at the national television and radio.

Today, a public association of the Uighurs "Ittipak" of the Kyrgyz Republic is recognized as the only and full representative entity of the Uighurs in our country. The entire Uighur community is united around this association. In April 2012, on the seventh kurultai of the Uighurs in Kyrgyzstan, Artik Hajj was elected as its Chairman. In the same year, the "Ittipak" Association was recognized as the "best diaspora of the year" in Kyrgyzstan by "Zamandash" magazine.

Dear Reader! This book resembles a new look at the history and current status of the Uighurs in the Kyrgyz Republic. In it you will find a lot of interesting and useful information on the ethnic Uighur community, activity of "Ittipak" Association, the glorious sons and daughters of the Uighurs in Kyrgyzstan that have made and are making a huge contribution to the development of our multinational country.

Chairman of the Assembly Council of the people of Kyrgyzstan,
Academician
B. Murzubraimov

Dear Reader!

The book that you are holding in your hands is dedicated to the 25th anniversary of the establishment of the association of Uighurs in Kyrgyzstan - the "Ittipak" Association. The public association of the country's Uighurs over the period of the quarter of a century has made a tremendous organizational, social, cultural and educational effort among the Uighur community on the unification and revival and active functioning of language, tradition, culture and, most importantly, the preservation of ethnic identity.

The Uighur people of Kyrgyzstan, in a single family, together with other ethnic communities are seeking to create a free and democratic society in our country. The Uighurs are actively involved in the process of building a free society and committing success in public life and the economy, along with other nations. At the same time, the Uighurs sincerely share the difficulties of life with other people of Kyrgyzstan.

Twenty years ago, the "Ittipak" Association, along with a number of national and cultural centers of ethnic communities in Kyrgyzstan stood at the origins of the Assembly of the People of Kyrgyzstan, of which we are very proud. The "Ittipak" Association, in close collaboration with the Assembly of the People of Kyrgyzstan seeks to create a tolerant society in Kyrgyzstan and is doing everything to ensure peace in our "island of democracy".

جان ئۈزدى. شۇنداقلا باتكېندىكى ھەربىي ھەرىكەتلەر ئىشتىراكچىسى، جەڭچى-ئىنتېرناتسونالىست پولكوۋنىك مالىك باتتالوۋنىڭ ئىسمى ھەممىزگە ياخشى تونۇشتۇر. قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىغا دۆلەت پارلامېنتىدا تۇرسۇنتاي سەلىموۋ، شەھەرلىك كېڭەشتە شاۋكەت نۇردىنوۋ ۋەكىللىك قىلىدۇ.

قىرغىزستاندا 1989 - يىلدىن باشلاپ «ئىتتىپاق» ناملىق ئۇيغۇرلار جەمئىيىتى پائالىيەت يۈرگۈزمەكتە، 1994 - يىلدىن شۇ نام بىلەن ئىجتىمائىي-سىياسىي گېزىت نەشر قىلىنىۋاتىدۇ. 1993 - يىلى جەمئىيەتنىڭ تەشەببۇسى بىلەن مىللىي تېلېۋىدېنىي ۋە رادىئو تەركىۋىدە ئۇيغۇر تىلىدا يۈرگۈزۈلىدىغان رادىئو ئاڭلىتىش پروگراممىسى تەشكىللەشتۈرۈلدى.

بۈگۈنكى كۈندە قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ جەمئىيەتلىك بىرلەشمىسى «ئىتتىپاق» كۆپچىلىك تەرىپىدىن دۆلىتىمىزدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ بىردىن بىر ۋە تولۇق ھوقۇقلۇق ۋاكالەتخانىسى دەپ ئېتىراپ قىلىنىدى. ئۇيغۇر جامائەتچىلىگىنىڭ ھەممىسى مەزكۇر جەمئىيەت ئەتراپىغا توپلانغان. 2012 - يىلى ئاپرېل ئېيىدا قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ يەتتىنچى قۇرۇلتىيىدا ئارتىق ھاجىيېۋ جەمئىيەتنىڭ رەئىسى بولۇپ سايلاندى. شۇ يىلى «ئىتتىپاق» جەمئىيىتى قىرغىزستاندا «يىلنىڭ ئەڭ ياخشى دىئاسپورىسى» دەپ تونۇلدى. بۇ ھەقتە «زامانداش» ژۇرنالىدا ئەخبارات بېرىلدى.

ھۆرمەتلىك كىتاپخان! مەزكۇر كىتاپ - قىرغىز رېسپۇبلىكىسىدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخى ۋە ھازىرقى ۋە زىيىتىگە يېڭىچە قاراش بولۇپ سانىلىدۇ. سىز بۇ كىتاپتىن ئۇيغۇرلارنىڭ ئېتنىكىلىق جەمئىيىتى «ئىتتىپاق» بىرلەشمىسىنىڭ ئىش-پائالىيىتى، شۇنداقلا كۆپ مىللەتلىك ۋەتىنىمىزنىڭ تەرەققىياتىغا چوڭ تۆھپە قوشقان ۋە قوشۇپ كېلىۋاتقان قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ شەرەپلىك قىز ۋە ئوغلانلىرى ھەققىدە كۆپلىگەن قىزىقارلىق ۋە پايدىلىق مەلۇماتلارنى تاپالايسىز.

قىرغىزستان خەلقى ئاسسامبلېيەسى
كېڭەشىنىڭ رەئىسى، ئاكادېمىك
ب.مۇرزۇبرائىموۋ

مۇھتەرەم كىتاپخان!

قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى بۈنىڭدىن 25 يىل مۇقەددەم ئۆزلىرىنىڭ - «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنى بەرپا قىلغان ئېدى. قولۇڭىزدىكى كىتاپ شۇ شانلىق تەۋەللۇد مۇناسىۋىتى بىلەن نەشر قىلىنغان ئەمگەك. قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ جەمئىيەتلىك بىرلەشمىسى چارەك ئەسىر مابەينىدا ئۇيغۇر جەمئىيىتى ئارىسىدا تەشكىلاتچىلىق، جەمئىيەتلىك، مەدەنىي-ئاقارتىش ئىشلىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇپ كەلمەكتە. جەمئىيەتنىڭ پائالىيىتى، تىلىمىزنى ساقلاپ قىلىش، ئۇنىڭ قوللىنىلىش دائىرىسىنى كېڭەيتىش، ئەنئەنە ۋە مەدەنىيىتىمىزنى قايتا تىكلەش ۋە ساقلاپ قېلىشقا قارىتىلغان. جۈملىدىن جەمئىيەتنىڭ ئالدىغا قويغان ئەڭ مۇھىم مەخسەت-ۋەزىپىلىرىنىڭ بىرى - ئېتنىك ئۆزلۈكنى ساقلاپ قېلىشتىن ئىبارەتتۇر.

قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى، باشقا ئېتنىك بىرلەشمىلەر بىلەن بىر سەپتە ئەركىن ۋە دېموكراتىك جەمئىيەت قۇرۇشقا ئىنتىلىدۇ، دۆلىتىمىزنىڭ ئەركىن رىۋاجلىنىپ ئىجتىمائىي ھايات ۋە ئىختىسادىي جەھەتتىن يېڭى ئۇتۇقلارنى قولغا كەلتۈرۈشىدە ئۇيغۇرلارمۇ باشقا مىللەتلەر قاتارى ئۆز ھەسسىسىنى قوشۇپ، قىرغىزستان خەلقى بىلەن ھاياتىي مۈشكۈللۈكلەرنى تەڭ بۆلۈشۈپ،

От автора

Кыргызстан – многонациональная страна. На этой древней и благодатной земле, вместе с кыргызами единой семьей живут, трудятся, строят и участвуют в ее развитии многие этносы – узбеки, русские, украинцы, белорусы, дунгане, казахи, корейцы, немцы и многие другие. Уйгурский этнос занимает свое достойное место среди этих этнических сообществ страны.На территории современного Кыргызстана уйгуры проживают с давних времен. Переселение уйгуров продолжалось в течение всего XX столетия. Официально численность уйгуров Кыргызстана насчитывает свыше 50 тысяч человек. Они являются неделимой частью нашей многонациональной страны.

В среде уйгуров, как, впрочем, и других этносов Кыргызстана, интенсивно идут этносоциальные процессы– увеличивается их количество, повышается уровень образования, они вместе с другими народами трудятся во всех сферах общественной жизни, участвуют в управлении государством, сохраняют и развивают свои культурные традиции.

Уйгуры прошли долгий и славный путь развития, и сейчас они в единстве с другими этническими сообществами Кыргызстана несут ответственность за судьбу страны и за ее будущее. Однако, история, культурное наследие, язык и другие стороны социальной жизни уйгуров Кыргызстана еще не стали предметом отдельного комплексного изучения.

Формирование уйгурской диаспоры в Кыргызстане, их участие в строительстве социализма в первые годы Советской власти, в коллективизации и индустриализации отсталого аграрного региона нуждается в глубоком исследовании со стороны ученых-обществоведов. Уйгуры, как и другие народы Кыргызстана сильно пострадали в годы политических репрессийи Великой Отечественной войны. В послевоенный период и в период становления независимости Кыргызстана уйгуры активно участвуют в общем деле развития страны.

В Кыргызстане вот уже четверть века ведет активную работу Общество уйгуров “Иттипак”, которое многое сделало в решении задач по сохранению этнической самобытности,самоидентификации уйгуров Кыргызстана, особенно среди молодежи. Вот уже двадцать лет, как существует печатный орган общества на уйгурском языке “Иттипак”. При Гостелерадио Кыргызстана ведется передача на уйгурском языке.

Уважаемый читатель, книга была подготовлена к 25-летию образования Общественного объединения уйгуров “Иттипак.” Для подготовки книги был собран архивный, полевой, статистический и другие материалы. Обществом “Иттипак”были организованы полевые этнологические экспедиции в Ошскую и Джалал-Абадскую области и некоторые районы Чуйской области, куда автор выезжал вместе с руководителем Общества уйгуров “Иттипак” Артыком Хаджиевым.

Поскольку книга была подготовлена в сжатые сроки, то уважаемый читатель возможно заметит некоторые упущения, касающиеся многогранной жизни уйгуров Кыргызстана. Мы готовили ее издание к юбилею ОО “Иттипак”, поэтому автор заранее просит извинения, если какие-либо аспекты из истории, общественной жизни уйгуров, а также известные личности, внесшие большой вклад в развитие Кыргызстана,остались “за бортом исследования”.

В то же время, следует подчеркнуть, что данная книга, по мнению автора, послужит основой для нового глубокого и широкого исследования этнокультурных проблем уйгуров в Кыргызстане.

Книга не была бы подготовлена к юбилею, если бы не активная помощь группы энтузиастов, оказавших содействие в сборе материалов по уйгурам Кыргызстана. Так, группа молодых исследователей и сотрудники государственных органов помогли автору собрать архивные материалы(А.Джоошбекова, Тентигул кызы Назира, Н. Султаналиева, Б.Абдрахманов, М. Ажыканов), материалы Национальной библиотекиКР (С.Эралиев),Государственного исторического музея (Р. Магометова и др.).

Автор благодарен ветерану войны и труда, член-корреспонденту НАН КР, почетному академику НАН КР, доктору философских наук, профессору А.И. Нарынбаеву; академику НАН КР, доктору исторических наук, профессору В.М. Плоских; кандидату филологических наук Д.Ж.Касымовой и другим за их ценные советы, предложения и замечания по улучшению содержания и структуры книги.

Выражаю искреннюю признательность автору фотосюжетов книги, фотокорреспонденту газеты “Слово Кыргызстана”, В.С.Пархоменко.

А. Асанканов

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

The author's task is to tell about the Uighur community, the people's history, its dramatic periods, multifaceted culture, language, traditions, and contributions to the development of Kyrgyzstan, infamous daughters and sons of the Uighurs in Kyrgyzstan. The material for the book was collected over the last few years and includes: archival documents, numerous field studies of "Ittipak" Association in the country, stories of informants, media materials, and many other sources. The idea of creating a book belongs to the "Ittipak" Association. But I must say that without the help and support of the entire Uyghur Jamaat, the implementation of our ideas would have been impossible.

The book includes photographs of many contemporaries, in whom our people and the whole country take pride: the heroes, the heads of local self-governments, industries; scholars and champions, artists, doctors, and many others. Their names and work glorify our country far beyond its borders, and promote its development in many areas. Through these lines, I would like to thank them for their genuine and invaluable work.

We collected and analyzed a large number of archival documents, which describe the heroic past of our people during the construction of socialism, Stalin's repressions and the Great Patriotic War. I express my sincere gratitude to Muzapparhan Kurbanov, Akbar Baudunov, and Abdrakhim Hapizov for their valuable advice and consultations in the process of writing this book. I would like to acknowledge the tremendous work of collecting and organizing the materials which formed the basis of this book, performed by the Chairman of the committee on education and science of the "Ittipak" Association - Gulbostan Ibdiminova and the executive secretary Raihan Baratova.

A grateful acknowledgment is made to the author of the book, who identified previously unknown documents in the archives of our country about the Uighurs in the first years of Soviet power, the Union of "Uighurs" in the period of Stalin's repressions and other aspects of life of the Uighur community. The author joined us in the efforts to collect materials in the field in southern Kyrgyzstan, in Chui Valley and in Issyk-Kul province.

Dear reader, we hope that the book will be of interest not only within the Uighur community, but will become a bridge to development of the inter-ethnic unity and harmony among the different communities of our multinational country.

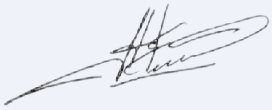

Chairman of the Association
of Uighurs "Ittipak"
A. Hadjiev

The author's foreword

Kyrgyzstan is a multiethnic country. On this ancient and fertile land, together with the Kyrgyz, as a single family many ethnicities live, work, build and participate in its development, among them are: Uzbeks, Russians, Ukrainians, Belarusians, Dungans, Kazakhs, Koreans, Germans

توسالغۇلۇقلارنى بىللە يېڭىپ كەلمەكتە.

«ئىتتىپاق» جەمئىيىتى بۇنىڭدىن يىگىرمە يىل مۇقەددەم، قىرغىزستاندىكى بىرقاتار ئېتنىك ئۇيۇشمىلارنىڭ مىللىي-مەدەنىي مەركەزلىرى بىلەن بىر سەپتە قىرغىزستان خەلقى ئاسسامبلېيەسىنى قۇرۇش مەۋقەسىدە بولدى، بىز ئۈچۈن بۇ پەخىرلىنەرلىك ھادىسە، ئەلۋەتتە. «ئىتتىپاق» جەمئىيىتى قىرغىزستان خەلقى ئاسسامبلېيەسى بىلەن ھەمكارلىقتا قىرغىزستاندا تولېرانتلىق (باشقىلارنىڭ پىكرىگە، دىنىغا، خۇلقى مۆجەزىگە قارىتا قىززىققانلىق كۆرسەتمەسلىك) جەمئىيەت قۇرۇشقا ئىنتىلىدۇ، ھەم «دېموكراتىيەلىك ئارىلىمىزدا» ھەردايىم تىنىچلىق ۋە خاتىرجەملىك بولۇشى ئۈچۈن بارلىق ئىمكانىيەتلەردىن پايدىلىنىدۇ.

مۇئەللىپلەرنىڭ ئالدىغا قويۇلغان ۋەزىپىلىرى: ئۇيغۇر جامائىتى، خەلقىمىزنىڭ تارىخى، باشتىن كەچۈرگەن پاجىئەلىك دەۋرلىرى، كۆپ قىرلىق مەدەنىيىتى، تىلى، ئەنئەنەلىرى، دۆلىتىمىز تەرەققىياتىغا قوشقان تۆھپىلىرى، قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ شانلىق قىز ۋە ئوغلانلىرى ھەققىدە ئېيتىپ بېرىشتىن ئىبارەت بولدى.

كىتاپ ماتېرىئالى كېيىنكى بىرنەچچە يىللار داۋامىدا توپلاندى. بۇلار - ئارخىۋ ھۆججەتلىرى، «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ مەملىكەت بويىچە بىرنەچچە قېتىم ئېلىپ بارغان ئىزدىنىشلىرى، ئەخباراتچىلارنىڭ مەلۇماتلىرى، ئاممىۋي ئەخبارات قۇراللىرىنىڭ ماتېرىئاللىرى ۋە باشقىلار. كىتاپنى بەرپا قىلىش غايىسى «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىگە مەنسۇپتۇر. ئاما شۇ نەرسىنى ئېيتىپ ئۆتۈش كېرەككى، ئۇيغۇر جامائىتىنىڭ ياردېمىسىز بىزنىڭ غايىمىزنىڭ روياپقا چىقىشى ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى.

كىتاپ سەھىپىلىرىدە خەلقىمىز ۋە ئېلىمىزنىڭ ئىپتىخارى بولغان كۆپلىگەن زاماندىشلىرىمىزنىڭ فوتوسۈرەتلىرى ئورۇن ئالدى، ئۇلار - قەھرىمانلار، ئۆز-ئۆزىنى باشقۇرۇش يەرلىك ئورگانلىرىنىڭ رەھبەرلىرى، ئالىملار، مۇئەللىملەر، تەن-ھەركەتچىلەر، ئارتىستلار، دوختۇرلار ۋە باشقىلار. ئۇلارنىڭ ئەمگىگى ئېلىمىزنى ئالەمگە تونۇتتى ۋە مەملىكىتىمىزنىڭ كۆپلىگەن يۆنىلىشلەر بويىچە تەرەققىي ئېتىشىگە ئىمكانىيەت ياراتماقتا. مەزكۇر قۇرلار ئارقىلىق ئۇلارنىڭ غەرەزسىز ۋە بىباھا مېھنىتى ئۈچۈن مىننەتدارلىغىمنى بىلدۈرمەكچىمەن.

بىز سوتسىيالىزم قۇرۇلۇشى، ستالىنىنىڭ تەقىپلەش سىياستى ۋە ئۇلۇق ۋەتەن ئۇرۇشى يىللىرىدىكى خەلقىمىزنىڭ قەھرىمانە ئۆتمۈشى ھەققىدە مەلۇماتلار يېزىلغان كۆپلىگەن ئارخىۋ ھۆججەتلىرىنى يىغىپ، تەكشۈرۈپ چىقتۇق. مۇزەپپەرخان قۇربانوۋقا، ئەكبەرجان باۋدۇنوۋقا، ئابدۇرەھىم ھاپىزوۋقا، ئوسمان تۇردىېۋقا، مەھەممەتجان ياسىنوۋقا، مەۋلۇدا ئەخمېتوۋاغا، سەبىنە ئىسرائىلوۋاغا، مەدىنە مۇللاخۇنوۋاغا، نارگىزە ئىسمائىلوۋاغا، گۈلبوستان ئىبدىمىنوۋاغا، رەيھان باراتوۋاغا، سەنەۋەر زۇنىيېۋالارغا موشۇ كىتاپنى تەييارلاشتا ۋە يېزىپ چىقىشتا قوشقان ھەسسىلىرى ئۈچۈن ئۆزەمنىڭ چوڭقۇر مىننەتدارلىغىمنى ئىزھار قىلىمەن.

سوۋېت ھۆكۈمىتىنىڭ دەسلەپكى دەۋرلىرىدىكى ئۇيغۇرلار ۋە شۇنداقلا ئەشۇ مەزگىللەردە قۇرۇلغان «ئۇيغۇر» ئىتتىپاقى، ئۇيغۇرلارنىڭ ستالىن تەقىبىگە ئۇچۇرۇشى توغرىسىدىكى ئۇيغۇرلار ھاياتىغا تېگىشلىك ۋە موشۇ كۈنگىچىلىك ھېچ كىمگە مەلۇم بولمىغان ھۆججەتلەرنى دۆلىتىمىز ئارخىۋلىرىدىن ئىزدەپ تاپقان، بىز بىلەن جۇمھۇرىيەتنىڭ جەنۇبى قىسمىدا ۋە چۈي، ئىسسىق-كۆل تەۋەلىرىدە بىللە ژۈرۈپ ماتېرىئال توپلىغان مەزكۇر كىتاپنىڭ ئاۋتورىغا ئۆزەمنىڭ چەكسىز مىننەتدارلىغىمنى ئىزھار قىلىمەن.

قىممەتلىك كىتاپخان، مەزكۇر كىتاپ ئۇيغۇر جامائەت-چىلىگىنىڭ دائىرىسىدىلا قىزىقىش تۇغدۇرۇپ قالماستىن، كۆپ

Глава 1. Страницы истории уйгуров Кыргызстана

Уйгуры на территории современного Кыргызстана

Уйгуры – один из древних тюркских народов Центральной Азии, имеющие богатую историю, культуру, которые оказали существенное влияние на ход истории государств и народов на огромной территории, где жили и живут многочисленные этнические объединения, имеющие свои исторические корни, особенности хозяйствования, религии, культуры.

Через крупные торговые центры Сиан и Дуньхуан, где жили уйгуры, наряду с другими этническими сообществами, много веков проходил торговый караванный маршрут – Великий Шелковый путь, следовавший через пустыни и оазисы Восточного Туркестана, перевалы Памира и Тенир-Тоо в Центральную Азию и дальше на запад в Европу. В это же время уйгуры активно принимали участие в создании и существовании средневековых государств на территории Центральной Азии.

Уйгуры были расселены в таких крупных торговых городах, как Турфан, Кашгар, Корла, Кумул, Хотан, Аксу, Кучар, Карашар, Яркенд и многие другие, а также в сельской местности, что благоприятствовало занятию орошаемым земледелием. И на этой территории в древности и средневековье происходил этногенез уйгуров.

Ислам сыграл активную роль в формировании этнической идентификации уйгурского этноса в Кашгарии. Ислам повлиял почти на все стороны общественной жизни уйгуров. В то же время в процессе формирования мировоззрения уйгуров в древности важную роль сыграли различные религии такие, как шаманизм, тенгрианство, манихейство, буддизм с древнейших времен до конца X века. И все эти религиозные учения оставили свой след в богатой общественной и культурной истории уйгуров.

Крупные народные антифеодальные восстания произошедшие в Кашгарии в конце XVIII – первой половине XIXвв. повлекли за собой миграции тысяч семей уйгуров-кашгарцев в Семиреченскую область и Ферганскую долину, спасавшихся от цинских властей.[1] По некоторым данным за этот период на территорию Кокандского ханства переселилось от 85 до 165 тыс. кашгарцев.[2] У переселенцев в Ферганскую долину достаточно долго сохранялась региональная идентичность в своем этнониме и этническом самосознании. В XIX веке только в Ферганской долине было более двадцати названий сел Кашгар–Кыштак, которых основывали выходцы и переселенцы из Кашгара и его окрестностей со второй половины XVIII века.В окрестностях города Ош имеется село Кашгар-Кыштак, которое было основано в первой половине XIX в. в основном выходцами из Кашгара.

По данным переписи населения СССР 1926 года на территории Кыргызстана насчитывалось 8,3 тыс. уйгуров, что составляло 0,8% от всего населения автономной республики, в том числе городских – 1,5 тыс., сельских – 6,7 тыс.[3]

Характерной чертой расселения уйгуров на территории Кыргызстана было, то, что в Ферганской долине, в основном расселились выходцы из Кашгара. Кашгарцы, близкие по языку, быту и культуре к оседлому земледельческому узбекскому населению, поселялись в Ферганской долине, а выходцы из Илийского края преимущественно расселены среди кыргызского, русского и казахского населения Семиречья.

Расселение уйгуров по республике неравномерно; прежде всего ими были освоены Чуйская, Ферганская долины, некоторая часть побережья озера Иссык-Куль. На юге Кыргызстана уйгурские поселения были сконцентрированы вокруг городов Ош, Узген, Джалал-Абад, в Чуйской области: в Аламединском, Кантском районах, городах Токмак, Кара-Балта и в г. Пишпек; в районах озера Иссык-Куль: г. Каракол, в с. Ырдык Джеты-Огузского района; в Нарынской области–с. Ат-Башы.

---

1 Бернштам А.Н. Уйгуры и Семиречье / В кн.: Белек С.Е. Малову. Фрунзе, 1946.

2 Гейер Н.Н. Весь русский Туркестан. Ташкент, 1908. С.258.

3 Там же.

*Примечание автора: районы и города республики даны в работе по их современным названиям, за исключением г. Пишпек.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

and many others. The Uighur ethnic group takes its rightful place among the ethnic communities in the country.

The Uighurs settled in the territory of modern Kyrgyzstan many centuries ago. Migration of Uighurs continued in the duration of the whole XX century. The official number of Uighurs in Kyrgyzstan exceeds 50 thousand people. They are an indivisible part of our multinational country.

Among the Uighurs, as among the other ethnic groups of Kyrgyzstan, intensive ethno social processes are taking place: they increase in number, their level of education gets higher, together with other peoples they are working in all areas of public life, participate in the government, preserve and develop their cultural traditions.

The Uighurs have come a long and glorious path of development, and now, in conjunction with other ethnic communities in Kyrgyzstan, they are responsible for the fate of the country and its future. However, the history, cultural heritage, language and other aspects of social life of Uighurs in Kyrgyzstan have not become the subject of a complex study.

The formation of the Uighur community in Kyrgyzstan, their participation in the building of socialism in the first years of Soviet power, collectivization and industrialization of backward agrarian region, requires a deep study on the part of social scientists. The Uighurs, like other peoples of Kyrgyzstan, suffered greatly during the years of political repression of WWII. In the post-war period and in the period of independence of Kyrgyzstan the Uighurs are actively involved in the development of the country.

In Kyrgyzstan, the Association of Uighurs "Ittipak" has been active for a quarter of a century, and has made great efforts in the task of preserving the ethnic identity and self-identity of the Uighurs in Kyrgyzstan, especially among the young people. For twenty years now, there has been functioning a publishing unit "Ittipak" that makes publications in the Uighur language. The Kyrgyz State Radio and Television broadcasts in the Uighur language.

Dear reader, this book was prepared for the 25th anniversary of the formation of "Ittipak" Public Association. Archival, field, statistical and other materials had been gathered for preparation of the book. The "Ittipak" Association organized field ethnological expeditions in Osh and Jalal-Abad provinces, and some areas of Chui province, where the author went along with the head of the "Ittipak" Association Artik Hajiyev.

Since the book was prepared in a short time, the readers may notice some omissions relating to a multi-faceted life of the Uighurs in Kyrgyzstan. We prepared the book for the anniversary edition of the NGO "Ittipak", so the author apologizes in advance if any aspects of the history and social life of the Uighurs, as well as well-known personalities, who have made a great contribution to the development of Kyrgyzstan, were "left out of the study."

At the same time, it should be emphasized that this book, in the author's opinion, will serve as great basis for

مىللەتلىك دۆلىتىمىزنىڭ تۇرلۇك جەمئىيەتلىرى ئارىسىدىكى مىللەتلەر ئارا بىرلىك ھەم ئىتتىپاقلىقنىڭ رىۋاجلىنىشىدا ئالاھىدە بىر ۋاستە بولالايدۇ، دېگەن ئۈمۈتتىمەن.

قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى
«ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى
ئا. ھاجىيېۋ

مۇئەللىپتىن

قىرغىزستان - كۆپ مىللەتلىك دۆلەت. بۇ قەدىمىي ۋە پاراۋەن زېمىندا، قىرغىز خەلقى بىلەن بىر ئائىلىدە: ئۆزبەكلەر، رۇسلار، ئۇكرائىنلار، بېلورۇسلار، تۇڭگانلار، قازاقلار، كورېيىسلار، نېمىسلار ۋە باشقا كۆپلىگەن مىللەتلەر ۋەتەن بەخت-سائادىتى ئۈچۈن مېھنەت قىلىپ، دۆلەت تەرەققىياتىغا ئۈلۈش قوشماقتا. ئۇيغۇرلار ئېلىمىزدىكى مەزكۇر مىللەتلەرنىڭ ئارىسىدا ئۆزىنىڭ مۇناسىپ ئورنىغا ئېگە.

بۈگۈنكى قىرغىزستان يېرىدە ئۇيغۇرلار قەدىمدىن تارتىپ ياشاپ كەلگەن. ئۇيغۇرلارنىڭ بۇ زېمىنگە كۆچۈپ كېلىشى XX - ئەسىرگىچە داۋاملاشقان. قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ سانى رەسمىي ھېساپ بويىچە 50 مىڭ ئادەمدىن ئارتۇق بولۇپ، ئۇلار كۆپ مىللەتلىك دۆلىتىمىزنىڭ ئاجرالماس بىر قىسمى بولۇپ سانىلىدۇ.

ئۇيغۇرلار ئارىسىدا، شۇنداقلا قىرغىزستاندىكى باشقا ئېتنوسلار ئارىسىدىمۇ، ئېتنو-ئىجتىمائىي جەريانلار زور سۈرئەت بىلەن يۈز بەرمەكتە، ئۇلار سان جەھەتتىن ئۆسمەكتە، بىلىم دەرىجىسى يۇكسەلمەكتە، باشقا خەلقلەر بىلەن بىر قاتاردا جەمئىيەت ھاياتىنىڭ بارلىق ساھالىرىدا ئەمگەك قىلماقتا، دۆلەتنى ئىدارە قىلىش ئىشلىرىغا قاتناشماقتا، ئۆزىنىڭ مەدەنىي ئەنئەنىلىرىنى ساقلاپ ۋە تەرەققىي ئەتتۈرۈپ كەلمەكتە.

ئۇيغۇر خەلقى ئۇزاق ۋە شانلىق تەرەققىيات يولىنى بېسىپ ئۆتتى ۋە بۈگۈنكى كۈندە ئۇلار قىرغىزستاندىكى بارلىق خەلقلەر بىلەن بىر قاتاردا دۆلەت تەغدىرى ۋە ئۇنىڭ كېلەچىگىگە مەسئۇللۇق بىلەن قارىماقتا . ئامما، قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ تارىخى، مەدەنىي مىراسى، تىلى ۋە ئۇلارنىڭ ئىجتىمائىي ھاياتىنىڭ باشقا تەرەپلىرى تېخى ھەرتەرەپلىمىلىك ئالاھىدە تەتقىقات ماۋزۇسى بولغىنى يوق.

قىرغىزستاندا ئۇيغۇر مەدەنىيەت مەركىزىنىڭ شەكىللىنىشى، ئۇلارنىڭ سوۋېت ھۆكۈمىتىنىڭ دەسلەپكى يىللاردا سوتسىئالىزم قۇرۇش ۋە قالاق ئاگرار رېگىئوننى كوللېكتىۋلاشتۇرۇش ھەم سانائەتلەشتۈرۈش ئىشلىرىدىكى ئىشتىراكى جەمئىيەتشۇناس ئالىملار تەرىپىدىن چوڭقۇر ئۆگىنىلىشى ۋە تەتقىقات ئىشلىرىنىڭ ئېلىپ بېرىلىشى لازىم ھەم مۇھىم. ئۇيغۇرلار، قىرغىزستاننىڭ باشقا خەلقلىرى ئوخشاشلا سىياسىي تەقىپلەشلەرنى باشتىن كەچۈرگەن ۋە ئۇلۇق ۋەتەن ئۇرۇشى يىللىرى قاتتىق ئازاپ چەككەن. ئۇرۇشتىن كېيىنكى دەۋردە ھەم قىرغىزستان مۇستەقىللىگىنىڭ شەكىللىنىش دەۋرىدە مەملىكەت تەرەققىياتى يولىدىكى ئۇمۇمىي ئىشقا پائال ئىشتىراك قىلغان.

قىرغىزستاندا مانا چارەك ئەسىر داۋامىدا ئۇيغۇرلارنىڭ «ئىتتىپاق» جەمئىيىتى پائال ئىش ئېلىپ كېلىۋاتىدۇ. مەزكۇر جەمئىيەت، قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئېتنىك مۇستەقىللىگىنى، ئۆز ئەينەنلىگىنى ساقلاپ قىلىش (بولۇپمۇ ياشلار ئارىسىدا) مەسىلىسىنى يېشىشتە كۆپ ئىشلارنى ئەمەلگە ئاشۇردى. جەمئىيەتنىڭ ئۇيغۇر تىلىدا چىقىدىغان «ئىتتىپاق» گېزىتى مەۋجۇت بولۇپ، ئۇنىڭ پائالىيەت قىلىپ كېلىۋاتقىنىغا يىگىرمە يىل بولدى. قىرغىزستان دۆلەتلىك تېلېرادىئوسى ھۇزۇرىدا ئۇيغۇر تىلىدا ئاڭلىتىشلار يۈرگۈزۈلۈپ كېلىۋاتىدۇ.

Годы советского строительства. Деятельность Революционного Союза “Уйгур”

Историю развития уйгуров в Кыргызстане и их общественную и культурную жизнь нельзя рассматривать в отрыве от других этнических сообществ республики.

Уйгурский народ вместе с другими этносами страны устанавливал советскую власть в республике, боролся против басмачества, принимал участие в ликвидации безграмотности, организовывал колхозы и совхозы, развивал промышленность, пережил годы сталинских репрессий, бок о бок защищал Родину от фашистских захватчиков, восстанавливал разрушенное народное хозяйство в послевоенный период, активно включился в дальнейшее строительство социалистического общества.

В 1921 году во всех среднеазиатских республиках был создан Союз “Кошчи,” задачей которого была защита интересов простых дехкан и кочевников в сельской местности, привлечение их к процессу строительства социализма, осуществление земельно-водной реформы в аилах. Союз “Кошчи” и члены, вошедшие в эту организацию, в том числе уйгуры, активно помогали в деле укреплении советской власти на местах.

В январе 1921 года в Кыргызстане был создан революционный союз ”Уйгур”, в составе которого были выходцы из мусульманской части населения Кашгарии – уйгуры.[4] Задачей Союза было проведение политических,культурно-просветительских и иных идеологических видов работы среди “китайских подданных мусульман” на территории Кыргызстана.[5]

Такие революционные Союзы были организованы в местах компактного проживания уйгуров Кыргызстана, в частности, в Пишпеке, Чуйской и Ферганской долинах. Существуя автономно, Революционный союз “Уйгур” в то же время входил в союз “Кошчи”, при необходимости действуя совместно с ним. Кроме того, в состав Революционного союза “Уйгур” входила ячейка, членами которой

[illegible] 67/14.
[illegible] 15/IX-24г.
[illegible]

являлись представители дунганского этноса, переселившиеся из Китая, вместе с уйгурами.[6] В их числе значились такие активные члены, как Ашеди, Эмер Баех, Зазада Садизе, Бебеза Ландаш, Семаза Меминов, Масанчин и многие другие активисты.[7] Земледельцы-дунгане нуждались в земельных наделах и материальных средствах для выращивания овощей и фруктов, которые являлись основным

4 ЦГА КР, ф.734, оп. 1, д. 3, лл.13,16,18,19,22,24,32,33.
5 Там же, лл.38,40,41,48,55,74,81,97.
6 ЦГА КР, ф. 734, оп. 1, д. 1, лл. 97, 98, 101-104; лл. 108,110,111, 113.
7 Там же.

www.uyghurkitap.com

a new, deeper and broader study of ethnic and cultural problems of the Uighurs in Kyrgyzstan.

The book would not have been prepared for the anniversary without the active support of the group of enthusiasts, who assisted in the collection of materials on Uighurs in Kyrgyzstan. Thus, a group of young researchers and government officials helped the author to collect archival material (A.Dzhooshbekova, Tentigul kyzy Nazir, N. Sultanalieva, B.Abdrahmanov, M. Azhykanov), materials of the National Library of the Kyrgyz Republic (S.Eraliev), the State Historical Museum (Magometov R. and others).

The author is grateful to war and labor veteran, corresponding member of the National Academy of Sciences, Honorary Academician of the National Academy of Sciences, Doctor of Philosophy, Professor A.I. Narynbaev; Academician of the National Academy of Sciences, Doctor of Historical Sciences, Professor V.M. Ploskih; Candidate of Philology D.Zh.Kasymova and others for their valuable advice, comments and suggestions to improve the content and structure of the book. I express my sincere appreciation to the author of photographs in the book - photojournalist of the newspaper

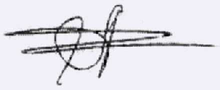

"Slovo Kyrgyzstana" V.S.Parhomenko.
A.Asankanov

Chapter 1:Pages of Historyof the Uighursin Kyrgyzstan

Uighurson theterritory of modern Kyrgyzstan

Uighurs are one of the ancient Turkic peoples of Central Asia, with a rich history and culture that have had a significant influence on the course of history of nations and peoples of the vast territory, where many ethnic associations with their own historical roots, unique economic systems, religion and culture have lived in the past and continue to live today.

For many centuries through the large trading centers of Sian and Dunhuang, where the Uighurs resided along with other ethnic communities, went a trade caravan route - the Great Silk Road, in route through the deserts and oases of Eastern Turkestan, Pamir and Tenir Too Mountain passes, went into Central Asia and on to the west - into Europe. At the same time, the Uighurs were actively involved in the creation and existence of the medieval states in Central Asia.

The Uighurs were settled in major commercial cities such as Turpan, Kashgar, Korla, Qumul, Hotan, Aksu, Kuchar, Karashar, Yarkand, and many others, as well as in rural areas, which were favorable for irrigated agriculture. On these sites in ancient and medieval times, the ethno genesis of Uighurs took place.

Islam has played significant role in the formation of the ethnic identity of Uighurs in Kashgariya. Islam has influenced almost every aspect of the social life of the Uighurs. At the same time, during the formation of the ancient world

مۇھتەرەم ئوقۇرمەن، مەزكۇر كىتاب ئۇيغۇرلارنىڭ جەمئىيەتلىك بىرلەشمىسى «ئىتتىپاق»نىڭ قۇرۇلغىنىغا 25 يىل تولۇش مۇناسىۋىتى بىلەن تەييارلانغان ئەمگەك. كىتابنى تەييارلاش ئۈچۈن ئارخىۋ، ستاتىستىك مەلۇماتلار ۋە باشقا ماتېرىئاللار توپلاندى. «ئىتتىپاق» جەمئىيىتى تەرىپىدىن ئوش ۋە جالال ـ ئاباد ئوبلۇسلىرىغا، چۈي ئوبلۇسىنىڭ بەزى ناھىيەلىرىگە ئېتنولوگىيالىك ئېكسپېدىتسىيەلەر ئۇيۇشتۇرۇلدى. كىتاب مۇئەللىپى بۇ ئېكسپېدىتسىيەلەرگە «ئىتتىپاق» ئۇيغۇرلار جەمئىيىتىنىڭ رەھبىرى ئارتىق ھاجىيېۋ بىلەن بىرلىكتە قاتناشتى.

كىتاب قىسقا مۇددەت ئىچىدە تەييارلانغانلىقتىن، مۇھتەرەم كىتابخاننىڭ، قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ كۆپ قىرلىق ھاياتىغا تەئەللۇق ماتېرىئاللاردا بەزى يېتىشمەسلىكلەرنى، كامچىلىق ـ نۇقسانلارنى بايقىشى ئېھتىمال. بىز كىتابنىڭ بۇ نەشرىنى «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ 25 يىللىق تەۋەللۇدىغا بېغىشلاپ چىقاردۇق، شۇڭلاشقا مۇئەللىپ، مابادا ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخى، جەمئىيەتلىك ھاياتىغا ئائىت بەزى مەلۇماتلار ۋە شۇنداقلا قىرغىزستان تەرەققىياتىغا چوڭ تۆھپە قوشقان بەلگۈلۈك شەخسلەر «تەتقىقات سىرتىدا» قېلىپ قالغان تەغدىردە، كىتابخانلاردىن ئالدىن ئەپۇ سورايدۇ.

يەنە شۇ نەرسىنى تەكىتلەپ ئۆتۈش كېرەككى، مۇئەللىپ مەزكۇر كىتاب قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئېتنومەدەنىي مۇئەممالىرىنى يېڭىدىن چوڭقۇر ۋە كەڭ دائىرىدە تەتقىق قىلىشقا ئاساس بولىدۇ، دېگەن پىكىردە.

قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى ھەققىدە مەلۇمات توپلاشتا، ھەققىي جان كۆيەرلەر گرۇپپىسىنىڭ پائال ياردىمى بولمىغىنىدا، كىتابنىڭ جەمئىيەتنىڭ 25 يىللىقىغا ئۈلگىرىپ تەييار بولۇشى ئېھتىمالدىن يىراق ئىدى. ياش تەتقىقاتچىلار توپى ۋە دۆلەت ئورگانلىرىنىڭ خىزمەتچىلىرىدىن: ئا.دژوئوشبېكوۋا، تېنتىگۈل قىزى نازىرا، ن. سۇلتانالىيېۋا، ب.ئابدراخمانوۋ، م. ئاجىقانوۋلار، قىرغىزستان مىللىي كىتابخانىسىدىن: س.ئېرالىيېۋ، دۆلەت تارىخىي مۇزېيىدىن ر. ماگومېتوۋا ۋە باشقىلار مۇئەللىپكە ئارخىۋ ماتېرىئاللىرىنى يىغىشقا يېقىندىن ياردەم بەردى.

مۇئەللىپ، كىتابنىڭ مەزمۇن ۋە تۈزۈلۈشى جەھەتتىن سۈپىتىنىڭ ياخشىلىنىشىغا ئائىت بەرگەن باھالىق كېڭەشلىرى، تەكلىپ ۋە تەقرىزلىرى ئۈچۈن ئۇرۇش ۋە ئەمگەك ۋېتېرانى، قىرغىزستان مىللىي پەنلەر ئاكادېمىياسىنىڭ مۇخبىر ـ ئەزاسى، قىرغىزستان مىللىي پەنلەر ئاكادېمىياسىنىڭ پەخرىي ئاكادېمىگى، پەلسەپە پەنلىرىنىڭ دوكتورى، پروفېسسور ئە.ئى. نارىنبايېۋقا، قىرغىزستان مىللىي پەنلەر ئاكادېمىيەسىنىڭ ئاكادېمىگى، تارىخ پەنلىرىنىڭ دوكتورى پرافېسسور ۋ.م. پلوسكىخقا، فىلولوگىيە پەنلىرىنىڭ نامزىتى د.ج.قاسىموۋا ۋە باشقىلارغا ئۆز مىننەتدارلىقىنى ئىزھار قىلىدۇ.

كىتاپتىن ئورۇن ئالغان فوتوسىۈرەتلارنىڭ مۇئەللىپى «سلوۋو قىرغىزستانا» گېزىتىنىڭ فوتومۇخبىرى ۋ.س.پارخومېنكوغا سەممىي مىننەتدارلىقىمنى بىلدۈرىمەن.

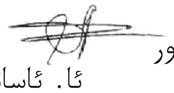

تارىخ پەنلىرىنىڭ دوكتورى، پروفېسسور
ئا. ئاسانقانوۋ

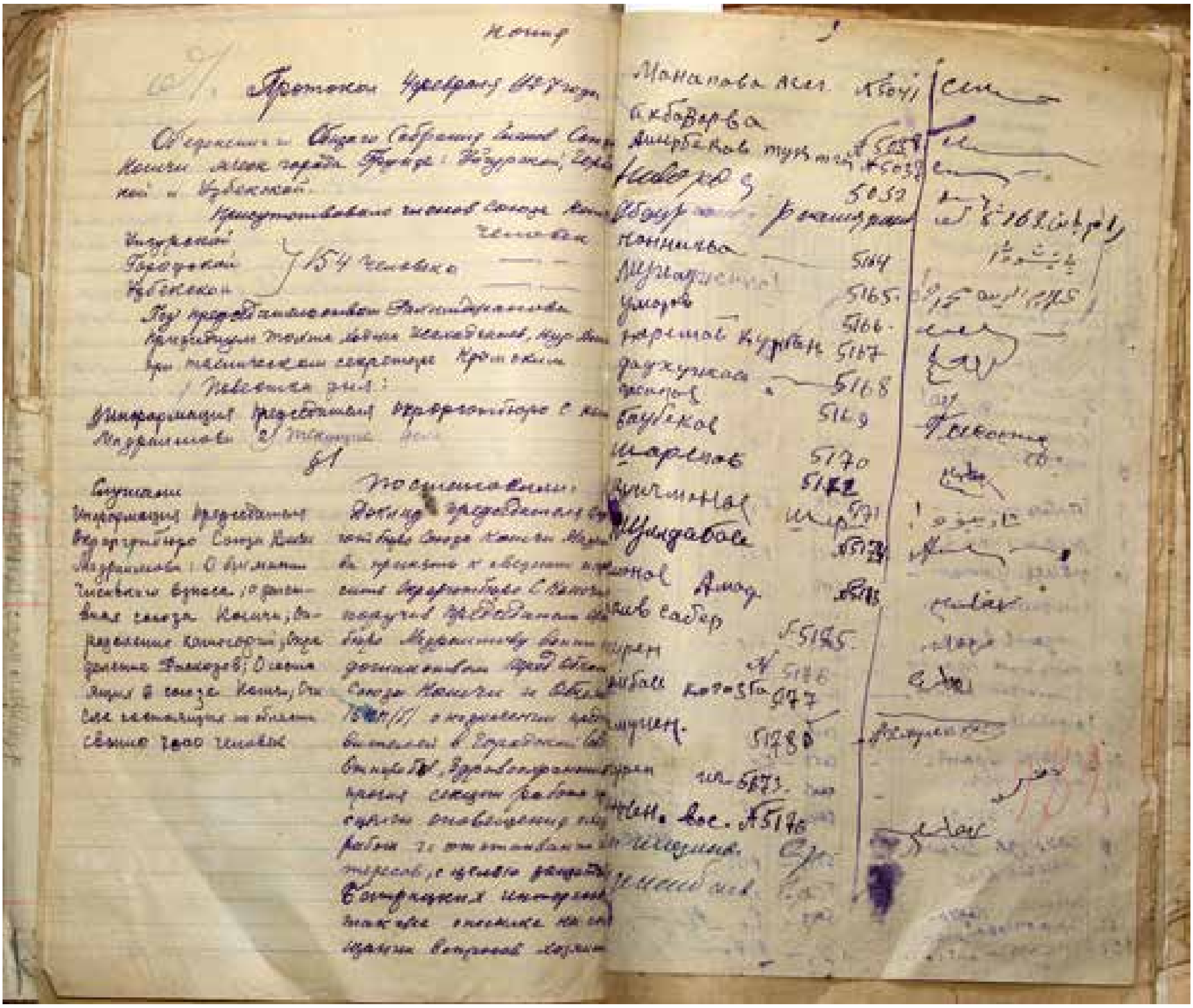

средством существования для них. И в этом им активно помогал революционный Союз “Уйгур”.

Как показывают решения собраний, заседаний революционного Союза, его письма и телеграммы в вышестоящие органы, за годы своей деятельности Союз активно помогал представителям уйгуров

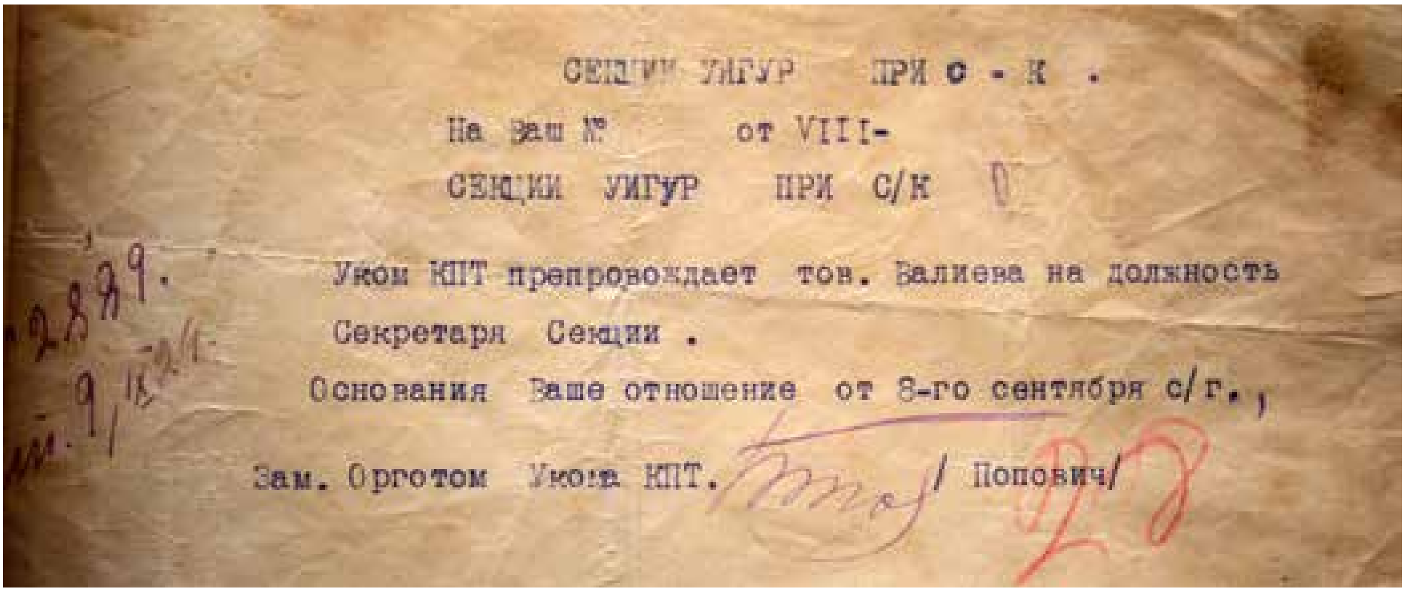

СЕКЦИИ УИГУР ПРИ С - К .

На Ваш № от VIII-

СЕКЦИИ УИГУР ПРИ С/К

Уком КПТ препровождает тов. Валиева на должность Секретаря Секции .

Основания Ваше отношение от 8-го сентября с/г.,

Зам. Орготом Укома КПТ. / Попович/

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

of Uighurs, an important role was played by various religions such as Shamanism, Tengriism, Manichaeism, Buddhism, from ancient times to the end of the tenth century. And all of these religious teachings have left their mark in the rich social and cultural history of the Uighurs.

At the end of XVIII - first half of XIX centuries, Kashgariya experienced major national anti-feudal uprisings, which have resulted in the migration of thousands of families of Uighur Kashgarians into Semirechensk region and into the Fergana Valley, fleeing from the Ch'ing authorities.[1] According to some reports during this period, from 85 to 165 thousand Kashgarians moved to the territory of the Kokand Khanate.[2] Migrants in the Fergana Valley for a long time preserved their regional identity in their ethnonym and ethnic identity. In the XIX century, only in the Ferghana Valley there were more than twenty villages named Kyshtak-Kashgar, which were fouded by the immigrants and migrants from Kashgar and the surrounding area starting from the second half of the XVIII century. In the suburbs of the city of Osh there is a Kashgar-Kyshtak village, which was founded in the first half of the XIX century, primarily by people from Kashgar.

According to the 1926 census of the USSR, in the territory of Kyrgyzstan there were 8.3 thousand Uighurs, representing 0.8% of the total population of the autonomous republic, including urban - 1.5 thousand, and rural - 6.7 thousand.[3]

A characteristic feature of the resettlement of the Uighurs in Kyrgyzstan was the fact that in the Ferghana Valley mostly settled immigrants from Kashgar. Kashgarians, who are similar in language, culture and way of life to settled agricultural Uzbek population, settled in the Ferghana Valley, and natives of the Ili region mainly settled among Kyrgyz, Russian and Kazakh population in Semirechie.

Resettlement of Uighurs in the country is uneven; first of all they have settled in Chui, and Ferghana valleys, some on the shores of Lake Issyk-Kul. In the southern Kyrgyzstan, the Uighur settlements were concentrated around the cities of Osh, Uzgen, Jalal-Abad; in Chui province: Alamedin, Kant, Tokmak, Kara-Balta and Pishpek; near Lake Issyk-Kul: in Karakol, in Yrdyk village of Jets-Oguz district, in the Naryn province in At-Bashy village.

The years of Soviet construction.

Activities of the Revolutionary "Union of the Uighurs".

The history of the Uighurs in Kyrgyzstan and their social and cultural life cannot be reviewed in isolation from other ethnic communities in the country.

The Uighur people, together with other ethnic groups

1 Bernstamm A.N. Uighurs and Semirechye / In: Belek S.E. Malov. Frunze, 1946.
2 Geyer N.N. The entire Russian Turkestan. Tashkent, 1908 p.258.
3 Ibid.
*Author's note: regions and cities of the country are given in their modern names, except for the city of Pishpek.

1 ـ باب. قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى تارىخىنىڭ سەھىپىلىرى بۈگۈنكى قىرغىزستان زېمىنىدىكى ئۇيغۇرلار

ئۇيغۇرلار ناھايىتى كەڭ تېرىتورىيەدە ياشاپ كەلگەن ۋە ياشاۋاتقان ئۆزلىرىنىڭ يىلتىزلىق تارىخى ئاساسلىرىغا، خوجىلىق، دىنى ئالاھىدىلىكلەرگە ئىگە بولغان كۆپلىگەن خەلىقلەرنىڭ، ئېتنوس بىرلەشمىلىرىنىڭ، دۆلەتلەرنىڭ تارىخى رىۋاجلىنىش جەريانىغا، سالماقلىق تەسىر كۆرسەتكەن، ئۆزلىرىنىڭ باي تارىخى ۋە مەدەنىيىتىگە ئىگە، مەركىزى ئاسىيەدە ئەزەلدىن ئىستىقامەت قىلىپ كېلىۋاتقان ئەڭ قەدىمى تۈركى خەلىقلەرنىڭ بىرىدۇر.

شىئەن ۋە دۇنخۇۋاڭ كاتتا سودا مەركەزلىرى ئارقىلىق (بۇ يەرلەردە باشقا مىللەت جامائەتلىرى بىلەن بىر قاتاردا ئۇيغۇرلارمۇ ياشىغان) كۆپلىگەن ئەسىرلەر بويى سودا كارۋىنى ـ ئۇلۇق ئىپەك يولى ئۆتەتتى. بۇ يول شەرقىي تۈركىستانىنىڭ چۆل باياۋانلىرى، پامىر ۋە تەڭرى ـ تاغلىرىنىڭ داۋانلىرى ئارقىلىق مەركىزىي ئاسىيەگە، ئۇ يەردىن غەرىپ تامان ياۋروپاغا قاراپ سوزۇلغان ئىدى. شۇ دەۋرلەردە ئۇيغۇرلار مەركىزىي ئاسىيە تېررىتورىيەسىدە ئۆزىنىڭ دۆلەتلىرىنى قۇرغان.

ئۇيغۇرلار تۇرپان، قەشقەر، كورلا، قۇمۇل، خوتەن، ئاقسۇ، كۇچار، قاراشەھەر، يەركەند ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش باشقا چوڭ سودا شەھەرلىرىگە، يېزالارغا ئولتۇراقلاشقان ئىدى، بۇ ئۇيغۇرلارنىڭ سۇسىز، قۇرغاق يەرلەرگە سۇ چىقىرىپ، دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىشىغا ئاساس بولغان. بۇ زېمىندىمۇ قەدىمىي زاماندا ۋە ئوتتۇرا ئەسىرلەر دەۋرىدە ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئېتنوگېنېزى (كېلىپ چىقىشى) يۈز بەرگەن. X ـ ئەسىردىن ئىسلام دىنى تارىلىشقا باشلايدۇ، ئۇ بۇددا دىنىنى پەيدىن پەي سىقىپ چىقىرىدۇ، شۇندىمۇ ئىسلام دىنىنىڭ كەڭ تارالغان پەيتى پەقەت XVI ـ XIV ـ ئەسىرلەرگە توغرا كېلىدۇ.

ئىسلام دىنى قەشقەردە ئۇيغۇر ئېتنوسى ئۆزلۈكىنىڭ شەكىللىنىشىدە پائال رول ئوينايدۇ. ئىسلام ئۇيغۇرلارنىڭ جەمئىيەتلىك ھاياتىنىڭ ھەممە تەرەپلىرىگە دېگىدەك ئۆز تەسىرىنى يەتكۈزىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىر قاتاردا ئۇيغۇرلارنىڭ قېدىمىي زامانلاردىكى دۇنياقارىشىنىڭ شەكىللىنىشىدە قەدىمىي زاماندىن X ـ ئەسىرنىڭ ئاخىرىغىچە شامان، تەڭرى، مانىخېي، بۇددا دىنى كەبى دىنلار مۇھىم رول ئوينىغان. مەزكۇر دىنىي ئېتىقاتلارنىڭ ھەممىسى ئۇيغۇرلارنىڭ باي جەمئىيەتلىك ۋە مەدەنىي تارىخىدا ئۆز ئىزىنى قالدۇرۇپ كەتتى.

XVIII ـ ئەسىرنىڭ ئاخىرى XIX ـ ئەسىرنىڭ بىرىنچى يېرىمىدا قەشقەردە فېئوداللىق تۈزۈمگە قارشى چوڭ خەلق قوزغىلاڭلىرى يۈز بېرىدۇ، نەتىجىدە ماتجۇر ـ خىتاي ھۆكۈمىتىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن مىڭلىغان قەشقەرلىك ئۇيغۇرلار يەتتەسۇ ئوبلۇسى ۋە پەرغانە ۋادىسىغا كۆچۈشكە مەجبۇر بولىدۇ. بەزى مەلۇماتلار بويىچە موشۇ ۋاقىت ئىچىدە قوقەند خانلىقىنىڭ يېرىگە 85 مىڭدىن 165 مىڭغىچە قەشقەرلىكلەر كۆچۈپ بارغان. پەرغانە ۋادىسىغا كۆچۈپ بارغان ئۇيغۇرلارنىڭ ئۇزاق ۋاقىت داۋامىدا ئۆزلىرىنىڭ رېگىئونالىق ئۆزلۈكىنى ساقلاپ تۇرىدۇ. XIX ـ ئەسىردە پەرغانە ۋادىسىنىڭ ئۆزىدىلا قەشقەر ـ قىشلاق دەپ ئاتىلىدىغان يىگىرمىدىن ئارتۇق مەھەللە بولغان، بۇ مەھەللەر XVIII ـ ئەسىرنىڭ ئىككىنچى يېرىمىدا قەشقەر ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىدىن كۆچۈپ چىققانلار تەرىپىدىن قۇرۇلغان. ئوش شەھىرىنىڭ ئەتراپىدا قەشقەر ـ قىشلاق دېگەن

Удостоверение

Дано сие члену союза Уйгур Шимову Джинуев в том, что он следует в Нарын по своему личному делу, что и удостоверяется подписью и приложением печати.

Председатель союза

Ответст. Секретарь

и других этносов в получении земельных наделов, денежных средств для организации хозяйств. В республиканском масштабе руководителями этого революционного Союза были Имди, Сабит Ошурбаев, Нур Мусаев, Кичик Тохтиев, Мата Токаев и другие.[8]

8 ЦГА КР, ф. 734, оп. 1, д. 1,лл. 127,128,131,149; лл.150,151, 157,163, 164,165,175,178.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

of the country, established the Soviet power in the republic, fought against the Basmach movement, participated in literacy campaigns, organized collective and state farms, developed industry, have experienced years of Stalin's repression, side by side defended their homeland from the invaders, rebuilt their the shattered economy in the post-war period, were actively involved in the further construction of a socialist society.

In 1921 "Koshchi" Union was created in all the Central Asian republics. Its main purpose was to protect the interests of ordinary farmers and nomads in the rural areas, their involvement in the process of socialist construction, the implementation of land and water reform in the ayils. The "Koshchi" Union and its members, including the Uighurs, actively assisted in the consolidation of Soviet power in the field.

A revolutionary "Union of Uighurs" was created in Kyrgyzstan in January 1921, among the members of which were the Muslims of Kashgar - Uighurs.[4] The objective of the Union was to conduct political, cultural, educational and other kinds of ideological work with the "Chinese Muslimsubjects" on the territory of Kyrgyzstan.[5]

Such revolutionary unions were organized in areas of dense Uighur population in Kyrgyzstan, particularly in Pishpek, Chui and Ferghana valleys. Existing independently, the Revolutionary "Union of Uighurs" at the same time was a member of the union "Koshchi", acting in concert with it, when necessary. In addition, the composition of the Revolutionary Union "Uighur" included members who were representatives of ethnic Dungans, who emigrated from China together with the Uighurs.[6] Among them were such active members as Ashedi, Emer Baeh, Zazada Sadize, Bebeza Landash, Semaza Meminov, Masanchin and many other activists.[7] Dungan farmers needed land allotments and facilities for the cultivation of vegetables and fruits, which are the main means of livelihood for them. And the Revolutionary "Union of Uighurs" helped them to gain these resources.

As evidenced by the decision of the meeting of the Revolutionary Union, its letters and telegrams to the higher authorities, during the years of its activities, the Union actively assisted representatives of the Uighurs and other ethnic groups in obtaining land holdings and funds for the organization of farms. At the national scale, this revolutionary Union was led by: Imdi, Sabit Oshurbaev, Nur Musayev, Kichki Tokhtiev, Mata Tokaevand others.[8]

---

4 CSA KR, f.734, Op. 1, d. 3 ll.13,16,18,19,22,24,32,33.
5 Ibid ll.38,40,41,48,55,74,81,97.
6 CSA KR, f. 734, op. 1, d. 1, pp. 97, 98, 101-104; pp. 108,110,111, 113.
7 Ibid.
8 CSA KR, f. 734, op. 1, d. 1, pp. 127,128,131,149; ll.150,151, 157.163, 164,165,175,178.

يېزا بار بولۇپ، ئۇ XIX ـ ئەسىرنىڭ بىرىنچى يېرىمىدا بەرپا بولغان. بۇ يېزىنى ئاساسەن مانجۇر-خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ تەقىپ قىلىشىدىن قېچىپ كەلگەن قەشقەرلىكلەر سالغان.

س س س ر نىڭ ئاھالىنى روىخەتكە ئېلىش مەلۇماتى بويىچە 1926 ـ يىلى قىرغىزستان تېررىتورىيەسىدە 8،3 مىڭ ئۇيغۇر بولغان، بۇ ئاۋتونوم رېسپۇبلىكىدىكى بارلىق ئاھالىنىڭ 0،8 پايىزىنى تەشكىل قىلاتتى، ئۇلارنىڭ ئىچىدە شەھەرلىكلەر ـ 1،5 مىڭ، يېزىلىقلار ـ 6،7 مىڭ.

ئۇيغۇرلارنىڭ قىرغىزستان تېررىتورىيەسىگە جايلاشتۇرۇلۇش ئالاھىدىلىگى تۆۋەندىكىچە بولغان: پەرغانە ۋادىسىدا، ئاساسەن قەشقەردىن چىققان ئۇيغۇرلار جايلىشىدۇ؛ قىرغىزستانىنىڭ شىمالى، يەتتەسۇ ئوبلۇسىغا ئىلى ۋىلايىتىدىن چىققان تارانچىلار جايلىشىدۇ. تىلى، تۇرمۇش تەرزى ۋە مەدەنىيىتى جەھەتتىن ئورتاق ھايات كەچۈرىدىغان دېھقان ئۆزبەك ئاھالىسىگە يېقىن قەشقەرلىكلەر پەرغانە ۋادىسىغا كېلىپ ئورۇنلاشقان، ئىلى ئۆلكىسىدىن چىققانلار بولسا، ئاساسەن يەتتەسۇدىكى قىرغىز، قازاق ۋە رۇس ئاھالىسىنىڭ ئارىسىغا جايلىشىدۇ.

ئۇيغۇرلار رېسپۇبلىكا بويىچە تەكشى جايلاشمىغان؛ دەسلەپ ئۇلار چۇي ۋە پەرغانە ۋادىلىرىنى، ئىسسىق كۆل ئەتراپىدىكى بەزى يەرلەرنى ئۆزلەشتۈرگەن. قىرغىزستانىنىڭ جەنۇبىدا بولسا، ئۇيغۇر مەھەللىرى ئوش، ئۆزگەن، جالال-ئاباد شەھەرلىرى ئەتراپىغا توپلانغان. چۇي ئوبلۇسىدا: ئالامېدىن، قەنت رايونلىرىغا، پىشپەك، توقماق ۋە قارا-بالتا شەھەرلىرىگە؛ ئىسسىق كۆل رايونىدا: قاراقول شەھىرىگە، يەتتە-ئۆگۈز رايونىنىڭ ئېردىق يېزىسىغا؛ نارىن ئوبلۇسىنىڭ ـ ئات-باشى يېزىسىغا جايلاشقان.

سوۋېت ھاكىمىيتىنىڭ قۇرۇلۇش يىللىرى. «ئۇيغۇر» ئىنقىلاۋي ئىتتىپاقنىڭ پائالىيتى.

قىرغىزستاندىكى ئۇيغۇرلار تەرەققىياتىنىڭ تارىخىنى ۋە ئۇلارنىڭ جەمئىيەتلىك ھەم مەدەنىي ھاياتىنى رېسپۇبلىكىدا ياشاۋاتقان باشقا مىللەتلەرنىڭ مەدەنىي بىرىكمىلىرىدىن بۆلۈپ قاراشقا بولمايدۇ.

ئۇيغۇر خەلقى مەملىكەتنىڭ باشقا ئېتنوسلىرى بىلەن بىرلىكتە رېسپۇبلىكىدا سوۋېت ھاكىمىيتىنى قۇرۇش، باسمىچىلارغا قارشى كۈرىشىش، ساۋاتسىزلىقنى يوقىتىش ئوخشاش ئىشلارغا پائال قاتناشقان، كولخوز ۋە سوۋخوزلارنى تەشكىللەشتۈرگەن، سانائەتنى تەرەققىي ئەتتۈرگەن، ستالىننىڭ تەقىپلەشلىرىنى باشتىن كەچۈرگەن، باشقىلار بىلەن يانمۇ يان تۇرۇپ ۋەتەننى فاشىست باسقۇنچىلىرىدىن قوغدىغان، ئۇرۇشتىن كېيىنكى دەۋردە ۋەيران بولغان يېزا ئېگىلىگىنى تىكلىگەن، سوتسىئالىستىك جەمئىيەت قۇرۇلۇشىنى داۋاملاشتۇرۇشقا پائال ئارىلاشقان.

1921 ـ يىلى ئوتتۇرا ئاسىيە رېسپۇبلىكىلىرىنىڭ ھەممىسىدە «قوشچى» ئىتتىپاقى بەرپا قىلىنغان. مەزكۇر ئىتتىپاقنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى ئاددىي دېھقانلار ۋە مەھەللىلەردىكى كۆچمەنلەرنىڭ مەنپەئەتلىرىنى قوغداش، ئۇلارنى سوتسىئالىزم قۇرۇش جەريانىغا جەلىپ قىلىش، يەر-سۇ رېفورمىسىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشتىن ئىبارەت ئىدى. «قوشچى» ئىتتىپاقى ۋە شۇ تەشكىلاتقا كىرگەن ئەزالار، جۈملىدىن ئۇيغۇرلارمۇ، جايلاردا سوۋېت ھاكىمىيتىنى مۇستەھكەملەش ئىشىغا پائال ياردەم قىلدى.

1921 ـ يىلى يانۋار ئېيىدا قىرغىزستاندا «ئۇيغۇر» ئىنقىلابىي ئىتتىپاقى قۇرۇلدى، ئۇنىڭ تەركىۋىدە قەشقەردىن چىققان ئۇيغۇرلار

Союз “Уйгур”в составе союза “Кошчи”

В связи с национально-территориальным размежеванием и созданием национальных республик в Средней Азии в 1924 году, союз “Кошчи” начал действовать в этих республиках и областях. Был распущен центральный исполнительный комитет Союза “Кошчи” и были организованы руководящие органы на местах этих республик. К деятельности союза “Кошчи” были привлечены представители национальных меньшинств. В частности, в составе этой политической организации были узбекская, дунганская, уйгурская структуры или ячейки, которые выполняли в целом цели и задачи союза “Кошчи”. В частности, в 1925 году в секции Союза насчитывалось 100 уйгуров, которые числились поименно.[9]

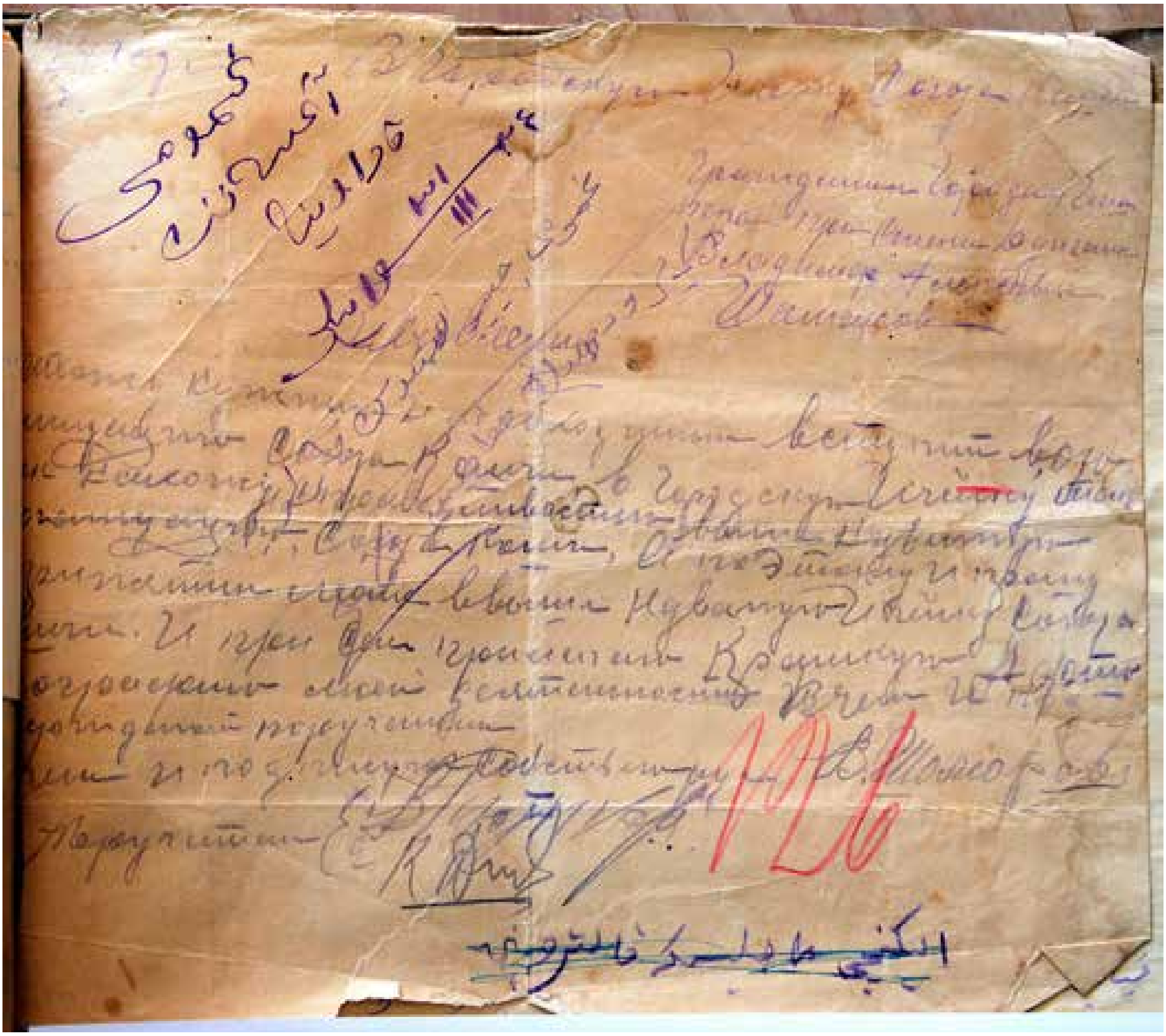

В задачу союза “Кошчи”, в том числе его ячеек, включая Революционный союз “Уйгур”, входили не только политические и хозяйственные вопросы сельского населения и этнических меньшинств, но и вопросы развития образования и культурно-просветительской работы. В частности, активисты союза “Уйгур” усердно занимались привлечением детей школьного возраста к получению образования, ликвидации безграмотности детей и взрослого населения. Они организовывали посещение

9 Там же, д. 6., лл. 73, 147, 150.

www.uyghurkitap.com

The “Union of Uighurs” as part of the “Koshchi” Union

In connection with the delimitation of nation-state republics and the establishment of national republics in Central Asia in 1924, the “Koshchi” Union began to form in these republics and regions. The central executive committee of the “Koshchi” Union was dissolved and governing bodies were organized in the republics. Representatives of national minorities were involved in the activities of “Koshchi” Union. Specifically, as part of this political organization were: Uzbeks, Dungan, and Uygur structures that performed the general aims and objectives of the “Koshchi” Union. In particular, in 1925 the Union counted 100 Uighurs among its members who were listed by name.[9]

The task of the “Koshchi” Union, including its branches, and the Revolutionary “Union of Uighurs” consisted not only of the political and economic issues of the rural population and ethnic minorities, but also included the development of education and cultural work. Specifically, the activists of the “Union of Uighurs” diligently engaged in involving school-age children in the educational system, combating illiteracy among the kids and adults. They organized visits by representatives of the Uyghur population of the republic of various training and educational and cultural institutions.[10] In the early 20s of XX century in Kyrgyzstan there were about ten primary education schools in the Uighur language and Uighur language courses. Inside the Revolutionary “Union of Uighurs” was created a special structure to the work with Uighur women, with the main task of bringing them to the social, cultural, and educational work, to eliminate illiteracy among girls and women, to protect “motherhood and childhood”.[11]

Active political, economic, cultural and educational work was carried out among the Uighur population by Pishpek, Tokmak, and Karakol branches of the “Union of Uighurs” which is evidences by the matters discussed, decisions of the meetings, and annual reports on the activities of leadership of this political organization. The matter of warm relationships, and mutual assistance among ethnic communities in Kyrgyzstan was constantly and systematically considered by the “Union of Uighurs”.

With the purpose of attracting young people of all ethnic groups to participate in the process of building socialism in the country, the republic’s leadership created ethnic branches in the Youth Communist League of Kyrgyzstan (YCL). Among these branches was established the Uighur branch of Youth League of Kyrgyzstan.[12]

In Pishpek district alone, the Uighur branch of Young Communist League consisted of 26 young people as can-

---

9 Ibid. 6, pp. 73, 147, 150.
10 CSA KR, f. 734, op. 1, d. 4 ll.75,76, 77,81, 111,115,116, 117, 119,120, 129,144,161,168,198,
11 Ibid. 1, pp. 7-10, 12, 14, 15, 17, 21, 26, 32, 34.
12 Ibid. 5, pp. 34-37, 50-53, 114-115.

بولدى. ئىتتىپاقنىڭ ۋەزىپىسى قىرغىزستان تېررىتورىيەسىدىكى «مۇسۇلمان خىتاي پۇخرالىرى» ئارىسىدا سىياسىي، مەدەنىي-ئاقارتىش ۋە باشقا ئىدېئولوگىيەلىك ئىشلارنى ئېلىپ بېرىش بولدى.

مۇنداق ئىنقىلابىي ئىتتىپاقلار قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى زىچ جايلاشقان يەرلەردە تەشكىل قىلىنغان ئىدى، جۈملىدىن، پىشپەك، چۈي ۋە پەرغانە ۋادىلىرىدا. «ئۇيغۇر» ئىنقىلابىي ئىتتىپاقى ئۆز ئالدىغا مۇستەقىل پائالىيەت ئېلىپ بېرىش بىلەن بىللە، «قوشچى» ئىتتىپاقىنىڭ تەركىۋىگىمۇ كىرەتتى، ئېھتىياج بولغان ھالەتتە ئۇلار بىلەن بىرلىكتە ھەرىكەت قىلاتتى. ئۇنىڭدىن تاشقىرى «ئۇيغۇر» ئىنقىلابىي ئىتتىپاقىنىڭ تەركىۋىدە ياچېيكا (دەسلەپتىكى باشلانغۇچ بۆلۈمچە) بولۇپ، ئۇنىڭ ئەزالىرى - ئۇيغۇرلار بىلەن بىللە خىتايدىن كۆچۈپ چىققان تۇڭگان مىللىتىنىڭ ۋەكىللىرىمۇ بار ئىدى. ياچېيكا ئەزالىرىنىڭ ئىچىدە ئاشىدى، ئېمىر بابىخ، زازادا سادىرى، بېبىزا لانداش، سىمازا مېمنوۋ، ماسانچىن قاتارلىق كۆپلىگەن ئاكتىۋىستلار بولدى. تۇڭگان دېھقانلىرى كۆكتات، مېۋىلەرنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن ماددىي ياردەمگە مۇھتاج ئىدى، بۇ ئۇلارنىڭ ئاساسىي تىرىكچىلىك ئەمەلى بولغان. موشۇ مەسىلىلەرنى ھەل قىلىشتا ئۇلارغا «ئۇيغۇر» ئىنقىلابىي ئىتتىپاقى يېقىندىن ياردەم بېرەتتى.

ئىنقىلابىي ئىتتىپاقنىڭ پائالىيەت ئېلىپ بېرىش جەريانىدا ئۆتكۈزگەن يىغىن، مەجلىسلەرنىڭ قارارلىرىدىن، دۆلەتنىڭ يۇقۇرى ئورگانلىرىغا يازغان خەت ۋە تېلېگراممىلىرىدىن كۆرۈنۈپ تۇرىدىكى، ئۇلار ئۇيغۇر ۋە باشقا مىللەت ۋەكىللىرىگە يەر ئېلىش، ئېگىلىك ئىشلىرى ئۈچۈن ماددىي مەبلەغ ئېلىشىغا ياردەم قىلغان. رېسپۇبلىكا مىقياسىدا مەزكۇر ئىنقىلابىي ئىتتىپاقنىڭ رەھبەرلىرى - ئىمدى، سابىت ئوشۇرباييۇ، نۇر مۇسايېۋ، كىچىك توختىيېۋ، ماتا توقايېۋ ۋە باشقىلار پائالىيەت ئېلىپ بارغان.

«قوشچى» ئىتتىپاقىنىڭ تەركىۋىدىكى «ئۇيغۇر» ئىتتىپاقى

1924 - يىلى مىللىي تېررىتورىيەلەرگە بۆلۈنۈش ۋە ئوتتۇرا ئاسىيەدە مىللىي رېسپۇبلىكىلارنىڭ قۇرۇلۇشىغا باغلىق «قوشچى» ئىتتىپاقى موشۇ رېسپۇبىكا ۋە ئوبلاستلاردا پائالىيەت ئېلىپ بېرىشقا باشلىدى ۋە شۇ مەزگىلدە «قوشچى» ئىتتىپاقىنىڭ مەركىزىي ئىجرائىي كومىتېتى بېكار قىلىنىپ ئۇنىڭ ئورنىغا جايلاردىكى ئاھالىلارغا رەھبەرلىك قىلغۇچى ئورگانلار ئۇيۇشتۇرۇلىدۇ. «قوشچى» ئىتتىپاقىنىڭ پائالىيىتىگە ئاز سانلىق مىللەتلەر ۋەكىللىرى جەلىپ قىلىنىدۇ. جۈملىدىن، بۇ سىياسىي تەشكىلات تەركىۋىدە ئۆزبەك، تۇڭگان، ئۇيغۇرلارنىڭ قۇرۇلمىلىرى ياكى ياچېيكىلىرى مەۋجۇت بولۇپ، ئۇلار، ئۇمۇمەن ئېيتقاندا، «قوشچى» ئىتتىپاقىنىڭ مەخسەت ۋە ۋەزىپىلىرىنى ئاتقۇراتتى. 1925 - يىلى ئىتتىپاقنىڭ سېكسىيەسىدە 100 ئۇيغۇر بولغان، رويخەتتە ئۇلارنىڭ ناملىرى كۆرسىتىلگەن.

«قوشچى» ئىتتىپاقىنىڭ، شۇنداقلا ئۇنىڭ ياچېيكىلىرىنىڭ، ھەم «ئۇيغۇر» ئىنقىلابىي ئىتتىپاقىنىڭ ۋەزىپە دائىرىسىگە پەقەت سىياسىي ۋە ئېگىلىك مەسىلىلىرىلا ئەمەس، بەلكى مائارىپ ۋە مەدەنىي-ئاقارتىش ئىشلىرى بويىچە مەسىلىلەرمۇ كىرەتتى. ئاتاپ ئېيتقاندا، «ئۇيغۇر» ئىتتىپاقىنىڭ ئاكتىۋىستلىرى مەكتەپ يېشىدىكى باللارنى ئوقۇشقا جەلىپ قىلىش، باللار ۋە چوڭلار ئارىسىدا ساۋاتسىزلىقنى يوقىتىش ئىشلىرى بىلەن ئەستايىدىل شۇغۇللاندى. ئۇلار رېسپۇبلىكىدىكى ئۇيغۇر ئاھالىسى ۋەكىللىرىنىڭ بىلىم ئاشۇرۇش كۇرسلىرىغا ۋە مەدەنىيەت پائالىيەتلىرىگە قاتنىشىپ تۇرۇشنى تەمىنلىدى. XX - ئەسىرنىڭ 20 - يىللىرىنىڭ باشلىرىدا قىرغىزستاندا

представителями уйгурского населения республики различных курсов повышения образования и культурных учреждений.[10]

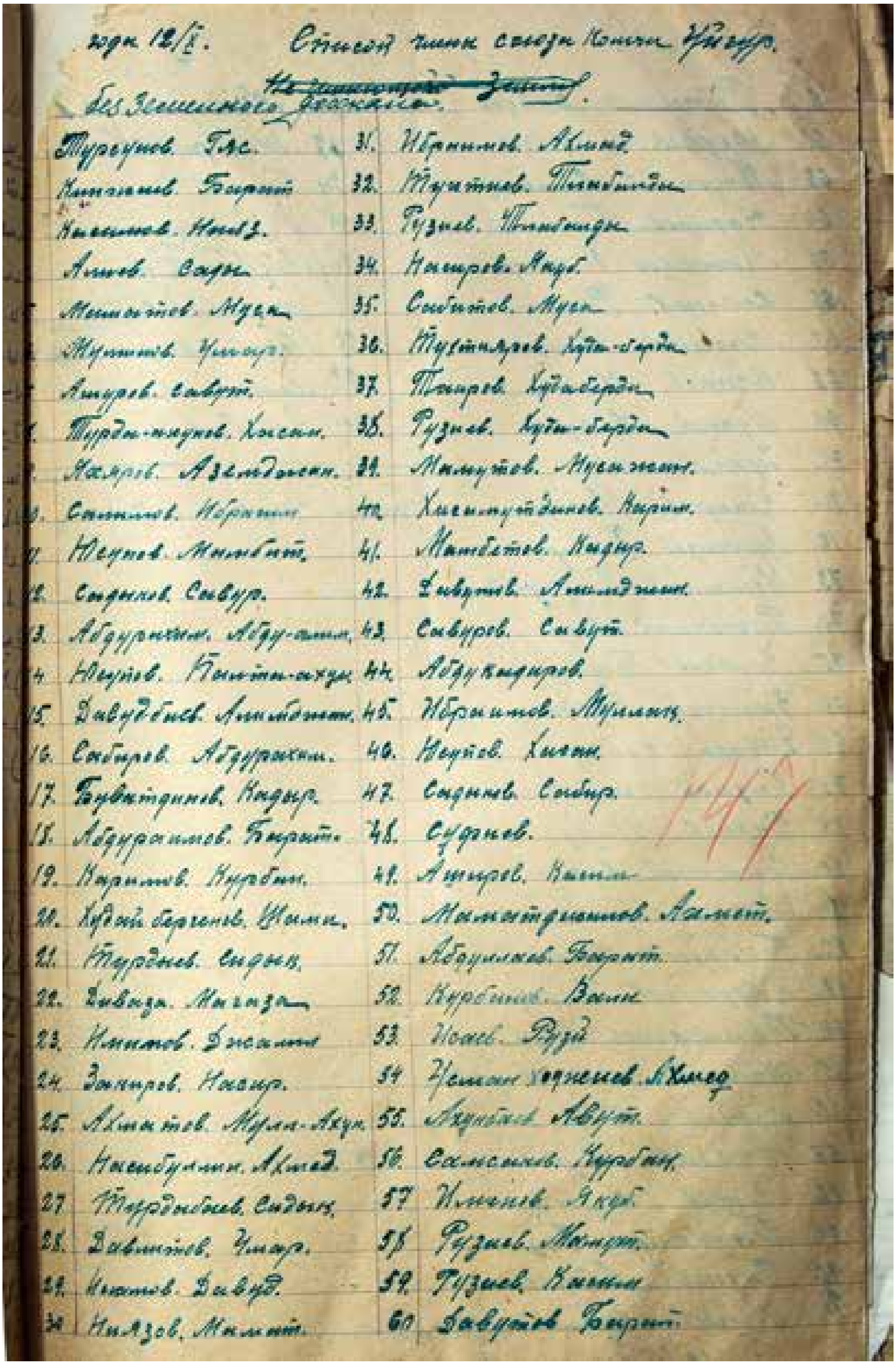

Кдн 12/II. Список член союза Кошчи Уйгур.

~~Не имеющих земли.~~

Без земельного [illegible]

1. Турсунов Ияс.	31. Ибрагимов Ахмед.
2. Кичиков Барат	32. Тухтиев Таштемир
3. [illegible] Неиз.	33. Рузиев Таштемир
4. Алиев Сади	34. Насыров Якуб.
5. Машаитов Муса	35. Сабитов Муса
6. Жунишев Уммар.	36. Тухтияров Худа-берды
7. Ашуров Сабур.	37. Таиров Худайберды
8. Турди-мунов Хасан.	38. Рузиев Худа-берды
9. Насыров Азимджан.	39. Мамутов Мухамед.
10. Салимов Ибрагим	40. Хасимутдинов Карим.
11. Юсупов Минаблат.	41. Матбеков Кадыр.
12. Сидиков Сабур.	42. Закиров Ахмеджан.
13. Абдурахман Абду-[illegible]	43. Сабиров Сабит.
14. Юсупов [illegible]-ахун	44. Абдукадиров.
15. Давудбаев Ахмадат.	45. Ибрагимов Мулла[illegible]
16. Сабиров Абдурахман.	46. Юсупов Хасан.
17. Бувайтдинов Кадыр.	47. Сидиков Сабир.
18. Абдурахимов Барат.	48. Сулаев.
19. Наринов Курбан.	49. Ашуров Кадыр
20. Худай бергенов Шамы.	50. Мамутрахимов Ахмат.
21. Турдиев Садык.	51. Абдулаев Барат.
22. Зиязи Миргаза	52. Курбанов Ваис
23. Имамов Джалиль	53. Исаев Рузи
24. Закиров Насыр.	54. Усман ходжаев Ахмед
25. Ахматов Мулла-Ахун.	55. Ахунбаев Абит.
26. Насибуллин Ахмед.	56. Самсаков Курбан.
27. Турдыбаев Садык.	57. Иминов Якуб.
28. Давытов Умар.	58. Рузиев Мамут.
29. Исмаилов Давид.	59. Рузиев Касым
30. Ниязов Мамат.	60. Давутов Барат.

В начале 20-х годов XX столетия в Кыргызстане было около десяти начальных образовательных школ на уйгурском языке и курсы по изучению уйгурского языка. В Революционном союзе “Уйгур”

10 ЦГА КР, ф. 734, оп. 1, д. 4, лл.75,76, 77,81, 111,115,116, 117, 119,120, 129,144,161,168,198,

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

didates.[13] The members of these Komsomol cells were in Karakol, Bishkek, as well as in the south of Kyrgyzstan. YCL held a variety of political, cultural and educational work among the Uighur youth, attracted them to participate in the League's activities, contributed to the eradication of illiteracy among girls and boys. The Revolutionary "Union of Uighurs" actively supervised schools, which back then performed in the Uighur language and helped with various courses, and schools, where children from Uighur families studied.[14] The members of the Union provided financial assistance to the Uighur schools, conducted various lectures, and attracted school children to education.

The Revolutionary "Union of Uighurs" as part of the "Koshchi" Union existed up until the beginning of the 1930s, up until the beginning of complete collectivization in the Soviet Union, including Kyrgyzstan. The Union had fully completed all of its tasks. In the harsh times of the 1920s, Hasilahun Samet, ethnic Uighur, became an active member of the "Koshchi" Union and was elected as Vice Chairman of this mass organization. However, he was murdered by the enemies of the construction of socialism. The faith in the right idea pushed his wife Halima Sametova to actively participate in the Party and Soviet organs. In the second half of the 1920s, she became a member of the Communist Party, a member of the Central Executive Committee of Kyrgyzstan, was a delegate to the second congress of the Communist Party of Kyrgyzstan. She was one of those Eastern women who actively fought for women's equality and for the increase in the level of education of the people of the East.

The grandson of Halima Sametova - Nizam Sametov - told how on the way to the Congress of National Minorities, she met Torokul Aitmatov with little Chingiz in his arms. Picking up a crying baby in her arms, she began to read verses of the Koran to remove the evil eye from the child. This was her encounter with the future great writer.

The years of Stalin's repressions.

Ata Beyit -memorial of the tragically killed citizens of Kyrgyzstan

In the second half of the 1930s in Kyrgyzstan, as well as in all of the USSR an active wave of Stalin's political repressions was launched against the competent, revolutionary-minded, politically mature people, who dedicated their lives to building socialism - the intellectuals. Hundreds and thousands of members of the Kyrgyz political elite and the active members of other ethnic groups in Kyrgyzstan, including the Uighurs, were imprisoned based on false accusations. According to the analysis of the list of innocent prisoners who have been convicted and executed, among them were even illiterate simple workers of the republic, who had no relation to the political structures and processes in the country. Theironly fault was the fact that

---

13 Ibid. 51.
14 Ibid. 9, pp. 2, 5, 7, 11.

ئۇنغا يېقىن باشلانغۇچ ئۇيغۇر مەكتەپلىرى بىلەن ئۇيغۇر تىلى كۇرسلىرى مەۋجۇت بولغان. «ئۇيغۇر» ئىنقىلابىي ئىتتىپاقىدا ئۇيغۇر ئاياللىرىنىڭ ئارىسىدا ئىش ئېلىپ بارىدىغان مەخسۇس ئۇيۇشما قۇرۇلغان ئېدى. مەزكۇر ئۇيۇشمىنىڭ ۋەزىپىسى ئاياللارنى جەمئىيەتلىك ئىشلارغا، مەدەنىي-ئاقارتىش ۋە مائارىپ ئىشلىرىغا جەلىپ قىلىش، ئايال-قىزلار ئارىسىدا ساۋاتسىزلىقنى يوقىتىش، «ئانىلىق ۋە بالىلىقنى» مۇھاپىزەت قىلىشتىن ئىبارەت ئېدى.

ئۇيغۇر ئاھالىسى ئارىسىدا سىياسىي، ئېگىلىك ئىشلىرى، مائارىپ ۋە مەدەنىي-ئاقارتىش ئىشلىرىنى «ئۇيغۇر» ئىتتىپاقىنىڭ پىشپەك، توقماق، قاراقول ياچېيكىلىرى ئېلىپ باردى. بۇ ھەقتە مەجلىسلەردە كۈن تەرتىۋىگە قويۇلغان مەسىلىلەر، ژىغىن توختاملىرى، مەزكۇر سىياسىي تەشكىلات رەھبەرلىگىنىڭ پائالىيىتى ھەققىدىكى يىللىق ھېساۋاتلار دەرەك بېرىدۇ. قىرغىزستاننىڭ ئېتنىك بىرلەشمىلىرى ئارىسىدىكى ئۆز ئارا ئىللىق مۇناسىۋەت، ئۆز ئارا ياردەم مەسىلىلىرى «ئۇيغۇر» ئىتتىپاقى تەرىپىدىن دائىمىي ۋە تەدرىجىي رەۋىشتە قارىلىپ تۇرىدىغان مەسىلىلەرنىڭ بىرى بولۇپ سانالغان.

رېسپۇبلىكا رەھبەرلىگى بارلىق مىللەت ياشلىرىنى مەملىكەتتە سوتسىئالىزم قۇرۇش ئىشىغا جەلىپ قىلىش مەخسىتىدە، قىرغىزستاننىڭ ياشلار ئىتتىپاقىدىمۇ (ۋ ل ك س م - پۈتكۈل سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ لېنىنچى كوممۇنىستىك ياشلار ئىتتىپاقى) مىللىي ياچېيكىلارنى تەشكىل قىلدى. شۇ جۈملىدىن، قىرغىزستان ياشلىرى ئىتتىپاقىنىڭ تەركىۋىدە ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ ياچېيكىسى قۇرۇلدى.

پەقەت پىشپەك تەۋەسىدىكى ئۇيغۇر ياچېيكىسىدىلا ۋ ل ك س م غا نامزات رېتىدە ياشلاردىن 36 ئادەم تىركەلگەن. بۇ كومسومول ياچېيكىلىرىنىڭ ئەزالىرى قاراقول، توقماق، شۇنداقلا قىرغىزستاننىڭ جەنۇبىدا بولۇپ، ئۇلار ئۇيغۇر ياشلىرى ئارىسىدا ھەرخىل سىياسىي، مەدەنىي-ئاقارتىش ئىشلىرىنى يۈرگۈزدى، ياشلارنى ئىتتىپاق ئىشىغا جەلىپ قىلدى، ژىگىت ۋە قىزلار ئارىسىدا ساۋاتسىزلىقنى يوقىتىشقا ئات سېلىشتى. «ئۇيغۇر» ئىنقىلابىي ئىتتىپاقى مەكتەپلەرگە ئاتىدارچىلىق قىلاتتى، ھەرخىل كۇرسلارغا، ئۇيغۇر ئائىلىلىرىنىڭ بالىلىرى ئوقۇيدىغان مەكتەپلەرگە ياردەم بېرەتتى. ئىتتىپاق ئەزالىرى ئۇيغۇر مەكتەپلىرىگە ماددىي ياردەم كۆرسىتەتتى، لېكسىيەلەرنى يۈرگۈزەتتى، مەكتەپ يېشىدىكى بالىلارنى ئوقۇشقا، بىلىم ئېلىشقا جەلىپ قىلاتتى.

«ئۇيغۇر» ئىنقىلابىي ئىتتىپاقى «قوشچى» ئىتتىپاقىنىڭ تەركىۋىدە تا 30 - يىللارنىڭ باشلىرىغىچە، س س س ر دا، قىرغىزستاندا ھەم كوللېكتىۋىزاتسىيەنىڭ باشلىنىش پەيتىگىچە مەۋجۇت بولۇپ تۇردى. ئىتتىپاق ئۆز ئالدىغا قويۇلغان مەسىلىلەرنىڭ ھۆددىسىدىن تولۇغى بىلەن چىقالىدى.

جاپالىق ژىگىرمىنچى يىللىرى ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ ۋەكىلى ھاسىلاخۇن سامېتوۋ، «قوشچى» ئىتتىپاقىنىڭ پائال ئىشتىراكچىسى بولۇپ، ئاتالغان ئاممىۋىي تەشكىلاتنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى بولۇپ سايلانغان. ئاما ئۇ سوتسىئالىزم قۇرۇش ئىشى ئۈچۈن دۈشمەنلەر تەرىپىدىن ئۆلتۈرۈلدۇ. ھەققانىي غايەگە بولغان ئىشەنچە ئۇنىڭ رەپىقىسى ھەلىمە سامېتوۋانى پارتىيە ۋە سوۋېت ئورگانلىرىدا پائال پائالىيەت ئېلىپ بېرىشقا رەغبەتلەندۈردۇ. XX ـ ئەسىر 20 - يىللارنىڭ ئىككىنچى يېرىمىدا ئۇ كومپارتىيە ئەزاسى، قىرغىزستاننىڭ مەركىزىي ئىجرائىي كومىتېتىنىڭ ئەزاسى بولۇپ سايلىنىدۇ، قىرغىزستان كومپارتىياسى ئىككىنچى سىيېزدىنىڭ دېلېگاتى بولىدۇ. ئۇ شەرىق ئاياللىرىنىڭ ئىچىدە بىرىنچىلەردىن بولۇپ ئاياللار تەڭ ھوقۇقلىغى ۋە شەرىق خەلقلىرىنىڭ بىلىمىنى ئاشۇرۇش يولىدا كۈرەشكەنلەرنىڭ بىرى بولدى.

ھەلىمە سامېتوۋانىڭ نەۋرىسى، نىزام سامېتوۋ، مومىسىنىڭ ئاز سانلىق مىللەتلەر

была создана специальная структура по работе среди женщин-уйгурок, задачей которой было привлечение их к общественной, культурно-просветительской и образовательной работе, ликвидация безграмотности среди девушек и женщин, охрана “материнства и младенчества”.[11]

Активную политическую, хозяйственную, образовательную и культурно-просветительскую работу проводили среди уйгурского населения Пишпекская, Токмакская, Каракольская ячейки союза “Уйгур”, о чем свидетельсвтуют рассматриваемые вопросы, решения собраний, годичные отчеты о деятельности руководства этой политической организации. Вопрос о теплых взаимоотношениях, взаимной помощи между этническими общинами Кыргызстана стоял перед союзом “Уйгур” постоянно и системно.

С целью привлечения молодежи всех этносов в дело строительства социализма в стране, руководство республики создавало ячейки и в союзе молодежи Кыргызстана (ВЛКСМ) по этническим признакам. В частности, была организована уйгурская ячейка союза молодежи Кыргызстана.[12]

Только в Пишпекском округе в уйгурской ячейке в ВЛКСМ состояли в качестве кандидатов 36 человек из числа молодежи.[13] Члены этих комсомольских ячеек были в Караколе, Токмаке, а также на юге Кыргызстана. Союз молодежи проводил разнообразную политическую, культурно-просветительскую работу среди уйгурской молодежи, привлекал их к работе союза, способствовал ликвидации безграмотности среди юношей и девушек. Революционный союз “Уйгур” активно шефствовал над школами, которые тогда действовали на уйгурском языке и помогал различным курсам, школам, где учились дети из уйгурских семей.[14] Члены союза оказывали материальную помощьуйгурским школам, проводили различные лекции, привлекали детей школьного возраста к образованию.

Халима Саметова

Революционный союз “Уйгур” в составе союза “Кошчи” существовал до начала 30-х годов, вплоть до начала сплошной коллективизации в СССР, в том числе Кыргызстане. Союз полностью выполнил поставленные перед ним задачи.

В трудные двадцатые годы Хасилахун Саметов, уйгур по национальности, стал активным участником Союза “Кошчи”и был избран заместителем председателя названной массовой организации. Однако он был убит врагами за строительство социализма.Вера в правую идею подтолкнула его жену Халиму Саметову к активному участию в партийных и советских органах. Во второй половине 20-годов XX в. она стала членом компартии, членом Центрального исполнительного комитета Кыргызстана,была делегатом второго съезда Компартии Кыргызстана. Она была одной из тех восточных женщин, которые активно боролись за равноправие женщин и за повышение образования народов Востока.

Внук Халимы Саметовой, Низам Саметов рассказывал, как по пути на съезд национальных меньшинств, она встретила Торокула Айтматова с маленьким Чингизом на руках. Взяв плачущего малыша на руки, она начала читать суры Корана чтобы снять сглаз с ребенка.Такова была ее встреча с будущим великим писателем.

---

11 Там же, д. 1, лл. 7-10, 12, 14, 15 ,17, 21, 26, 32, 34.

12 Там же, д. 5, лл. 34-37, 50-53, 114-115.

13 Там же, л. 51

14 Там же, д. 9, лл. 2, 5, 7, 11.

www.uyghurkitap.com

they were natives of other countries.

In March 1938, the People's Commissariat of Internal Affairs (NKVD) of the USSR issued a series of orders for which the whole country had to make a withdrawal of foreign deserters and other persons suspected of espionage. Carrying out these orders, the Kyrgyz SSR NKVD took on the task indiscriminately; the leadership of the NKVD of the republic gave orders to arrest all Uighurs, Koreans and other nationalities regardless of when they arrived in Kyrgyzstan and what they were doing.

Mass arrests were made at the same time throughout the country, based on the lists of regional offices, without any setting data, masses of people belonging to these categories, especially the Uighurs, were arrested in the streets, hairdressers, eateries, shops, etc. In the capital and in other cities and regions of the country, arrests were made based on the appearance as the Uighur. Most of them were arrested without warrants and regulations, these documents were issued later.

To carry out mass operations with Uighurs, in late March of 1938, members of NKVD of the republic arrived in the city of Osh, and in a few days they arrested about 2 thousand Uighurs, ostensibly accused of being "Chinese defectors."[15]

In Chui district alone Uighur males were arrested in the amount of more than 150 people. Such mass arrests of Uighurs had been made in Karakol, Tyup, Kaganovich, Stalin, Kalinin, Jalal-Abad and other regions of the country.[16]

During the investigation, the NKVD leadership of the republic gave instructions to the district chiefs to accuse all Uighurs, Chinese and Koreans on spying for Japanese and British intelligence and file cases of spying in the authorized residencies around the Chinese Consulate in Andijan and Tashkent. The "aksakals" (the elders) were set to name the authorized Consulate personnel.[17]

Having taken evidence from the "aksakals" as residents of foreign intelligence services, the bulk of chamber processing of the arrested Uighurs was carried out by spiking the "aksakals", who persuaded the arrested to give testimony about their espionage activities, warning them that they would not be judged for spying, but instead would be deported to China. Many of those arrested Uighurs in Osh region, being persuaded by the "aksakals" that they would not be tried for espionage, and would be removed from the country instead, stood in lines to testify to the investigators about their espionage activities.[18]

In their testimony, the Uighurs admitted that their espionage activity was expressed in the fact that by the in-

---

15 Abdrahmanov B.J. The activities of state security of Kyrgyzstan in 1918-1953 // Dissertation for the degree of candidate of Historical Sciences. Bishkek, 2013, p. 112

16 Ibid. 113

17 Ibid.

18 Ibid.

سىبىرىدىغا كېتىپ بېرىپ، كېچىككىنە چىنگىزنى قولىدا كۆتىرىۋالغان تۆرۆقۇل ئايتماتوۋنى قانداق ئۇچراتقانلىغىنى سۆزلەپ بەرگەن. ھەلىمە ژىغلاۋاتقان بالىنى قولىغا ئېلىپ، ئۇ بالىدىكى كۆز-تىلنى چىقىرىش ئۈچۈن قۇرئان سۈرىلىرىنى ئوقۇشقا باشلايدۇ. ئۇنىڭ كېلەچەك ئۇلۇق يازغۇچى بىلەن ئۇچرىششى مانا شۇنداق باشلانغان ئېدى.

ستالىن دەۋرىدىكى تەقىپ-جازالاش يىللىرى. ئاتا بېيىت - پاجىئەلىك قازا بولغان قىرغىزستان پۇخرالىرىغا قويۇلغان يادىكارلىق

30 - يىللارنىڭ ئىككىنچى يېرىمىدىن باشلاپ قىرغىزستاندا، س س س ر نىڭ پۈتكۈل جايلىرىدىكىدەك، خەلقنىڭ ساۋاتلىق، ئىنقىلابىي روھ بىلەن سۇغىرىلغان، سىياسىي جەھەتتىن يېتۈك، سوتسىئالىزم قۇرۇشقا پىداكارانە بېرىلگەن، بىلىملىك، ئوقۇمۇشلۇق ئادەملىرىگە قارشى سىياسىي تەقىپلەش-جازالاش ئىشلىرى ئەۋج ئالىدۇ. قىرغىز ئېلىنىڭ يۈزلىگەن ۋە مىڭلىغان ۋەكىللىرى ھەم قىرغىزستاندا ياشاۋاتقان باشقا ئېتنوسلارنىڭ پائالىيەتچان بۆلىگى، شۇ جۈملىدىن ئۇيغۇرلارمۇ، سوئال-سوراقسىز، زورمۇ زور يالا-تۆھمەت چاپلىنىپ، تۇتقۇنغا ئېلىندى.

گۇناسىز تۇتقۇنغا ئېلىنغان، جازاغا ھۆكۈم قىلىنغان ۋە ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەنلەر تىزىمىنىڭ تەھلىلى شۇنى كۆرسەتتىكى، ھەتتا ئۇلارنىڭ ئارىسىدا دۆلەتنىڭ سىياسىي سترۇكتۇرىلىرى ۋە ئۇنىڭدىكى جەرىيانلارغا ھېچبىر ئالاقىسى بولمىغان ساۋاتسىز ئاددىي ئەمگەكچىلەرمۇ بولغان. ئۇلارنىڭ بىردىن بىر گۇناسى - باشقا ئەللەردىن كەلگەنلىگى ياكى باشقا دۆلەتتە تۇغۇلغانلىغى بولدى.

1938 - يىلى مارتتا س س س رنىڭ ئىچكى ئىشلار خەلق كومىسسارىئاتى (ن ك ۋ د) بىرقاتار بۇيرۇقلارنى چىقىرىدۇ، مەزكۇر بۇيرۇق بويىچە پۈتۈن دۆلەت مىقياسىدا چېگرىدىن قېچىپ ئۆتكەن چەت ئەل پۇخرالىرىنى ۋە جاسۇسلۇقتا شۈبھە تۇغدۇرغان باشقا شەخسلەرنى تۇتقۇنغا ئېلىش لازىم بولدى. قىرغىز س س ر نىڭ ن ك ۋ د خادىملىرى بۇ ئىشقا (بۇيرۇقلارنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا) ھېچنەرسىنى سۈرۈشتە قىلماستىنلا قارىسىغا تۇتۇش قىلدى. رېسپۇبلىكىنىڭ ن ك ۋ د رەھبەرلىگى تەرىپىدىن بارلىق ئۇيغۇر، كورېيىس ۋە باشقا مىللەتلەر ۋەكىللىرىنى (ئۇلارنىڭ قىرغىزستانغا قاچان كەلگەنلىگى ۋە نېمە ئىش بىلەن شۇغۇللىنىۋاتقانلىغىدىن قەتئىي نەزەر) قاماققا ئېلىشقا كۆرسەتمە بېرىلىدۇ.

ئاممىۋىي تۇتقۇنغا ئېلىش ناھىيەلىك بۆلۈملەرنىڭ رويخەتلىرى بىلەن پۈتۈن رېسپۇبلىكا بويىچە بىر ۋاقىتتا يۈرگۈزۈلىدۇ. مەزكۇر كاتېگورىيەگە ياتىدىغان شەخسلەر، بولۇپمۇ ئۇيغۇرلار، ھېچ سۈرۈشتە قىلىنماستىن كوچىلاردا، ساتىراشخانا، ئاشخانا، دۇكان ۋە ئۆيلىرىدىن قولغا ئېلىنىدۇ. رېسپۇبلىكىنىڭ پايتەختى ۋە باشقا شەھەرلەردە، ھەم ناھىيەلىرىدە نۇرغۇنلىغان ئادەملەرنى سىرتقى قىياپىتى بويىچە ئۇيغۇر رېتىدە قامايدۇ. ئۇلارنىڭ بېسىم كۆپچىلىگى مۇناسىپ ئوردېر ۋە كۆرسەتمىسىز تۇتقۇنغا ئېلىنىدۇ ۋە خېلە ئۇزاق ۋاقىتلاردىن كېيىن رەسمىيلەشتۈرىلىدۇ.

ئۇيغۇرلار بويىچە ئاممىۋىي ئوپېراتسىيە ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن، 1938 - يىلى مارت ئېيىنىڭ ئاخىرى رېسپۇبلىكىنىڭ ن ك ۋ د خادىملىرى ئوش شەھىرىگە كېلىدۇ، ئۇلار بىرنەچچە كۈنىنىڭ ئىچىدە 2000 غا يېقىن ئۇيغۇرنى «خىتاي قاچاقلىرى» دېگەن تۆھمەت بىلەن قاماققا ئالىدۇ.

Годы сталинских репрессий.

Ата-Бейит –мемориал трагически погибшим гражданам Кыргызстана

Со второй половины 30-х годов в Кыргызстане, как и в целом по СССР активно началась волна сталинских политических репрессий против грамотной, революционно настроенной, политически зрелой, отдавшей всю себя строительству социализма, интеллектуальной части народа.Были невинно заключены под стражу сотни и тысячи представителей кыргызской политической элиты и активной части других этносов Кыргызстана, в том числе уйгуров.

Как показывает анализ списка безвинно арестованных, осужденных и расстрелянных, среди них былидаже безграмотные простые труженики республики, не имеющие никакого отношения к политическим структурам и процессам в стране.Единственной виной их явилось то, что они были выходцами из других стран или их уроженцами.

В марте 1938 года Народный комиссариат внутренних дел (НКВД) СССР издал ряд приказов, по которым по всей стране должны были произвести изъятие иностранных перебежчиков и других лиц, подозреваемых в шпионаже. Выполняя указанные приказы, НКВД Киргизской ССР подошло к этому делу огульно, руководством НКВД республики была дана установка арестовывать всех уйгуров, корейцев и представителей других национальностей независимо от того, когда они прибыли в Кыргызстан и чем они занимались.

Выписка из протокола № 39
Заседания тройки Н.К.В.Д. Киргизской ССР.
от 6 ноября 1938 г.

СЛУШАЛИ	ПОСТАНОВИЛИ
4. с/д № 974/1045 по обв. МАМОЯРОВА ...дыра, 1900 г.р., уйгур, ур. с. Покровка, ...Огузовского р-на, без определенных ...занятий. Обвиняется в том, что с 1923 г. ...являлся агентом англоразведки, по заданиям которой собирал и передавал шпионские сведения экономического и военного ...характера. Среди населения проводил к/р ...агитацию. Содержится в тюрьме г. Нарына.	МАМОЯРОВА Кадыра РАССТРЕЛЯТЬ. Имущество конфисковать.

Секретарь Тройки: /ГРИШИНА

Массовые аресты производились одновременно по всей республике по спискам районных отделений, без установочных данных, масса лиц, относящихся к этим категориям, в особенности – уйгуры, арестовывались на улице, в парикмахерских, столовых, магазинах и т.д. В столице и в других городах и районах республики, арестовывали по внешнему облику, как уйгур. Большинство из них были арестованы без соответствующих ордеров и постановлений,они оформлялисьнамного позже.

www.uyghurkitap.com

structions of foreign intelligence, they were gathering information about the Pamir Highway and the political mood of the collective farmers. The Uighurs, who did not testify in Osh prison were brutally beaten. They were left for a long time in the sun during the hottest hours of the day. They stood idle for hours with their hands up. In the corridors of the Osh district department of the NKVD "collective standing" of 30-40 people was held. Emaciated and exhausted, they agreed to testify.

The vast majority of investigations on the Uighurs and other arrested members of different ethnic groups had been falsified. The defendants signed protocols without knowing their content and the illiterate, instead of a signature, applied their fingerprint - "barmak". There are known cases when the defendant had not even been called in for questioning, but the investigators made standard protocols, and instead of the signature of the accused person they put their own fingerprint and thus finished investigating the case.

In March 1938, the NKVD of the republic declared socialist competition between its departments on largest numbers of arrests and revelations. This has led to the pursuit of high performance, and the "revelations" of 5-7 people per night.[19]

A striking example of the falsification of investigations against the Uighurs and other peoples is the renewal of the investigation files from espionage cases to the cases of "anti-Soviet elements". The reformulation was carried out based on the order of the NKVD of the USSR on defectors involved in anti-Soviet agitation, for their removal abroad.[20] With this in mind, at the daily briefing at the Osh district department, the heads of the district branches of NKVD of the entire south of Kyrgyzstan were given orders to withdraw the protocols on espionage, and to convert all the espionage cases on the Uighurs and other ethnic groups into the anti-Soviet elements in the duration of 5 days, and prepare them for shipment to Moscow for the consideration of the Special Meeting. As a result of this order the NKVD officers made protocols of interrogation on anti-Soviet activities of the accused persons, in most cases without calling the arrested person in, and then called them in to read out their testimonies and forced them to sign those.[21]

In order to restore the historical truth, below is a complete list of Uighurs who were executed in November 1938 in Bishkek (then Frunze). Their remains, together with the remains of others - there were 137 bodies found in 1991 with the burial site at Chon-Tash.

1. Azizov Ahmat, born in 1881 in Kashgar, China, lived in the village of Kochkorka, Uighur, without a specific profession. Arrested on June 14, 1938 on charges of espionage. Executed on November 5, 1938 by the order of the NKVD troika of Kyrgyz SSR. Rehabilitated on June

---

19 Abdrahmanov B.J. Order to the workers. P.114

20 Ibid.

21 Ibid.

پەقەت چۈي ناھىيەسى بويىچىلا قاماققا ئېلىنغان ئەركىشلەرنىڭ (ئۇيغۇرلارنىڭ) سانى 150 تىن ئاشقان. شۇنداقلا قاراقول، توڭ، كاگانوۋىچ، ستالىن، كالىنىن، جالال-ئاباد ۋە رېسپۇبلىكىنىڭ باشقا رايونلىرىدىمۇ ئۇيغۇرلارنى ئاممىۋي تۇتقۇنلاش داۋاملىشىدۇ.

سوراق جەريانىدا رېسپۇبلىكىنىڭ ن ك ۋ د رەھبەرلىكى ناھىيە بۆلۈملىرىنىڭ باشلىقلىرىغا ئۇيغۇر، خىتاي ۋە كورېيسلارنىڭ ھەممىسىگە-ياپون ۋە ئانگلىيە رازۋېدكىلىرىنىڭ پايدىسىغا جاسۇسلۇق پائالىيىتىنى ئېلىپ بارغان، دېگەن «قالپاق»نى كىيگۈزۈپ، ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن چوڭ ئەنزە قوزغاشقا كۆرسەتمە بېرىدۇ. ئەنجان ۋە تاشكەنتتىكى خىتاي كونسۇلخانىسىنىڭ ئەتراپىدىكى كاتتا جاسۇسلۇق رېزىدېنتۇرىلار، كونسۇلخانا ۋە كىللىرى سوراق ئىشلىرىدا «ئاقساقاللار» دەپ ئاتالغان.

«ئاقساقاللاردىن»، چەت ئەل رازۋېدكىلىرىنىڭ رېزىدېنتلىرى رىتىدە، مەلۇمات ئېلىۋالغاندىن كېيىن ئۇلارنى تۈرمىدىكى ئۇيغۇرلار ئارىسىغا سالىدۇ. شۇنداق قىلىپ «ئاقساقاللار»، قاماققا ئېلىنغان مەھبۇس ئاتالمىش ئۇيغۇرلارنى ئۇلارغا يېپىلغان يالا-تۆھمەتنى ئىقرار قىلىپ، گوياكى جاسۇسلۇق پائالىيىتى ھەققىدە مەلۇمات بېرىشقا كۆندۈرىدۇ، ھەمدە ئۇلارغا بۇ گۇناسى ئۈچۈن ھېچبىر جازا بېرىلمەيدىغانلىغىنى، ئۇلارنى پەقەت خىتايغا چىقىرىۋېتىش بىلەن چەكلىنىدىغانلىغىنى ئەسكەرتىدۇ. موشۇنداق «ئەيىپلەشتىن» كېيىن ئوش رايونى بويىچە قاماققا ئېلىنغان ئۇيغۇرلارنىڭ كۆپچىلىگى، «ئاقساقاللار»نىڭ دېگەن سۆزلىرىگە ئىشىنىپ، ئۆزلىرىگە تېڭىلغان ئويدۇرما-ساختا گۇنالارنى بويىنىغا ئېلىپ، شۇ ھەقتە مەلۇمات بېرىش ئۈچۈن سوراقچىلارغا نۆۋەتتە تۇرۇشقا باشلايدۇ.

ئۇيغۇرلار ئۆزلىرىنىڭ بەرگەن مەلۇماتلىرىدا، گوياكى ئۇلارنىڭ جاسۇسلۇق پائالىيىتى چەت ئەل رازۋېدكىسىنىڭ تاپشۇرۇغى بويىچە ئېلىپ بېرىلغانلىغى، پامىر پاجىئەسى ۋە كولخوزچىلارنىڭ سىياسىي روھى توغرىسىدا مەلۇمات ژىققانلىغى ھەققىدىكى ئويدۇرمىنى راستلايدۇ. مەلۇمات بېرىشتىن باش تارتقان ئۇيغۇرلار، ئوش تۈرمىسىدە ۋەھشىيانە سوراق ئاستىغا ئېلىنغان. ئۇلارنى كۈننىڭ قايناپ تۇرغان پەيتىدە ئاپتاپتا قوللىرىنى ئېگىز كۆتەرگۈزۈپ تۇرغۇزۇپ قويۇشاتتى. موشۇ ھالەتتە ئۇلار سائاتلاپ تۇرۇشاتتى. ن ك ۋ د ئوش ئوكرۇگى بۆلۈمىنىڭ ئالدىدا ئادەملەرنى 30 - 40 لاپ تۇرغۇزۇپ قىينىشاتتى. دەھشەتلىك قىيناشلار نەتىجىسىدە ھالىدىن كەتكەن مەھبۇس ئاتالمىشلار ساختا يالا-تۆھمەتلەرگە ئىقرار بولۇپ، مەلۇمات بېرىشكە كېلىشەتتى.

ئۇيغۇرلار ۋە قاماققا ئېلىنغان باشقا مىللەت ۋەكىللىرى بويىچە يۈرگۈزۈلگەن دەلىللەرگە سوراق ئىشلىرىنىڭ مۇتلەق كۆپچىلىگى ساختىلاشتۇرۇلغان. ئەيىپلەنگۈچىلەر ھۆكۈملەرگە (پروتوكوللارغا)، ئۇلارنىڭ مەزمۇنىدىن بىخەۋەر ھالدا، ئۆز ئىمزالىرىنى قوياتتى، ساۋاتسىزلار بولسا، ئىمزا ئورنىغا بارماق بېسىشاتتى. بەزىدە ئەيىپلەنگۈچى سوراققا چاقىرىلماستىن، ئۇنىڭغا تەرگەۋچىلەر تەرىپىدىن ھۆكۈم چىقىراتتىدە، ئەيىپلەنگۈچى ئىمزاسى ئورنىغا ئۆزلىرى بارماق بېسىپ، تەرگەۋ ئىشلىرى توختىتىلغان ئەھۋاللارمۇ ئۇچرىشاتتى.

1938 - يىلى مارتتا رېسپۇبلىكا ن ك ۋ د «قاماققا ئېلىش» ۋە «پاش قىلىش» بويىچە بۆلۈملەر ئارا سوتسىئالىستىك مۇسابىقە ئېلان قىلىدۇ. نەتىجىدە مۇسابىقە بويىچە يۇقۇرى كۆرسەتكۈچكە ئېرىشىش ئۈچۈن تەۋەلىكىگە 5 - 7 ئادەمنى پاش قىلىپ، قاماققا ئېلىش ھەلەكچىلىگى ئەۋج ئالىدۇ.

ئۇيغۇرلار ۋە باشقا خەلقلەر بويىچە يۈرگۈزۈلگەن سوراق ئىشلىرىنىڭ ساختىلاشتۇرۇلغانلىغىنىڭ يارقىن مىسالى «جاسۇسلۇق» بويىچە قوزغالغان ئەنزىلەرنىڭ «ئانتىسوۋېت ئېلېمېنتلىرىغا» ئاغدۇرۇلۇشىدۇر. ئەنزىلەرنى ئاغدۇرۇش س س س ر ن ك ۋ د نىڭ پەرمانىغا بىنائەن يۈز بېرىدۇ بۇ بۇيرۇق

Для проведения массовой операции по уйгурам, в конце марта 1938 года в г.Ош выехали сотрудники НКВД республики, которые за несколько дней арестовали около 2 тыс. уйгуров, якобы как “китайских перебежчиков”.[15]

Только по Чуйскому району были арестованы все мужчины-уйгуры,в количестве более 150 человек. Такие же поголовные аресты уйгуров были произведены по Каракольскому, Тюпскому, Кагановическому, Сталинскому, Калининскому, Джалал-Абадскому и другим районам республики.[16]

В процессе следствия руководство НКВД республики давало указания начальникам райотделений «колоть» всех уйгуров, китайцев и корейцев на шпионаж в пользу японской и английской разведок и оформлять дела покрупным шпионским резидентурам вокруг уполномоченных китайского консульства в Андижане и Ташкенте как резидентов.Указанные уполномоченные консульства в следственных делах были названы «аксакалами».[17]

Добившись показаний от «аксакалов», как резидентов иностранных разведок, проводились камерные обработки основной массы арестованных уйгуров путем подсадки «аксакалов», которые и уговаривали арестованныхдавать показания о своей шпионской деятельности, предупреждая, что за шпионаж их не будут судить, а выселят в Китай. Многие из арестованных уйгуров по Ошскому району, будучи убеждёнными «аксакалами», что их не будут судить за шпионаж, и выселят за границу, становились в очередь к следователям для дачи показаний о своей шпионской работе.[18]

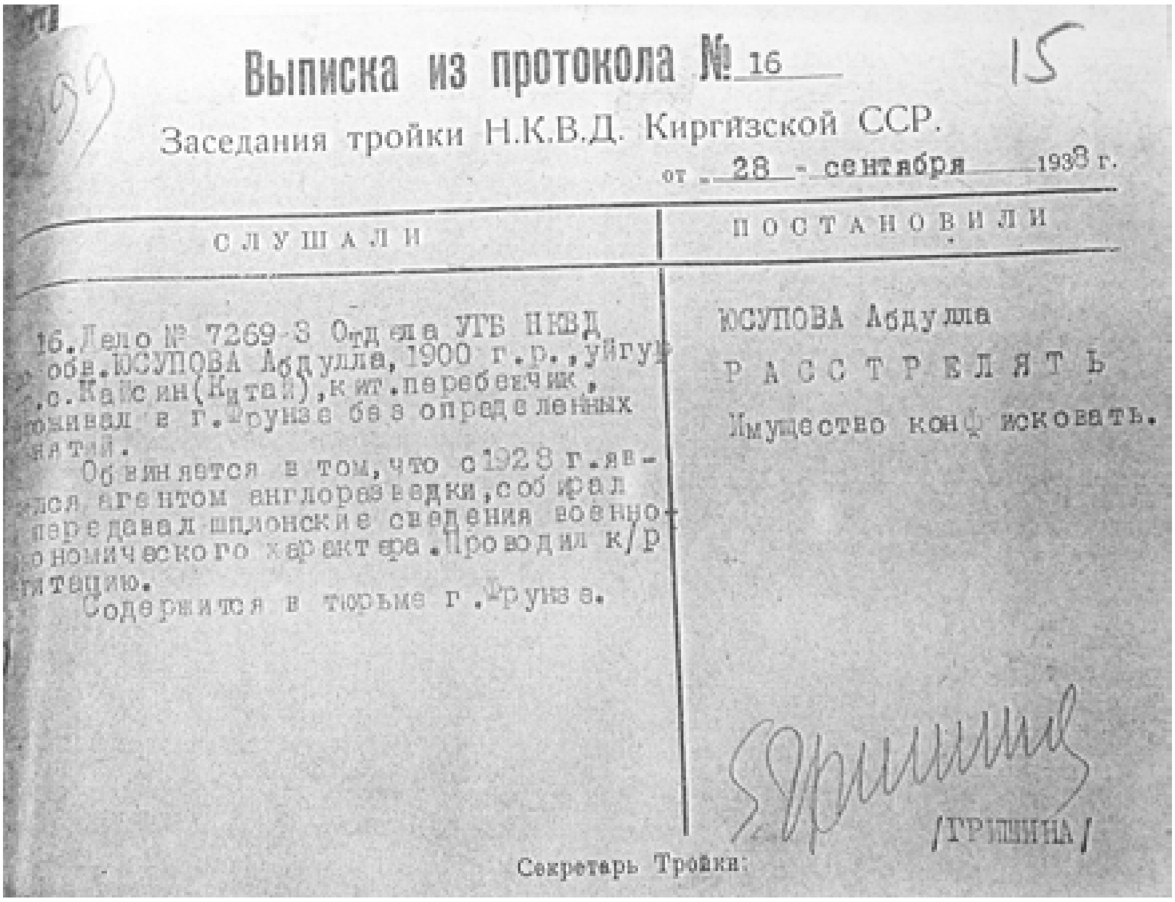
Выписка из протокола № 16 15

Заседания тройки Н.К.В.Д. Киргизской ССР.

от 28 - сентября 1938 г.

СЛУШАЛИ	ПОСТАНОВИЛИ
16. Дело № 7269-3 Отдела УГБ НКВД обв. ЮСУПОВА Абдулла, 1900 г.р., уйгур, с. Кайсин (Китай), кит. перебежчик, проживал в г. Фрунзе без определенных занятий. Обвиняется в том, что с 1928 г. являлся агентом англоразведки, собирал и передавал шпионские сведения военно-экономического характера. Проводил к/р агитацию. Содержится в тюрьме г. Фрунзе.	ЮСУПОВА Абдулла РАССТРЕЛЯТЬ Имущество конфисковать.

/ГРИШИНА/

Секретарь Тройки:

В своих показаниях уйгуры признавались, что их шпионская деятельность выражалась в том, что они якобы, по заданиям иностранной разведки, собирали сведения о Памирском тракте и политических настроениях колхозников. Уйгуры, которые не давали показаний в Ошской тюрьме, жестоко избивались.

15 Абдрахманов Б.Дж. Деятельность органов государственной безопасности Кыргызстана в 1918-1953 гг. // Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук. Бишкек, 2013. С. 112

16 Там же, с. 113.

17 Там же.

18 Там же.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

10, 1989 by the military prosecutor the Turkestan military district.

2. Aipov Yakub Ahun, born in 1896 in Yarkent, China, Uighur, illiterate, peasant. In 1916 he arrived in Kyrgyzstan having illegally crossed the state border. Before his arrest, he worked as a collective farmer at "Kyzyl-Tuu" farm in Kenbulunsk village council. He was arrested on April 15, 1938 on charges of spying for British intelligence. Executed on November 8, 1938 by the order of the NKVD Troika of Kyrgyz SSR dated September 28, 1938. Rehabilitated on January 8, 1957 by the Military Tribunal of Turkestan military district.

3. Akimov Azim Akhun, born in 1900 in Kashgar, China, Uighur. Peasant, illiterate. In 1926 he arrived in the Soviet Union illegally. Before his arrest, resided in Tokmak, without any specific occupation. Biographical information in not available. Arrested on April 15, 1938 on charges of espionage. Executed on November 8, 1938 by the order of the NKVD Troika of Kyrgyz SSR. Rehabilitated on January 8, 1957 by the Military Tribunal of Turkestan military district.

4. Aliyev Ibrahim, born in 1906 in Korgon, Western China, ethnic Uighur, from the family of artisans, illiterate. In 1928 changed Chinese residence for residence in the USSR. Before his arrest worked as a shoemaker in the "Uygur" cooperative in Tokmak. He was arrested on April 15, 1938 on charges of espionage. Executed on November 8, 1938 by the order of the NKVD Troika of Kyrgyz SSR dated September 28, 1938. Rehabilitated on November 8, 1957 by the Military Tribunal of Turkestan military district.

5. Ahmed-Ahunov Buky-Ahun, born in 1883 in Western China, ethnic Uighur, peasant, semi-literate. In 1920-1921 arrived in the Soviet Union after the illegal crossing of the state border. Before his arrest, resided in Tokmak, without specific occupation. Biographical information in not available. Arrested on June 28, 1938 on charges of spying for British intelligence. Executed on November 8, 1938 by the order of the Kyrgyz SSR NKVD Troika dated September 28, 1938. Rehabilitated on January 8, 1957 by the Military Tribunal of Turkestan military district.

6. Akhmetov Mamadzhan, born in 1894 in Kuldzha, western China, without specific occupation. In 1930 he joined the Communist Party as candidate (b), expelled for anti-Soviet agitation. He was arrested on April 14, 1938 on charges of espionage. Executed on November 5, 1938 by the decision of the NKVD Troika of the Kyrgyz SSR. Rehabilitated on May 31, 1989 by Military prosecutor of Turkestan military district.

7. Bakiyev Mamut Akhun, born in 1878 in Kashgariya (China), ethnic Uighur, peasant, semi-literate. In 1929, illegally arrived in the USSR. Before his arrest, resided in Tokmak, without specific occupation. Biographical information in the case is not available. He was arrested on April 12, 1938 on charges of espionage. Executed on November 8, 1938 by the order of the Kyrgyz SSR NKVD Troika dated 28 September, 1938. Rehabilitated on January 8, 1957 by

ئانتىسوۋېتلىق تەشۋىقات يۈرگۈزگەن قاچاقلار ھەققىدە بولۇپ، ئۇلارنى چەت ئەللەرگە ھايداش ئۈچۈن چىقىرىلغان ئىدى. موشۇ مەخسەت بىلەن ئوش تەۋەسى بۆلۈمىنىڭ مەجلىسىدە ن ك ۋ د نىڭ قىرغىزستاننىڭ جەنۇبىدا پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان بارلىق رايونلۇق بۆلۈملىرىنىڭ باشلىقلىرىغا تۆۋەندىكىچە كۆرسەتمىلەر بېرىلىدۇ: - بەش كۈننىڭ ئىچىدە ئۇيغۇرلار ۋە باشقا خەلقلەرگە قوزغالغان جاسۇسلۇق بويىچە ئەنزىلەرنى ئانتىسوۋېت ئېلېمېنتلىرىغا ئاغدۇرۇش، جاسۇسلۇق بويىچە تۈزۈلگەن ھۆكۈملەرنى كۈچىدىن قالدۇرۇپ، ئۇلارنى موسكۋاغا مەخسۇس مەجلىستە قارىلىشى ئۈچۈن ئەۋەتىشكە تەييارلاش.

مەزكۇر بۇيرۇق نەتىجىسىدە رېسپۇبلىكىنىڭ ن ك ۋ د خادىملىرى مەھبۇس ئاتالمىشلارغا ئۇلارنىڭ ئانتىسوۋېت پائالىيىتى ھەققىدە سوراق-تەپتىش ھۆكۈملىرىنى تۈزىدۇ، كۆپ ھاللاردا قاماققا ئېلىنغانلار سوراققا چاقىرتىلمىغان، ئۇلارنى پەقەت ئىمزا چېكىش ئۈچۈنلا چاقىرىپ، ئۇلارغا ئۆزلىرى توقۇغان مەلۇماتلارنى ئوقۇپ بەرگەن ۋە ساختا ئويدۇرمىلارغا ئىقرار قىلدۇرۇپ، قول قويۇشقا مەجبۇرلىغان.

تارىخي ھەقىقەتنى تىكلەش مەخسىتىدە 1938 - يىلى نويابىردا بىشكەك (شۇ ۋاقىتتىكى فرۇنزې) شەھىرىدە ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن ئۇيغۇرلارنىڭ تولۇق تىزىمىنى كەلتۈرمەكچىمىز. ئۇلارنىڭ جەسەتلىرى، باشقىلارنىڭ جەسەتلىرى بىلەن بىللە - جەمى 137 ئادەم -1991يىلى چوڭ تاش مەھەللىسىدىكى قەبرىستانلىقتا تېپىلغان.

1. ئەزىزوۋ ئەخمەت 1881 - يىلى قەشقەر شەھىرىدە (خىتاي) تۇغۇلغان، قوچقار يېزىسىدا تۇرغان، ئۇيغۇر، تۇراقلىق كەسپى بولمىغان. 1938 - يىلى 14 - ئىيۇندا جاسۇسلۇقتا ئەيىپلىنىپ قاماققا ئېلىنغان. 1938 - يىلى 5 - نويابىردا قىرغىزىس س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ (يەرلىك پارتىيە كومىتېتىنىڭ كاتىۋىدىن، ئاھالى كېڭەشىنىڭ ئەزاسىدىن ۋە مىلىتسىيە خادىمىدىن تەركىب تاپقان ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپا) قارارىغا بىنائەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1989 - يىلى 10 - ئىيۇندا تۈركىستان ھەربىي پروكۇراتۇرىسى تەرىپىدىن ئاقلانغان.

2. ئايىپوۋ ياقۇب ئاخۇن، 1896 - يىلى ياركەنت شەھىرىدە (خىتاي) تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، ساۋاتى يوق، دېھقان ئائىلىسىدىن. 1916 - يىلى قىرغىزستان چېگرىسىدىن قانۇنسىز ئۆتۈپ كەلگەن. تۇتقۇنغا ئېلىنغىچە كەڭبۇلۇڭ يېزىسىنىڭ «قىزىل-تاغ» كولخوزىدا ئەمگەك قىلىدۇ. -1938يىلى -15ئاپرېلدا ئانگلىيە رازۋېدكىسىنىڭ پايدىسىغا جاسۇسلۇق پائالىيەت ئېلىپ باردى، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماققا ئېلىنغان. قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ 1938 - يىل 28 - سېنتەبىردىكى توختامىغا بىنائەن 1938 - يىلى 8 - نويابىردا ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1957 - يىلى 8 - يانۋاردا تۈركىستان ھەربىي تىربۇنالى تەرىپىدىن ئاقلانغان.

3. ئاكىموۋ ئەزىم ئاخۇن، 1900 - يىلى قەشقەر شەھىرىدە تۇغۇلغان، (خىتاي)، ئۇيغۇر، دېھقان ئائىلىسىدىن، كامساۋات. 1926 - يىلى س س س رغا مەخپىي كۆچۈپ كەلگەن. قاماققا ئېلىنغىچە توقماق شەھىرىدە ئىستىقامەت قىلغان، تۇراقلىق كەسپى بولمىغان. ئەنزىسىدە تەرجىمىھالىغا ئائىت مەلۇماتلار يوق. 1938 - يىلى 15 - ئاپرېلدا جاسۇسلۇق پائالىيىتىدە ئەيىپلىنىپ قاماققا ئېلىنغان. 1938 - يىلى 8 - نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ قارارىغا ئاساسەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1957 - يىلى 8 - يانۋاردا تۈركىستاننىڭ ھەربىي تىربۇنالى تەرىپىدىن ئاقلانغان.

4. ئەلىيېۋ ئىبراگىم، 1906 - يىلى قورغان (خىتاي) يېزىسىدا تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، ھۈنەرۋەن ئائىلىسىدىن، ساۋاتسىز. 1928 - يىلى خىتايدىن س س س رغا كۆچۈپ كەلگەن.

Их оставляли на долгое время на солнцепеке в самые жаркие часы дня. Так они простаивали часами с поднятыми руками. В коридорах Ошского окружного отдела НКВД устраивались «коллективные стояния» по 30-40 человек. Изможденные и измученные, они соглашались давать показания.

Абсолютное большинство следственных дел по уйгурам и другим арестованным представителям разных этносов было сфальсифицировано. Обвиняемые подписывали протоколы, не зная их содержания, а неграмотные вместо подписи прикладывали свой палец – бармак. Известны случаи, когда обвиняемый на допрос не вызывался, а следователи составляли стандартные протоколы, вместо подписи обвиняемого ставили свой палец и заканчивали следственные дела.

В марте 1938 года НКВД республики объявило соцсоревнование между отделами на большееколичество арестов и разоблачений. Это привело к погоне за высокими показателями, и «разоблачениям» по 5-7 человек за сутки.[19]

Ярким примером фальсификации следственных дел по уйгурами другим народам является переоформление этих следственных дел со шпионских на «антисоветские элементы». Переоформление проводилось в связи с получением приказа от НКВД СССР о перебежчиках, занимавшихся антисоветской агитацией, для их выдворения за границу.[20] С этой целью на оперативном совещании в Ошском окружном отделе начальникам райотделений НКВД всего юга Кыргызстана были даны установки – в течение пяти дней переделать все шпионские дела по уйгурам и другим народам – на антисоветский элемент, а протоколы по шпионажу– изъять, и подготовить их для отправки в Москву на рассмотрение Особых совещаний.

В результате этого распоряжения сотрудники НКВД республики составили протоколы допроса по антисоветской деятельности обвиняемых лиц, в большинстве без вызова арестованного, а потом вызывали их, зачитывали показания и заставляли расписываться.[21]

В целях восстановления исторической правды приведем полный список лиц уйгурской национальности, расстрелянных в ноябре 1938 года в г.Бишкек(тогда Фрунзе). Их останки вместе с другими – а их всего было 137- были найдены в 1991 г. в захорониениив с. Чон-Таш.

1. Азизов Ахмат 1881 г.р., уроженец г.Кашгар, Китай, проживал в с. Кочкорка, уйгур, без определенных занятий.Арестован 14 июня 1938 года по обвинению в шпионаже. Расстрелян 5 ноября 1938года по решению тройки НКВД Кирг. ССР.Реабилитирован 10 июня 1989г. Военной прокуратурой ТуркВО.

2. Аипов Якуб-Ахун, 1896 г.р., уроженец г.Яркент, Китай, уйгур, неграмотный, из крестьян. В 1916 году прибыл в Киргизию после нелегального перехода госграницы. До ареста работал колхозником колхоза «Кызыл-Туу» Кенбулунского сельсовета. Арестован 15 апреля 1938 года по обвинению в шпионской деятельности в пользу английской разведки. Расстрелян 8 ноября 1938 года на основании постановления Тройки НКВД Кирг.ССР от 28 сентября 1938г. Реабилитирован 8 января 1957 г. Военным трибуналом ТуркВО.

3. Акимов Азим-Ахун, 1900г.р., ур.г.Кашгар, Китай, уйгур. Из крестьян, малограмотный. В 1926 году прибыл в СССР нелегально. До ареста проживал в г.Токмаке, без определенных занятий. Сведений биографического характера в деле не имеется.Арестован 15 апреля 1938 года по обвинению в шпионаже. Расстрелян 8 ноября 1938 года на основании постановления Тройки НКВД Кирг.ССР. Реабилитирован 8 января 1957 г. Военным трибуналом ТуркВО.

4. Алиев Ибрагим, 1906г.р., ур. г.Коргон, Западный Китай, уйгур, из кустарей, неграмотный. В 1928году прибыл на жительство из Китая в СССР. До ареста сапожник в артели «Уйгур» г.Токмак. Арестован 15 апреля 1938 года по обвинению в шпионаже.Расстрелян 8 ноября 1938 года на основании постановления Тройки НКВД Кирг.ССР от 28 сентября 1938г. Реабилитирован 8 ноября 1957 года военным Трибуналом ТуркВО.

5. Ахмет-Ахунов Баки-Ахун, 1883 г.р., ур. Западный Китай, уйгур, из крестьян, малограмотный.

---

19 Абдрахманов Б.Дж. Указ.раб. С.114

20 Там же

21 Там же.

www.uyghurkitap.com

the Military Tribunal of Turkestan military district.

8. Zunun Davlet, born in 1882 in At-Bashi village in Kirghiz SSR, ethnic Uighur, a non-partisan. Lived in Tokmak, without specific occupation. Biographical information is not available. He was arrested on May 30, 1938 on charges of carrying out espionage activities. Executed on November 8, 1938 by the decision of the NKVD Troika of the Kyrgyz SSR. Rehabilitated on September 10, 1957, by the Military Tribunal of Turkestan military district.

9. Zununov Hasan Ahun, born in 1903 in Kashgar, China, ethnic Uighur, non-partizan, an illiterate worker. He was arrested on June 7, 1938 on charges of spying for foreign countries. Executed on November 5, 1938 by the decision of the NKVD Troika of the Kyrgyz SSR. Rehabilitated under the Decree of the Presidium of the Supreme Council of USSR on January 16, 1989.

10. Imin-Ahunov Ismet, born in 1877 in Kashgar (China), ethnic Uighur, peasant, semi-literate. In 1919 he arrived in the Soviet Union after illegally crossing the state border, established residence in Tokmak. Before his arrest, resided in Tokmak, without specific occupation, biographical information in not available. He was arrested on July 11, 1938 on charges of spying for British intelligence. Executed on November 8, 1938 on the basis of the decision of the Kyrgyz SSR NKVD Troika dated September 28, 1938. Rehabilitated on January 8, 1957 by the Military Tribunal of Turkestan military district.

11. Ismailov Ibrahim-Ahun, born in 1904 in Kashgariya, Chinese citizen, arrived illegally in the USSR in 1930. He was arrested on February 18, 1938 on charges of espionage. On the basis of the decision of the Kyrgyz SSR NKVD Troika he was executed on November 5, 1938. Rehabilitated based on the decision of the Military Tribunal of Turkestan military district on June 22, 1960.

12. Ismailov Tokhta-Ahun, born in 1898 in Uch-Turpan, China, ethnic Uighur, a non-partisan. Until 1930 he lived in the PRC; until 1938 without a definite occupation in Frunze. He was arrested on June 23, 1938 on charges of belonging to a secret service of British intelligence. Executed on November 5, 1938 by the decision of the NKVD Troika of the Kyrgyz SSR. Rehabilitated on August 15, 1990 by the Military prosecutor of Turkestan military district.

13. Ahmed Mamedov, born in 1902 in Kashgara, ethnic Uighur, until 1926 he lived in China. No permanent place of work. He was arrested on April 25, 1938 on charges of espionage. Executed on November 8, 1938 by the decision of the NKVD Troika of the Kyrgyz SSR. Rehabilitated in 1991 in accordance with the Decree of the Presidium of the Supreme Council of USSR dated January 16, 1989.

14. Mamayarov Kadir, born in 1900, in Pokrovka village of Dzhety-Oguz district of the Kyrgyz SSR, ethnic Uighur, peasant, semi-literate.Without a definite occupation. He was arrested on March 11, 1938 on charges of espionage. Executed on November 8, 1938 by the Decree

قاماقتا ئېلىنغىچە توقماق شەھىرىدىكى «ئۇيغۇر» ئارتېلىدا موزدۇزچىلىق بىلەن شۇغۇللانغان. 1938 ـ يىلى 15 ـ ئاپرېلدا جاسۇسلۇق ئىشى بويىچە ئەيىپلىنىپ قاماققا ئېلىنغان. قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ 1938 ـ يىل 28 ـ سېنتەبىردىكى توختامىغا بىنائەن 1938 ـ يىلى 8 ـ نويابىردا ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1957 ـ يىلى 8 ـ نويابىردا تۈركىستان ھەربىي تىربۇنالى تەرىپىدىن ئاقلانغان.

5. ئەخمەت ئاخۇنوۋ باقى ئاخۇن، 1883 ـ يىلى غەربىي ختايدا تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، دېھقان ئائىلىسىدىن، كامساۋات. 1920 ـ 1921 ـ يىلى س س س ر غا چېگرىدىن نارەسمىي ئۆتۈپ كەلگەن. قاماققا ئېلىنغىچە توقماق شەھىرىدە ياشىغان، تۇراقلىق كەسپى بولمىغان. ئەنزىسىدە تەرجىمھالىغا ئائىت مەلۇماتلار يوق. 1938 ـ يىلى 28 ـ ئىيۇندا ئانگلىيە رازۋېدكىسىنىڭ مەنپەـ ئەتى ئۈچۈن جاسۇسلۇق پائالىيەت ئېلىپ بارغان، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماققا ئېلىنغان. قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ 1938 ـ يىل 28 ـ سېنتەبىردىكى قارارىغا بىنائەن 1938 ـ يىلى 8 ـ نويابىردا ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1957 ـ يىلى 8 ـ يانۋاردا تۈركىستان ھەربىي تىربۇنالى تەرىپىدىن ئاقلانغان.

6. ئەخمەتوۋ مەمەدجان، 1894 ـ يىلى غۇلجا شەھىرىدە (ختاي) تۇغۇلغان، تۇراقلىق كەسپى يوق. 1930 ـ يىلى ۋ ك پ (ب) غا نامزات بولىدۇ، ئانتىسوۋېت تەشۋىقاتى ئۈچۈن ئەزالىقتىن چىقىرىلغان. 1938 ـ يىلى 14 ـ ئاپرېلدا جاسۇسلۇق پائالىيەت ئېلىپ بارغان، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماققا ئېلىنغان. 1938 ـ يىلى 5 ـ نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ قارارىغا بىنائەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1989 ـ يىلى 31 ـ مايدا تۇركىستان ھەربىي پروكۇرورى تەرىپىدىن ئاقلانغان.

7. باقىيېۋ مامۇت ئاخۇن، 1878 ـ يىلى قەشقەردە (ختاي) تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، دېھقان ئائىلىسىدىن، كامساۋات. 1929 ـ يىلى س س س رغا مەخپىي تۈردە كېلىدۇ. قاماققا ئېلىنغىچە توقماق شەھىرىدە ياشىغان، تۇراقلىق كەسپى بولمىغان. ئەنزىسىدە تەرجىمھالىغا ئائىت مەلۇماتلار يوق. 1938 ـ يىلى 12 ـ ئاپرېلدا جاسۇسلۇق پائالىيەت ئېلىپ بارغان، دېگەن، ئەيىپ بىلەن قاماققا ئېلىنغان. قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ 1938 ـ يىل 28 ـ سېنتەبىردىكى قارارىغا بىنائەن 1938 ـ يىلى 8 ـ نويابىردا ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1957 ـ يىلى 8 ـ يانۋاردا تۈركىستان ھەربىي تىربۇنالى تەرىپىدىن ئاقلانغان.

8. زۇنۇن دەۋلەت، 1882 ـ يىلى قىرغىز س س رنىڭ ئات ـ باشى يېزىسىدا تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، پارتىيەسىز. توقماق شەھىرىدە ئىستىقامەت قىلغان، تۇراقلىق كەسپى بولمىغان. ئەنزىسىدە تەرجىمھالىغا ئائىت مەلۇماتلار يوق. 1938 ـ يىلى 30 ـ مايدا جاسۇسلۇق پائالىيەت ئېلىپ بارغان، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماققا ئېلىنغان. 1938 ـ يىلى 8 ـ نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ قارارىغا بىنائەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1957 ـ يىلى 10 ـ سېنتەبىردە تۈركىستان ھەربىي تىربۇنالىدا ئاقلانغان.

9. زۇنۇنوۋ هاسان ئاخۇن، 1903 ـ يىلى قەشقەر شەھىرىدە (ختاي) تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، پارتىيەسىز، ساۋاتى يوق ئىشچى. 1938 ـ يىلى 7 ـ ئىيۇندا چەت ئەل مەنپەئىتى ئۈچۈن جاسۇسلۇق پائالىيەت ئېلىپ بارغان، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماققا ئېلىنغان. 1938 ـ يىلى 5 ـ نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ قارارىغا بىنائەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. س س س ر يوقارقى كېڭەشنىڭ 1989 ـ يىل 16 ـ يانۋاردىكى پەرمانىغا بىنائەن ئاقلانغان.

10. ئىمىن ئاخۇنوۋ ئىسمەت، 1877 ـ يىلى قەشقەر شەھىرىدە (ختاي) تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، دېھقان ئائىلىسىدىن، كامساۋات. 1919 ـ يىلى س س س رغا چېگرىدىن قانۇنسىز

В 1920-1921 гг. прибыл в СССР после нелегального перехода госграницы. До ареста проживал в г.Токмаке, без определенных занятий. Сведений биографического характера в деле нет. Арестован 28 июня 1938 г.по обвинению в шпионской деятельности в пользу английской разведки. Расстрелян 8 ноября 1938 г. на основании постановления Тройки НКВД Киргизской ССР от 28 сентября 1938 г. Реабилитирован 8 января 1957 г. Военным Трибуналом ТуркВО.

6. Ахметов Мамаджан, 1894 г.р., ур. г.Кульджа, Западный Китай, без определенных занятий. В 1930 году вступил кандидатом в ВКП(б), исключен за антисоветскую агитацию. Арестован 14 апреля 1938 года по обвинению в шпионаже. Расстрелян 5 ноября 1938 года по решению Тройки НКВД Киргизской ССР. Реабилитирован 31 мая 1989 г. Военным прокурором ТуркВО.

7. Бакиев Мамут-Ахун, 1878 г.р., ур.Кашгария (Китай), уйгур, из крестьян, малограмотный. В 1929 г. Нелегально прибыл в СССР. До ареста проживал в г.Токмаке, без определенных занятий. Сведений биографического характера в деле не имеется. Арестован 12 апреля 1938 г. по обвинению в шпионаже. Расстрелян 8 ноября 1938 г. на основании постановления Тройки НКВД Киргизской ССР от 28 сентября 1938 г. Реабилитирован 8 января 1957 г. военным Трибуналом ТуркВО.

8. Зунун Давлет, 1882 г.р., ур.с.Ат-Баши Киргизской ССР, уйгур, беспартийный. Проживал в г.Токмаке, без определенных занятий. Сведений биографического характера нет. Арестован 30 мая 1938 года по обвинению в проведении шпионской деятельности. Расстрелян 8 ноября 1938 года по решению Тройки НКВД Киргизской ССР. Реабилитирован 10 сентября 1957 года определением Военного трибунала ТуркВО.

9. Зунунов Хасан-Ахун, 1903 г.р., г.Кашгар, КНР, уйгур, б/п, неграмотный рабочий. Арестован 7 июня 1938 г. по обвинению в шпионаже в пользу иностранных государств. Расстрелян 5 ноября 1938 г. по решению Тройки НКВД Киргизской ССР. Реабилитирован в соответствии Указа ПВС ССР от 16 января 1989 г.

10. Имин-Ахунов Исмет, 1877 г.р., ур.г.Кашгар (Китай), уйгур, из крестьян, малограмотный. В 1919 г. прибыл в СССР после нелегального перехода госграницы, на жительство поселился в г.Токмаке. До ареста проживал в г.Токмаке, без определенных занятий, сведений биографического характера в деле не имеется. Арестован 11 июля 1938 г. по обвинению в шпионской деятельности в пользу английской разведки. Расстрелян 8 ноября 1938 г. на основании постановления Тройки НКВД Киргизской ССР от 28 сентября 1938 г. Реабилитирован 8 января 1957 г. военным трибуналом ТуркВО.

11. Исмаилов Ибраим-Ахун, 1904 г.р., ур. Кашгарии, китайский подданный, в СССР прибыл нелегально в 1930 году. Арестован 18 февраля 1938 года по обвинению в шпионской деятельности. Постановлением Тройки НКВД Киргизской ССР расстрелян 5 ноября 1938 года. Реабилитирован определением Военного трибунала ТуркВО 22 июня 1960 года.

12. Исмаилов Тохта-Ахун, 1898 г.р., Уч-Турфан Китай, уйгур, беспартийный. До 1930 г. проживал в КНР; до 1938 г. без определенных занятий в г.Фрунзе. Арестован 23 июня 1938 г. по обвинению в принадлежности к агентуре английской разведки. Расстрелян 5 ноября 1938 г. по решению Тройки НКВД Киргизской ССР. Реабилитирован 15 августа 1990 г. Военным прокурором ТуркВО.

13. Мамедов Ахмед, 1902 г.р., ур.г.Кашгара, уйгур, до 1926 г. проживал в Китае. Постоянного места работы не имеет. Арестован 25 апреля 1938 года по обвинению в шпионской деятельности. Расстрелян 8 ноября 1938 года по решению Тройки НКВД Киргизской ССР. Реабилитирован согласно Указу Президиума ВС СССР от 16 января 1989 г. в 1991 году.

14. Мамаяров Кадыр, 1900 г.р., уроженец с.Покровка Джеты-Огузского района Киргизской ССР, уйгур, из крестьян, малограмотный. До ареста без определенных занятий. Арестован 11 марта 1938 года по обвинению в шпионской деятельности. Расстрелян 8 ноября 1938 года по Постановлению Тройки НКВД Киргизской ССР. Реабилитирован 13 июня 1989 года на основании Указа Президиума ВС СССР от 16 января 1989 года.

15. Мурабединов Идаитахун, 1906 г.р., уроженец с. Абад, Кашгар, КНР, уйгур, беспартийный, малограмотный, разнорабочий. Арестован 15 апреля 1938 года по обвинению в шпионаже в пользу иностранных государств. Расстрелян 5 ноября 1938 года решением Тройки НКВД Киргизской ССР.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

of the NKVD Troika of the Kyrgyz SSR. Rehabilitated on June 13, 1989 based on the Decree of the Presidium of the Supreme Council of USSR dated January 16, 1989.

15. Murabedinov Idaitahun, born in 1906, in Abad village, Kashgar, China. Ethnic Uighurs, a non-partisan, semi-literate, performed various jobs. Arrested on April 15, 1938 on charges of spying for foreign countries. Executed on November 5, 1938 by the decision of the NKVD Troika of the Kyrgyz SSR. Rehabilitated in accordance with the Decree of the Presidium of the Supreme Council of USSR, dated January 16, 1989.

16. Musabaev Ashur-Ahun, born in 1893 in Kashgara, China. Ethnic Uighur. Until 1923 he lived in China. Without specific occupation. He was arrested on April 12, 1938 on charges of espionage. Executed on November 8, 1938 by the decision of the NKVD Troika of the Kyrgyz SSR. Rehabilitated in accordance with the Decree of the Presidium of the Supreme Council of the USSR, dated January 16, 1989.

17. Muhamedov Ashimahun, born in 1897 in Kashgar, China. Ethnic Uighur, a non-partisan. Until 1925 he lived in China; until 1938 worked as a baker in “Natsmen” in Frunze. He was arrested on April 14, 1938 on charges of belonging to a secret service of Japanese intelligence. Executed on November 5, 1938 by the decision of the NKVD and the Prosecutor of the USSR. Rehabilitated on June 3, 1990 based on the decision of the Military Prosecutor of Turkestan military district, according to the Decree of the Presidium of the Supreme Soviet of USSR, dated January 16, 1989.

18. Nur Ahunov Kurman Akhun, born in 1875 in Kashgar, China, Uighurs, a non-partisan, illiterate carpenter, performed various jobs. Arrested on June 27, 1938 on charges of espionage. Executed on November 5, 1938 by the decision of the NKVD Troika of the Kyrgyz SSR. Rehabilitated in 1991 in accordance with the Decree of the Presidium of the Supreme Council of the USSR, dated January 16, 1989.

19. Oshurov Ait Ahun, born in 1880 in Karakol, Kyrgyz SSR, ethnic Uighur, Chinese citizen, illiterate, non-partisan, a member of the collective farm “Temirkanat.” Biographical information is not available in the case. He was arrested on April 15, 1938 on charges of spying for British intelligence. Executed on November 8, 1938 by order of the NKVD Troika of the Kyrgyz SSR. Rehabilitated on June 9, 1989 by the Military Prosecutor of Turkestan military district, based on the Decree of the Presidium of the Supreme Council of USSR, dated January 16, 1989.

20. Sufiev (Sopiev) Yimin, born in 1904 in Kashgar, China. Ethnic Uighur, a non-partisan. Until 1928 he lived in China; until 1938 he worked at “Frunzestroy” as laborer. He was arrested on April 27, 1938 on charges of belonging to a secret service of British intelligence. Executed on November 5, 1938 by the decision of the NKVD and the Prosecutor of the USSR. Rehabilitated on August 15, 1990 by the Military Prosecutor of Turkestan military district.

21. Talipov Yusuf, born in 1906 in Kashgar, China.

ئۆتۈپ، قاماقتا ئىلىنغىچە توقماق شەھرىدە ياشىغان، تۇراقلىق كەسپى يوق. ئەنزىسدە تەرجىمىھالىغا ئائىت مەلۇماتلار يوق. 1938 ـ يىلى 11 ـ ئىيۇلدا ئانگلىيە رازۋېدكىسىنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن جاسۇسلۇق پائالىيىتىنى ئېلىپ بارغان، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماقتا ئېلىنغان. قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ 1938 ـ يىل 28 ـ سېنتەبىردىكى قارارىغا بىنائەن 1938 ـ يىلى 8 ـ نويابىردا ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1957 ـ يىلى 8 ـ يانۋاردا تۈركىستان ھەربىي تىربۇنالى تەرىپىدىن ئاقلانغان.

11. ئىسمائىلوۋ ئىبراھىم ئاخۇن، 1904 ـ يىلى قەشقەر شەھرىدە تۇغۇلغان، خىتاي پۇخراسى، 1930 ـ يىلى س س س رغا مەخپىي كۆچۈپ كەلگەن. 1938 ـ يىلى 18 ـ فېۋرالدا جاسۇسلۇق پائالىيىتىدە ئەيىپلىنىپ قاماقتا ئېلىنغان. 1938 ـ يىلى 5 ـ نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ قارارىغا بىنائەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. تۈركىستان ھەربىي تىربۇنالىنىڭ توختامى بىلەن 1960 ـ يىلى 22 ـ ئىيۇندا ئاقلانغان.

12. ئىسمائىلوۋ توختا ئاخۇن، 1898ـيىلى ئۈچ تۇرپاندا (خىتاي) تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، پارتىيەسىز. 1930 ـ يىلغىچە خىتايدا ياشىغان، 1938 ـ يىلغىچە فرۇنزې شەھىرىدە كە سىپىسىز ئىستىقامەت قىلغان. 1938 ـ يىلى 23 ـ ئىيۇندا ئانگلىيە رازۋېدكىسىنىڭ ئاگېنتۇرىسىغا مەنسۇپ، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماقتا ئېلىنغان. 1938 ـ يىلى 5 ـ نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ قارارىغا بىنائەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1990 ـ يىلى 15 ـ ئاۋغۇستتا تۈركىستان ھەربىي پروكۇرورى تەرىپىدىن ئاقلانغان.

13. مەمەدوۋ ئەخمەد، 1902 ـ يىلى قەشقەر شەھرىدە تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، 1926 ـ يىلغىچە خىتايدا ياشىغان. تۇراقلىق ئىش ئورنى يوق. 1938 ـ يىلى 25 ـ ئاپرېلدا جاسۇسلۇق پائالىيەتتە ئەيىپلىنىپ قاماقتا ئېلىنغان. 1938 ـ يىلى 8 ـ نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ قارارى بويىچە ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1991 ـ يىلى س س س ر نىڭ ئالىي كېڭەشىنىڭ 1989 ـ يىل 16 ـ يانۋاردىكى پەرمانىغا بىنائەن ئاقلانغان.

14. ماماياروۋ قادىر، 1900 ـ يىلى قىرغىز س س ر يەتتە ـ ئوگۈز رايونىنىڭ پوكرووكا يېزىسىدا تۇغۇلغان. ئۇيغۇر، دېھقان ئائىلىسىدىن، كامساۋات. تۇتقۇنغا ئېلىنغىچە تۇراقلىق كەسپى بولمىغان. 1938 ـ يىلى 11 ـ مارتتا جاسۇسلۇق پائالىيىتى بىلەن ئەيىپلىنىپ قاماقتا ئېلىنغان. 1938 ـ يىلى 8 ـ نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ قارارىغا بىنائەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1989 ـ يىلى 13 ـ ئىيۇندا س س س ر ئالىي كېڭەشىنىڭ 1989 ـ يىل 16 ـ يانۋاردىكى پەرمانىغا بىنائەن ئاقلانغان.

15. مۇرابېدىنوۋ ئىدائىتاخۇن، 1906 ـ يىلى ئاۋاد يېزىسىدا (قەشقەر، خىتاي) تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، پارتىيەسىز، كامساۋات، تۇراقلىق كەسپى يوق ئىشچى. 1938 ـ يىلى 15 ـ ئاپرېلدا چەت مەملىكەتلەر پايدىسىغا جاسۇسلۇق پائالىيەت ئېلىپ بارغان، دېگەن ئەيىپتە قاماقتا ئېلىنغان. 1938 ـ يىلى 5 ـ نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ قارارىغا بىنائەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. س س س ر ئالىي كېڭەشىنىڭ 1989 ـ يىل 16 ـ يانۋاردىكى پەرمانىغا بىنائەن ئاقلانغان.

16. مۇساباييېۋ ئاشۇر ئاخۇن، 1893 ـ يىلى قەشقەر شەھرىدە (خىتاي) تۇغۇلغان. ئۇيغۇر. 1923 ـ يىلغىچە خىتايدا ياشىغان. تۇراقلىق كەسپى يوق. 1938 ـ يىلى 12 ـ ئاپرېلدا جاسۇسلۇق پائالىيىتى بىلەن ئەيىپلىنىپ قاماقتا ئېلىنغان. 1938 ـ يىلى 8 ـ نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ قارارى ئاساسىدا ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. س س س ر ئالىي كېڭەشىنىڭ 1989 ـ يىل 16 ـ يانۋاردىكى پەرمانىغا بىنائەن ئاقلانغان.

Реабилитирован в соответствии с Указом Президиума ВС СССР от 16 января 1989г.

16. Мусабаев Ашур-Ахун, 1893 г.р., ур.г.Кашгара, Китай, уйгур. До 1923 г. проживал в Китае. Без определенных занятий. Арестован 12 апреля 1938 г. по обвинению в шпионской деятельности. Расстрелян 8 ноября 1938г. по решению Тройки НКВД Киргизской ССР. Реабилитирован согласно Указу Президиума ВС СССР от 16 января 1989г.

17. Мухамедов Ашимахун, 1897 г.р., Кашгар, Китай, уйгур, беспартийный. До 1925 г. проживал в Китае; до 1938 г. пекарь артели «Нацмен» г.Фрунзе. Арестован 14 апреля 1938 года по обвинению в принадлежности к агентуре японской разведки. Расстрелян 5 ноября 1938 г. по решению НКВД и Прокурора СССР. Реабилитирован 3 июня 1990 г. ВП ТуркВО, согласно Указу Президиума ВС СССР от 16 января 1989 года.

18. Нур-Ахунов Курман-Ахун, 1875 г.р., ур. г. Кашгар, КНР, уйгур, беспартийный, неграмотный, плотник-разнорабочий.Арестован 27 июня 1938 года по обвинению в шпионской деятельности. Расстрелян 5 ноября 1938 года по решению Тройки НКВД Киргизской ССР. Реабилитирован в 1991 г. в соответствии с Указом Президиума ВС СССР от 16 января 1989 года.

19. Ошуров Аит-Ахун, 1880 г.р., гор. Каракол Киргизской ССР, уйгур, китайский подданный, неграмотный, беспартийный, член колхоза «Темирканат». Сведений биографического порядка в материалах дела нет. Арестован 15 апреля 1938 года по обвинению в шпионской деятельности в пользу английской разведки. Расстрелян 8 ноября 1938 года по постановлению Тройки НКВД Киргизской ССР. Реабилитирован 9 июня 1989 года Военным прокурором ТуркВО на основании Указа Президиума ВС от 16 января 1989 года.

20. Суфиев (Сопиев) Имин, 1904 г.р., г. Кашгар, Китай, уйгур, беспартийный. До 1928 г. проживал в Китае; до 1938 г. работал на предприятии«Фрунзестрой», чернорабочий. Арестован 27 апреля 1938 г. по обвинению в принадлежности к агентуре английской разведки. Расстрелян 5 ноября 1938 г. по решению НКВД и Прокурора СССР. Реабилитирован 15 августа 1990 г. Военным прокурором ТуркВО.

21. Талипов Юсуп, 1906 г.р., г.Кашгар, Китай, уйгур, беспартийный. До 1928г. проживал в Китае, до 1938 г. без определенных занятий, г.Фрунзе. Арестован 27 апреля 1938 г. по обвинению в принадлежности к агентуре английской разведки. Расстрелян 5 ноября 1938 г. по решению НКВД и Прокурора СССР. Реабилитирован 15 августа 1990г. Военным прокурором ТуркВО.

22. Ташахунов Юсуп-Ахун, 1894 г.р., г.Токмак Киргизской ССР, уйгур, б/п, неграмотный, санитар ветеринарного врача. Арестован 18 мая 1938 г. по обвинению в шпионаже в пользу иностранных государств. Расстрелян 5 ноября 1938 г. по решению Тройки НКВД Киргизской ССР. Реабилитирован в соответствии сУказом Президиума ВС СССР от 18 января 1989 г.

23. Тохтаев Бакры, 1889 г.р., г. Кашгар, КНР, уйгур, китайский подданный, неграмотный, беспартийный. В СССР прибыл нелегально в 1929 году из гор. Уч-Турфана, Китай. До 1933 года проживал в г. Караколе, работал на подрядных работах каменщиком и штукатуром. С 1934 года по день ареста – член колхоза «Джалчи» Тонского района Киргизской ССР. Арестован 18 февраля 1938 года по обвинению в шпионской деятельности в пользу английской разведки. Расстрелян 8 ноября 1938 года по постановлению Тройки НКВД Киргизской ССР. Реабилитирован 10 июня 1989 года Военным прокурором ТуркВО на основании Указа Президиума ВС СССР от 16 января 1989 года.

24. Тохта-Ахунов Исмаил-Ахун, 1872 г.р., ур. Кашгарии. Сведений биографического характера в деле не имеется. Арестован 13 апреля 1938 года по обвинению в шпионской деятельности. Расстрелян 5 ноября 1938 года решением Тройки НКВД Киргизской ССР. Реабилитирован Военным трибуналом ТуркВО 11 октября 1957 г.

25. Тохтаев Сыдык, 1887 г.р., уроженец г. Кашгар, уйгур, чернорабочий. Сведений биографического характера в деле не имеется. Арестован 14 марта 1938 года по обвинению в шпионской деятельности. Постановлением Особого Совещания НКВД СССР расстрелян 5 ноября 1938 года. Реабилитирован в 1991 году согласно Указу Президиума ВС СССР от 16 января 1989 года.

26. ТурдахуновТохт-Ахун, 1896 г.р., уроженец г. Каракалаус, КНР, уйгур, беспартийный, неграмотный, разнорабочий.Арестован 15 апреля 1938 года по обвинению в шпионаже в пользу иностранных

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

Ethnic Uighur, a non-partisan. Until 1928 he lived in China, until 1938 in Frunze, without a definite occupation. He was arrested on April 27, 1938 on charges of belonging to a secret service of British intelligence. Executed on November 5, 1938 by the decision of the NKVD and the Prosecutor of the USSR. Rehabilitated on August 15, 1990 by the Military Prosecutor of Turkestan military district.

22. Tashahunov Yusuf-Ahun, born in 1894 in Tokmak, Kyrgyz SSR, ethnic Uighur, non-partisan, illiterate, orderly veterinarian. He was arrested on May 18, 1938 on charges of spying for foreign countries. Executed on November 5, 1938 by the decision of the NKVD Troika of the Kyrgyz SSR. Rehabilitated in accordance Decree of the Presidium of the Supreme Council of USSR, dated January 18, 1989.

23. Tohtaev Bakry, born in 1889 in Kashgar, China, ethnic Uighur, Chinese citizen, illiterate, non-partisan. Arrived illegally in the USSR in 1929 from Uch-Turfan city, China. Until 1933 he lived in the town of Karakol, worked as a contractor bricklayer and plasterer. From 1934 until the day of his arrest was a member of the collective farm "Dzhalchi" in Ton district of the Kyrgyz SSR. He was arrested on February 18, 1938 on charges of spying for British intelligence. Executed on November 8, 1938 by order of the NKVD Troika of the Kyrgyz SSR. Rehabilitated on June 10, 1989 by the Military Prosecutor of Turkestan military district based on the Decree of the Presidium of the Supreme Council of USSR, dated January 16, 1989.

24. Tokhta Ahunov Ismail Akhun, born in 1872 in Kashgar. Biographical information in the case is not available. He was arrested on April 13, 1938 on charges of espionage. Executed on November 5, 1938 by the decision of NKVD Troika of the Kyrgyz SSR. Rehabilitated by the Military Tribunal of Turkestan military district on October 11, 1957.

25. Tohtaev Sydyk, born in 1887 in Kashgar, ethnic Uighur, a laborer. Biographical information is not available in the case. He was arrested on March 14, 1938 on charges of espionage. Based on the decision of the Special Meeting of the NKVD, executed on November 5, 1938. Rehabilitated in 1991 according to the Decree of the Presidium of the Supreme Council of USSR, dated January 16, 1989.

26. Turdahunov Toht-Ahun, born in 1896, a native of Karakalaus, China. Ethnic Uighur, a non-partisan, illiterate, performed various jobs. Arrested on April 15, 1938 on charges of spying for foreign countries. Executed on November 5, 1938 by the decision of the NKVD Troika of the Kyrgyz SSR. Rehabilitated in accordance with the Decree of the Presidium of the Supreme Council of USSR, dated January 16, 1989.

27. Turdiev Imin-Ahun, born in 1880 in Kashgariya, China. Ethnic Uighur, Chinese citizen. He was arrested on April 12, 1938 on charges of espionage. Based on the resolution of the Troika of the Kyrgyz SSR NKVD he was executed on November 5, 1938. Rehabilitated on March 2,

17. مۇخامېدوۋ ئاشماخۇن، 1897 ـ يىلى قەشقەردە تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، پارتىيەسىز. 1925 ـ يىلغىچە خىتايدا تۇرغان. 1938 ـ يىلغىچە فرۇنزې شەھىرىدىكى «ناسىمېن» ئارتېلىدا ناۋاي بولۇپ ئىشلەيدۇ. 1938 ـ يىلى 14 ـ ئاپرېلدا ياپونىيە رازۋېدكىسىنىڭ ئاگېنتۇرىسىغا مەنسۇپ، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماققا ئېلىنغان. 1938 ـ يىلى 5 ـ نويابىردا س س س ر ن ك ۋ د ۋە پروكۇرورىنىڭ قارارى ئاساسىدا ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1990 ـ يىلى 3 ـ ئىيۇندا تۈركىستان ۋپ تەرىپىدىن س س س ر ئالىي كېڭەشىنىڭ 1989 ـ يىل 16 ـ يانۋاردىكى قارارىغا بىنائەن ئاقلانغان.

18. نۇر ئاخۇنوۋ قۇرمان ئاخۇن، 1875 ـ يىلى قەشقەردە (خىتاي) تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، پارتىيەسىز، ساۋاتسىز، ياغاشچى. 1938 ـ يىلى 27 ـ ئىيۇندا جاسۇسلۇق پائالىيىتى بىلەن ئەيىپلىنىپ تۇتقۇنغا ئېلىنغان. 1938 ـ يىلى 5 نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسى قارارىغا بىنائەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. س س س ر ئالىي كېڭەشىنىڭ 1989 ـ يىلنىڭ 16 ـ يانۋارىدىكى پەرمانىغا ئاساسەن 1991 ـ يىلى ئاقلانغان.

19. ئوشۇروۋ ئائىت ئاخۇن، 1880 ـ يىلى قىرغىز س س ر نىڭ قاراقول شەھىرىدە تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، خىتاي پۇخراسى، ساۋاتى يوق، پارتىيەسىز، «تېمىركانات» كولخوزىنىڭ ئەزاسى. ئەنزىسىدە تەرجىمھالىغا ئائىت مەلۇماتلار يوق. 1938 ـ يىلى 15 ـ ئاپرېلدا ئانگلىيە رازۋېدكىسىنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن جاسۇسلۇق پائالىيەت ئېلىپ بارغان، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماققا ئېلىنغان. 8 ـ نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ قارارى ئاساسىدا ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. س س س ر ئالىي كېڭەشىنىڭ 1989 ـ يىل 16 ـ يانۋاردىكى پەرمانىغا بىنائەن 1989 ـ يىلى 9 ـ ئىيۇندا تۈركىستان ھەربىي پروكۇرورى تەرىپىدىن ئاقلانغان.

20. سوپىېۋ ئىمىن، 1904 ـ يىلى قەشقەر شەھىرىدە (خىتاي) تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، پارتىيەسىز. 1928 ـ يىلغىچە خىتايدا تۇرغان؛ 1938 ـ يىلغىچە فرۇنزې قۇرۇلۇش كارخانىسىدا قارا ئىشچى. 1938 ـ يىلى 27 ـ ئاپرېلدا ئانگلىيە رازۋېدكىسىنىڭ ئاگېنتۇرىسىغا مەنسۇپ، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماققا ئېلىنغان. 1938 ـ يىلى 5 ـ نويابىردا س س س ر پروكۇرورى ۋە ن ك ۋ د قارارى بويىچە ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1990 ـ يىلى 15 ـ ئاۋغۇستتا تۈركىستاننىڭ ھەربىي پروكۇرور تەرىپىدىن ئاقلانغان.

21. تالىپوۋ يۇسۇپ، 1906 ـ يىلى قەشقەردە (خىتاي) تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، پارتىيەسىز. 1928 ـ يىلغىچە خىتايدا ياشىغان، 1938 ـ يىلغىچە تۇراقلىق كەسپى بولمىغان، فرۇنزېدا. 1938 ـ يىلى 27 ـ ئاپرېلدا ئانگلىيە رازۋېدكىسىنىڭ ئاگېنتۇرىسىغا مەنسۇپ، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماققا ئېلىنغان. 1938 ـ يىلى 5 ـ نويابىردا س س س ر نىڭ پروكۇرورى ۋە ن ك ۋ د قارارى ئاساسىدا ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1990 ـ يىلى 15 ـ ئاۋغۇستتا تۈركىستاننىڭ ھەربىي پروكۇرورى تەرىپىدىن ئاقلانغان.

22. تاشاخۇنوۋ يۇسۇپ ئاخۇن، 1894 ـ يىلى قىرغىز س س ر نىڭ توقماق شەھىرىدە تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، پارتىيەسىز، ساۋاتسىز، مال دوختۇرى. 1938 ـ يىلى 18 ـ مايدا چەت ئەللەر پايدىسىغا جاسۇسلۇق پائالىيەت ئېلىپ بارغان، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماققا ئېلىنغان. 1938 ـ يىلى 5 ـ نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ قارارى ئاساسىدا ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. س س س ر ئالىي كېڭەشىنىڭ 1989 ـ يىل 18 ـ يانۋاردىكى پەرمانىغا ئاساسەن ئاقلانغان.

23. توختايېۋ بەكرى، 1889 ـ يىلى قەشقەر شەھىرىدە (خىتاي) تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، خىتاي پۇخراسى، ساۋاتسىز، پارتىيەسىز. 1929 ـ يىلى ئۈچ-تۇرپان شەھىرىدىن (خىتاي) س س س رغا مەخپىي كۆچۈپ چىققان. 1933 ـ يىلغىچە قاراقول شەھىرىدە ياشىغان، تامچى ۋە سۇگاكچى رېتىدە

государств. Расстрелян 5 ноября 1938 года по решению Тройки НКВД Киргизской ССР. Реабилитирован в соответствии с Указом Президиума ВС СССР от 16 января 1989 года.

Турдиев Имин-Ахун

27. Турдиев Имин-Ахун, 1880 г.р., ур. Кашгарии, Китай, уйгур, китайский подданный. Арестован 12 апреля 1938 года по обвинению в шпионской деятельности. Постановлением Тройки НКВД Киргизской ССР расстрелян 5 ноября 1938 года. Реабилитирован 2 марта 1960 года определением Военного трибунала ТуркВО.

28. Турды-Ахунов Ахмат-Ахун, 1874 г.р., уроженец Кашгара, уйгур, неграмотный, чернорабочий. До 1932 года проживал в Китае. Арестован 13 марта 1938 года по обвинению в шпионаже. Расстрелян 8 ноября 1938 года на основании решения НКВД и Прокурора СССР. Реабилитирован на основании Указа Президиума ВС СССР от 16 января 1989 года в 1991 году.

29. Усманов Усаин, 1905 г.р., уроженец г. Кашгар, КНР, уйгур, беспартийный, не грамотный, разнорабочий.Арестован 9 апреля 1938 года по обвинению в шпионаже в пользу иностранных государств. Расстрелян по решению Тройки НКВД Киргизской ССР 5 ноября 1938 года. Реабилитирован в соответствии с Указом Президиума ВС СССР от 16 января 1989 года.

30. Ходжимамабаев Сабит, 1901г.р., уроженец Китая, уйгур, б/п, неграмотный, Арестован 15 апреля 1938 г. по обвинению в шпионаже в пользу иностранных государств. Расстрелян 5 ноября 1938 года по решению Тройки НКВД Киргизской ССР. Реабилитирован в соответствии с Указом Президиума ВС СССР от 16 января 1989 года.

31. Худайбердиев Ибраимахун, 1890 г.р., ур. г. Кашгар, КНР, уйгур, б/п, неграмотный, колхозник. Арестован 15 апреля 1938 г. по обвинению в шпионаже иностранных государств. Расстрелян 5 ноября 1938 г. решением Тройки НКВД Киргизской ССР. Реабилитирован в соответствии с Указом Президиума ВС СССР от 16 января 1989 г. 10.06.1989 ВП ТуркВО.

32. Чуруков Алахун, 1890 г.р., ур. с. Каракунус Казахской ССР, уйгур, из крестьян, малограмотный. До ареста работал бригадиром колхоза «Кызыл-Туу» Чуйского района. Сведений биографического характера в деле не имеется. Арестован 16 апреля 1938 г. по обвинению в шпионской деятельности. Расстрелян 8 ноября 1938 г. на основании решения Тройки НКВД Киргизской ССР от 28 сентября 1938 г. Реабилитирован 8 января 1957г. Военным трибуналом ТуркВО.

33. Шарипов Садык, 1906 г.р., г.Кульджа, Китай, уйгур, беспартийный. До 1923 г. проживал в Китае; 1923-1928 гг. – чернорабочий кирпичного завода, г.Джаркент; 1928-1930 гг. – рабочий колхоза «Интернационал», г. Фрунзе; 1930-1931 гг. – чернорабочий на строительстве железной дороги, г. Фрунзе; 1931-1932 гг. – чернорабочий кирпичного завода на ст.Луговая; 1933-1937 гг. – рабочий на различных предприятиях г.Фрунзе; с 1937 г. – истопник общежития.Арестован 11 марта 1938 года по обвинению в шпионаже в пользу иностранного государства. Расстрелян 5 ноября 1938 года по решению НКВД и Прокурора СССР. Реабилитирован 15 сентября 1990 г. ВП ТуркВО.

Юсуп-Ахунов
Садык-Ахун

34. Юсуп-Ахунов Садык-Ахун, 1896 г.р., г. Кашгар Китай, уйгур, беспартийный. До 1920 г. проживал в Китае; 1920-1928 гг. – рабочий различных предприятий, г.Каракол; с 1928 г. – рабочий различных предприятий, г.Фрунзе.Арестован 20 марта 1938 г. по обвинению в принадлежности к агентуре английской разведки. Расстрелян 5 ноября 1938 г. по решению Особого Совещания НКВД СССР. Реабилитирован 10 ноября 1990г. Военным прокурором ТуркВО.

35. Юсупов Абдулла, 1900 г.р., с.Кайсин, Китай, уйгур, беспартийный. До 1928 г. проживал в Китае; до 1938 г. без определенных занятий, г. Фрунзе. Арестован 2 апреля 1938 года по обвинению в принадлежности к агентуре

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

1960, by the Military Tribunal of Turkestan military district.

28. Turdy-Ahunov Akhmad Ahun, born in1874 in Kashgar, PRC. Ethnic Uighur, illiterate laborer. Until 1932 he lived in China. He was arrested on March 13, 1938 on charges of espionage. Executed on November 8, 1938 on the basis of the decision of the Prosecutor of the NKVD and the Soviet Union. Rehabilitated in 1991 by the Decree of the Presidium of the Supreme Council of USSR, dated January 16, 1989.

29. Usmanov Usain, born in 1905 in Kashgar, China. Ethnic Uighur, a non-partisan, illiterate, performed various jobs. Arrested on April 9, 1938 on charges of spying for foreign countries. By the order of the Kyrgyz SSR NKVD Troika, executed on November 5, 1938. Rehabilitated in accordance with the Decree of the Presidium of the Supreme Council of USSR on January 16,1989.

30. Hodzhimamabaev Sabit, born in 1901 in China. Ethnic Uighur, non-partisan, illiterate, was arrested on April 15, 1938 on charges of spying for foreign countries. Executed on November 5, 1938 by the decision of the NKVD Troika of the Kyrgyz SSR. Rehabilitated in accordance with the Decree of the Presidium of the Supreme Council of USSR, dated January 16, 1989.

31. Khudayberdiev Ibraimahun, born in 1890 in Kashgar, China. Ethnic Uighur, non-partisan, illiterate, farmer. He was arrested on April 15, 1938 on charges of espionage foreign countries. Executed on November 5, 1938 by the decision of the NKVD Troika of the Kyrgyz SSR. Rehabilitated by the Military Prosecutor of Turkestan military district on June 10, 1989, in accordance with the Decree of the Presidium of the Supreme Council of USSR, dated January 16.

32. Churuk Alahun, born in 1890 in Karakunus village in Kazakh SSR. Ethnic Uighur, peasant, semi-literate. Before his arrest, worked as a foreman in “Kyzyl-Tuu” collective farm in Chui region. Biographical information is not available in the case. He was arrested on April 16, 1938 on charges of espionage. Executed on November 8, 1938 on the basis of the decision of the Kyrgyz SSR NKVD Troika dated September 28, 1938. Rehabilitated on January 8, 1957 by the Military Tribunal of Turkestan military district.

33. Sharipov Sadik, born in 1906 in Kuldzha, China. Ethnic Uighurs, a non-partisan. Until 1923 he lived in China; between 1923-1928 worked as laborer at a brick factory in Dzharkent; between 1928-1930 worked in “International” collective farm in Frunze; between 1930-1931 worked as a laborer in the construction of the railway, in Frunze; between 1931-1932 worked as laborer at a brick factory on Lugovaya station; between 1933-1937 worked in various enterprises in Frunze; in 1937 served as a stoker at a collective housing unit. Arrested on March 11, 1938 on charges of spying for a foreign country. Executed on November 5, 1938 by the decision of the NKVD and the Prosecutor of the USSR. Rehabilitated in September 1990, by the Military Prosecutor of Turkestan military district.

34. Yusup-Ahunov Sadyq-Ahun, born in 1896 in Kash-

يالللىنىپ ئىشلىگەن. 1934 ـ يىلدىن قاماققا ئېلىنغىچە قىرغىز س س ر توڭ رايونى «جالچى» كولخوزىنىڭ ئەزاسى. ئانگلىيە رازۋېدكىسىنىڭ پايدىسىغا جاسۇسلۇق پائالىيەت ئېلىپ بارغان، دېگەن ئەيىپ بىلەن 1938 ـ يىلى 18 ـ فېۋرالدا قاماققا ئېلىنغان. 1938 ـ يىلى 8 نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسى توختامىغا بىنائەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. س س س ر ئالىي كېڭىشىنىڭ 1989 ـ يىلى 16 ـ يانۋاردىكى پەرمانى ئاساسىدا 1989 ـ يىلى 10 ـ ئىيۇندا تۈركىستان ھەربىي پروكۇرورى تەرىپىدىن ئاقلانغان.

24. توختا ئاخۇنوۋ ئىسمائىل ئاخۇن، 1872 ـ يىلى قەشقەر شەھرىدە تۇغۇلغان. ئەنزىسىدە تەرجىمىھالىغا ئائىت مەلۇماتلار يوق. 1938 ـ يىلى 13 ـ ئاپرېلدا جاسۇسلۇق پائالىيىتى بىلەن شۇغۇللانغان، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماققا ئېلىنغان. 1938 ـ يىلى 5 ـ نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ قارارىغا بىنائەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. تۈركىستان ھەربىي تىرىبۇنالى تەرىپىدىن 1957 ـ يىلى 11 ـ ئوكتەبىردا ئاقلانغان.

25. توختايېۋ سىدىق، 1887 ـ يىلى قەشقەر شەھرىدە تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، قارا ئىشچى. ئەنزىسىدە تەرجىمىھالىغا ئائىت مەلۇماتلار يوق. 1938 ـ يىلى 14 ـ مارتتا جاسۇسلۇق پائالىيىتى بىلەن شۇغۇللانغان، دېگەن ئەيىپ چاپلىنىپ قاماققا ئېلىنغان. س س س ر ن ك ۋ د نىڭ مەخسۇس مەجلىسىنىڭ قارارىغا بىنائەن 1938 ـ يىلى 5 ـ نويابىردا ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. س س س ر ئالىي كېڭىشى پرېزىدىئۇمىنىڭ 1989 ـ يىل 16 ـ يانۋاردىكى پەرمانىغا بىنائەن 1991 ـ يىلى ئاقلانغان.

26. تۇرداخۇنوۋ توختى ئاخۇن، 1896 ـ يىلى تۇغۇلغان، قارىغوجا شەھرى (خىتاي)، ئۇيغۇر، پارتىيەسىز، ساۋاتى يوق، تۇراقلىق كەسپى يوق ئىشچى. 1938 ـ يىلى 15 ـ ئاپرېلدا چەت ئەللەر پايدىسىغا جاسۇسلۇق پائالىيەت ئېلىپ بارغان، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماققا ئېلىنغان. 1938 ـ يىلى 5 ـ نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ قارارىغا بىنائەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. س س س ر ئالىي كېڭىشىنىڭ 1989 ـ يىلى 16 ـ يانۋاردىكى پەرمانىغا بىنائەن ئاقلانغان.

27. تۇردىيېۋ ئىمىن ئاخۇن، 1880 ـ يىلى قەشقەر شەھرىدە (خىتاي) تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، خىتاي پۇخراسى. 1938 ـ يىلى 12 ـ ئاپرېلدا جاسۇسلۇق پائالىيەت بىلەن شۇغۇللانغان، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماققا ئېلىنغان. قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ قارارىغا بىنائەن 1938 ـ يىلى 5 ـ نويابىردا ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1960 ـ يىلى 2 ـ مارتتا تۈركىستان ھەربىي تىرىبۇنالىنىڭ بەرمانى بىلەن ئاقلانغان.

28. تۇردى ئاخۇنوۋ ئەخمەت ئاخۇن، 1874 ـ يىلى قەشقەردە تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، ساۋاتسىز، قارا ئىشچى. 1932 ـ يىلغىچە خىتايدا ياشىغان. 1938 ـ يىلى 13 ـ مارتتا جاسۇسلۇق پائالىيىتى بىلەن ئەيىپلىنىپ قاماققا ئېلىنغان. 1938 ـ يىلى 8 ـ نويابىردا ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. س س س ر ئالىي كېڭىشىنىڭ 1989 ـ يىل 16 ـ يانۋاردىكى پەرمانى بويىچە 1991 ـ يىلى ئاقلانغان.

29. ئۇسمانوۋ ئۇسايىن، 1905 ـ يىلى قەشقەر شەھرىدە (خىتاي) تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، پارتىيەسىز، ساۋاتسىز، تۇراقلىق كەسپى يوق ئىشچى. چەت ئەللەر پايدىسىغا جاسۇسلۇق پائالىيەت ئېلىپ بارغان، دېگەن ئەيىپ بىلەن 1938 ـ يىلى 9 ـ ئاپرېلدا قاماققا ئېلىنغان. قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گۇرۇپپىسىنىڭ قارارى بويىچە 5 ـ نويابىردا 1938 ـ يىلى ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. س س س ر ئالىي كېڭىشىنىڭ 1989 ـ يىل 16 ـ يانۋاردىكى پەرمانىغا بىنائەن ئاقلانغان.

30. خودجىمامابايېۋ سابىت، 1901 ـ يىلى خىتايدا تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، پارتىيەسىز، ساۋاتسىز. چەت ئەللەر پايدىسىغا جاسۇسلۇق پائالىيەت ئېلىپ بارغان، دېگەن ئەيىپ بىلەن 1938 ـ يىلى

английской разведки. Расстрелян 5 ноября 1938 года по решению Тройки НКВД Киргизской ССР. Реабилитирован 15 августа 1980г. Военным прокурором ТуркВО.

36. Юсупов Шарип-Ахун, 1879 г.р., уроженец г.Кашгар, уйгур. До 1922 г. проживал в Китае. Без определенных занятий. Арестован 15 апреля 1938 г. по обвинению в шпионской деятельности. Расстрелян по постановлению Тройки НКВД Киргизской ССР 1938 года. Реабилитирован на основании Указа Президиума ВС СССР от 16 января 1989 г. в 1991 г.

В числе погребенных на Чон-Таше расстрелянных граждан кыргызов насчитывалось 45 человек, уйгуров – 36, русских – 12, немцев – 11, китайцев – 4, корейцев – 4, украинцев – 4, поляков – 3, татар – 3, и другие представители многонационального народа Кыргызстана.[22] Как видно из вышеуказанных цифр, несмотря на небольшое количество уйгуров в Кыргызстане, среди погребенных в мемориале "Ата-Бейит", по числу убитых они занимают второе место после кыргызов.

Репресированный

Все, безвинно репрессированные сыны уйгурского этноса, как и представители других этносов Кыргызстана, были реабилитированы в последующие годы и справедливость была восстановлена, к сожалению, слишком поздно!!!

Выше приведены имена только тех, кто был расстрелян и похоронен в мемориале «Ата-Бейит». А сколько было безвинно, без суда и следствия расстрелянных в разных регионах Кыргызстана, где проживали представители уйгурского народа. Вместе с интеллигенцией, которая почти полностью была истреблена, сильно пострадал и простой народ. Вследствие чего, многие уйгуры, чтобы только спастись от массового уничтожения, вынуждены были изменить свою национальность на узбеков, кыргызов и на другие национальности. Равно как и в других республиках Средней Азии, все уйгурские культурно-просветительские центры в Кыргызстане были закрыты, в том числе уйгурские школы в городах Фрунзе, Каракол, Токмак, Джалал-Абад и в Ошской области.

Перед Великой Отечественной войной немало сыновей и дочерей уйгуров работали на разных руководящих постах республики и на местах.В частности, Ахмед Сулхаджаев в 30-е годы работал инструктором облисполкома в Джалал-Абадской области, председателем Таш-Кумырского городского исполнительного комитета. В последущие годы он занимал ответственные посты в различных государственных организациях и предприятиях. За безупречный труд он был награжден государственными орденами и медалями, а также золотыми часами Президиума Верховного Совета СССР.

В сердцах и умах у большинства представителей уйгурского народа, в особенности у старшего поколения, крепко сохранилась память о тех «черных» и страшных событиях 30-х годов XX столетия. Некоторые уйгуры до сих пор в страхе за будущее своих детей еще не решились вернуть национальную принадлежность.В пятой графе у них до сих пор стоят другие национальности: узбек, кыргыз, таджик, казах или еще какие-то другие национальности. Ибо, велики были границы страха!!! За ночь и сутки, многие представители уйгурского народа переписывали национальность и в одночасье «превращались» в представителей других национальностей. Уйгуры, проживавшие в соседстве с узбеками стали «узбеками», проживавшие совместно с кыргызами становились «кыргызами».

По переписи населения Кыргызской Республики 2009 года в Кыргызстане проживало 48543 уйгуров.

Однако, как показали наши полевые этнологические исследования, в стране, в особенности на юге Кыргызстана, уйгуров больше, чем официальные цифры. Ибо,сталинские репрессии, страх 30-х годов XX столетия оказали сильное влияние на этнопсихологическое состояние уйгуров не только Кыргызстана, но всей Центральной Азии того времени и последующих годов. Демократизация и

22 Республиканская общественно-политическая газета Общества уйгуров Кыргызской Республики "Иттипак", ноябрь 2008.

www.uyghurkitap.com ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى

gar, China. Ethnic Uighur, a non-partisan. Until 1920 he lived in China; between 1920-1928 worked at various enterprises in Karakol; in 1928 worked at various enterprises in Frunze. Arrested on March 20, 1938 on charges of belonging to a secret service of British intelligence. Executed on November 5, 1938 by the decision of the Special Meeting of the NKVD. Rehabilitated on November 10, 1990 by the Military Prosecutor of Turkestan military district.

35. Yusupov Abdullah, born in 1900 in Kaysin village, China. Ethnic Uighur, a non-partisan. Until 1928 he lived in China; until 1938 without a definite occupation in Frunze. He was arrested on April 2, 1938 on charges of belonging to a secret service of British intelligence. Executed on November 5, 1938 by the decision of the NKVD Troika of the Kyrgrz SSR. Rehabilitated on August 15, 1980 by the Military Prosecutor of Turkestan military district.

36. Yusupov Sharip Ahun, born in 1879 in Kashgar. Ethnic Uighur. Until 1922 he lived in China. Without specific occupation. He was arrested on April 15, 1938 on charges of espionage. Executed by order of the NKVD Troika of the Kyrgyz SSR in 1938. Rehabilitated in 1991 by the Decree of the Presidium of the Supreme Council of USSR, dated January 16, 1989.

Among the people buried at Chon-Tash, there were 45 ethnic Kyrgyz, 36 Uighurs, 12 Russian, 11 Germans, 4 Chinese, 4 Koreans, 4 Ukrainians, 3 Poles, 3 Tatars, and other members of the multinational Kyrgyz society.[22] As is seen from the above figures, despite the small number of Uighurs in Kyrgyzstan, among people buried in the memorial of “Ata-Beyit”, they are second in number after the Kyrgyz people.

All the repressed innocent Uighurs, as well as representatives of other ethnic groups in Kyrgyzstan have been rehabilitated in the coming years, and justice has been restored. Unfortunately, too late!!!

The above are only the names of those who were executed and buried in the memorial “Ata-Beyit.” There were many more innocent people, executed without trial in different regions of Kyrgyzstan, where representatives of the Uyghur people resided. Along with the intelligentsia, which was almost completely wiped out, ordinary people suffered as well. As a consequence, in orderto escape from mass destruction, many Uighurs were forced to change records on their ethnicity to Uzbeks, Kyrgyz and other nationalities. Just like in other Central Asian republics, all Uighur cultural and educational centers in Kyrgyzstan were closed, including the Uighur schools in Frunze, Karakol, Bishkek, Jalal-Abad and Osh region.

Before World War II many Uighurs held different management positions at the state and municipal levels. Ahmed Sulhadzhaev, for instance, worked as an instructor in the Executive Committee of Jalal-Abad in the 1930s, and as a Chairman of Tash-Kumyr city executive committee. In the following years, he held senior positions in

22 Republican political newspaper of the Uighurs Society of the Kyrgyz Republic “Ittipak”, November 2008.

15 - ئاپرېلدا قاماققا ئېلىنغان. 1938 - يىلى 5 - نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گرۇپپىسىنىڭ قارارىغا بىنائەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. س س س ر ئالىي كېڭىشىنىڭ 1989 - يىل 16 - يانۋاردىكى پەرمانى ئاساسىدا ئاقلانغان.

31. خۇدايبېردىيېۋ ئىبرائىماخۇن، 1890 - يىلى قەشقەردە (خىتاي) تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، پارتىيەسىز، ساۋاتسىز، كولخوزچى. 1938 - يىلى 15 - ئاپرېلدا چەت ئەللەر مەنپەئەتىگە جاسۇسلۇق پائالىيەت ئېلىپ بارغان، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماققا ئېلىنغان. 1938 - يىلى 5 - نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گرۇپپىسىنىڭ قارارىغا بىنائەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. س س س ر ئالىي كېڭىشى پرېزىدىيۇمىنىڭ 1989 - يىل 16 - يانۋاردىكى پەرمانىغا بىنائەن تۈركىستان ھەربىي پروكۇرورى تەرىپىدىن 1989 - يىلى 10 - ئىيۇندا ئاقلانغان.

32. چۇرۇقوۋ ئەلاخۇن، 1890 - يىلى قازاق س س ر نىڭ قاراقۇنۇس يېزىسىدا تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، دېھقان ئائىلىسىدىن، چالا ساۋات. قاماققا ئېلىنغىچە چۇ ناھىيەسىنىڭ «قىزىل-تۇۇ» كولخوزىدا بىرىگادىر خىزمىتىنى ئاتقۇرىدۇ. ئەنزىسىدە تەرجىمىھالىغا ئائىت مەلۇماتلار يوق. 1938 - يىلى 16 - ئاپرېلدا جاسۇسلۇق پائالىيىتى بىلەن ئەيىپلىنىپ تۇتقۇنغا ئېلىنغان. قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گرۇپپىسىنىڭ 1938 - يىل 28 - سېنتەبىردىكى قارارىغا بىنائەن 1938 - يىلى 8 - نويابىردا ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1957 - يىلى 8 - يانۋاردا تۈركىستان ھەربىي تىربۇنالى تەرىپىدىن ئاقلانغان.

33. شارىپوۋ سادىق، 1906 - يىلى غۇلجا شەھرىدە (خىتاي) تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، پارتىيەسىز. 1923 - يىلغىچە خىتايدا ياشىغان. 1923 - 1928 - يىللىرى ياركەنت شەھرىدىكى خىش زاۋودىدا قارا ئىشچى بولۇپ ئىشلەيدۇ؛ 1928 - 1930 - يىللىرى فرۇنزې شەھرىنىڭ «ئىنتېرناتسونال» كولخوزىدا ئىشچى بولىدۇ؛ 1930 - 1931 - يىللىرى فرۇنزې شەھرىدە تۆمۈريول قۇرۇلۇشىدا قارا ئىش ئاتقۇرىدۇ؛ 1931 - 1932 - يىللىرى لۇگوۋايا ستانسىيانىڭ خىش زاۋودىدا قارا ئىشچى بولىدۇ؛ 1933 - 1937 - يىلى فرۇنزې شەھرىنىڭ ھەرخىل كارخانىلىرىدا ئىشلەيدۇ. 1937 - يىلدىن تارتىپ ياتاقخانىدا ئوت قالىغۇچى ئىشىنى ئاتقۇرىدۇ. چەت ئەللەر پايدىسىغا جاسۇسلۇق پائالىيەت ئېلىپ بارغان، دېگەن ئەيىپ بىلەن 1938 - يىلى 11 - مارتتا قاماققا ئېلىنغان. 1938 - يىلى، 5 - نويابىردا س س س ر پروكۇرورى ۋە ن ك ۋ د نىڭ قارارىغا بىنائەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. تۈركىستان ھەربىي پروكۇرورى تەرىپىدىن 1990 - يىلى 15 - سېنتەبىردە ئاقلانغان.

34. يۇسۇپ ئاخۇنوۋ سادىق ئاخۇن، 1896 - يىلى قەشقەردە (خىتاي) تۇغۇلغان، ئۇيغۇر، پارتىيەسىز. 1920 - يىلغىچە خىتايدا ياشىغان؛ 1920 - 1928 - يىلى قاراقول شەھرىنىڭ ھەرخىل كارخانىلىرىدا ئىشلەيدۇ. 1928 - يىلى فرۇنزې شەھرىنىڭ ھەرخىل كارخانىلىرىدا ئىشچى. 1938 - يىلى 20 - مارتتا ئانگلىيە رازۋېدكىسىنىڭ ئاگېنتۇرىسىغا مەنسۇپ، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماققا ئېلىنغان. 1938 - يىلى 5 - نويابىردا س س س ر ن ك ۋ د نىڭ مەخسۇس مەجلىسىنىڭ قارارىغا بىنائەن ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1990 - يىلى 10 - نويابىردا تۈركىستان ھەربىي پروكۇرورى تەرىپىدىن ئاقلانغان.

35. يۇسۇپوۋ ئابدۇللا، 1900 - يىلى تۇغۇلغان، كايسىن يېزىسى، خىتاي، ئۇيغۇر، پارتىيەسىز. 1928 - يىلغىچە خىتايدا ياشىغان؛ 1938 - يىلغىچە فرۇنزې شەھرىدە تۇراقلىق كەسپى يوق. 1938 - يىلى 2 - ئاپرېلدا ئانگلىيە رازۋېدكىسىنىڭ ئاگېنتۇرىسىغا مەنسۇپ، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماققا ئېلىنغان. 1938 - يىلى 5 - نويابىردا قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گرۇپپىسىنىڭ قارارى بويىچە ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. 1980 - يىلى 15

открытость общества в стране, думается, сыграют позитивную роль в раскрепощении этнической самоидентификации уйгуров и в следующих переписях населения страны численность уйгуров в Кыргызстане окажется намного больше.

К сожалению, описанные трагические страницы истории уйгуров еще не стали объектом пристального исследования ученых-обществоведов. Эти трагические страницы истории народа стали открытыми для всех благодаря реабилитации и научным исследованиям. Народ должен знать полную правду о сталинских репрессиях в республике в 30-е годы.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

various government organizations and enterprises. For his excellent work performance he was awarded the state orders and medals, as well as a gold watch of the Presidium of the Supreme Council of the USSR.

In the hearts and minds of the majority of the representatives of the Uighur people, especially among the older generation, the memory of those "black" and the terrible events of the 1930s is firmly preserved. Some Uighurs are still in fear for their children's future and have not yet restored records on their ethnic belonging. In the fifth column of their passports they still have other ethnicities: Uzbek, Kyrgyz, Tajik, Kazakh or some other. For the fear of persecution was great!!! In one day, many Uighur peoplesuddenly "turned"into representatives of other ethnicities. The Uighurs living in the vicinity of the Uzbeks, became "Uzbeks", and those living together with the Kyrgyz became "Kyrgyz." Based on the 2009 census of the Kyrgyz Republic, the Uighur population in Kyrgyzstan is 48543.

However, as is shown by our field ethnological research in the country, particularly in the south of Kyrgyzstan, there are more Uighurs than the official figures show. For the Stalin's repression, and fear that prevailed in the 1930s had a strong influence on the ethno psychological state of the Uighurs not only in Kyrgyzstan, but across the whole Central Asia at that time and in subsequent years. Democratization and openness of society in the country, presumably, will play a positive role in the emancipation of the ethnic identity of the Uighurs, and in the next census the population size of the Uighurs in Kyrgyzstan will be much larger. Unfortunately, the described tragic pages in the history of the Uighurs are not yet objectively researched by social scientists. These tragic pages in the history of the people have become open to public due to rehabilitation and scientific research. People should know the full truth about Stalin's repressions in the republic in the 1930s.

Uighurs in the Great Patriotic War

During the Great Patriotic War, many sons and daughters of Kyrgyzstan went to the front. In total, over 370 thousand people from Kyrgyzstan fought on the fronts of war. And they showed unprecedented heroism along with the other peoples of the USSR. The people of Kyrgyzstan heroically labored in the fields, factories, continually sending arms and supplies to the front. Among them were representatives of the Uyghur people of Kyrgyzstan. They serve as pride not only of the Uighur people, but all of Kyrgyzstan and serve as role models for future generations.

From the village of Kashgar-Kyshtak of Kara-Suu district of Osh region, which in those years were mainly inhabited by representatives of the Uyghur people who moved from Kashgar, 627 young men joined the army in the fronts of war, among them were: Kyrgyz, Uzbeks, Tajiks, Tatars, and, of course, Uighurs, who constituted the majority of the population. Just from one village 250 Uighurs went to

- ئاۋغۇستتا تۈركستان ھەربىي پروكۇرورى تەرىپىدىن ئاقلانغان.

36. يۇسۇپوۋ شىرىپ ئاخۇن، 1879 - يىلى قەشقەر شەھىرىدە تۇغۇلغان، ئۇيغۇر. 1922 - يىلغىچە خىتايدا ياشىغان. تۇراقلىق كەسپى بولمىغان. 1938 - يىلى 15 - ئاپرېلدا جاسۇسلۇق پائالىيەت ئېلىپ بارغان، دېگەن ئەيىپ بىلەن قاماققا ئېلىنغان. قىرغىز س س ر ن ك ۋ د ئۈچ كىشىلىك گرۇپپىسىنىڭ قارارىغا بىنائەن 1938 - يىلى ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن. س س س ر ئالىي كېڭەشى پرېزىدىئۇمىنىڭ 1989 - يىل 16 - يانۋاردىكى پەرمانى ئاساسىدا 1991 - يىلى ئاقلانغان.

چوڭ تاشتا دەپنە قىلىنغانلار ئىچىدە ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن قىرغىز پۇخرالىرىنىڭ سانى: 45 ئادەمنى تەشكىل قىلىدۇ، ئۇيغۇرلار 36، رۇسلار 12، نېمىسلار 11، خىتايلار 4، كورېيەلىكلەر 4، ئۇكرائىنلار 4، پولياكلار 3، تاتارلار 3 ۋە قىرغىزستاننىڭ كۆپ مىللەتلىك خەلقىنىڭ باشقىمۇ ۋەكىللىرى بولغان. يۇقۇرىدا كەلتۈرۈلگەن رەقەملەردىن كۆرۈنۈپ تۇرغىنىدەك، قىرغىزستاندا ئۇيغۇرلارنىڭ ئاز سانلىق مىللەت بولۇشىغا قارىماي، «ئاتا بېيىت» قەبرىستانلىقىدا دەپنە قىلىنغانلار ئارىسىدا، ئۇيغۇرلار قىرغىزلاردىن كېيىن ئىككىنچى ئورۇندا تۇرىدۇ.

ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ ناھەقتىن-ناھەق تەقىپ قىلىنىپ، جازالانغان ئوغلانلىرىنىڭ ھەممىسى، قىرغىزستاندىكى باشقا مىللەت ۋەكىللىرى قاتارىدا، ئاقلىنىدۇ. بىراق، بەختكە قارشى، ھەقىقەت تولىمۇ كەچ تىكلىنىدۇ!!!

ژۇقۇرىدا «ئاتا بېيىت» قەبرىستانلىقىدا دەپنە قىلىنغان تەقىپلەش قۇربانلىرىنىڭلا ئىسىملىرى كەلتۈرۈلگەن. ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ۋەكىللىرى ئىستىقامەت قىلىۋاتقان قىرغىزستاننىڭ باشقا رېگىئونلىرىدا سوراقسىز ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن گۇناسىز كىشىلەرنىڭ سانى قانچىلىك؟! تۇگەل دېگىدەك قىرىپ تاشلانغان زىيالىلار بىلەن بىرلىكتە ئاددىي خەلقمۇ خورلاندى. ئاقىۋەتتە، كۆپلىگەن ئۇيغۇرلار، ئامىۋىي قىرغىندىن قۇتۇلۇش مەخسىتىدە ئۆز مىللىتىنى ئۆزبەك، قىرغىز ۋە باشقا مىللەتلەرگە ئۆزگەرتىشكە مەجبۇر بولدى. ئوتتۇرا ئاسىيەنىڭ باشقا رېسپۇبلىكىلىرىگە ئوخشاش قىرغىزستاندىمۇ ئۇيغۇرلارنىڭ بارلىق مەدەنىي-ئاقارتىش مەركەزلىرى، شۇنداقلا فرۇنزې، قاراقول، توقماق، جالال-ئاباد شەھەرلىرىدىكى ۋە ئوش ئوبلۇستىدىكى ئۇيغۇر مەكتەپلىرىمۇ يېپىلىدۇ.

ئۇلۇق ۋەتەن ئۇرۇشى ئالدىدا ئۇيغۇر خەلقىنىڭ كۆپلىگەن ئوغۇل-قىزلىرى جۇمھۇرىيەت ۋە جايلاردىكى ھەرخىل رەھبەرلىك لاۋازىملاردا خىزمەت قىلغان. شۇ جۈملىدىن، ئەخمەد سۇلخادجايېۋ 30 - يىللىرى جالال-ئاباد ئوبلۇسىنىڭ ئىجرائىي كومىتېتىدا ئىنسترۇكتور، تاش-كۈمىر شەھەرلىك ئىجرائىي كومىتېتىنىڭ رەئىسى بولۇپ ئىشلەيدۇ. كېيىنكى يىللىرى ئۇ دۆلەتنىڭ ھەرخىل مەھكىملىرى ۋە كارخانىلىرىدا جاۋاپكارلىق خىزمەتلەرنى ئاتقۇرىدۇ. نۇقسانسىز مېھنىتى ئۈچۈن ئۇ مەملىكەتنىڭ ئوردېن ۋە مېداللىرى، شۇنداقلا س س س ر ئالىي كېڭەشى پرېزىدىئۇمىنىڭ ئالتۇن سائاتى بىلەن مۇكاپاتلاندى.

ئۇيغۇر خەلقى ۋەكىللىرىنىڭ، ئاساسەن چوڭ ئەۋلادنىڭ، قەلب-خاتىرىسىدە XX - ئەسىرنىڭ 30 - يىللىرىدىكى ئەشۇ «قارا» ۋە مۇدھىش ۋەقەلەر مەڭگۈ ئۆچمەس ئەستىلىك بولۇپ قالدى. بەزىبىر ئۇيغۇرلار بۈگۈنكى كۈندىمۇ ئۆز باللىرىنىڭ كېلەچىگى ئۈچۈن خەۋپ-ئەندىشىدىن نېرى بولمىدى، شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ ئۇلار مىللىي تەۋەلىكلىگىنى قايتۇرۇشقا تېخى پېتىنالمايدۇ. ھۆججەتلىرىدە موشۇ ۋاقتقىچە: ئۆزبەك، قىرغىز، تاجىك، قازاق ياكى باشقا مىللەت نامى كۆرسىتىلگەن. چۈنكى، قورقۇنچ، خەۋپ-خەتەرنىڭ چېكى بولمىغان ئېدىدە!!! بىر كېچە ئىچىدە، نۇرغۇنلىغان ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ۋەكىللىرى مىللىتىنى ئۆزگەرتىپ يېزىپ، بىر دەقىقىنىڭ ئىچىدىلا باشقا مىللەت ۋەكىللىرىگە «ئايلانغان».

Уйгуры в Великой Отечественной войне

В годы Великой Отечественной войны многие сыновья и дочери Кыргызстана ушли на фронт. В общей сложности из Кыргызстана на фронтах воевали более 370 тыс. человек. И они проявляли небывалый героизм наряду с другими народами СССР. Народ Кыргызстана героически трудился на полях, заводах и фабриках, беспрерывно отправляя на фронт оружие и продовольствие.

Среди них были представители уйгурского народа Кыргызстана. Они являются гордостью не только уйгурского народа, но всего Кыргызстана и служат примером для подражания будущим поколениям.

Из села Кашгар-Кыштак Кара-Суйского района Ошской области, где в те годы, в основном проживали представители уйгурского народа, переселившиеся из Кашгара, всего на фронт в действующую армию ушли 627 молодых парней – кыргызы, узбеки, таджики, татары и, безусловно, уйгуры, которые составляли большинство населения. Только из одного этого села на фронт ушло 250 уйгуров. Большинство из них не вернулись на родную землю. Вернулись только 129 воинов-уйгуров.[23] Среди них Артыков Насердин, Ташматов Ураимжон, Хайдаров Дыйканбай, Исаков Ганибай, Алимжанов Момунжан, Мамасадыков Шакиржон, Халматов Хамитжон, Хашимов Иминжон, Ахмедов Исакжон и многие другие, которые потом внесли огромный вклад в развитие экономики села и его социально-культурное развитие. Их

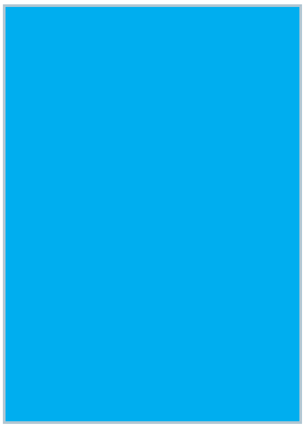

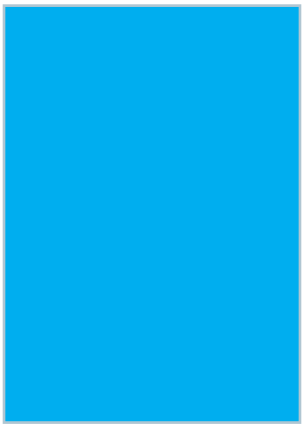

боевой и трудовой подвиг был примером будущему поколению. Например, Хашимов Иминжон за героизм на фронтах Украины был награжден орденом Славы и дошел до Берлина. Ташматов Ураимжон   за подвиг на фронте был награжден орденом Славы. Артыков Насердин 1914 года рождения, ныне здравствующий участник Великой Отечественной войны, проявивший героизм на полях сражения, свой жизненный опыт передает молодому поколению и рассказывает им о своих боевых подвигах, таким образом, внося свой скромный вклад в патриотическое воспитание будущего поколения кыргызстанцев.

Проявляя небывалый героизм на полях сражений с фашистской Германией,погибло большинство сельчан. Многие из них награждены высокими государственными орденами и медалями СССР. Среди тех, кто не вернулся с войны: Азимат Азимов (1908 г.р.), Камалдин Арипов (1923г.р.), Асай Дадажанов (1925 г.р.), Ганижон Жумабаев (1924г.р.) Исмаилов Сатыбалды (1922г.р.), К.Кадыров (1910г.р.), Ахмат Максудов (1923г.р.), Латыпжон Мамасаипов (1909г.р.), Хамрабай Масабетов (1921г.р.), Калимжон Маткаримов (1923г.р.) и многие другие. Все вышеуказанные воины уйгуры-кыргызстанцы погибли в основном, в возрасте двадцати или чуть больше двадцати лет! Их имена и боевой героизм останутся в сердцах не только уйгуров-кыргызстанцев, ноивсего народа Кыргызстана.

Сульхи Лутфуллин

Воспитанник и выпускник средней школы им. Фрунзе г.Узген Ошского района Сульхи Лутфуллин, закончив школу, работал секретарем городского суда. Когда началась Великая Отечественная война, он ушел на фронт добровольно и с первых дней войны воевал в качестве наводчика артиллерийской батареи. Проявил героизм в Курской битве, уничтожив огромное количество танков и живой силы, принимал участие в освобождении Варшавы. Он участвовал в боях за населенный пунктГерцогсвальдау, в освобождении Праги, дошел до Берлина. Сульхи Лутфуллин уничтожил 29 танков, 8 бронетранспортеров, десять пулеметов и минометов, и свыше 259 солдат и офицеров фашистской Германии.[24] За проявленный героизм Указом Верховного Совета СССР от 10 апреля 1945 года, ему было присвоено высокое звание Героя Советского

---

23 Полевые материалы автора,2014 г., Ошская область, с. Кашгар-Кыштак. Информатор – председатель Совета ветеранов труда и войны Рахматжон Мамасалиев.

24 Кыргыз Туусу, 1972, 22 февраля.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

the front. Most of them did not return to their native land. Only 129 Uighur soldiers returned.[23] Among them: Artikov Naserdin, Toshmatov Uraimzhon, Haidarov Dyikanbai, Isakov Ganibai, Alimjanov Momunzhan, Mamasadykov Shakirzhon, Khalmatov Hamitzhon, Hashimov Iminzhon, Akhmedov Isakzhon and many others, who then made a great contribution to the development of the rural economy of the village and its social and cultural development. Their military and labor heroism was an example to future generations. For example, Khashimov Iminzhon was awarded the Order of Glory for heroism at the front of Ukraine and reached Berlin. Toshmatov Uraimzhon was awarded the Order of Glory for heroism at the front. Artikov Naserdin born in 1914, is a living veteran of World War II, who showed heroism on the battlefield, and shares his life experience with the younger generation and tells them about his military exploits, thus making a modest contribution to the patriotic education of the future generation of Kyrgyzstan.

Showing unprecedented heroism in the battlefield against the Nazi Germany, most of the villagers were killed. Many of them have been awarded high state orders and medals of the USSR. Among those who never returned from the war are: Azimat Azimov (born in 1908), Kamaldin Aripov (born in 1923), Asai Dadazhanov (born in 1925), Ganizhon Zhumabaev (born in 1924), Ismailov Satybaldy (born in 1922), K.Kadyrov (born in 1910) Ahmat Maksudov (born in 1923), Latypzhon Mamasaipov (born in 1909), Hamrabay Masabetov (born in 1921), Kalimzhon Matkarimov (born in 1923) and many others. All the above-Kyrgyzstani Uighur soldiers were killed mostly in the age of twenty, or a little over twenty. Their names and military heroism will remain in the hearts of not only Kyrgyzstani Uighurs, but all the people of Kyrgyzstan.

The pupil and graduate of school named after Frunze in Uzgen district of Osh region - Sulhi Lutfullin, after finishing school worked as secretary of the City Court. When World War II began, he joined the army voluntarily and from the first days of the war he fought as a gunner in the artillery battery. He showed heroism in the Battle of Kursk, destroying a huge number of tanks and troops, he participated in the liberation of Warsaw. He participated in the battles for the town of Gertsogsvaldau, and in the liberation of Prague, he made it to the final battled in Berlin. Sulhi Lutfullin destroyed 29 tanks, 8 armored personnel carriers, 10 machine guns and mortars, and more than 259 soldiers and officers of Nazi Germany.[24] For his heroism, by the Decree of the Supreme Council of the USSR dated April 10, 1945, he was awarded the title of the Hero of the Soviet Union.[25] Our countryman, in the last years of his life

---

23 Field data of the author, 2014, Osh region, Kashgar-Kyshtak village.Informant - Chairman of the Council of Labour and War Veterans - Rakhmatjon Mamasaliev.

24 Kyrgyz Tuusu, 1972, February 22.

25 Ibid.

ئۆزبەكلەر بىلەن خوشنا تۇرۇپ كەلگەن ئۇيغۇرلار «ئۆزبەك»، قىرغىزلار بىلەن يېقىن تۇرغانلار «قىرغىز» بولۇپ قېلىشتى.

قىرغىز جۇمھۇرىيىتى 2009 - يىلقى ئاھالىنى روپىخەتكە ئېلىش نەتىجىسى بويىچە قىرغىزستاندا 48543 ئۇيغۇر ياشىغان.

ئاما - لېكىن، بىز يۈرگۈزگەن ئېتنولوگىيالىك تەتقىقاتلىرىمىز شۇ مەلۇماتنى كۆرسەتتىكى، دۆلىتىمىزدە، بولۇپمۇ قىرغىزستاننىڭ جەنۇبىدا، ئۇيغۇرلارنىڭ سانى رەسمىي رەقەملەرگە قارىغاندا كۆپ بولغان. ستالىن دەۋرىدىكى تەقىپ - جازالاشلار، XX - ئەسىرنىڭ 30 - يىللىرىدىكى قورقۇنچ، دەھشەت قىرغىزستاننىڭلا ئەمەس، بەلكى پۈتۈن مەركىزىي ئاسىيەدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ ئېتنوپسىخولوگىيەلىك ئەھۋالىغا قاتتىق تەسىرىنى يەتكۈزگەن. ئېلىمىزدىكى دېموكراتىزاتسىيە ۋە جەمئىيەتنىڭ ئوچۇقلۇغى، ئۇيغۇرلارنىڭ ئېتنىك ئۆزلۈگىنىڭ ئەركىنلىككە چىقىشىغا ئىجابىي تەسىرىنى يەتكۈزىدۇ ۋە كېلەچەكتە ئۆتكۈزۈلىدىغان ئاھالىنى روپىخەتكە ئېلىشتا قىرغىزستاندىكى ئۇيغۇرلار سانى بىرقەدەر كۆپىيىدۇ دېگەن پىكىردەمىز.

بەختكە قارشى، ئۇيغۇرلار تارىخىنىڭ بايان قىلىنغان پاجىئەلىك سەھىپىلىرى موشۇ كەمگىچە جەمئىيەتشۇناس - ئالىملارنىڭ تەتقىقات مەنبەسى بولغىنى يوق. خەلق تارىخىنىڭ بۇ پاجىئەلىك سەھىپىلىرى تەقىپ قۇربانلىرىنىڭ ئاقلىنىشى ۋە ئىلمىي تەتقىقاتلار تۈپەيلى ئاشكارىلاندى. خەلق جۇمھۇرىيەتتە 30 - يىللىرى يۈز بەرگەن ستالىننىڭ تەقىپلەش سىياستى ھەققىدە بارلىق ھەقىقەتنى بىلىشلىرى لازىم.

ئۇيغۇرلار ئۇلۇق ۋەتەن ئۇرۇشى يىللىرى

ئۇلۇق ۋەتەن ئۇرۇشى يىللىرى قىرغىزستاننىڭ كۆپلىگەن قىز ۋە ئوغلانلىرى فرونتقا ئاتلاندى. ئۇمۇمەن ئالغاندا قىرغىزستاندىن فرونتتا كۈرەشكەنلەر سانى 370 مىڭ ئادەمدىن ئاشىدۇ. ئۇلار س س س رنىڭ باشقا خەلقلىرى بىلەن بىر قاتاردا مىسلى كۆرۈلمىگەن قەھرىمانلىق كۆرسىتىدۇ. قىرغىزستان خەلقى ئېتىزلاردا، زاۋود ۋە فابرىكىلاردا قىلغان جەسۇرانە ئەمگىكىنىڭ ئارقىسىدا فرونتنى قۇرال - ياراق ۋە ئوزۇق - تۈلۈك بىلەن ئۈزلۈكسىز تەمىنلەپ تۇرىدۇ.

ئۇلارنىڭ ئارىسىدا قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ ۋەكىللىرىمۇ بولدى. ئۇلار پەقەت ئۇيغۇر خەلقىنىڭلا ئەمەس، بەلكى پۈتۈن قىرغىزستاننىڭ پەخرىدۇر، ھەم كەلگۈسى ئەۋلاتقا ئۈلگە بولغۇسىدۇر.

ئوش ئوبلۇسى قارا سۇ ناھىيەسىنىڭ قەشقەر قىشلاق يېزىسىدىن، (شۇ يىللىرى بۇ يەردە ئاساسەن قەشقەردىن چىققان ئۇيغۇرلار ياشاتتى)، فرونتقا ھەرىكەتتىكى ئارمىيە سېپىگە 627 نەپەر ياش يىگىت - قىرغىزلار، ئۆزبەكلەر، تاجىكلار، تاتارلار، ھەم مۇقەررەر تۈردە، ئاھالىنىڭ كۆپچىلىگىنى تەشكىل قىلىدىغان، ئۇيغۇرلار ئاتلىنىدۇ.

بىر يېزىنىڭ ئۆزىدىنلا فرونتقا 250 ئۇيغۇر ئاتلانغان. ئۇلارنىڭ كۆپچىلىگى ئۆز يېرىگە قايتىپ كەلمىدى. پەقەت 129 جەڭچى - ئۇيغۇرغا ئۆز زىمىنىگە ئامان - ئېسەن قايتىش نېسىپ بولدى. ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئارتىقوۋ نەسىردىن، تاشمەتوۋ ئۇرائىمجان، ھەيدەرووۋ دىيقانباي، ئىساقوۋ غېنىباي، ئالىمجانوۋ مۆمۈنجان، ماماسادىقوۋ شاكىرجان، خالماتوۋ خامىتجان، ھاشىمووۋ ئىمىنجان، ئاخمېدوۋ ئىساجان ۋە باشقىلار. كېيىنچە بۇ ياشلار يېزىنىڭ ئىختىسادى ۋە ئۇنىڭ ئىجتىمائىي - مەدەنىي تەرەققىياتىغا چوڭ تۆھپىلىرىنى قوشتى. ئۇلارنىڭ جەڭگىۋار ۋە ئەمگەك جاسارىتى كېلەچەك ئەۋلادقا ئۈلگە بولدى. مەسىلەن، ھاشىمووۋ ئىمىنجان ئۇكرائىنا فرونتىدا كۆرسەتكەن قەھرىمانلىغى ئۈچۈن «شۆھرەت» ئوردېنى بىلەن مۇكاپاتلانغان ۋە بېرلىنغىچە يەتكەن. تاشماتوۋ ئۇرائىمجان فرونتىكى جاسارىتى ئۈچۈن «شۆھرەت» ئوردېنى بىلەن مۇكاپاتلانغان. ئارتىقوۋ نەسىردىن 1914 - يىلى

Союза.[25] Наш земляк, последние годы жизни жил и трудился в городе Андижан Республики Узбекистан.

Сын репрессированного в 30-е годы Баки Ахун-Ахмет Ахунова, Ташполат Бакиевич Ахунов в августе 1942 года был призван на действительную службу в советскую армию. В годы войны он был разведчиком в артиллерийских минометных частях.[26] За храбрость, стойкость и мужество, проявленные в годы Великой Отечественной войны, Указом Президиума Верховного Совета СССР был награжден орденом «Отечественной войны 1 степени», медалями «За оборону Советского «Заполярья», «За освобождение Праги», «За отвагу», «За победу над Германией».[27]

Азиз Нарынбаев

Азиз Нарынбаев, известная в Кыргызстане личность, уроженец Иссык-Кульской области,будучи студентом исторического факультета Кыргызского педагогического института им.М.Фрунзе, в 1942 году добровольно ушел на фронт 18-летним парнем. С 1942 по 1943 год он был курсантом Фрунзенского пехотного училища, потом попал в качестве артиллериста противотанковой батареи 444-го стрелкового полка 108-й дивизии, на Курскую дугу в составе 50-й армии 1-го Белорусского фронта под командованием маршала Г.К. Жукова.

Храбрость и стойкость А.Нарынбаева в период Великой Отечественной войны были отмечены государством орденом «Отечественной войны 1 степени», «Красной Звезды», медалью «За отвагу», «За победу над Германией».[28] Тяжело раненный в бою под Минском в июле 1944 года, был госпитализирован и на лечении находился до января 1945 года. Победу над фашистской Германией он встретил дома со своими близкими.

В начальный период Великой Отечественной войны (1941-1942 гг.) в Кыргызстане были сформированы 107-я,108-я и 109-я конные дивизии, которые состояли из молодых парней Кыргызстана. Они отважно воевали с фашистскими захватчиками и проявили героизм на полях сражения. Состав конной дивизии был интернациональным – 3827 воинов были представителями кыргызского народа, 3301 – русские, узбеки, татары, дунгане и многие другие. В составе 107-й конной дивизии насчитывалось 9 представителей уйгурского народа из Кыргызстана.[29]

Кахар Шарипов

Кахар Шарипов, уроженец города Узген Ошской области, был участником партизанского движения в Польше. За храбрость и героизм правительством Польской Народной Республики был удостоен высокой награды – «Золотого партизанского креста».[30] Еще в юношеские годы он был разведчиком в Красной Армии. В 1939году К.Шарипов ушел на действительную службу в ряды Советской Армии. Вместе с польскими партизанами он совершал налеты на немецкие гарнизоны, участвовал в освобождении военнопленных из концлагеря на территории Польши.[31]

Бахаб Ходжамбердиев

Бахаб Ислякович Ходжамбердиев в период Великой Отечественной войны служил в качестве начальника, ведущего хирурга хирургического полевого подвижного госпиталя при 3-й армии 1-го и 2-го Белорусского фронтов. Он принимал непосредственное участие в приеме раненых в ходе крупнейших сражений на Курской дуге, под Минском, при штурме Кенигсберга и Берлина. Награжден орденами Красной Звезды и 11 боевыми медалямиза взятие городов. После войны, вернувшись домой, защитилкандидатскую диссертацию, работал доцентом кафедры организации

25 Там же.

26 Республиканская общественно-политическая газета Общества уйгуров Кыргызской Республики «Иттипак». 2002, №1(80).

27 Там же.

28 Полевой материал автора 2014 г., г. Бишкек. Информатор – профессор А.И. Нарынбаев.

29 Книга памяти. Сводный том. Бишкек, 2012. С.117.

30 По материаламархива Общества «Иттипак», 2014 г.

31 Рузиев М.Возрожденный уйгурский народ. Алма-Ата, 1982. С. 162-163.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

he lived and worked in the city of Andijan in Uzbekistan.

The son of the repressed in the 1930s Buky Ahun Ahmet Ahunov, Tashpolat Bakievich Ahunov, in August 1942 was called to active service in the Soviet army. During the war, he was a scout in the mortar artillery pieces.[26] For courage, fortitude and courage in the days of the Great Patriotic War, by the Decree of the Presidium of the Supreme Council of USSR was awarded "first degree order of the Patriotic War", medals "For the defense of the Soviet Polar", "For the liberation of Prague"," For Valour","for victory over Germany."[27]

Aziz Narynbaev is a well-known person in Kyrgyzstan, a native of Issyk-Kul, while being a student at the Faculty of History of the Kyrgyz Pedagogical Institute named after M.Frunze, in 1942 he voluntarily went to the front at the age of 18. From 1942 to 1943 he was a student of the Frunze infantry school, and thenjoined a gunner anti-tank battery of the 444th Infantry Regiment of 108th Division, at the Kursk Bulge as part of the 50th Army of the 1st Belorussian Front led by Marshal Georgy Zhukov.

Courage and fortitude of A.Narynbaev during the Great Patriotic War were marked by the state order of first degree for Patriotic War, "Red Star", medal "For Courage", "For Victory over Germany".[28] Badly wounded in battle near Minsk in July 1944, he was hospitalized and went through treatment until January 1945. He met the victory over Nazi Germany at home with his loved ones.

In the initial period of the Great Patriotic War (1941-1942) In Kyrgyzstan were formed 107th, 108th and 109th cavalry divisions, which consisted of young boys of Kyrgyzstan. They bravely fought the invaders and showed heroism on the battlefield. The composition of the Cavalry Division was international - 3827 soldiers were members of the Kyrgyz people, 3301 - Russians, Uzbeks, Tatars, Dungans and many others. As part of the 107th Cavalry Division, there were 9 representatives of the Uyghur people of Kyrgyzstan.[29]

Kahar Sharipov, a native of Uzgen, Osh region, was a member of the guerrilla movement in Poland. For courage and heroism was awarded the highest award - the "Golden Cross of the Partisan" by the Government of the Polish People's Republic.[30] Even in his youth he was a scout in the Red Army. In 1939, K.Sharipov left for active service in the Soviet Army. Together with the Polish partisans he made raids on German garrisons, participated in the liberation of prisoners from the concentration camp in Poland.[31]

---

26 Republican political newspaper of the Uighur Society of the Kyrgyz Republic "Ittipak."2002, №1 (80).

27 Ibid.

28 Field material of the author, 2014, Bishkek. Informant - Professor A.I. Narynbaev.

29 Memory Book.Summary Volume. Bishkek, 2012 P.117.

30 Based on the materials of "Ittipak" Association, 2014.

31 Ruziyev M., The Reborn Uighur People. Al-

تۇغۇلغان، جەڭ مەيدانىدا قەھرىمانلىق كۆرسەتكەن، ھازىر ھايات ئۇلۇق ۋەتەن ئۇرۇشىنىڭ ۋېتېرانى، ئۇ ئۆزىنىڭ ھاياتىي تەجرىبىسىنى ياش ئەۋلات بىلەن بۆلۈشۈپ، ئۇلارغا ئۆزىنىڭ جەڭگىۋار جاسارىتى ھەققىدە ھېكايە قىلىدۇ. شۇ تەرىزدە ئۇ قىرغىزستانلىقلارنىڭ كېلەچەك ئەۋلاتىنى ۋەتەنپەرۋەرلىك روھىدا تەربىيىلەشتە ئۆزىنىڭ بىر كىشىلىك ئۈلۈشىنى قوشۇپ كەلمەكتە.

جەڭ مەيدانىدا فاشىستلار گېرمانىيەسى بىلەن بولغان قانلىق قىرغىنىدا مىسلى كۆرۈلمىگەن قەھرىمانلىق كۆرسىتىپ قازا تاپقانلارنىڭ كۆپچىلىگى يېزىلىقلار. ئۇلارنىڭ نۇرغۇنلىرى س س س ر نىڭ يۇقۇرى دەرىجىلىك دۆلەت ئوردېنلىرى ۋە مېداللىرى بىلەن تەغدىرلەندى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا جەڭ مەيدانىدىن قايتىپ كەلمىگەن: ئەزىمەت ئەزىموۋ (1908 - يىل.)، كامالدىن ئارىپوۋ (1923 - يىل)، ئاساي داداجانوۋ (1925 - يىل)، گانىجان جۇمابايېۋ (1924 - يىل) ئىسمائىلوۋ ساتىبالدى (1992 - يىل)، ق.قدىرېۋ (1910 - يىل)، ئەخمەت مەخسۇدوۋ (1923 - يىل)، لەتىپجان ماماسايىپوۋ (1909 - يىل)، ھەمراباي ماسابېتوۋ (1921 - ژ.)، كالىمجان مەتكارىموۋ (1923 - يىل) ۋە باشقىلار. ژۇقۇرىدا ئىسمى ئاتالغان جەڭچىلەر - جەڭ مەيدانىدا قۇربان بولغان قىرغىزستانلىق ئۇيغۇرلار، ئۇلار بارى-يوقى يىگىرمە ياشتىكى ياكى يىگىرمىدىن ئەندىلا ئۆتكەن ياشلار ئېدى! ئۇلارنىڭ ئىسىملىرى ۋە جەڭگىۋار قەھرىمانلىغى قىرغىزستانلىق ئۇيغۇرنىڭلا ئەمەس، بەلكى پۈتكۈل قىرغىزستان خەلقىنىڭ يۈرىگىدە ئەبەدىي ساقلىنىدۇ.

ئوش ناھىيەسى ئۆزگەن شەھىرىنىڭ فرۇنزې نامىدىكى ئوتتۇرا مەكتەپتە تەلىم ئالغان سۈلھى لۇتفۇللىن مەكتەپنى تاماملاپ، شەھەرلىك سوتىنىڭ خەتچىسى بولۇپ خىزمەت قىلىۋاتقان چېغىدا ئۇلۇق ۋەتەن ئۇرۇشى باشلىنىدۇ، ۋە ئۇ ئۆز ئىختىيارى بىلەن فرونتقا ئاتلىنىدۇ، ئۇرۇشنىڭ دەسلەپكى كۈنلىرىدىن باشلاپ ئارتىللېرىيە باتارېيەسىنىڭ نىشانغا ئالغۇچى ئەسكىرى سۈپىتىدە خىزمەت قىلىدۇ. كۇرسك جېڭىدە دۈشمەنىنىڭ كۆپلىگەن تانك ۋە تىرىك كۈچىنى يەر چىشلىتىپ، قەھرىمانلىق كۆرسىتىدۇ، ۋارشاۋىنى ئازات قىلىشقا قاتنىشىدۇ. ئۇ گېرسوگسۋالداۋ ئۈچۈن بولغان جەڭگە، پراگىنى ئازات قىلىشقا قاتنىشىپ، بېرلىنغىچە بارىدۇ. سۈلھى لۇتفۇللىن فاشىست گېرمانىيەسىنىڭ 29 تانك، 8 برونېترانسپورتېر، ئون پۇلېمېت، مىنومېت، 259 دىن ئارتۇق سولدات ۋە ئوفىتسېرلىرىنى يوق قىلدى. كۆرسەتكەن ئەرلىگى ئۈچۈن س س س ر ئالىي سوۋېتىنىڭ 1945 - يىل 10 - ئاپرېلدا چىققان پەرمانىغا بىنائەن، ئۇ سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ قەھرىمانى دېگەن يۇقۇرى ئاتاققا مۇيەسسەر بولىدۇ. ۋەتەندىشىمىز، ھاياتىنىڭ ئاخىرقى يىللىرىدا ئۆزبەكستان رېسپۇبلىكىسىنىڭ ئەنجان شەھىرىدە ياشاپ، ئەمگەك قىلدى.

30 - يىللىرى تەقىپ قىلىنغان باقى ئاخۇن ئاخمېت ئاخۇنوۋنىڭ ئوغلى، تاشپولات باقى ئوغلى ئاخۇنوۋ 1942 - يىلى ئاۋگۇستتا سوۋېت ئارمىيەسىگە چاقىرتىلىدۇ. ئۇرۇش يىللىرى ئۇ ئارتىللېرىيە مىنومېت قىسىملىرىدا رازۋېدچىك خىزمىتىنى ئاتقۇرىدۇ. ئۇلۇق ۋەتەن ئۇرۇشى يىللىرى كۆرسەتكەن جەسۇرلۇگى، بەرداشلىقلىغى ۋە ئەرلىگى ئۈچۈن، س س س ر ئالىي كېڭەشى پرېزىدىۇمىنىڭ پەرمانىغا بىنائەن «1 - دەرىجىلىك ۋەتەن ئۇرۇشى» ئوردېنى، «سوۋېت «زاپولياريە»سىنى مۇداپىئە قىلغانلىغى ئۈچۈن»، «پراگىنى ئازات قىلغانلىغى ئۈچۈن»، «جاسارىتى ئۈچۈن»، «گېرمانىيە ئۈستىدىن قازانغان غالىبىيىتى ئۈچۈن» مېداللىرى بىلەن تەغدىرلەندى.

ئەزىز نارىنبايېۋ، قىرغىزستاندىكى بەلگۈلۈك شەخس، ئىسسىق-كۆل ئوبلۇسىدا تۇغۇلغان، 1942 - يىلى م.فرۇنزې نامىدىكى قىرغىزستان پېداگوگىكا ئىنستىتۇتىنىڭ تارىخ فاكۇلتېتىدا ئوقۇۋېتىپ، 18 يېشىدا ئۆز ئىختىيارى بىلەن فرونتقا

здравоохранения и истории медицины КГМИ. За трудовые заслуги он был награжден Почетной Грамотой Президиума Верховного Совета Кыргызской Республики, медалью за Трудовое отличие, значками Отличника здравоохранения и народного образования.

А.Х. Рузиев с первых дней войны был хирургом, начальником полковой медицинской службы, являлся кавалером нескольких орденов и медалей. После войны возглавлял республиканскую малярийную станцию и заведовал отделом республиканской санитарной эпидемиологии. За заслуги перед народом и медициной ему было присвоено высокое звание “Заслуженный врач Кыргызской Республики”.

К. Насиров в годы Великой Отечественной войны служил в инфекционной больнице №2402 и терапевтом в госпитале №589. За заслуги перед Родиной он был награжден Почетной грамотой Президиума Верховного Совета Кыргызстана.

Представители уйгурского народа, как и все народы Кыргызстана, оставшиеся в тылу, проявили трудовой героизм, тем самым внесли свой посильный вклад в победу над общим врагом.

В 1942 году артель в городе Ош, куда входили восемь различных предприятий (хлебопекарня, столовая, различные ремесленные и швейные мастерские) и руководителем которой являлся Иминахун Ахмедов, собрала 250 тыс. рублей для приобретения оружия для Красной Армии и сдала государству. На эти денежные средства были приобретены один танк и самолет, за что руководитель артели И.Ахмедов получил личное благодарственное письмо от руководства государства за его вклад в дело борьбы против фашистской Германии. Иминахун Ахмедов родился в Кашгаре, в 1908 году переселился в г. Ош. У него было трое сыновей и одна дочь. В годы войны он организовал детский приют в городе Ош, в котором воспитывались 15 детей-сирот разных национальностей – кыргызы, таджики, татары, узбеки, уйгуры, русские, украинцы и другие. И. Ахмедов на средства артели кормил, учил, обувал и одевал этих детей-сирот, давая им путевку в жизнь. Внуки этих воспитанников сейчас с глубокой благодарностью вспоминают этого поистине великодушного и благородного человека.О нем в Кыргызстане, в особенности на юге, слагались легенды, пелись песни. Он активно принимал участие в строительстве канала в Отуз-Адыре в Кара-Сууйском районе и в посадке саженцев в парке им. А.Навои в г. Ош. Он со своими детьми посадил 889 саженцев в парке, в которомсейчас любятотдыхатьжители Оша. Он умер в 1969 году в городе Оше, в возрасте 91года. Сейчас его собственные дети и дети, которых он приютил, в разных концах мира честно продолжают путь отца и гордятся им.

Иминахун Ахмедов

Уйгуры Ошской области Кыргызстана собрали свыше одного миллиона рублей на танковую колонну «Трудящийся уйгур».[32] В этой же области по инициативе Иминахуна Ахмедова уйгуры собрали деньги на авиаэскадрилью. В телеграмме на имя организатора этих акций И. Ахметова И.В. Сталин писал: «Передайте мой братский привет и благодарность Красной Армии трудящимся уйгурам, проживающим в Ошской области, собравшим 1 млн. 100 тыс. рублей на авиаэскадрилью «Трудящийся уйгур».[33]

Свой вклад в победу над фашизмом вносили и уйгуры других районов Кыргызстана. Так, уйгуры Джалал-Абадского района, собрав 359227 рублей, отправили их в фонд Советской Армии. В ответ на это в телеграмме на имя Я. Касымова, И. Маметова и других, Верховный Главнокомандующий прислал привет и благодарность Советской Армии трудящимся уйгурам.[34]

32 Советская Киргизия, 1944, 14 октября.
33 Коммунизм туги, 1969, 9 мая.
34 Советская Киргизия, 1944, 14 октября.

www.tughurkitap.com

Bahab Islyakovich Hodzhamberdiev during World War II served as chief surgeon of the mobile field surgical hospital of the 3rd Army of the 1st and 2nd Belorussian Fronts. He was directly involved in the reception of the wounded in the largest battle of Kursk, near Minsk, in the storming of Koenigsberg and Berlin. He was awarded with the order of the Red Star and 11 combat medals for concurred cities. After the war, he returned home and defended his thesis, worked as a lecturer in the Department of Organization and History of Medicine at KSMI. For his labor achievements, he was awarded the Diploma of the Presidium of the Supreme Council of the Kyrgyz Republic, the Medal for Distinguished Service, icons for Excellence in Health and Public Education.

A.H. Ruziyev was a surgeon from the first days of the war, he was a head of the regimental medical service, was a knight of several orders and medals. After the war, he headed the Republican malarial station and was in charge of the Republican Sanitary Epidemiology. For services to the people and medicine he was awarded the title of "Honorary Doctor of the Kyrgyz Republic."

During the Great Patriotic War K. Nassirov served in the Infectious Diseases Hospital №2402 and as therapist in the hospital №589. For services to the country, he was awarded the Diploma of the Presidium of the Supreme Council of Kyrgyzstan. Representatives of the Uighur people, like all people of Kyrgyzstan who remained in the rear of the front, showed labor heroism, and thus made a contribution to the victory over the common enemy.

In 1942, a cooperative in the city of Osh, which included eight different industries (bakery, dining room, various craft and sewing workshops) and the head of which was Iminahun Akhmedov, collected 250 thousand rubles for the purchase of weapons for the Red Army and handed the money over to the state. These funds were used to acquire one tank and a plane, for this deed the head of the cooperative, I. Akhmedov, received a personal letter of gratitude from the leadership of the state, for his contribution to the fight against Nazi Germany. Iminahun Akhmedov was born in Kashgar, in 1908 he moved to the city of Osh. He had three sons and one daughter. During the war, he organized an orphanage in the city of Osh, which brought up 15 orphans of different ethnicities - Kyrgyz, Tajiks, Tatars, Uzbeks, Uighurs, Russians, Ukrainians and others. With the money received from the cooperative, I. Akhmedov taught, shod and clothed these orphans, giving them a start in life. Grandchildren of these people now recall with deep gratitude this truly generous and noble person. In Kyrgyzstan, especially in the south of the country, legends were spread and songs were sung about Akhmedov. He actively participated in the construction of the canal in Otuz-Adïr in the Kara-Suu district and tree planting in the park named after A. Navoi in the city of Osh. He and his children planted 889 saplings in the park, which a beloved destination for Osh dwellers. He died in 1969 in the city of

---

ma-Ata, 1982, pp 162-163.

ئاتلىنىدۇ. 1942 ـ يىلدىن 1943 ـ يىلغىچە فرونزې پىيادە ئەسكەرلەر ئۇچىلىشىسىنىڭ كۇرسانتى بولىدۇ، كېيىن، مارشال ك. ژۇكوۋنىڭ قوماندانلىقىدا كۇرسك دوغىسىغا يۈرۈش قىلىدىغان 1 ـ بېلورۇس فرونتىنىڭ 50 ـ ئارمىيەسى تەركىۋىدىكى 444 ـ ئاتقۇچى پولك 108 دىۋىزىيەسىنىڭ تانكىلارغا قارشى كۈرىشىدىغان باتارېيەسىدە ئارتىللېرىست رېتىدە خىزمەت قىلىدۇ.

ئە.نارىنبايېۋ ئۇلۇق ۋەتەن ئۇرۇشى يىللىرىدا كۆرسەتكەن جاسارىتى ئۈچۈن دۆلەت تەرىپىدىن «قىزىل يۇلتۇز» ۋە «ۋەتەن ئۇرۇشىنىڭ 1 ـ دەرىجىلىك» ئوردېنلىرى، «جاسارىتى ئۈچۈن» ۋە «گېرمانىيە ئۈستىدىن غالىبىيەت قازانغانلىغى ئۈچۈن» مېداللىرى بىلەن تەغدىرلەندى. ئۇ 1944 ـ يىلى ئىيۇلدا مىنسك تۈۋىدىكى جەڭدە ئېغىر جاراھەتلىنىدۇ ۋە 1945 ـ يىلنىڭ يانۋار ئېيىغىچە گوسپىتالدا داۋالىنىدۇ. فاشىست گېرمانىيەسىنىڭ ئۈستىدىن قازانغان غالىبىيەتنى ئۇ ئۆز ئۆيىدە يېقىنلىرى بىلەن قارشى ئالدۇ.

قىرغىزستاندا ئۇلۇق ۋەتەن ئۇرۇشىنىڭ دەسلەپكى يىللىرى (1941 ـ 1942 ـ يىللىرى)، قىرغىزستاننىڭ ياش يىگىتلىرىدىن تەركىپ تاپقان 107 ـ ،108 ـ ۋە 109 ـ ئاتلىق دىۋىزىيەلەر تەشكىل قىلىنىدۇ. ئۇلار نېمىس باسقۇنچىلىرى بىلەن جەسۇرانە كۈرىشىپ، جەڭ مەيدانىدا باتۇرلۇق كۆرسەتتى. ئاتلىق دىۋىزىيەنىڭ تەركىۋى كۆپ مىللەتلىك بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى 3827 ئەسكەر قىرغىز مىللىتىنىڭ ۋەكىللىرى، رۇسلار ـ 3301، قالغانلىرى ئۆزبەكلەر، تاتارلار، تۇنگانلار ۋە كۆپلىگەن باشقا مىللەت ۋەكىللىرى ئىدى. 107 ـ ئاتلىق دىۋىزىيەنىڭ تەركىۋىدە قىرغىزستاندىكى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ۋەكىللىرىدىن 9 يىگىت بولغان.

ئوش ئوبلۇسىنىڭ ئۆزگەن شەھرىدە تۇغۇلغان قاھار شەرىپوۋ، پولشىدا پارتىزانلار ھەرىكىتىنىڭ ئىشتىراكچىسى بولغان. ئۇ جاسارىتى ۋە قەھرىمانلىغى ئۈچۈن پولشا خەلق رېسپۇبلىكىسىنىڭ ھۆكۈمىتى تەرىپىدىن بېرىلگەن يۇقۇرى مۇكاپات ـ «ئالتۇن پارتىزان كرېستى»غا ئېگە بولىدۇ. ئۆسمۈر چېغىدىلا قىزىل ئارمىيەنىڭ رازۋېدچىگى بولغان. 1939 ـ يىلى ق.شەرىپوۋ سوۋېت ئارمىيەسىنىڭ ئالدىنقى سېپىگە كېتىدۇ. ئۇ پولشا پارتىزانلىرى بىلەن بىرلىكتە نېمىس گارنىزونلىرىغا ھۇجۇم قىلىدۇ، پولشا تېررىتورىيەسىدىكى كونسلاگېردىن ھەربىي تۇتقۇنلارنى ئازات قىلىشقا قاتنىشىدۇ.

ۋاھاب ئىسلەك ئوغلى خوجامبەردىېۋ ئۇلۇق ۋەتەن ئۇرۇشى يىللىرى 1 ـ ۋە 2 ـ بېلورۇسس فرونتلىرىنىڭ 3 ـ ئارمىيەسى يېنىدىكى دالا سەييار گوسپىتالىنىڭ يېتەكچىسى بولغان ۋە شۇ يەردە يېتەكچى خىرۇرگ خىزمىتىنى ئاتقۇرغان. ئۇ كۇرسك دوغىسى، مىنسك تۈۋىدىكى چوڭ جەڭلەردە، كېنىگسبېرگ ۋە بېرلىنغا بولغان ھۇجۇملاردا يارىدار بولغان ئەسكەرلەرنى قوبۇل قىلىشقا بېۋاستە قاتناشقان. "قىزىل يۇلتۇز" ئوردېنى ۋە شەھەرلەرنى ئالغانلىغى ئۈچۈن جەڭگىۋار مېداللىرىنىڭ ئون بىرى بىلەن تەغدىرلەنگەن. ئۇرۇشتىن كېيىن ئۆيىگە قايتىپ كېلىپ، نامزاتلىق دىسسېرتاتسىياسىنى قوغدايدۇ، جەمئىيەتتە ساقلىقنى ساقلاش تەشكىلاتلىرى ۋە مېدىتسىنا تارىخى كافېدراسىدا دوتسېنت خىزمىتىنى ئاتقۇرىدۇ. سىڭەرگەن خىزمىتى ئۈچۈن قىرغىز رېسپۇبلىكىسى ئالىي كېڭىشى پرېزىدىئۇمىنىڭ پەخرىي يارلىغى، ئەمگىگى ئۈچۈن مېدال، ساقلىقنى ساقلاش ۋە خەلق مائارىپىنىڭ ئەلاچىسى بەلگۈلىرى بىلەن مۇكاپاتلىنىدۇ.

ئا.خ. رۇزىېۋ ئۇرۇشنىڭ دەسلەپكى كۈنلىرىدىن باشلاپلا خىرۇرگ، مېدىتسىنا خىزمىتى پولكىنىڭ باشلىغى، بىرقانچە ئوردېن ۋە مېداللارنىڭ ساھىبى بولغان. ئۇرۇشتىن كېيىن رېسپۇبلىكىلىق مالىيارىيا ستانسىياسىنى ۋە رېسپۇبلىكا سانىتارلىق ئېپىدېمولوگىيا بۆلۈمىنى باشقۇرۇپ كەلگەن. مېدىتسىنا ساھاسىدا كۆرسەتكەن خىزمىتى ئۈچۈن ئۇ «قىرغىزستان رېسپۇبلىكىسىنىڭ خىزمەت كۆرسەتكەن ۋراچى» دېگەن يۇقۇرى ئاتاققا مۇيەسسەر بولىدۇ.

Послевоенный период.

Система сельского хозяйства и промышленности

В послевоенный период начались трудные восстановительные работы народного хозяйства страны. Уйгуры в составе многонационального народа Кыргызстана активно приняли участие в строительстве страны, сейчас они работают во всех ее отраслях – в сельском хозяйстве, промышленности, образовании и культуре, правоохранительных органах и других сферах общественной жизни.

Ибохан Сеитова

Уйгуры Кыргызстана в своем большинстве проживают в сельской местности и занимаются сельским хозяйством. Выращивают сельскохозяйственную продукцию и скот, поставляют их на рынки страны.

Жители села Кашкар-Кыштак Кара-Суйского района Ошской области, где основное население составляют уйгуры, в советский период успешно выращивали хлопок, овощи и фрукты. Они отличались трудолюбием, дисциплинированностью и дружелюбием.

Колхозом Кашкар-Кыштак с 1965 по 1973 годы управляла известная в Кыргызстане женщина, уйгурка по национальности Ибохан Сеитова.[35] Она одна из первых женщин Кыргызстана, вместе с Героем Социалистического Труда Дилорам Рафиковой, получила специальность механизатора в городе Джалал-Абад и села за хлопкоуборочные тракторы, что было редкостью на Востоке.[36]

Сельчане с восхищением смотрели на Ибохан Сеитову, первую женщину-механизатора. За рулем трактора на хлопковых полях страны она добивалась больших результатов. Руководство района и области, за целеустремленность и трудолюбие, организаторские способности выдвинули Ибохан Сеитову вруководители бригады колхоза. Она достигала больших успехов и в качестве руководителя бригады. С целью повышения образования, руководство области направило ее в высшую партийную школу г. Алматы. Ибохан-эже, успешно окончив высшую партийную школу, вернулась в свое родное село и стала председателем колхоза Кашгар-Кыштак. Она входила и в руководящий состав Кара-Суйского района Ошской области. На всех занимаемых ею постах работала добросовестно и успешно. Около десяти лет она руководила колхозом, который добился больших успеховв росте сельского хозяйства и в социально-культурном развитии его населения. За выдающиеся успехи в развитии сельского хозяйства она была награждена орденами «Ленина», «Трудового Красного Знамени» и другими государственными наградами.[37] Была избрана депутатом Верховного Совета Кыргызской Республики.

Насыр Азнабакиев

Сейчас Ибохан Сеитова на заслуженном отдыхе. Несмотря на преклонный возраст, она и сейчас активно и деятельно принимает участие в общественно-культурной жизни бывшего колхоза Кашкар-Кыштак.

В 50-60-е годы XX столетия разными колхозами Кара-Суйского района руководил Каримжан Исаков, внесший огромный вклад в развитии сельского хозяйства, экономики и социально-культурной инфраструктуры.

Замечательный сын уйгурского народа Кыргызстана Насыр Азнабакиев, всю свою сознательную жизнь посвятил развитию и процветанию города Узген. Он являлся депутатом Узгенского городского Совета всех

Каримжан Исаков

35 Полевые материалы автора, 2014 г., Ошская область, Кара-Суйский район, с. Кашкар-Кыштак.
36 Там же.
37 Там же.

www.uyghurkitap.com

Osh, at the age 91. Now his own children and the children whom he sheltered in various parts of the world continue the way of their father and are very proud of him.

The Uighurs of Osh region collected over a million rubles for a tank column called "Uighur Worker."[32] In the same region on the initiative of Iminahun Akhmedov, the Uighurs raised money for a squadron. In a telegram to the organizer of these activities - I. Akhmetov, I.V. Stalin wrote for the following: "Give my fraternal greetings and gratitude of the Red Army to the Uighur laborers living in Osh, who collected 1 million. 100 thousand rubles for a squadron called "Uighur Worker."[33]

Their own contribution to the victory over fascism was made by the Uighurs from other parts of Kyrgyzstan. Thus, the Uighurs of Jalalabad region, collected 359,227 rubles, and sent this money to the fund of the Soviet Army. In response to this, in a telegram addressed to J. Kasymov, I. Mametov and others, the Supreme Commander sent greetings and gratitude of the Soviet Army to the Uighur workers.[34]

The postwar period. The system of agriculture and industry

In the postwar period the difficult restoration work of the national economy began. The Uighurs, along with the multinational people of Kyrgyzstan actively participated in the construction of the country, now they work in all its sectors - agriculture, industry, education and culture, law enforcement and other areas of public life. Uighurs in Kyrgyzstan in their majority reside in rural areas and are engaged in agriculture. They grow agricultural products and livestock and deliver them to the country's markets.

Dwellers of Kashkar-Kyshtak village of Kara-Suu district of Osh region, where most of the population are Uighurs, in the Soviet period successfully grew cotton, vegetables and fruits. They were hard-working, disciplined and friendly.

From 1965 to 1973 the Kolkhoz (collective farm) Kashkar Kyshtak was headed by the famous woman in Kyrgyzstan, ethnic Uighur, Ilbohan Seitova.[35] She is one of the first women in Kyrgyzstan, along with the Hero of Socialist Labor - Diloram Rafikova, who was a qualified mechanic in the city of Jalal-Abad, and operated the cotton-tractors, which was rare for women in the East.[36]

The villagers looked on with admiration at Ibohan Seitova, the first female driver. Driving a tractor in the cotton fields of the country she made many achievements. The district and regional authorities, for her dedication and

32 Soviet Kyrgyzstan, 1944, October 14.
33 Communism taut, 1969, May 9.
34 Soviet Kyrgyzstan, 1944, October 14.
35 Field data of the author, 2014, Osh province, Kara-Suu district, Kashkar-Kyshtak village.
36 Ibid.

ك. ناسىروۋ ئۇلۇق ۋەتەن ئۇرۇشى يىللىرى 2402 № ۋە 589 № ژۇقۇملۇق كېسەللىكلەر كېسەلخانىسىدا گوسپىتالدا ئىچكى كېسەللىكلەر بۆلىمىدە خىزمەت قىلىدۇ. ئۇرۇشتىن قايتىپ كېلىپ، فرۇنزې شەھەرلىك يۇقۇملۇق كېسەللەر دوختۇرخانىسىدا ئۇزۇن يىللار خىزمەت قىلىدۇ. ۋەتەن ئالدىدىكى خىزمىتى ئۈچۈن قىرغىز رېسپۇبلىكىسى ئالىي كېڭەشى پرېزىدىئۇمىنىڭ پەخرىي يارلىغى بىلەن مۇكاپاتلىنىدۇ.

ئۇيغۇر خەلقىنىڭ، قىرغىزستاننىڭ باشقا خەلقلىرى بىلەن بىر قاتاردا، ئارقا سەپتە تۇرغان ۋەكىللىرى، مېھنەت قىلىشتا جاسارەت كۆرسىتىپ، دۈشمەن ئۈستىدىن غالىبىيەت قازىنىشتا ئۆز تۆھپىلىرىنى قوشىدۇ.

1942 - يىلى ئوش شەھىرىدىكى سەككىز كارخانىدىن (ناۋايخانا، ئاشخانا، ھەرخىل ھۈنەرۋەنچىلىك ۋە تىكىنچىلىك كارخانىلىرى) تەركىپ تاپقان ئىمىناخۇن ئەخمەدوۋ رەھبەرلىگىدىكى ئارتېل، قىزىل ئارمىيەگە قۇرال-ياراق سېتىپ ئېلىش ئۈچۈن 250 مىڭ رۇبل يىغىپ، دۆلەتكە تاپشۇردى. بۇ يىغىلغان مەبلەغكە بىر تانك ۋە سامولېت سېتىۋېلىندى، ئارتېل رەھبىرى ئى.ئەخمەدوۋ فاشىستلار گېرمانىيەسىگە قارشى كۈرەشتە قوشقان تۆھپىسى ئۈچۈن دۆلەت رەھبەرلىگى تەرىپىدىن شەخسىي تەشەككۈرنامە ئالدى. ئىمىناخۇن ئەخمەدوۋ قەشقەردە تۇغۇلغان، 1908 - يىلى ئوش شەھىرىگە كۆچۈپ كېلىدۇ. ئۇنىڭ ئۈچ ئوغلى ۋە بىر قىزى بولغان. ئۇرۇش يىللىرى ئۇ ئوش شەھىرىدە باللار ئۆيىنى قۇرىدۇ، ئۇ يەردە ھەرخىل مىللەت ۋەكىللىرىدىن 15 يېتىم بالا (قىرغىز، تاجىكلار، تاتارلار، ئۆزبەكلەر، ئۇيغۇرلار، رۇسلار، ئۇكرائىنلار ۋە ب.) تەربىيەلەنگەن. ئى. ئەخمەدوۋ ئارتېلدىن چۈشكەن مەبلەغ بىلەن بۇ يېتىم باللارنى تولۇق (تامىقى، كىيىم-كېچىگى، ئوقۇشىنى) تەمىنلىگەن، ھاياتقا يوللانما بەرگەن. ھازىر شۇ تەربىيەلەنگۈچىلەرنىڭ نەۋرىلىرى بۇ كۆڭلى دەريا سېخىي، ئالىيجاناپ ئىنسانىنى چوڭ مىننەتدارلىق بىلەن ئەسكە ئالىدۇ. بۇ كىشى ھەققىدە قىرغىزستاندا، بولۇپمۇ ئېلىمىزنىڭ جەنۇبىدا، رىۋايەتلەر، قوشاقلار توقۇلۇپ، ناخشىلار ئېيتىلغان. ئۇ قاراسۇ ناھىيەسىنىڭ ئوتۇز ئادىر كانالىنى قۇرۇشقا ۋە ئوش شەھىرىدىكى ئەلىشىر ناۋائىي نامىدىكى ئىستىراھەت بېغىغا كۆچەت ئولتارغۇزۇشقا پائال قاتنىشىدۇ. ئۇ ئۆز باللىرى بىلەن پاركقا 889 كۆچەت ئولتارغۇزىدۇ، ھازىر بۇ باراقسان باغدا ئوش تۇرغۇنلىرى دەم ئېلىشنى ياخشى كۆرىدۇ. ئۇ 1969 - يىلى ئوش شەھىرىدە 91 يېشىدا ئالەمدىن ئۆتىدۇ. بۈگۈنكى كۈندە ئۇنىڭ ئۆز ۋە باققان باللىرى دۇنيا يۈزىنىڭ ھەرخىل جايلىرىدا ئاتىسىنىڭ ئىزىنى بېسىپ، ئۇنىڭ قىلغان ئىزگۈ ئىشلىرىنى داۋاملاشتۇرغان ھالدا ئۆز ئاتىسى بىلەن پەخىرلىنىدۇ.

قىرغىزستان ئوش ئوبلۇسىنىڭ ئۇيغۇرلىرى «ئەمگەكچى ئۇيغۇر» تانك كولونىسىغا بىر مىلليوندىن ئارتۇق رۇبل يىغىدۇ. موشۇ ساھا بويىچە ئىمىناخۇن ئەخمەدوۋنىڭ تەشەببۇسى بىلەن ئۇيغۇرلار ئاۋىئائىسكادرىلىيەگە ئاخچا يىغىدۇ. مەزكۈر ئاكسىيالەرنى ئۇيۇشتۇرغان ئى. ئەخمەتوۋ نامىغا كەلگەن تېلېگراممىدا ئى.ۋ. ستالىن تۆۋەندىكى سۆزلەرنى يازغان: «مېنىڭ قېرىنداشلىق سالىمىمنى ۋە قىزىل ئارمىيەنىڭ مىننەتدارلىقىنى «ئەمگەكچى ئۇيغۇر» ئاۋىئائىسكادرىلىيەسى ئۈچۈن 1 مىليون . 100 مىڭ رۇبل يىغىپ بەرگەن ئوش ئوبلۇسىدا ياشاۋاتقان ئۇيغۇر ئەمگەكچىلىرىگە يەتكۈزۈپ قويۇڭلار.

فاشىزم ئۈستىدىن غالىبىيەت قازىنىشتا قىرغىزستاننىڭ باشقا رايونلىرىدا ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلارمۇ ئۆز تۆھپىسىنى قوشتى. جالال-ئاباد رايونىنىڭ ئۇيغۇرلىرى، 359227 رۇبل يىغىپ، سوۋېت ئارمىيەسىنىڭ فوندىغا ئەۋەتتى. بۇنىڭغا جاۋابەن يا. قاسىموۋ، ئى. مامېتوۋ ۋە باشقىلارنىڭ نامىغا كەلگەن تېلېگراممىدا ئەمگەكچى ئۇيغۇرلارغا ئالىي باش قوماندانىنىڭ

созывов – с 1939 по 1989 год. Свою трудовую деятельность начинал в качестве учителя в г. Узген, затем работал инспектором райОНО, с 1957 по 1963 гг. был председателем Узгенского горисполкома, в последние годы жизни работал начальником участка Ошгаз по Советскому и Узгенскому районам.[38]

За период работы в качестве руководителя города он внес огромный вклад в развитие города. Несмотря на недостаток поливной воды и противостояние отдельных чиновников районного и городского уровней, им был построен городской детский парк «Мира». Сегодня он превратился в прекрасную зону отдыха жителей города и области. В начале работникам парка приходилось вручную поливать посаженные деревья. Благодаря настойчивости Насыра Азнабакиева парк был,наконец,обеспечен поливной водой. Он отличался строгостью и требовательностью по отношению к себе, семье и детям, а также к своим коллегам и подчиненным.[39] За его трудовые заслуги государство дважды награждало Почетной грамотой Президиума Верховного Совета Киргизской ССР.[40] Семья Насыра Азнабакиева поистине интернациональная, она является примером для других семей города, области и страны. Цветущий парк «Мира» им. Н. Азнабакиева является блестящим памятником человеку неутомимой воли, патриота и гражданина-интернационалиста Кыргызстана.

Тысячи лучших сыновей и дочерей уйгуров Кыргызстана продолжают вносить огромный вклад в развитие сельского хозяйства и садоводства страны. Они выращивают зерно, хлопок, табак, овощи и фрукты, и разводят скот. Всех невозможно перечислить, да и нет необходимости в этом. Назовем некоторых из них, которые особо отличились в развитии сельского хозяйства и внесли большой вклад в развитие аграрного сектора страны.

Жумахун Мухамедов

Славный сын уйгурского народа Кыргызстана Жумахун Мухамедов всю свою сознательную жизнь посвятил развитию сельского хозяйства колхоза“Победы” Сокулукского района Чуйской области. Он был искусным поливщиком и добился больших успехов в выращивании свеклы не только в масштабе района и области, но и страны. За особые заслуги перед народом республики Ж. Мухамедов был награжден высокой наградой страны –орденом “Трудового Красного Знамени”.

Заслуженный зоотехник Кыргызской Республики Юсуп Айсарович Мулла-Ахунов, мастер животноводства, соавтор выведения алайской полугрубой шерсти овец, участвовал в создании новой породы кыргызских серых курей и прудовой рыбофермы. Является автором 15 разработанных и опубликованных работ.За значительный вклад в развитие животноводства награждён медалью «За доблестный труд», дважды был отмечен бронзовой медалью ВДНХ Советского Союза, медалью ВДНХ и Почётной грамотой Верховного Совета Кыргызской Республики.

Каримахун Рузахунов

Юсуп Айсарович Мулла-Ахунов

Заслуженный работник сельского хозяйства Кыргызской Республики, кавалер медали «Данк», обладатель премии Президента Кыргызской Республики «Аграрная элита Кыргызстана» Каримахун Рузахунов и ныне активно работает в сфере сельского хозяйства в качестве советника руководителя села и района.

Бывший председатель колхоза, аграрник, «Заслуженный работник сельского хозяйства» Реимжан Ясынов, дважды кавалер орденов Трудового Красного Знамени, награжденный юбилейной медалью «За

38 Полевые материалы автора, 2014 г., г. Узген. Информатор – Гульнара Насыровна Азнабакиева.

39 Полевые материалы автора, 2014 г., г. Бишкек. Информатор–председатель Ассамблеи народа Кыргызстана, академик НАН КР Бектемир Мурзубраимов.

40 Полевые материалы автора, 2014 г., г. Узген. Информатор – Гульнара Насыровна Азнабакиева.

www.uyghurkitap.com

hard work, and organizational skills pushed Ibohan Seitova to head the kolkhoz brigade. She reached great success as the head of the brigade. With the aim of improving her education, the regional administration had sent Ibohan to the Higher Party School of Almaty. Ibohan-eje, having successfully graduated from the Higher Party School, returned to her native village and became Chairman of the Kashgar-Kyshtak kolkhoz. She was part of the leadership team of Kara-Suu district of Osh region. She performed her work conscientiously and successfully on all positions she has ever held. For about ten years she led the kolkhoz, which has achieved great success in agriculture and in the socio-cultural development of its people. For outstanding achievements in the development of agriculture, she was awarded the Order of "Lenin", "Red Banner of Labour" and other state awards.[37] She was elected to the Supreme Council of the Kyrgyz Republic.

Now Ibohan Seitova is on deserved retirement. Despite her advanced age, she is now actively and enthusiastically taking part in social and cultural life of the former collective farm Kashkar-Kyshtak.

In the 1950-60s various collective farms in Kara-Suu district were headed by Karimzhan Isakov, who made a great contribution to the development of agriculture, economy and socio-cultural infrastructure.

A wonderful son of the Uighur people of Kyrgyzstan - Nasyr Aznabakiev, dedicated his entire adult life to the development and prosperity of Uzgen. He was a deputy of the Uzgen City Council of all convocations - from 1939 to 1989. His career began as a teacher in Uzgen, then he worked as an inspector in district department of education, from 1957 to 1963 served as Chairman of the executive committee of Uzgen, in his later years worked as the Head of section of Oshgaz in the Soviet and Uzgen districts.[38]

During his work as head of the city he has made an enormous contribution to the development of the city. Despite the lack of irrigation water and the opposition of some officials of the district and municipal levels, under his initiative a "Peace" park was constructed for children. Today the park has turned into a beautiful recreation area for residents of the city and the region. In the beginning, the employees of the park had to manually water the planted trees. Due to perseverance of Nasir Aznabakiev, the park was finally supplied with irrigation water. Nasir Aznabakiev was rigor and demanding to himself, to his family and children, as well as to his colleagues and subordinates.[39] For his labor services, the state twice awarded him with the Diploma of the Presidium of the Supreme Council of the Kyrgyz SSR.[40] Nasir Aznabakiev's family is truly interna-

---

37 Ibid.

38 Field data of the author, 2014, Uzgen. Informant - Gulnara Nasyrovna Aznabakieva

39 Field data of the author, 2014, Bishkek. Informant -Chairman of the Assembly, member of the NAS KR Bektemir Murzubraimov.

40 Field data of the author, 2014, Uzgen.Inform-

سالىمى ۋە سوۋېت ئارمىيەسىنىڭ مىننەتدارلىغى ئىزھار قىلىنغان.

ئۇرۇشتىن كېيىنكى دەۋر. يېزا ئىگىلىگى ۋە سانائەت سىستېمىسى.

ئۇرۇشتىن كېيىنكى دەۋردە مەملىكەتنىڭ يېزا ئىگىلىگىنى تىكلەش مۇشەققەتلىك ئىشلىرى باشلىنىدۇ. ئۇيغۇرلار كۆپ مىللەتلىك قىرغىزستان خەلقىنىڭ قاتارىدا دۆلەتنى قۇرۇش ئىشىغا پائال ئىشتراك قىلىدۇ، بۈگۈنكى كۈندە ئۇلار بارلىق ساھالاردا-يېزا ئىگىلىگى، سانائەتتە، مائارىپ ۋە مەدەنىيەت ساھالىرىدا، ھوقۇق قوغداش ئورگانلىرى ۋە جەمئىيەت ھاياتىنىڭ باشقىمۇ ساھالىرىدا مېھنەت قىلىدۇ.

قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى ئەسلىدە يېزىلاردا ياشاپ، يېزا ئىگىلىگى بىلەن شۇغۇللىنىدۇ. يېزا ئىگىلىگى مەھسۇلاتلىرىنى يېتىشتۈرىدۇ، مال ئۆستۈرىدۇ، ئۇلارنى ئېلىمىزنىڭ بازارلىرىغا يەتكۈزۈپ تۇرىدۇ.

ئاساسىي ئاھالىسى ئۇيغۇرلاردىن تەركىپ تاپقان ئوش ئوبلۇسىنىڭ قارا-سۇ ناھىيەسىدىكى قەشقەر-قىشلاق يېزىسى، كېڭەش دەۋرىدە پاختا، كۆكتات ۋە مېۋە ئۆستۈرۈش بىلەن مۇۋاپپەقىيەتلىك شۇغۇللىنىپ كەلگەن. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئەمگەك سۆيەرلىگى، ئىنتىزامچانلىغى ۋە خەيرى-ساخاۋەتچىلىگى بىلەن ئاجرىلىپ تۇراتتى.

قەشقەر-قىشلاق كولخوزىنى 1965 - يىلدىن 1973 - يىللارغىچە قىرغىزستاندىكى داڭلىق ئۇيغۇر ئايالى، ئىبوخان سېيىتوۋا باشقۇرۇپ كەلگەن. ئۇ قىرغىزستان ئاياللىرىنىڭ ئىچىدە بىرىنچىلەردىن بولۇپ، سوتسيالىستىك ئەمگەك قەھرىمانى دىلورام رافىكوۋا بىلەن بىرلىكتە، جالال-ئاباد شەھىرىدە مېخانىزاتور مۇتەخەسسىسلىگىنى ئىگىلەيدۇ ۋە پاختا يىغىش تراكتورىنىڭ رولىغا ئولتىرىدۇ، بۇ شەرىقتە ھەر قەدەمدە ئۇچرىشۋەرمەيدىغان ھادىسە.

يېزا خەلقى دەسلەپكى ئايال-مېخانىزاتور ئىبوخان سېيىتوۋاغا زور ھەۋەس بىلەن قاراتتى. بۇ تراكتور رولىدا ئولتىرىپ ئېلىمىزنىڭ پاختىزارلىرىدا تەر تۆكۈپ ناھايىتى چوڭ ئۇتۇقلارنى قولغا كەلتۈرىدۇ. رايون ۋە ئوبلۇس رەھبەرلىگى، ئۇنىڭ ئەمگەكسۆيەرلىگى، ئۇيۇشتۇرۇش قابىلىيىتىنى كۆرۈپ ئىبوخان سېيتوۋانى كولخوز بىرىگادىسىنىڭ باشلىغى قىلىپ سايلايدۇ. ئۇ بىرىگادا باشلىغى رېتىدىمۇ چوڭ ئۇتۇقلارنى قولغا كەلتۈرىدۇ. بىلىمىنى ئاشۇرۇش مەخسىتىدە ئوبلۇس باشچىلىغى ئۇنى ئالمۇتىدىكى ئالىي پارتىيە مەكتىۋىگە ئوقۇشقا ئەۋەتىدۇ. ئىبوخان ئانا، ئالىي پارتىيە مەكتىۋىنى مۇۋاپپىقىيەتلىك تاماملاپ، ئۆز يېزىسىغا قايتىپ كېلىدۇ ۋە قەشقەر-قىشلاق كولخوزىنىڭ رەئىسى بولۇپ تايىنلىنىدۇ. ئوش ئوبلۇسى قارا -سۇ رايونىنىڭ رەھبىريي تەركىۋىگىمۇ كىرىدۇ. ئۇ قانداق لاۋازىمدا بولمىسۇن، ئۆز ئىشىنى ۋىژدان، ئىنساپ بىلەن مۇۋاپپەقىيەتلىك يۈرگۈزۈپ كەلدى. ئون ژىلغا يېقىن ۋاقىت مابايىنىدا كولخوزغا رەھبەرلىك قىلىدۇ، ئۇ رەھبەرلىك قىلغان كولخوز يېزا ئىگىلىگىنى كۆتىرىشتە، ئاھالىنىڭ ئىجتىمائىي-مەدەنىي تەرەققىياتىدا چوڭ ئۇتۇقلارنى قولغا كەلتۈرىدۇ. يېزا ئىگىلىگىنى كۆتىرىشتىكى مىسلى كۆرۈلمىگەن غەلىبىسى ئۈچۈن ئۇ «لېنىن»، «ئەمگەك قىزىل تۇغى» ئوردېنلىرى ۋە دۆلەتنىڭ باشقا مۇكاپاتلىرى بىلەن تەغدىرلىنىدۇ. قىرغىز رېسپۇبلىكىسى ئالىي كېڭىشىنىڭ دېپۇتاتى بولۇپ سايلىنىدۇ.

بۈگۈنكى كۈندە ئىبوخان سېيتوۋا ھۆرمەتلىك دەم ئېلىشتا. ياشىنىپ قالغىنىغا قارىماي ئۇ ھازىرمۇ سابىق قەشقەر-قىشلاق كولخوزىنىڭ ئىجتىمائىي-مەدەنىي ئىشلىرىغا پائال قاتنىشىپ كېلىۋاتىدۇ.

XX - ئەسرنىڭ 50-60 - يىللىرى قارا-سۇ ناھىيەسىنىڭ بىرنەچچە كولخوزلىرىغا كەرىمجان ئىساقوۋ

доблестный труд», медалью «Ветеран труда»; неоднократно награжденный Почетными грамотами Государственного комитета Совета Министров Кыргызстана по строительству, орденом «Трудового красного знамени» и юбилейной медалью «За доблестный труд» бригадир строительной бригады Мурсеит Мусаев; глава Новопокровского айыл окмоту Иссык-Атинского района Чуйской области– Нурмухаммед Баяхунов; доктор сельско-хозяйственных наук, профессор Эльтар Смаилов, заместитель директора по научной работе и внешним связям Узгенского института технологии и образования ОшТУ МОН Кыргызской Республики, внесли и продолжают вносить немалый вклад в организацию и развитие аграрного сектора страны.

Реимжан Ясынов

Мурсеит Мусаев

Леким Сатыбалдиев внес огромный вклад в развитие геологии Кыргызстана. Он является первооткрывателем золоторудного месторождения Джеруй, который, считается одним из крупных золоторудных запасов в Кыргызстане. За особые заслуги в геологоразведочной работе

Леким Сатыбалдиев

Л. Сатыбалдиев был награжден орденом «Знак Почета», Почетной грамотой Кыргызской Республики, медалью «Данк», ему было присвоено высокое звание «Первооткрыватель золоторудного месторождения Джеруй», Отличник разведки недр СССР, «Ветеран труда».

Роза Абдрахманова прошла трудовой путь от сменного технолога до генерального директора Республиканского производственного объединения хлебопекарной промышленности, включающего в себя 15 предприятий. За выдающийся вклад в развитие промышленности, социальной стабильности общества и воспитание поколения руководителей она была удостоена звания “Заслуженный работник промышленности Кыргызской Республики”.Находясь на пенсии, Роза Абдрахманова создала производственное предприятие “Чурок-Нан” по производству оригинальных мучных изделий.

Роза Абдрахманова

Депутат городского кенеша г.Токмак Мухамед Салиев, депутат городского кенеша города Кара-Балта Турсунтай Хаджиев также вносят большой вклад в развитие городов Чуйской области и страны в целом.

Уйгурский этнос совместно с представителями других народов республики вносит свой посильный вклад в возведение многих промышленных предприятий и высотных домов в Кыргызстане.

Абдугопур Газизов

Абдугопуру Газизову за выдающиеся заслуги в строительстве Кыргызстана было присвоено высокое звание– заслуженный строитель КР. Около 30 лет он проработал в межстроительной передвижной механизированной колонне. За время работы построил и сдал в эксплуатацию множество объектов гражданского и промышленного значения, отличающихся высоким качеством. Школа №3, больница в Ново-Покровке, Дом культуры и школа на 824 мест в Кеминском районе. Центральная больница в Нарынской области, животноводческий комплекс в Сокулукском районе, Чуйская областная больница, спортивный комплекс в совхозе «Ала-Тоо» и другие объекты являются результатом его созидательной деятельности.

В сфере строительства Кыргызской Республики известны такие имена, как Янгин Рахимов – архитектор-дизайнер, член Союза архитекторов Кыргызской

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

tional; it is an example for other families of the city, region and the country. The blooming "Peace" Park named after N. Aznabakiev is a great monument to a man of indefatigable will, patriot and internationalist citizen of Kyrgyzstan.

Thousands of the best sons and daughters of the Uighurs in Kyrgyzstan continue to make an enormous contribution to the development of agriculture and horticulture of the country. They grow corn, cotton, tobacco, fruits and vegetables and keep livestock. It is impossible to list everyone, and there is no need for this. We will call out some of them, those who distinguished themselves in the development of agriculture and contributed greatly to the development of the agricultural sector of the country.

The glorious son of the Uighur people of Kyrgyzstan - Zhumahun Muhamedov devoted his entire adult life to the development of agriculture at "Victory" Kolkhoz of Sokuluk district in Chui province. He was a skilled irrigator and has made great strides in growing beets not only on the scale of the district and the region, but the whole country. For meritorious service to the people of the republic Zh. Muhamedov was awarded the highest award of the country - the order of "Red Banner of Labor." Honored zoo technician of the Kyrgyz Republic, Yusuf Aysarovich Mulla-Ahunov is a master of livestock breeding, co-developer of the Alai semi-coarse sheep wool, participated in the creation of a new breed of Kyrgyz gray chickens and pond fish farms. He is the author of 15 developed and published works. For significant contribution to the development of stockbreeding was awarded the medal "For Valiant Labor", was twice awarded a bronze medal of VDNH of the Soviet Union, medal of VDNH and the Diploma of the Supreme Council of the Kyrgyz Republic.

The honored Worker of Agriculture of the Kyrgyz Republic, the holder of the medal "Dank", winner of the Presidential award of the Kyrgyz Republic "Agrarian elite of Kyrgyzstan" - Karimahun Ruzahunov and is now active in the field of agriculture as an adviser to the Head of the village and the district. The former chairman of a collective farm, agrarian, "Honored Worker of Agriculture" - Reimzhan Yasynov is twice the holder of the Order of the Red Banner, awarded the Jubilee Medal "For Valiant Labor", medal of the "Veteran of Labor"; repeatedly awarded with Diploma of the State Committee of the Council of Ministers of Kyrgyzstan on construction, is a foreman in the construction crew of M.I. Musaev; Head of Novopokrovk aiyl okmotu of Issyk-Ata district in Chui province - Nurmuhammed Bayahunov; and Doctor of Agricultural Sciences, Professor Eltar Smailov, the Deputy Director for Science of Uzgen Technology and Education Institute under OshTU named after academician M.M. Adyshev, have made and continue to make a significant contribution to the organization and development of the agricultural sector of the country.

Lekim Satybaldyev made an enormous contribution to the development of geology in Kyrgyzstan. He is the discoverer of gold deposit Djerui, which is considered to

ant - Gulnara Nasyrovna Aznabakieva.

باشچىلىق قىلدى، ئۇ مەزكۇر كولخوزلارنىڭ يېزا ئىگىلىكىنى، ئىختىسادىنى كۆتىرىشتە ۋە ئىجتىمائىي-مەدەنىي ھاياتىنى يۈكسەلدۈرۈشتە سالماقلىق ھەسسە قوشىدۇ.

قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئەجايىپ ئوغلى ناسىر ئازناباقىېۋ، ئۆزىنىڭ پۈتۈن ئاڭلىق ھاياتىنى ئۆزگەن شەھىرىنىڭ تەرەققىياتى ۋە گۈللىنىشىگە سەرىپ قىلدى. ئۇ ئۆزگەن شەھەرلىك كېڭىشنىڭ 1939 - يىلدىن باشلاپ 1989 - يىلغىچە بولغان ھەممە چاقىرىقلىرىنىڭ دېپۇتاتى. ئۆزىنىڭ ئەمگەك پائالىيىتىنى ئۆزگەن شەھىرىدە مۇئەللىملىكتىن باشلىدى، ئاندىن رايون ئىنسپېكتورى، 1957 - يىلدىن 1963 - يىلغىچە ئۆزگەن شەھەرلىك ئىجرائىي كومىتېتىنىڭ رەئىسى بولىدۇ، ھاياتىنىڭ ئاخىرقى يىللىرىدا سوۋېت ۋە ئۆزگەن رايونلىرى بويىچە ئوشگاز باشلىغى خىزمىتىنى ئاتقۇرىدۇ.

شەھەر باشلىغى لاۋازىمىنى ئاتقۇرۇپ يۈرگەن ۋاقىتلىرىدا ئۇ شەھەر تەرەققىياتى ئۈچۈن چوڭ ئىشلارنى ئەمەلگە ئاشۇرىدۇ. سۇغىرىش ئىشلىرىنىڭ كامچىلىقىغا ھەم رايون ۋە شەھەر دەرىجىسىدىكى ئايرىم ئەمەلدارلارنىڭ قارشى تۇرۇشىغا قارىماي ئۇ شەھەردە «مىر» باللار پاركىنى بەرپا قىلىدۇ. بۈگۈنكى كۈندە ئۇ شەھەر ۋە ئوبلۇس تۇرغۇنلىرىنىڭ ئەجايىپ دەم ئېلىش ئورنىغا ئايلاندى. دەسلەپتە پارك خادىملىرى تىكىلگەن دەرەقلەرنى قول بىلەن سۇغۇراتتى. ناسىر ئازناباقىېۋنىڭ تىرىشچانلىقى تۈپەيلى پارك سۇغىرىش سۇلىرى بىلەن تەمىنلەندى. ئۇنىڭ ئۆزىگە، ئائىلىسىگە، باللىرىغا، شۇنداقلا كەسپداشلىرى ۋە قول ئاستىدىكى خادىملارغا نىسبەتەن تەلەپچانلىقى ئىنتايىن يۇقۇرى ئىدى. سىڭەرگەن ئەمگىكى ئۈچۈن ئۇ دۆلەت تەرىپىدىن قىرغىز س س ر ئالىي كېڭىشى پرېزىدىئۇمىنىڭ پەخرىي يارلىقى بىلەن ئىككى قېتىم مۇكاپاتلىنىدۇ. ناسىر ئازناباقىېۋنىڭ ئائىلىسى ھەقىقەتەنمۇ ئىنتېرناتسونال ئائىلە، بۇ ئائىلە شەھەر، ئوبلۇس ۋە دۆلەتنىڭ باشقا ئائىلىلىرى ئۈچۈن ئۈلگە بولۇشقا ئەرزىيدۇ. ن. ئازناباقىېۋ نامىدىكى گۈللەپ تۇرغان «مىر» پاركى تالماس ئىرادىلىك، ۋەتەنپەرۋەر ۋە قىرغىزستاننىڭ بەينەلمىلەلچى-پۇخراسىغا ئورنىتىلغان يارقىن يادىكارلىق بولۇپ ھېساپلىنىدۇ.

قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ مىڭلىغان قىز-ئوغۇللىرى ئېلىمىزنىڭ يېزا ئىگىلىگى ۋە باغۋەنچىلىگىنىڭ گۈللىنىشىگە ئۆز ھەسسىلىرىنى قوشۇشنى داۋاملاشتۇرۇپ كەلمەكتە. ئۇلار ئاشلىق، پاختا، تاماكا، كۆكتات ۋە مېۋىلەر ئۆستۈرىدۇ، مال بېقىش بىلەن شۇغۇللىنىدۇ. ئۇلارنىڭ ھەممىسىنى ئاتاپ چىقىش مۇمكىن ئەمەس. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى يېزا ئىگىلىگىنىڭ تەرەققىياتى يولىدا مېھنەت قىلىپ، ئالاھىدە كۆزگە چۈشكەن ۋە دۆلەتنىڭ ئاگرار سېكتورىنىڭ رىۋاجلىنىشىغا سالماقلىق تۆھپە قوشۇپ كېلىۋاتقان بىرقانچە كىشىلەرنىڭ ئىسىملىرىنى ئاتاپ ئۆتۈشنى دۇرۇس كۆردۇق.

قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ شانلىق ئوغلى جۇماخۇن مۇخامېدوۋ ئۆزىنىڭ پۈتكۈل ئاڭلىق ھاياتىنى چۈي ئوبلۇسى سوقۇلۇق رايونىدىكى «پوبېدا» كولخوزىنىڭ يېزا ئىگىلىگىنى تەرەققىي ئەتتۈرۈشكە بېغىشلىدى. ئۇ ماھىر سۇچى ئىدى ۋە ئۇ قىزىلچا ئۆستۈرۈشتە پەقەت رايون ۋە ئوبلۇس مىقياسىدىلا ئەمەس، بەلكى مەملىكەت مىقياسىدا چوڭ مۇۋاپىقىيەتلەرنى قولغا كەلتۈردى. جۇمھۇرىيەت خەلقى ئالدىدىكى ئالاھىدە ئەمگىكى ئۈچۈن ج. مۇخامېدوۋ س س س ر نىڭ يۇقۇرى مۇكاپىتى - "ئەمگەك قىزىل تۇغى" ئوردېنى بىلەن تەغدىرلەندى.

قىرغىز رېسپۇبلىكىسىنىڭ خىزمەت كۆرسەتكەن زوئوتېخنىگى يۈسۈپ ئەيسار ئوغلى مۇللا ئاخۇنوۋ، چارۋىچىلىق ماھىرى، ئالاي قويلىرىنىڭ ژۇڭلۇق نەسلىنى يارىتىش بويىچە مۇئەللىپ، شۇنىڭدەك قىرغىز سۇر توخۇلىرىنىڭ يېڭى نەسلىنى چىقىرىش ۋە كۆللەردە بېلىق يېتىشتۈرۈش فېرمىلىرىنى قۇرۇش ئىشلىرىغا قاتناشقان. ئۇ 15 ئەمگەكنىڭ

Республики и Анваржан Хашимов – инженер-строитель, главный инженер строительной компании «Ак-Тулпар».

Немало представителей уйгурской диаспоры внесли и вносят достойный вклад в функционирование и развитие транспортной системы Кыргызстана. За долгие годы работы в сфере транспорта Илалдину Хазимову было присвоено звание «Почетный железнодорожник Кыргызстана»; Турдиев Нур Усенович, управляющий “Северного производственного автотреста”, дважды избиравшийся   депутатом Фрунзенского городского совета (9-го и 10-го созывов) был награжден орденом “Знак почета”.

Османжан Сабиров

А.Х. Хасанов трудолюбием, честностью и высокоэрудированностью из дежурного станции Токмак поднялся до уровня главного ревизора по безопасности движения ГП “Национальной компании “Кыргыз Темир Жолу”.

Османжан Сабиров– «Заслуженный летчик Кыргызской Республики», который безаварийно налетал 18000 часов, выполняя самые ответственные задания гражданской авиации.[41]

Гражданская авиация Кыргызской Республики гордится своими специалистами, такими как: Турсунахунов Тургунджан, проработавший техником, бортмехаником, бортмехаником-инструктором вертолета Ми-8, ныне старший сменный начальник эропорта “Манас” и военный летчик Махамажан Мулла-Ахунов.

Илалдин Хазимов

Алымжан Хасанов

Тургунджан Турсунахунов

Нур Турдиев

41 По материалам архива Общества «Иттипак». Бишкек, 2014 г.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

be one of the largest gold reserves in Kyrgyzstan. For his outstanding achievements in exploration L. Satybaldyev was awarded the Order "Badge of Honor", Diploma of the Kyrgyz Republic, "Dank" medal, he was awarded the title of "discoverer of Djerui gold deposit", Excellence in prospecting USSR award, "Veteran of Labor".

Roza Abdrakhmanovawalked a career path from technician to the CEO of the National Industrial Association of the bread baking industry, which includes15 enterprises. For the outstanding contribution to the development of industry, social stability and nurturing generation of leaders, she was awarded the title of the "Honored Worker of Industry of the Kyrgyz Republic". While being retired, Roza Abdrakhmanova established a manufacturing enterprise "Churok-Nan" producing original pastry.

Deputy of the City Council of Tokmak, Saliev Mohamed, and deputy of the City Council of the city of Kara-Balta - Tursuntay Hadjiev also contribute greatly to the development of cities in Chui province and the country as a whole.

The Uighur ethnic group, together with representatives of other peoples of the republic, makes a contribution to the construction of many industrial and high-rise buildings in Kyrgyzstan.

Abdugopur Gazizov for outstanding achievements in the construction of Kyrgyzstan was awarded the high title of the Honored Constructor of the Kyrgyz Republic. For about 30 years he worked in a mobile mechanized construction column. During his work, he built and put into operation a set of high-quality objects of civil and industrial significance. Among them are: school №3, hospital in Novopokrovka, House of Culture and school for 824 seats in the Kemin District, Central Hospital in the Naryn province, cattle-breeding complex in Sokuluk district, Chui province hospital, a sports complex at the collective farm "Ala-Too" and other objects, which are the result of his creative activity.

In the construction sector of the Kyrgyz Republic there are well-known names such as Yangin Rakhimov - architect and designer, a member of the Union of Architects of the Kyrgyz Republic and Anvarzhan Khashimov - construction engineer, chief engineer of the construction company "Ak-Tulpar".

Many representatives of the Uyghur diaspora have made and are making a worthy contribution to the operation and development of the transport system in Kyrgyzstan. During the long years of work in the field of transport Ilaldin Hazimov was awarded the title of the "Honorary railroad worker of Kyrgyzstan"; Turdiev Nur Usenovich, manager of the "Northern industrial auto trust", was twice elected as deputy of the Frunze City Council (9th and 10th convocations) was awarded the "Badge of Honor."

A.H. Hasanov through his diligence, honesty and intelligence, from duty man at the station Tokmak reseached the level of the Chief Auditor of Traffic Safety of SE "National Company" Kyrgyz Temir Jolu."

Osmanzhan Sabirov - the "Honored Pilot of the Kyrgyz Republic", flew 18,000 accident-free hours, perform-

مۇئەللىپى بولۇپ سانىلىدۇ. چارۋىچىلىق تەرەققىياتىغا قوشقان سالماقلىق تۆھپىسى ئۈچۈن «شاۋكەتلىك مېهنەتى ئۈچۈن» مېدالى، سوۋېت ئىتتىپاقى ۋ د ن خ نىڭ برونزا مېدالى، ئىككى قېتىم ۋ د ن خ مېدالى ۋە قىرغىز رېسپۇبلىكىسى ئالىي كېڭەشىنىڭ پەخرىي يارلىغى بىلەن مۇكاپاتلانغان.

قىرغىز رېسپۇبلىكىسىنىڭ يېزا ئېگىلىگىدە خىزمەت كۆرسەتكەن، «داڭق» مېدالىنىڭ ساھىبى، قىرغىز رېسپۇبلىكىسى پرېزىدېنتىنىڭ «قىرغىزستانىنىڭ ئاگرار ئېلىتىسى» مۇكاپىتىنىڭ ساھىبى كەرىماخۇن رۇزاخۇنوۋ ھازىرقى كۈندىمۇ يېزا ئېگىلىگى ساھاسىدا ناھىيە ۋە يېزا باشلىقىنىڭ كېڭەشچىسى رېتىدە پائال ئىش ئېلىپ بېرىۋاتىدۇ.

كولخوزنىڭ سابىق رەئىسى، يېزا ئېگىلىگىنىڭ خادىمى، «يېزا ئېگىلىگىدە خىزمەت كۆرسەتكەن ئىشچى» رېيمجان ياسىنوۋ، «ئەمگەك قىزىل تۇغ» ئوردېنلىرىنىڭ ئىككى قېتىملىق ساھىبى، «شاۋكەتلىك ئەمگىگى ئۈچۈن» يۇبىلېي مېدالى، «ئەمگەك ۋېتېرانى» مېدالى ۋە قىرغىزستان مىنىسترلار كېڭەشىنىڭ قۇرۇلۇش بويىچە دۆلەت كومىتېتىنىڭ پەخرىي يارلىقلىرى بىلەن بىرنەچچە قېتىم مۇكاپاتلانغان؛

قىرغىزستان مىنىسترلار كېڭەشىنىڭ قۇرۇلۇش ئىشلىرى بويىچە دۆلەت كومىتېتىنىڭ بىر نەچچە قېتىم پەخرىي يارلىقلىرى، «ئەمگەك قىزىل تۇغ» ئوردېنى ۋە «ۋ. ئى. لېنىننىڭ تۇغۇلغانلىقىنىڭ 100 يىللىقىغا قارىتا شەرەپلىك مېهنەت ئۈچۈن» مېدالى بىلەن مۇكاپاتلانغان تالاس شەھىرىنىڭ قۇرۇلۇش برىگادىسىنىڭ برىگادىرى م. ئى. مۇسايېۋ؛ چۈي ئوبلۇسى ئىسسىق-ئاتا رايونى نوۋوپوكروۋكا ئايىل ھۆكۈمىتىنىڭ باشلىقى - نۇرمۇھەممەد باياخۇنوۋ؛

ئوش تېخنىكا ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئۆزگەن شەھىرىدىكى تېخنولوگىيە ۋە بىلىم ئىنستىتۇتى مۇدىرىنىڭ ئىلىم ئىشلىرى بويىچە ئورۇن باسارى، يېزا-ئېگىلىك پەنلىرىنىڭ دوكتورى، پروفېسسىر ئېلتار ئىسمائىلوۋلار مەملىكەتنىڭ ئاگرار سېكتورىنىڭ رىۋاج تېپىشىغا سالماقلىق ھەسسە قوشۇپ كەلگەن ۋە كەلمەكتە.

لېكىم ساتىبالدىېۋ قىرغىزستان گېئولوگىيەسىنىڭ رىۋاجلىنىشىغا سالماقلىق تۆھپە قوشتى. ئۇ قىرغىزستاندىكى ئەڭ چوڭ ئالتۇن زاپاسى بار كانلىرىنىڭ بىرى بولۇپ سانىلىدىغان دژېرۇي ئالتۇن كانىنى بىرىنچى بولۇپ ئاچقۇچى، گېئولوگىيەلىك ئىزدەش ئىشلىرىدىكى ئالاھىدە ئەمگىگى ئۈچۈن «ھۆرمەت بەلگۈسى» ئوردېنى، قىرغىز رېسپۇبلىكىسىنىڭ پەخرىي يارلىغى ۋە «داڭق» مېدالى بىلەن تەغدىرلەنگەن، ئۇ، «دژېرۇي ئالتۇن كانىنى بىرىنچى بولۇپ ئاچقۇچى»، «س س س ر نىڭ يەر ئاستى بايلىقلىرىنى ئىزدەش ئەلاچىسى»، «ئەمگەك ۋېتېرانى» دېگەن يۇقۇرى ئاتاقلارغا مۇيەسسەر بولىدۇ.

روزا ئابدراخمانوۋا تېخنولوگتىن، 15 كارخانىنى ئۆز ئىچىگە ئالغان نان پىشۇرۇش سانائىتى جۇمھۇرىيەتلىك سانائەت بىرلەشمىسىنىڭ باش دىرېكتورىغىچە بولغان ئەمگەك يولىنى بېسىپ ئۆتىدۇ. سانائەت تەرەققىياتىنىڭ رىۋاجلىنىشىغا، جەمئىيەتنىڭ ئىجتىمائىي تۇراقلىقىغا، ۋە رەھبەرلەر ئەۋلادىنى تەربىيىلەشتە قوشقان تۆھپىسى ئۈچۈن «قىرغىز رېسپۇبلىكىنىڭ خىزمەت كۆرسەتكەن سانائەت خادىمى» دېگەن ئاتاققا مۇيەسسەر بولىدۇ. ھۆرمەتلىك دەم ئېلىشتىكى روزا ئابدراخمانوۋا «چۇروك -نان» ئۆزگىچە ناۋايلىق مەھسۇلاتلىرىنى ئىشلەپ چىقىرىدىغان سانائەت كارخانىسىنى قۇرىدۇ. توقماق شەھىرىدىكى شەھەرلىك كېڭەشنىڭ دېپۇتاتى مۇھەممەتئىمىن سەلىيېۋ، قارا-بالتا شەھىرىدىكى شەھەرلىك كېڭەشنىڭ دېپۇتاتى تۇرسۇنتاي خاجىيېۋ چۈي ئوبلۇسىنىڭ شەھەرلىرى ۋە ئۇمۇمەن دۆلەت تەرەققىياتىغا مۇناسىپ ھەسسىلىرىنى قوشماقتا.

ئۇيغۇر خەلقى جۇمھۇرىيەتدىكى باشقا خەلقلەر ۋەكىللىرى بىلەن بىر قاتاردا قىرغىزستاندا

Независимость Кыргызстана. Участие уйгуров в

Апрельской революции 2010 года

7 апреля 2010 года народная революция в Кыргызстане свергла власть, погрязшую в коррупции. В этом кровавом противостоянии власти и народа погибло около ста молодых парней. В митинге протестующих граждан принимали участие и уйгуры. На главной площади страны погиб сын уйгурского народа Фархат Ахметов. Он награжден посмертно нагрудным знаком «Герой народной Апрельской революции». В этих событиях участвовали Абдураим Касымов и Таиржан Аширов. За проявленный героизм в борьбе против несправедливой власти они были награждены нагрудными знаками «Герой народной Апрельской революции».[42]

16 апреля 2010 г. торговый комплекс "Мадина" провел марафон по сбору денежных средств жертвамсобытий 7-8 апреля 2010 года. В этом марафоне было собрано 350 тыс.сомов и переданы по назначению.

В день второй годовщины Апрельской революции у дворца культуры с.Лебединовка Аламединского района Чуйской области состоялось торжественное открытие мраморного памятника 7-и погибшим героям Апрельской революции – уроженцам Аламединского района. Среди них есть и имя Фархата Ахметова.

Участники, свидетели апрельских событий с теплотой и уважением отзываются об отношении простого народа к происходящим событиям. Уйгуры проживают бок о бок с другими этносами Кыргызстана. В уйгурских кварталах, где проживают по соседству кыргызы, русские и другие народы, традиции совместного проживания, уважение обычаев и традиций друг друга, стало своего рода аксиомой. Здесь нет чужой беды. Праздники, похороны и другие события проводятся совместно. Это единство укрепилось и в дни революции.

Фархат Ахметов

Абдураим Касымов

Таиржан Аширов

42 Иттипак. 2012, №4, апрель.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ing the most important tasks of civil aviation.[41]

Civil aviation of the Kyrgyz Republic takes pride in its specialists, such as: Tursunahunov Turgundzhan, who has worked as a technician, flight engineer, flight engineer instructor of Mi-8 helicopter, now a senior shift Head at "Manas" airport, and military pilot Mahamazhan Mulla Ahunov.

Independence of Kyrgyzstan. April Revolution of 2010

On April 7, 2010 the people's revolution in Kyrgyzstan overthrew the political power that mired in corruption. In this bloody confrontation between the government and the people, about a hundred young men lost their lives. Among those who took part in the protests were Uighurs. On the main square of the country, the son of the Uighur people Farhat Akhmetov was killed. He was posthumously awarded the badge of "Hero of the People's April Revolution." In these events, alsoparticipated Abduraim Kassymov and Tairzhan Ashyrov. For his heroism in the struggle against unjust authority they were given the awards of "Hero of the People's April Revolution."[42]

On April 16, 2010 the shopping mall "Madina" held a marathon to raise funds for the victims of the events of April 7-8, 2010. During this marathon 350 thousand som was collected and used appropriately.

On the day of the second anniversary of the April revolution near the Culture Center in Lebedinovkavillage in Alamedin district of Chui province was inaugurated a marble monument to the 7 fallen heroes of the April Revolution - natives of Alamedin district. Among them is the name of Farhat Akhmetov.

Participants who witnessed the events of April with warmth and respect spoke about the reaction of the common people to the events. Uighurs are living side by side with other ethnic groups in Kyrgyzstan. In the Uighur neighborhoods, where Kyrgyz, Russian and other peoples live as neighbors, the traditions of living together and respecting the customs and traditions of each other has become a sort of an axiom. There are no misfortunes that are not considered to be common. Holidays, funerals and other events are held jointly. This unity has strengthened in the days of the revolution.

Chapter 2: The contribution of the Uighurs in the development of various spheres of political, economic and cultural life of Kyrgyzstan

The system of security, safety and the rule of law in the country

Representatives of the Uighur community in Kyrgyzstan performed respectful work and labor in the system

41 Based on materials from the Company's archives "Ittipak." Bishkek, 2014

42 Ittipak.2012, №4, April.

كۆپلىگەن سانائەت كارخانىلىرىنى ۋە كۆپ قەۋەتلىك ئۆيلەرنى سېلىشتا ئۆزلىرىنىڭ مۇناسىپ ئۈلۈشىنى قوشۇپ كەلمەكتە.

ئابدۇغوپۇر گازىزوۋ قىرغىزستاندىكى قۇرۇلۇش ئىشلىرىدا كۆرسەتكەن زور مېھنىتى ئۈچۈن «قىرغىزستاننىڭ خىزمەت كۆرسەتكەن قۇرۇلۇشچىسى» دېگەن يۇقۇرى ئاتاققا مۇيەسسەر بولدى. 30 يىلغا يېقىن ۋاقىت مېخانىزاتسىيالەشتۈرۈلگەن كۆچمە قۇرۇلۇش كولوننىسىدا خىزمەت قىلدى. ئۆز پائالىيىتى جەريانىدا كۆپلىگەن يۇقۇرى سۈپەت بىلەن ئىشلەنگەن ئوبېكتلارنى پايدىلىنىشقا تاپشۇردى. №3 مەكتەپ، نوۋو-پوكروۋكا مەھەللىسىدىكى ئاغرىقخانا، مەدەنىيەت ئۆيى ۋە كېمىن رايونىدا 824 ئورۇنلۇق مەكتەپ. نارىن ئوبلۇسىدا مەركىزىي ئاغرىقخانا، سوقۇلۇق رايونىدا چارۋىچىلىق كومپلېكسى، چۈي ئوبلۇسلۇق ئاغرىقخانىسى، «ئالا-تاغ» سوۋخوزىدىكى سپورت كومپلېكسى ۋە باشقا ئوبېكتلار ئۇنىڭ بەرپاكارلىق قابىلىيىتىنىڭ مەھسۇلىدۇر.

قىرغىز جۇمھۇرىيىتىنىڭ قۇرۇلۇش ساھاسىدا داڭقى چىققان ۋەتەنداشلىرىمىز باردۇر، ئۇلار - يانغىن رەخىموۋ - ئارختېكتور-دىزاينېر، قىرغىز جۇمھۇرىيىتى ئارختېكتورلار ئىتتىپاقىنىڭ ئەزاسى ۋە ئەنۋەرجان ھاشىموۋ - ئىنژېنېر-قۇرۇلۇشچى، «ئاق-تۇلپار» قۇرۇلۇش كومپانىياسىنىڭ باش ئىنژېنېرى.

ئۇيغۇر خەلقىنىڭ قىرغىزستان ترانسپورت سىستېمىسىنىڭ ئىشلەپ تۇرۇشى ۋە تەرەققىي ئېتىشى يولىدا ئەمگەك قىلىۋاتقان ۋە موشۇ ئىشتا ئاياناماي ئۆزلىرىنىڭ مۇناسىپ ھەسسىلىرىنى قوشۇۋاتقان ۋەكىللىرى ئاز ئەمەس. ترانسپورت ساھاسىدىكى كۆپ يىللىق ئەمگىگى ئۈچۈن ھىلالدىن خازىموۋقا «قىرغىزستاننىڭ پەخرىي تۆمۈريول خىزمەتچىسى» ئاتىغى بېرىلدى؛ تۇردىېۋ نۇر ئۇسېن ئوغلى، «شىمالدىكى ئىشلەپ چىقىرىش ئاۋتوترېسىنىڭ» باشقۇرغۇچىسى، فرونزې شەھەرلىك كېڭەشكە ئىككى قېتىم (9 - ۋە 10 -چاقىرىقلىرىنىڭ) دېپۇتات بولۇپ سايلانغان، ئۇ «ھۆرمەت بەلگۈسى» ئوردېنىنىڭ ساھىبى.

ئا.خ. ھاسانوۋ ئۆزىنىڭ ئەمگەكسۆيەرلىگى، ھەقچىللىغى ۋە چوڭقۇر بىلىمى تۈپەيلى توقماق ستانسىيەسىنىڭ ئاددىي نوۋەتچىسىدىن «قىرغىز تۆمۈر يولى» مىللىي كومپانىيەسىنىڭ» قاتناش خەۋپسىزلىگى بويىچە باش رېۋىزورى دەرىجىسىگىچە كۆتىرىلگەن.

ئوسمانجان سابىروۋ - «قىرغىز جۇمھۇرىيىتىدە خىزمەت كۆرسەتكەن ئۇچقۇچى»، گراژدانلار ئاۋئاتسىيە-سىنىڭ ئەڭ مەسئۇللۇق تاپشۇرۇقلىرىنى ئورۇنلىغان ھالدا 18000 سائاتنى ھالاكەتسىز ئۇچۇپ تۈگەتكەن.

قىرغىز جۇمھۇرىيىتىنىڭ گراژدانلار ئاۋئاتسىيەسى ئۆزلىرىنىڭ مۇتەخەسسىسلىرى بىلەن پەخىرلىنىدۇ. تۇرسۇناخۇنوۋ تۇرغۇنجان، مى - 8 ۋېرتولېتىنىڭ تېخنىگى، بورتمېخانىگى، بورتمېخانىك-ئىنستىرۇكتورى، «ماناس» ئايروپورتىدا سمېنا باشلىغى قاتارلىق خىزمەتلەرنى قىلغان. شۇنداقلا ھەربىي ئۇچقۇچ ماخامادجان مۇللا-ئاخۇنوۋنىڭ مۇناسىپ ئەمگەكلىرىنى ھەم تىلغا ئېلىشقا ئەرزىيدۇ.

قىرغىزستاننىڭ مۇستەقىللىگى. 2010 - يىلى يۈز بەرگەن ئاپرېل ئىنقىلابى.

2010 - يىلى 7 - ئاپرېل كۈنى قىرغىزستاندا خەلق ئىنقىلابى، پارىخورلۇققا پېتىپ قالغان ھاكىمىيەتنى ئاغدۇرۇپ تاشلايدۇ. ھاكىمىيەت بىلەن خەلق ئارىسىدىكى بۇ قانلىق توقۇنۇشتا يۈزگە يېقىن ياش يىگىتلەر قۇربان بولىدۇ. نارازىلىق نامايىشىغا ئۇيغۇرلارمۇ قاتنىشىدۇ. پايتەختنىڭ ئالاتاغ مەيدانىدا ئۇيغۇر

Глава 2. Вклад уйгуров в развитие различных сфер политической, экономической и культурной жизни Кыргызстана

Система охраны безопасности и правопорядка страны

Представители уйгурской общины Кыргызстана достойно трудились и трудятся в системе охраны безопасности и правопорядка страны. Они и сейчас, в мирное время, ведут активную общественно-политическую работу среди молодежи страны.

Уйгуры Кыргызстана в составе советских войск достойно выполнили свой интернациональный долг в Афганистане. Из рядов Советской армии в Афганистан было призвано 7141 кыргызстанцев, из них более 20 – уйгуры. Один уйгур воин-интернационалист Таштемиров Шавкат, уроженец Кара-Суйского района Ошской области, погиб, выполняя свой долг.

Приведем не полный список воинов-интернационалистов – уйгуров, служивших в Афганистане: А.М.Ахметов,Т.М.Ахметов, А. Ахунжонов, М.Б.Абдуллажонов, Р.Джумабаев, А.И.Исмаилов, Х.Исраилов, О.Иминов, Ю.С.Касымов, К.Кыргызбаев, Т.А.Масимов, М.Маматраимов, К. Мурдинов, Т.Маматраимов, А.Муминов, Н.П.Разметов, Ф.И.Сабиров, Д.К.Саитов, М.Сатыбалдиев, А.Султанов, Ш.Таштемиров, Б.Турсунов, Р. Усманов, Д. Хашимов, Т.М. Курбанов, Х.М. Баширов, А.А. Абдуллаев, К.М. Якубов, А.А. Абдумасиев, О.А. Турдахунов, Д.А. Маметалиев.

Гусман Самсаков

Г.Ш.Самсаков, подполковник запаса, прослуживший начальником штаба тыла дивизии Министерства обороны СССР, был награжден орденом “Красной Звезды” за подвиги, проявленные в боях в Афганистане.

Уйгурам, как и многим народам, не была чужда боль Чернобыля. Принимали участие в ликвидации последствий аварии Чернобыльской атомной электростанции: М.Иминов, А.Тохтахунов, А.Айсаров, Р.Салижанов и др. Салижанов Р. в 2005 году ушел из жизни в возрасте 51 года. У героя остались трое детей, мать и жена.

10 августа 2000 года группа боевиков попыталась прорваться в глубь территории Кыргызстана – через Баткенскую область. В ходе вооруженного столкновения в селе Озгоруш Лейлекского района Баткенской области с кыргызстанской стороны погибло 20 человек, среди которых были и представители уйгурского народа – 29-летний Руслан Самсаков, начальник медицинского пункта мотострелковой бригады и 19-летний младший сержант Асылбек Мухамедов. Они отдали свои жизни за независимость и территориальную целостность Кыргызстана. Руслан Самсаков окончил факультет военного врача Сибирского медицинского университета. Он одним из 30-и кандидатов прошел отбор и был направлен в Великобританию для обучения военному делу.[43]

М.Батталов является участником боевых действий в событиях в Баткенской области в 1999-2000 годах, принимал активное участие в ликвидации международных бандформирований и террористических групп. О его яркой жизни говорит послужной список и множество наград. Среди них медали «За мужество и отвагу», «Участник локальных конфликтов», «Честь, слава и отвага», а также и другие нагрудные знаки – «Отличник пограничных войск 1-й и 2-й степени», «Воин-интернационалист», «Отличник военной контрразведки»; Почётные грамоты и ценные подарки. Он и сейчас передает свой опыт и знания будущим офицерам внутренних дел и обороны страны.

Руслан Самсаков

Асылбек Мухамедов

В системе обороны страны служат еще немало

43 По материалам архива Государственного исторического музея КР, 2014 г.

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

of protection of safety and security of the country. Now, in time of peace, they are active in social and political work among the youth of the country.

Uighurs of Kyrgyzstan as part of the Soviet troops adequately fulfilled their internationalist duty in Afghanistan. From the ranks of the Soviet Army in Afghanistan 7141 citizen of Kyrgyzstan was drafted, of which more than 20 people were Uighurs. One Uighur soldier-internationalist, Tashtemirov Shaukat, born in Kara-Suu district of Osh province, died doing his duty.

Here is the full list of Uighur soldiers-internationalists, who served in Afghanistan: A.M.Ahmetov, T.M.Ahmetov, A. Ahunzhonov, M.B.Abdullazhonov, R.Dzhumabaev, A.I.Ismailov, H.Israilov, O.Iminov, Yu.S.Kasymov, K.Kyrgyzbaev, T.A.Masimov, M.Mamatraimov, K. Murdinov, T.Mamatraimov, A.Muminov, N.P.Razmetov, F.I.Sabirov, JC .Saitov, M.Satybaldiev, A.Sultanov, Sh.Tashtemirov, B.Tursunov, R. Usmanov, and D. Khashimov.

G.Sh.Samsakov is a retired lieutenant colonel, who served as chief of staff of Logistics Department of Defense, was awarded the “Red Star” for his heroism shown in combat in Afghanistan.

Uighurs, like many nations, was not alien to the pain of Chernobyl. They participated in the liquidation of consequences of the Chernobyl nuclear power plant: A.Saliev, A.Tohtahunov, A.Aysarov, R.Salizhanov and dr.Salizhanov R, who died in 2005 at the age of 51 years. The hero was survived by three children, a wife and a mother.

On August 10, 2000 a group of militants tried to invade Kyrgyzstan through Batken region. During the armed conflict in the Ozgorush village of Leilek district of Batken province, 20 people were killed on the Kyrgyz side, among whom were representatives of the Uyghur people - 29-year-old Ruslan Samsakov, Chief Medical Facility of Motorized Brigade and the 19-year-old junior sergeant Assylbek Muhamedov. They gave their lives for the independence and territorial integrity of Kyrgyzstan. Ruslan Samsakov graduated from the department of military medicine of the Siberian Medical University. Of 30 candidates he was selected and was sent to Britain for military training.[43] M. Battalov participated in the hostilities that took place in the Batken region in 1999-2000. He took an active part in the elimination of international gangs and terrorist groups. His rich life experience is reflected by his service track record and many awards. Among them are the medals: “For courage and bravery”, “Member of local conflicts,” “Honor, glory and courage,” as well as other badges, such as: “Excellence in border protection order of the 1st and 2nd degree”, “Warrior-internationalist” badge, “Excellence in military Intelligence”; honorary diplomas and valuable gifts. He now shares his experience and knowledge with the future officers of the Interior and national defense.

In the system of national defense there are still a lot of officers from among the representatives of the Uighurs

43 Based on the materials from archives of the State Historical Museum of the Kyrgyz Republic, 2014

خەلقىنىڭ ئوغلى پەرھات ئەخمەتوۋ قازا تاپىدۇ. ئۇ ۋاپاتىدىن كېيىن «ئاپرېل ئىنقىلابىنىڭ خەلق قەھرىمانى» كۆكرەك بەلگۈسى بىلەن تەغدىرلىنىدۇ. ئابدۇرېھىم قاسىموۋ ۋە تايىرجان ئاشىروۋلار مەزكۇر ۋاقىئەلەرگە ئىشتىراك قىلىدۇ. ئۇلارمۇ ئادالەتسىز ھاكىمىيەتكە قارشى كۆرەشتە كۆرسەتكەن ئەرلىكى ئۈچۈن «ئاپرېل ئىنقىلابىنىڭ خەلق قەھرىمانى» كۆكرەك بەلگۈسى بىلەن تەغدىرلىنىدۇ.

2010 - يىلى 16 - ئاپرېلدا ”مەدىنە“ سودا كومپلېكسى 2010 -يىلى 7 - 8 - ئاپرېلدىكى ۋاقىئەلەرنىڭ قۇربانلىرىغا مەبلەغ يىغىش بويىچە مارافون ئۆتكۈزىدۇ. مەزكۇر مارافوندا 350 مىڭ سوم يىغىلىدۇ ۋە بەلگۈلەنگەن جايىغا يەتكۈزۈلىدۇ.

ئاپرېل ئىنقىلابىنىڭ ئىككى يىللىغىدا. چۈي ئوبلۇسى ئالامېدىن رايونىنىڭ لېبېدىنوۋكا يېزىسىدىكى مەدەنىيەت سارىيىدا ئاپرېل ئىنقىلابىدا قۇربان بولغان 7 قەھرىمانىغا بېغىشلانغان مىرامور يادىكارلىقىنىڭ تەنتەنىلىك ئېچىلىش مەراسىمى ئۆتكۈزۈلىدۇ. ئۇلارنىڭ ئارىسىدا پەرھات ئەخمەتوۋنىڭمۇ ئىسمى بار.

ئاپرېل ۋاقىئەسىنىڭ ئىشتىراكچىلىرى، گۇۋاچىلىرى ئاددىي خەلقنىڭ يۈز بېرىۋاتقان ۋەقەلەرگە بولغان مۇناسىۋىتى ھەققىدە ھۆرمەت ۋە ئىللىق سېزىم بىلەن ئېيتىشىدۇ. ئۇيغۇرلار قىرغىزستاننىڭ باشقا ئېتنوسلىرى بىلەن يانمۇ يان ئۆمۈر سۈرمەكتە. ئۇيغۇر مەھەللىلىرىدە، ئۇيغۇرلار، قىرغىز، رۇس، تۇڭگان ۋە باشقا خەلقلەر بىلەن خوشنا تۇرىۋاتقان يەرلەردە، بىللە ياشاش ئەنئەنىلىرى، بىر-بىرىنىڭ ئۇرپ-ئادەت ۋە ئەنئەنىلىرىگە ھۆرمەت بىلەن قاراش ئىسپات تەلەپ قىلمايدىغان ھەقىقەتكە ئايلاندى. بۇ يەردە ھەممە نەرسە - قايغۇمۇ، خوشاللىقمۇ ئورتاق. بايرام، دەپنە مۇراسىملىرى ۋە باشقىلار بىرلىكتە ئۆتكۈزۈلىدۇ. بۇ بىرلىك، ئىتتىپاقلىق ئىنقىلاب كۈنلىرى تېخىمۇ مۇستەھكەملەندى.

2 - باپ. قىرغىزستاننىڭ سىياسىي، ئىختىسادىي ۋە مەدەنىي ھاياتىنىڭ ھەرخىل ساھالىرىغا ئۇيغۇرلارنىڭ قوشىۋاتقان تۆھپىلىرى مەملىكەتنىڭ خەۋپسىزلىگىنى ۋە ھوقۇقىي تەرتىپىنى ساقلاش سىستېمىسى.

قىرغىزستان ئۇيغۇر جامائىتىنىڭ ۋەكىللىرى مەملىكە-تىنىڭ خەۋپسىزلىگىنى ۋە ھوقۇقىي تەرتىپىنى ساقلاش سىستېمىسىدا مۇناسىپ ئەمگەك قىلىپ كەلمەكتە. ئۇلار ھازىرمۇ، تىنچلىق زاماندا، مەملىكەت ياشلىرى ئارىسىدا ئىجتىمايى-سىياسىي ئىشلارنى يۈرگۈزۈپ كېلىۋاتىدۇ.

قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى كېڭەش ئەسكەرلىرى تەركىۋىدە ئافغانىستاندا ئۆزلىرىنىڭ ئىنتېرناتسوناللىق بورچىنى مۇناسىپ ئۆتەپ قايتتى. سوۋېت ئارمىيەسى سېپىدىن ئافغانىستانغا 7141 قىرغىزستانلىق چاقىرتىلغان، ئۇلارنىڭ ئىچىدە 20 دىن كۆپىرەگى - ئۇيغۇرلار. ئۇيغۇر جەڭچى-ئىنتېرناتسونالىست، ئوش ئوبلۇسىنىڭ قارا-سۇ ناھىيەسىدە تۇغۇلغان تاشتېمىروۋ شاۋكەت ئۆز بورچىنى ئۆتەش پەيتىدە قۇربان بولدى.

تۆۋەندە ئافغانىستاندا خىزمەت قىلغان ئۇيغۇر جەڭچى-ئىنتېرناتسونالىستلارنىڭ تولۇق تىزىمىنى كەلتۈردۇق: ئا.م.ئەخمەتوۋ، ت.م.ئەخمەتوۋ، ئا. ئاخۇنجانوۋ، م.ب.ئابدۇللاجانوۋ، ر.جومابايېۋ، ئا.ئى.ئىسمائىلوۋ، خ.ئىسرائىلوۋ، ئو.ئىمىنوۋ، يۇ.س.قاسىموۋ، ك.قىرغىزبايېۋ،

офицеров из числа представителей уйгуров Кыргызстана. В частности, подполковник, комендант Центрального аппарата Министерства обороны Кыргызской Республики Д.О.Ниязов; заместитель командира воинской части 73809 по работе с личным составом подполковник М.М. Урустемов; А.Садыков служил в Министерстве обороны страны, сейчас он полковник запаса; Ш.Садыков – полковник Министерства обороны КР и многие другие.

Малик Батталов

Немало представителей уйгурской общины трудятся в системе правоохранительных органов Кыргызстана и вносят достойный вклад в поддержание порядка в стране.

Ш. Рахманов, полковник милициив запасе, внес большой вклад в развитие органов правопорядка в стране. Работал начальником курса Фрунзенской школы милиции МВД СССР, в МВД Республики(1991-1994 гг.), заместителем начальника отдела по обеспечению общественной безопасности УООП МВД КР.Являлся преподавателем кафедры административного права, заместителем начальника, доцентом кафедры Бишкекской высшей школы МВД (сейчас это Академия МВДКР).

Среди тех, кто несет службу в органах внутренних дел: полковник милиции в запасе А.А. Касымов; подполковник милиции Р.А.Рыскулов, заместитель начальника отдела по борьбе с организованной преступностью по Чуйской области МВД Кыргызской Республики; майор милиции наружной службы органов внутренних дел К.Т. Ниязов, который неоднократно поощрялся почетными грамотами, награжден медалями «Кужурмон», «Ардак», «ИИМ ардагери», занимается активной общественной работой и воспитанием молодежи; майор милиции Г.Г. Рахманов; начальник отдела кадров Государственной службы по борьбе с экономическими преступлениями, подполковник финансовой полиции Д.Т. Сабитова; старший советник юстиции 3-го класса, работавший начальником следственного отдела финансовой полиции Чуйской и Таласской областей К.Садыков; майор таможенной службы КР М.А.Касымова и другие.

Шухрат Рахманов

Специалисты-уйгуры в области правозащиты вносят весомый вклад в защиту прав и законных интересов граждан, организаций, предприятий и учреждений Кыргызской Республики.

Н.А. Раимова более тридцати лет проработала в адвокатуре, член Ассоциации “Юристы Кыргызстана”, кавалер медали “За сотрудничество” Министерства юстиции Кыргызской Республики Турсун Ислам Нияз оглы – юрист, известный далеко за пределами страны. Как специалист он постоянно стремится содействовать обеспечению равных политических, экономических и социальных прав гражданам Кыргызской Республики. Работал юристом-консультантом, адвокатом, начальником юридических отделов в регионах.

Адвокат юридической компании ОсОО “Бишкек-Пекин” М.К.Ниязова вносит весомый вклад в дело защиты прав и свобод граждан Кыргызстана, оказывает юридическую помощь Обществу уйгуров Кыргызстана “Иттипак”.

А.М.Хусаинов активно борется за экологическую чистоту большого региона – Центральной Азии и делает большое общественное дело по ликвидации хвостохранилищ в стране. Был главным редактором экологического вестника “Мурас” (2001-2002гг.). Автор сборника материалов экологических конференций и семинаров.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

in Kyrgyzstan. In particular, Colonel Commandant of the Central Office of the Ministry of Defense of the Kyrgyz Republic D.O.Niyazov; deputy commander of the military unit 73809 on staff works, Colonel M.M. Urustemov; A.Sadykov who served in the Ministry of Defense and is now a retired colonel; Sh.Sadykov - Colonel of the Ministry of Defense of the Kyrgyz Republic, and many others.

Many representatives of the Uighur community work in the law enforcement agencies in Kyrgyzstan and make a worthy contribution to the maintenance of order in the country.

Sh. Rakhmanov, police colonel in reserve, made a great contribution to the development of law enforcement in the country. He worked as the head of the course in Frunze school of police under the USSR Interior Ministry, the Ministry of Interior of the Republic (1991-1994), as Deputy chief of the Public Security Ministry of Internal Affairs Public Order Police of the KR. Was a lecturer at the Department of Administrative Law, Deputy Chief, Associate Professor at the Bishkek Higher School of Interior Ministry (now the Academy of MIA of the KR).

Among those who serve in the police are: police colonel in reserve A.A. Kassymov; lieutenant colonel R.A.Ryskulov, deputy head of the department for combating organized crime in Chui province Interior Ministry of the Kyrgyz Republic; Police Major outer service of the Interior K.T. Niyazov, who repeatedly encouraged certificates of honor, awarded medals “Kuzhurmon”, “Ardak”, “IIM Ardageri”, has been active in social work and education of youth; Police Major G.G. Rakhmanov; Head of Human Resources of the State Service for Combating Economic Crimes, Financial Police Colonel D.T. Sabitova; Senior Counsellor of Justice of the 3rd class; K.Sadykov, who worked as the head of the investigation department of the Financial Police in Chui and Talas provinces; Customs Major of the KR M.A.Kasymova and others.

Uighur specialists in the field of human rights protection make a significant contribution to the protection of the rights and legitimate interests of citizens, organizations, enterprises and institutions of the Kyrgyz Republic.

N.A. Raimova for more than thirty years worked as an attorney, a member of the Association of “Lawyers of Kyrgyzstan,” Chevalier of the medal “For the cooperation” of the Ministry of Justice of the Kyrgyz Republic.

Tursun Islam oglu Niyaz - a lawyer well-known far beyond his country. As a specialist, he is constantly striving to promote equal political, economic and social rights of citizens of the Kyrgyz Republic. He worked as a lawyer and consultant, attorney, chief legal officer in the regions.

Attorney of the law firm LLC “Bishkek-Beijing” M.K.Niyazova makes a significant contribution to the protection of the rights and freedoms of the citizens of Kyrgyzstan, provides legal assistance to the “Ittipak” Uighur Association in Kyrgyzstan.

A.M.Husainov is actively fighting for environmental cleanliness of the vast region - Central Asia and makes a

ت.ئا.مەسىموۋ، م.مەمەترائىموۋ، ك. مۇردىنوۋ، ت.مەمەترائىموۋ، ئا.مۇمىنوۋ، ن.پ.رازمېتوۋ، ف.ئى.سابىرووۋ، د.ك.سائىتوۋ، م.ساتىبالدىيېۋ، ئا.سۇلتانوۋ، ش.تاشتېمىرووۋ، ب.تۇرسۇنوۋ، ر. ئۇسمانوۋ، د. ھاشىموۋ، ت. قۇربانوۋ، خ.باشىرووۋ، ئا. ئابدۇللايېۋ، ق. ياقۇبوۋ، ئا. ئابدۇللايېۋ، ئو. تۇرداخۇنوۋ، د. مەمەتئەلىيېۋ.

گ.ش.سامساقوۋ، زاپاستىكى پودپولكوۋنىك، قىرغىزستاننىڭ مۇداپىئە مىنىسترلىگىدە ئارقا سەپ شتابىنىڭ رەھبىرى خىزمىتىنى ئاتقۇرغان، ئۇ ئافغانىستاندىكى جەڭلەردە كۆرسەتكەن قەھرىمانلىقى ئۈچۈن «قىزىل يۇلتۇز» ئوردېنى بىلەن تەغدىرلەنگەن.

ئۇيغۇرلارغىمۇ، باشقا نۇرغۇنلىغان خەلقلەرگە ئوخشاش، چېرنوبىل پاجىئەسى يات بولمىدى. تۆۋەندە ئېتى ئاتالغان قېرىنداشلىرىمىز چېرنوبىل ئاتوم ئېلېكتروستانسىيەسىدە يۈز بەرگەن ھالاكەت ئاقىۋەتلىرىنى يوقىتىشقا پائال قاتناشقان: م ئىمىنوۋ، ئا.توختاخۇنوۋ، ئا.ئەيسارووۋ، ر.سالىجانوۋ ۋە ب. ر.سالىجانوۋ 2005 - يىلى 51 يېشىدا ۋاپات بولغان. قەھرىماننىڭ ئۈچ بالىسى، ئانىسى ۋە رەپىقىسى قالدۇ.

2000 - يىلى 10 - ئاۋغۇستا تېرروروستلار توپى قىرغىزستان تېررىتورىيەسىنىڭ ئىچكىرىسىگە - باتكېن ئوبلۇسى ئارقىلىق كىرمەكچى بولىدۇ. باتكېن ئوبلۇسى لەيلەك رايونىنىڭ ئۇزگورۇش يېزىسىدا يۈز بەرگەن قۇراللىق توقۇنۇش نەتىجىسىدە قىرغىزستان تەرەپتىن 20 ئادەم قازا تاپىدۇ، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ۋەكىلى - مېدىتسىنا پۇنكتىنىڭ باشلىغى 29 ياشلىق رۇسلان سامساقوۋ ۋە 19 ياشلىق كىچىك سېرژانت ئاسلىبېك مۇخامېدووۋ بار ئېدى. ئۇلار قىرغىزستاننىڭ مۇستەقىللىگى ۋە چېگاراپۇتۇنلۈگى ئۈچۈن ئۆز ھاياتىنى قۇربان قىلدى. رۇسلان سامساقوۋ سىبىر مېدىتسىنا ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ھەربىي ۋراچ فاكۇلتېتىنى تاماملىغان. ئۇ 30 نامزاتنىڭ ئىچىدىن ئوزۇپ چىقىپ، بۈيۈك بىرىتانىياگە ھەربىي ئوقۇشقا يوللانما ئالغان ئۇيغۇر يىگىتى ئېدى.

م.باتتالوۋ باتكېن ۋەقەسىدىكى (1999 - 2000 - يىللىرى) جەڭگىۋار ھەرىكەتلەر قاتناشچىسى، خەلقئارا باندا قوشۇنلىرىنى ۋە تېرروروستلىق توپلارنى يوق قىلىش ئىشلىرىغا پائال ئىشتىراك قىلغان. ئۇنىڭ يارقىن ھاياتى ھەققىدە خىزمەت روىخېتى ۋە نۇرغۇنلىغان مۇكاپاتلىرى دەرەك بېرىدۇ: «ئەرلىگى ۋە جاسارىتى ئۈچۈن»، «مەھەللىي توقۇنۇشلار ئىشتىراكچىسى»، «شان، شۆھرەت ۋە جاسارەت» مېداللىرى، شۇنداقلا كۆكرەك بەلگۈلىرى - «1 - ۋە 2 - دەرىجىلىك چېگرا قىسىملىرىنىڭ ئەلاچىسى»، «جەڭچى - ئىنتېرناتسونالىست»، «ھەربىي كونتررازۋېدكا ئەلاچىسى»؛ پەخرىي يارلىقلار ۋە باھالىق سوغىلار بىلەن مۇكاپاتلانغان. ئۇ، ھازىرمۇ ئۆزىنىڭ بىلىم ۋە تەجرىبىسىنى مەملىكەتنىڭ كېلەچەكتىكى ئىچكى ئىشلار ۋە مۇداپىئە ئوفىتسېرلىرىغا ئۆگەتمەكتە.

دۆلەتنىڭ مۇداپىئە ئورگانلىرىدا خىزمەت قىلىۋاتقان قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ ۋەكىللىرىدىن بولغان ئوفىتسېرلارنىڭ سانىمۇ ئاز ئەمەس. جۈملىدىن، پودپولكوۋنىك، قىرغىز رېسپۇبلىكىسى مۇداپىئە مىنىسترلىگى مەركىزىي ئاپپاراتىنىڭ كومېندانتى د.ئو. نىيازوۋتۇر؛ 73809 - ھەربىي قىسىمنىڭ مۇئاۋىن كوماندىرى پودپولكوۋنىك م.م. ئۇرۇستېمووۋ؛ ئا.سادىقوۋ ئېلىمىزنىڭ مۇداپىئە مىنىسترلىگىدە خىزمەت قىلغان، ھازىرقى كۈندە ئۇ زاپاستىكى پولكوۋنىك؛ ش. سادىقوۋ - قىرغىزستاننىڭ مۇداپىئە مىنىسترلىگىنىڭ پولكوۋنىگى ۋە ب.

ئۇيغۇر جامائەتچىلىگىنىڭ كۆپلىگەن ۋەكىللىرى قىرغىزستاننىڭ ھوقۇق قورغداش ئورگانلىرىدا خىزمەت ئاتقۇرۇپ كەلمەكتە ۋە ئېلىمىزدىكى تەرتىپ ساقلاش ئىشلىرىغا ئۆزلىرىنىڭ مۇناسىپ ئۈلۈشىنى قوشماقتا.

ش. راخمانوۋ، زاپاستىكى مىلىتسىيە پولكوۋنىگى، دۆلەتتىكى ھوقۇق تەرتىپ ئورگانلىرىنىڭ رىۋاجلىنىشىغا چوڭ ھەسسە قوشتى.

Сфера образования

В системе общего образования Кыргызстана трудится немало педагогов-уйгуров, которые выпустили не одно поколение достойных учеников. За добросовестный труд и передовые знания учителя ряда общеобразовательных школ страны удостоены высшего звания "Отличник образования". Названного высокого звания удостоены учитель русского языка и литературы Кара-Джигачской СШ Хапизова Турсунай; учитель математики той же школы Абдуллаев Ярмухамед; учитель начальных классов с. Беловодское Каримова Фатима; учитель начальных классов Новопокровской СШ №3 Юлдашева Бахаргуль; учитель математики СШ №53 Саитова Ибодат; учитель математики учебно-воспитательного комплекса №38 Якубжанова Хайринса; учитель географии СШ "Давха" Баяхунова Дильбар; учитель русского языка и литературы Хасанова Хадича из г. Каракол.Преподаватели Бишкекского финансово-экономического техникума Гунджипова Малика и Халилова Шахида также удостоены этого почетного звания.

Уйгуры в сфере образования Кыргызстана занимают и руководящие посты. Так, на протяжении многих лет работают директорами в Ново-Покровской СШ №2 Низамудинова Фарида, в Кен-Булунской СШ Чекиева Бубурабихан, в Токмакской СШ №4 Убулкасимова Зульфия, Токтасынова Райхан, проработавшая в этой же школе 26 лет директором и в СШ №2 с.Фрунзе Худайбергенова Сания. Юнусов Ахматриза Хусаинбекович долгие годы работал учителем математики в средних школах г. Талас, а также работал директором школ рабочей молодежи (ШРМ) и №5 г. Бишкек.

Завучами по воспитательной работе трудятся в СШ №3 с.Новопокровка Сеитова Зухра, в СШ №3 г. Кара-Балта Михманова Малика, в СШ №53 Бердимуратова Ширингуль и в СШ №2 с.Лебединовка Баудинова Фарида.

Родной язык –это источник, который восполняет знания о народе, его истории, культуре, традициях. Исчезнет язык – исчезнет и народ. Уйгуры говорят «Ана тилим – дана тилим» («Родной язык – источник мудрости»). Уйгурский язык является одним из древнейших тюркских языков. На нем созданы великие произведения древности и средневековья, которые и по сей день привлекают умы прогрессивного человечества.Только родной язык может передать все тонкости и изящество бессмертныхлитературных и музыкальных произведений. Зная родной язык, можно по настоящему насладиться прелестью "12 мукамов"и окунуться в прекрасный мир поэзии. Испокон веков сохранению языка уделялось особое внимание, сейчас эта проблема является особенно актуальной.

Силами уйгурских активистов и интеллигенции в местах их компактного проживания общины открывались классы, где изучался уйгурский язык, культура народа.Впервые такие классы появились в 1982 году по инициативе председателя общества уйгуров "Сада", кандидата филологических наук, доцента Зебо Мухамедовны Мусабаевой. Настойчиво обивая пороги горкомов и райкомов партии, она добилась того, чтобы в СШ №53 заработал факультатив по изучению уйгурского языка. Вести факультативные занятия стала Гулбостан Ибдиминова.

В 1988-1989 учебном году по инициативе Музаппара Курбанова в СШ №53 г. Бишкек (район Толколдош), в СШ №2 в с. Лебединовка, в СШ №3 в с.Ново-Покровка Чуйской области были открыты классы по изучению уйгурского языка и литературы. Обучение уйгурскому языку и литературе входило в программу госстандарта обучения. Преподавателями в этих классах работали: Г. Ибдиминова, М. Ганибаева, З. Мадиярова, М. Ахметова, Р. Низамутдинова и И. Саитова.

Далее были открыты силами общественности факультативные кружки по изучению уйгурского языка и литературы, которые функционируют по сегодняшний день в г. Бишкеке(СШ №53), с. Лебединовка, с. Ала-Тоо,г.Кара-Балта. Самоотверженные учителя Саитова И., Баудинова Ф., Абдуллаев Я., Бакиев Т. пытаются сохранять и развивать уйгурский язык, народные традиции, культуру. Нельзя не отметить работу Умара Ибрагимова – учителя математики СШ №16 г. Бишкек. Для уйгурских классов он написал учебник по истории.

Надо особо отметить, что открытые силами общественности факультативные кружки содержатся за счет спонсоров. В обеспечении техническим оснащением классов, оплате труда преподавателей

www.uyghurkitap.com

great public duty to eliminate tailing ponds in the country. Mr. Husainov served as an editor-in-chief of “Muras” ecological newsletter. He is the author of ecological conferences and seminars materials.

Education Sector

In the general education system of Kyrgyzstan there are a lot of Uighur teachers who graduated a generation of worthy students. For hard work and advanced knowledge, teachers of several secondary schools were awarded the highest title of “Excellence in Education”. The mentioned title was awarded to the teacher of Russian language and literature of Kara-Dzhigach school - Hapizova Tursunai; math teacher at the same school - Abdullayev Yarmukhamed; primary school teacher in Belovodskoe village - Karimova Fatima; primary school teacher of Novopokrovskaya school №3 - Yoldasheva Bakhargul; school math teacher №53 Saitova Ibodat; teacher of mathematics at the educational complex №38 - Yakubjanova Hayrinsa; geography teacher at “Davha” school - Bayahunova Dilbar; teacher of Russian language and literature from the city of Karakol - Hasanova Khadicha. Teachers of Bishkek Financial and Economic College: Gundzhipova Malika and Khalilov Shahida were also awarded this honorary title.

Uighurs also hold leadership positions in Kyrgyzstan’s education system. For many years in the position of school director serve: Nizamudinova Farida in Novopokrovka school №2, Chekieva Buburabihan in Ken-Bulun school, in Tokmak school №4 Ulbulkasimova Zulfija, Toktasynova Raihan, who has worked at the same school for 26 years and director of school №2 in Frunze village - Khudaybergenova Sania. Yunusov Ahmatriza Husainbekovich worked for many years as a mathematics teacher in secondary schools of Talas, and served as director of schools for young workers (SHRM) №2 and №5 in Bishkek.

As directors of studies on educational in school №3 of Novopokrovka village serves Seitova Zohra, in school №3 of Kara-Balta - Mihmanova Malika, in school №53 - Berdimuratova Shiringul and in school №2 of Lebedinovka village - Baudinova Farida.

Native language is a source that defines the knowledge of the people, their history, culture and traditions. If the language disappears, the people will disappear with it. Uighurs say “Ana tilim - dana tilim” (“Mother tongue is a source of wisdom”). Uyghur language is one of the most ancient Turkic languages. Great works of ancient and medieval times, which to this day attract the minds of progressive people, were created in this language. Only the native language can convey all the subtleties and elegance of the immortal literature and music pieces. Knowing the native language, you can truly enjoy the beauty of “12 Mukams” and plunge into the wonderful world of poetry. For centuries, the preservation of the language was given special attention, now this problem is particularly acute.

By the efforts of Uighur activists and intellectuals in the places of their residence classes, opened up where

ئۇ ئۆزىنىڭ ئەمگەك پائالىيىتى جەريانىدا تۆۋەندىكى خىزمەتلەرنى ئاتقۇرغان: س س س ر ئىچكى ئىشلار مىنىستىرلىكىنىڭ فرۇنزې مىلىتسىيە مەكتىۋىدە كۇرس باشلىقى، (1991 ـ 1994 ـ يىللىرى) قىرغىزستاننىڭ ئىچكى ئىشلار مىنىستىرلىكىدە جەمئىيەت بېخەتەرلىكىنى تەمىنلەش بويىچە بۆلۈم باشلىقىنىڭ ئورۇنباسارى، مەمۇرىي هوقۇق كافېدرىسىنىڭ ئوقۇتقۇچىسى، مۇئاۋىن باشلىق، قىرغىزستاننىڭ ئىچكى ئىشلار مىنىستىرلىكىنىڭ بىشكەك ئالىي مەكتىۋىدە كافېدرا دوتسېنتى (بۈگۈنكى كۈندە ـ قىرغىزستاننىڭ ئىچكى ئىشلار مىنىستىرلىكىنىڭ ئاكادېمىيەسى).

ئىچكى ئىشلار ئورگانلىرىدا خىزمەت قىلىۋاتقان ئۇيغۇرلار ئارىسىدا: زاپاستىكى مىلىتسىيە پولكوۋنىكى ئا.ئا. قاسىموۋ؛ مىلىتسىيە پودپولكوۋنىكى ر.ئا.رىسقۇلوۋ ـ قىرغىز رېسپۇبلىكا ئىچكى ئىشلار مىنىستىرلىكىنىڭ چۈي ئوبلۇسى بويىچە ئۇيۇشقان جىنايەتچىلىك بىلەن كۈرىشىش بۆلۈمى باشلىقىنىڭ ئورۇنباسارى؛ ئىچكى ئىشلار ئورگانلىرى سىرتقى خىزمىتىنىڭ مىلىتسىيە مايورى ك.ت. نىيازوۋ بىرنەچچە قېتىم پەخرىي يارلىقلار، «كۈژۈرمون»، «ئارداق»، «ئىم ئارداگېرى» مېداللىرى بىلەن مۇكاپاتلاندى، جەمئىيەت ئىشلىرى ۋە ياشلارنى تەربىيىلەش ئىشلىرىغا پائال ئارىلىشىدۇ؛ مىلىتسىيە مايورى گ.گ. راخمانوۋ؛ ئىقتىسادىي جىنايەتلەر بويىچە دۆلەت خىزمىتىنىڭ كادىرلار بۆلۈمىنىڭ باشلىقى، مالىيە پولتسىيەسىنىڭ پودپولكوۋنىكى د.ت. سابىتوۋا. 3 ـ كلاسسلىق چوڭ ئەدلىيە مەسلىھەتچىسى، چۈي تالاس ئوبلۇسلىرىدا مالىيە پولتسىيەسى سوراق بۆلۈمىنىڭ باشلىقى خىزمىتىنى ئاتقۇرغان ك.سادىقوۋ؛ قىرغىزستاننىڭ باجخانا خىزمىتىنىڭ مايورى م.ئا.قاسىموۋا ۋە باشقىلار.

هوقۇق قوغداش ساھاسىدا خىزمەت قىلىۋاتقان ئۇيغۇر مۇتەخەسسىسلەر قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ پۇخرالىرى، تەشكىلاتلىرى، كارخانا ۋە مەھكىمەلەرنىڭ هوقۇقلىرى ۋە قانۇنىي مەنپەئەتلىرىنى ھىمايە قىلىشتا سالماقلىق ھەسسە قوشۇپ كەلمەكتە.

ن.ئا. رائىموۋا ئوتتۇز يىلدىن ئوشۇق ئادۋوكاتلىقتا خىزمەت قىلغان، «قىرغىزستان يۇرىستلىرى» ئاسسوتسىئاتسىياسىنىڭ ئەزاسى، قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى ئەدلىيە مىنىستىرلىكى تەرىپىدىن بېرىلگەن «ھەمكارلىقى ئۈچۈن» مېدالىنىڭ ساھىبى.

تۇرسۇن ئىسلام نىياز ئوغلى ـ ئىسمى مەملىكەت تاشقىرىسىدا بەلگۈلۈك يۇرىست. ئۇ مۇتەخەسسىس رېتىدە دايىم قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى پۇخرالىرىغا سىياسىي، ئىختىسادىي ۋە ئىجتىمائىي هوقۇق باراۋەرلىكىنى تەمىنلەشتە ياردەم قىلىشقا تىرىشىدۇ. يۇرىست كونسۇلتانت، ئادۋوكات، رېگىئونلاردىكى ئەدلىيە بۆلۈملەرنىڭ باشلىقى خىزمەتلىرىنى ئاتقۇرغان.

ئو.س.ئو.ئو «بىشكەك ـ بېجىن» يۇرىدىك كومپانىيە ـ سىنىڭ ئادۋوكاتى م.ك.نىيازوۋا قىرغىزستان پۇخرالىرىنىڭ هوقۇق ۋە ئەركىنلىكىنى ھىمايە قىلىش ئىشىغا سالماقلىق ھەسسە قوشۇپ كەلمەكتە، قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىگە يۇرىدىك ياردەم كۆرسىتىپ تۇرىدۇ.

ئا.م.ھۇسەينوۋ چوڭ رېگىئون ـ مەركىزىي ئاسىيەنىڭ ئېكولوگىيالىك تازىلىقى ئۈچۈن پائال كۈرەشمەكتە ۋە ئېلىمىزدىكى پايدىلىق قېزىلمىلارنى قايتا ئىشلەشتىن قالدىغان چىقىندىلار (قالدۇقلارنى) يوقىتىش بويىچە چوڭ جەمئىيەتلىك ئىشلارنى ئاتقۇرۇۋاتىدۇ. 2001 ـ 2002 ـ يىللاردا «مۇراس» ئېكولوگىيە ژۇرنىلىنىڭ باش رېداكتورى بولۇپ ئىشلىگەن. ئېكولوگىيە بويىچە كونفېرېنسىيە ۋە سېمىنارلار توپلىمىنىڭ مۇئەللىپى.

принимают активное участие бизнесмены и другие патриоты своего народа, не желающие называть своих имен. Их неоценимая помощь является единственным источником поддержания функционирования этих кружков.

Работа педагогов, их опыт оценивается государственными наградами, такими, как «Отличник образования КР». В системе дошкольного образования этого звания были удостоены директор дошкольной образовательной организации №162 «Азем» Нурания Касымова. Магистр педагогики, заведующая детским садом №6 г. Бишкек Лютфия Турдахунова была награждена нагрудным знаком «Милдет» в 2009 г.

Ясынжан Мусахунов

Специалисты-уйгуры трудятся и в системе высшего образования. Их имена вошли в историю становления и развития образования республики. Они достойно представляют просвещение и науку на различных уровнях, готовят педагогические и научные кадры, способствуют развитию экономики страны.

Магира Амирдинова

Ясынжан Мусахунов начинал свою трудовую деятельность учителем в школе. Выдвигался на руководящие посты в системе образования и партии. Был директором школы, работал зав.отделом пропаганды и агитации Первомайского РК КП(б) Киргизии, начальником управления педагогических учебных заведений Министерства просвещения республики. Последние годы жизни работал преподавателем географического факультета Кыргызского Национального Университета им. Ж.Баласагына.

Игорь Ходжамбердиев

Доктор философских наук, профессор Магира Амердинова является автором более 120-и научных публикаций, среди них монография: «Самосознание и современность», учебно-методические пособия: «Этнопсихология», в соавторстве: «Философия и методология науки», «Культурология», «Маданият таануу», «Миф и религия как источники философии», «Азыркы мезгилдеги табият тануунун концепциялары» и др. В настоящее время Амердинова М.М. занимает должность заведующей магистратурой КГУ им. И. Арабаева.

Доктор сельскохозяйственных наук, профессор Эльтар Смаилов

Махмуд Расулбаев – кандидат технических наук, «Отличник образования КР»; Игорь Вахабович Ходжамбердиев – кандидат медицинских наук, профессор КГУ им. И.Арабаева.

Алида Муллахунова – доцент БГУ им. Х.Карасаева. За многолетний вклад в обучение и воспитание студенческой молодежи и подготовке высококвалифицированных кадров она была награждена Почетной грамотой КР, Почетными грамотами ВУЗов и Минобразования, удостоена высокого звания “Отличник образования КР”.

Вахитова Гюзяль – кандидат исторических наук, доцент кафедры иностранных языков, занимает должность заместителя декана факультета международных отношений КРСУ.

Даутов Ялкунжан – кандидат экономических наук, доцент кафедры экономических программ и управления, лауреат конкурса” Идейный прорыв” занимает должность заместителя декана по учебной части факультета экономики и финансов БГУ им. К. Карасаева.

Дильшат Иманходжаев – “Отличник народного образования КР”, старший преподаватель кафедры

www.uyghurkitap.com

the Uighur language and culture were taught. First such classes appeared in 1982 under the initiative of the Chairman of Uighur society of the "Sada" candidate of Philological Sciences, associate professor Zebo Muhamedovna Musabaeva. Persistently upholstering thresholds of city and district Party committees, she made an elective for the study of the Uighur language in school №53 possible. The first teacher in this class was Gulbostan Ibdiminova.

In the 1988-1989 academic year, at the initiative of Muzappar Kurbanov in school №53 of Bishkek (Tokoldosh District), in school №2 in Lebedinovka village, in school №3 in Novo-Pokrovka village of Chui province were opened classes for the study of the Uighur language and literature. Uighur language and literature classes were included in the program of state standards of learning. Teachers in these classes were: G. Ibdiminova, M. Ganibaeva, Z. Madiyarova, M. Akhmetov, R.Nizamutdinova, and I. Saitova.

Later on, extracurricular clubs were opened in the community to study the Uighur language and literature, which operate to this day in the city of Bishkek (school №53), Lebedinovka village, Ala-Too village, and in the city of Kara-Balta. Dedicated teachers Saitova I., Baudinova F., Abdullayev Y, and Bakiyev T. are doing their best to preserve and develop the Uighur language, folk traditions and culture. It is impossible not to note the work of Umar Ibragimov - mathematics teacher at school №16 in Bishkek. For Uighur classes he developed a history textbook.

It should be emphasized that the community-initiated electives are maintained by sponsors. In providing technical equipment for the classes, and remuneration of teachers businessmen and other patriots of the people are actively involved, and prefer to be incognito donors. Their invaluable help is the only source of support for the operation of these courses.

The work of teachers, and their experience is valued by the state awards such as the "Excellence in Education of the Kyrgyz Republic" award. In pre-school education, this rank was awarded to the director of "Azem" preschool educational organization №162 -Noorani Kasymova. Master of Pedagogy, head of the kindergarten №6 in Bishkek - Lutfi Turdahunova was awarded the badge "Mildet" in 2009.

Uighur specialists are working in higher education sector. Their names made it into the history of the formation and development of education in the Republic. They proudly represent education and science at various levels, prepare teaching and research staff, and contributeto the economy of the country.

Y. Musahunov started his career as a school teacher. He was nominated for leadership positions in the education system and in the party. He served as a school principal, headed the department of agitation and propaganda in Pervomaysk District Committee (b) of Kyrgyzstan, and headed the department of teacher education institutions of the Ministry of Education of the Republic. Last years of

مائارىپ ساھاسى

قىرغىزستاننىڭ مائارىپ ساھاسىدا پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان ئۇيغۇر پېداگوگلارنىڭ سانى ئاز ئەمەس. ھەققانىي ئەمگىگى ۋە ئىلغار بىلىمى ئۈچۈن دۆلىتىمىزنىڭ ئومۇم بىلىم بېرىدىغان بىرقاتار مەكتەپ ئۇستازلىرى «مائارىپ ئەلاچىسى» دېگەن ئالىي نامغا مۇيەسسەر بولدى. ئاتالغان يۇقارقى نامغا قارا-ياغاچ ئوتتۇرا مەكتىۋىنىڭ رۇس تىلى ۋە ئەدەبىياتى پەنلىرىنىڭ مۇئەللىمى ھاپىزوۋا تۇرسۇناي؛ مەزكۇر مەكتەپنىڭ ماتېماتىكا پەنىنىڭ مۇئەللىمى ئابدۇللايېۋ يارمۇھەمەد؛ بېلوۋودسك يېزىسىدىكى باشلانغۇچ سىنىپلار مۇئەللىمى كارىموۋا فاتىما، نوۋوپوكروۋكا №3 ئوتتۇرا مەكتىۋىنىڭ باشلانغۇچ سىنىپلار مۇئەللىمى يۇلداشېۋا باھارگۈل، №53 ئوتتۇرا مەكتىۋىنىڭ ماتېماتىكا پەنىنىڭ مۇئەللىمى سائىتوۋا ئىبادەت، №38 ئوقۇش-تەربىيە كومپلېكسى ماتېماتىكا پەنىنىڭ مۇئەللىمى ياقۇبجانوۋا خەيرىنسا؛ «داۋخا» مەكتىۋى گېئوگرافىيە پەنىنىڭ مۇئەللىمى باياخۇنوۋا دىلبەر، قاراقول شەھىرىدىن رۇس تىلى ۋە ئەدەبىياتى پەنلىرىنىڭ مۇئەللىمى ھاسانوۋا خادىچا. بىشكەك مالىيە-ئىختىسادىي تېخنىكومىنىڭ ئوقۇتقۇچىلىرى: گۇنجىپوۋا مەلىكە ۋە خالىلوۋا شاھىدەلەرمۇ بۇ يۇقۇرى ئاتاقنى ئېلىشقا مۇيەسسەر بولغان ئۇستازلاردۇر.

قىرغىزستاننىڭ مائارىپ ساھاسىدا خىزمەت قىلىۋاتقان ئۇيغۇرلار يېتەكچىلىك خىزمەتلىرىنىمۇ ئاتقۇرىدۇ. مەسىلەن، ئۇزاق يىللار مابايىندا دىرېكتور لاۋازىمىدا ئىشلەپ كېلىۋاتقان ئۇستازلار نوۋو-پوكروۋكا يېزىسىدىكى №2 ئوتتۇرا مەكتىۋىنىڭ دىرېكتورى -نىزامۇدىنوۋا پەرىدە، كەڭ-بۇلۇڭ ئوتتۇرا مەكتىۋىدە - چېكىېۋا بۇبۇرابىخان، توقماق شەھىرىدىكى №4 ئوتتۇرا مەكتەپتە ئۇبۇلقاسىموۋا زۇلفىيا، توكتاسىنوۋا رەيھان (ئاتالغان مەكتەپتە، 26 يىل داۋامىدا دىرېكتور خىزمىتىنى ئاتقۇرۇپ كەلدى) ۋە سوقۇلۇق رايونى فرۇنزې يېزىسىنىڭ №2 مەكتىۋىدە خۇدايبېرگېنوۋا سانىيە، يۇنۇسوۋ ئەخمەترىزا خۇسايىنبېك ئوغلى ئۇزاق يىللار مابايىندا تالاس شەھىرىنىڭ ئوتتۇرا مەكتەپلىرىدە ماتېماتىكا پەنىدىن دەرىس بېرىپ كەلگەن، شۇنداقلا بىشكەك شەھىرىدىكى №5 ئىشچى ياشلار مەكتىۋىنىڭ دىرېكتورى خىزمىتىنى ئاتقۇرغان.

مەكتەپنىڭ ئىلمىي مۇدىرى لاۋازىمىدە ئىشلەپ كېلىۋاتقان ئۇستازلار: نوۋوپوكروۋكا يېزىسىنىڭ №3 ئوتتۇرا مەكتىۋىدە - سېيتوۋا زۇخرا، قارا-بالتا شەھىرىنىڭ №3 ئوتتۇرا مەكتىۋىدە - مېھمانوۋا مەلىكە، №53 ئوتتۇرا مەكتەپتە - بېردىمۇراتوۋا شىرىنگۈل ۋە لېبېدىنوۋكا يېزىسىنىڭ №2 گىمنازىيە مەكتىۋىدە - باۋدىنوۋا پەرىدەدۇر.

ئانا تىل: - خەلىقنىڭ تارىخى، مەدەنىيىتى، ئەنئەنىلىرى توغرىسىدا بىلىم بېرىدىغان مەنبە. ئۇيغۇرلار «ئانا تىلىم - دانا تىلىم» دەپ ئېيتىدۇ. تىلى يوقىغان مىللەتنىڭ ئۆزىمۇ يوقايدۇ. تىلىمىزنى ساقلاپ قالالىساق، مىللىتىمىزنىڭمۇ ساقلىنىدىغانلىغى مۇتلەق ھەقىقەت. ئۇيغۇر تىلى قەدىمىي تۈركىي تىللارنىڭ بىرى بولۇپ، ئۇ ئۇزاق تارىختا ئېگە. موشۇ تىلدا بۈگۈنكى كۈنگە قەدەر تەرەققىيپەرۋەر ئىنسانىيەتنىڭ ئەڭ دانا كىشىلىرىنىڭ دىققىتىنى ئۆزىگە جەلىپ قىلىپ كېلىۋاتقان قەدىمىي ۋە ئوتتۇرا ئەسىر دەۋرلىرىنىڭ بۈيۈك ئەسەرلىرى يارىتىلغان. ئۆلمەس ئەدەبىي ۋە مۇزىكا ئەسەرلىرىنىڭ بەدىي گۈزەللىگىنى، زەر-زىۋىرىنى پەقەت ئانا تىل ئارقىلىق يەتكۈزۈپ بېرىشكە بولىدۇ. پەقەت ئانا تىلى «12 مۇقام» جەزىبىدارلىغىدىن ھۇزۇرلىنىشقا ۋە شېئىرىيەتنىڭ ئەجايىپ دۇنياسىنى تونۇپ بىلىشكە ئىمكان يارىتىدۇ. ئەزەلدىن تىلنى ساقلاپ قېلىش مەسىلىسىگە ئالاھىدە دىققەت قىلىنغان، بۈگۈنكى كۈندە بولسا، بۇ مۇئەمما تېخىمۇ مۇقىملاشتى.

физического воспитания КГМА.

Райхан Розыева – кандидат медицинских наук, доцент КРСУ, отличник здравоохранения КР, продолжатель семейной династии.

Махинур Маматова– кандидат психологических наук, доцент кафедры психологии в Американском Университете Центральной Азии.

В этом же университете работает молодой, перспективный, подающий большие надежды магистр социологии, старший преподаватель Мехригуль Аблезова.

На протяжении многих лет в БГУ им. К. Карасаева работает и.о. профессора кафедры филологии стран Ближнего и Среднего Востока факультета востоковедения и международных отношений Абдумаджит Даулятов.

Кафедрой земельного аграрного и экологического права КГЮА заведует молодой специалист Надира Мусабаева.

Доцент, кандидат экономических наук Алия Исмаилахунова работает в КРСУ вместе с Инобат Алиевой, кандидатом экономических наук и доцентом кафедры "Национальная экономика и региональное развитие", на факультете международных отношений.

Семья Айсаевых известна своей научной деятельностью. Азиз Айсаев – кандидат медицинских наук, старший преподаватель кафедры общей и факультетской хирургии КРСУ. Шадия Айсаева – кандидат биологических наук, ученый секретарь Института горной физиологии НАН КР.

В Международном университете Ататюрк Ала-Тоо работает молодой преподавательфакультета международных отношений Сайяра Ашимова.

В БГУ им. Х. Карасаева работает старшим преподавателем кафедры финансов банковского дела и налогооблажения факультета экономки и финансов, магистр политологии, "Отличник образования КР" Абдрахим Хапизов. Более тридцати его научных статей были опубликованы в вестниках и сборниках вузов нашей республики и Казахстана. Награжден почетными грамотами Министерства образования и Министерства внутренних дел КР, Ассамблеи народа Кыргызстана, вузов и Общества "Иттипак". В 2006-2013гг. он являлся членом Комиссии по предварительной защите кандидатских и докторских диссертаций по политологии на кафедре политологии и правовых дисциплин БГУ им. К. Карасаева.

www.uyghurkitap.com

his life he worked as a lecturer in the department of Geography of the Kyrgyz National University named after J. Balasagyn.

Doctor of Philosophy, Professor Magira Amerdinova is the author of more than 120 scientific publications including a monograph "Self-identity and Modernity", teacher's manual "Ethnopsychology" and the co-author of the following books: "Philosophy and Scientific Methodology", "Cultural Studies", "Madaniyat Taanuu", "Myths and Realities as the Basis for Philosophy", "Azyrky mezgildegi tabiyat tanuunun kontzeptziyalar" and others. Currently, M. M. Amerdinova holds the position of the head of the Graduate Program at KGU named after I. Arabaev.

A. Abbasov, associate professor of Information Technology of the Institute of Linguistics and World Civilizations of KSU named after I.Arabaev, M. Rasulbaev - Ph.D., holds the award of "Excellence in Education of the Kyrgyz Republic"; Igor Vahabovich Hodzhamberdiev - PhD, professor of KSU named after I.Arabaev.

A. Mullahunova is the Associate at BSU named after H.Karasaev. For long-term contribution to the training and education of students and the training of highly qualified professionals, she was awarded the Honorary Diploma of the Kyrgyz Republic, Diplomas of higher education institutions and the Ministry of Education, awarded the title of "Excellence in Education of the Kyrgyz Republic."

Vakhitova Gyuzyal - Candidate of Historical Science, Associate Professor, Department of Foreign Languages, is deputy Dean of the Faculty of International Relations at KRSU.

Dautov Yalkunzhan - Candidate of Economic Science, assistant professor of management and economic programs, the winner of the contest "ideological breakthrough" holds the position of Associate Dean for Academic Affairs of the Faculty of Economics and Finance of BSU named after K. Karasaev.

D.A. Imanhodzhaev - holds the award of "Excellence in Public Education of the Kyrgyz Republic", a senior lecturer in physical education at KSMA.

Raihan Rozyeva - PhD, Associate Professor at KRSU, Excellence in Healthcare of the Kyrgyz Republic award holder, the continuer of the family dynasty.

Makhinur Mamatova- Ph.D., assistant professor of psychology at the American University of Central Asia.

At the same university works a young and promising Master of Sociology, anAssistant Processor - Mehrigiul Ablezova.

For many years, Abdumadzhit Daulyatov - Acting Professor in the Department of Philology of the Middle East, Faculty of Oriental Studies and International Relations has been working at the BSU named after K. Karasaev.

The Department of Agricultural, Land and Environmental Law at KSLA is managed by a young professional - Nadira Musabaeva.

Associate Professor, Ph.D. Alia Ismailahunova works at KRSU along with Inobat Aliyeva, Ph.D. and Associate

ئۇيغۇر ئاكتىۋىستلىرى ۋە زىيالىيلىرىنىڭ كۈچى بىلەن ئۇيغۇرلار زىچ جايلاشقان يەرلەردە ئۇيغۇر سىنىپلىرى ئېچىلىپ، ئۇيغۇر تىلى ۋە مەدەنىيىتىدىن دەرسلەر ئۆتۈلدى. بىرىنچى بولۇپ شۇنداق سىنىپلارنىڭ بىرى - 1982 - يىلى «سادا» ئۇيغۇر جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى، فىلولوگىيە پەنلىرىنىڭ نامزىتى، دوتسېنت زىبو مۇھەممەت قىزى مۇساباييۋانىڭ تەشەببۇسى بىلەن ئېچىلدى. ئۇ پارتىيەنىڭ شەھەرلىك ۋە رايونلۇق كومىتېتلىرىغا قاتناپ يۈرۈپ، №53 ئوتتۇرا مەكتەپتە ئۇيغۇر تىلىنى ئۆگىتىش بويىچە فاكۇلتاتىۋ كۇرس ئېچىشقا مۇيەسسەر بولدى. گۈلبوستان ئىبدىمنوۋا - بۇ كۇرستا دەرس بەرگەن بىرىنچى مۇئەللىم.

1988 - 1989 - ئوقۇش يىللىرى مۇزەپپەر قۇربانوۋنىڭ تەشەببۇسى بىلەن بىشكەك (توكولدوش رايونى) شەھرىنىڭ №53 ئوتتۇرا مەكتىۋىدە، لېبېدىنوۋكا مەھەللىسىدىكى №2 ئوتتۇرا مەكتەپتە، چۇي ئوبلۇسى نوۋو-پوكروۋكا يېزىسىنىڭ №3 مەكتىۋىدە ئۇيغۇر تىلى ۋە ئەدەبىياتىنى ئوقۇتۇش بويىچە رەسمى ئۇيغۇر سىنىپلىرى ئېچىلغان. ئۇيغۇر تىلى ۋە ئەدەبىياتى دەرسلىرىنى ئوقۇتۇش مەكتەپ پروگراممىسىغا كىرگۈزۈلگەن ئىدى. بۇ سىنىپلاردا دەرس بەرگەن ئۇستازلار: گ. ئىبدىمنوۋا، م. غانىباييۋا، ز. مادىياروۋا، م. ئەخمەتوۋا، ر. نىزامۇتدىنوۋا ۋە ئى. سائىتوۋالاردۇر.

كېيىنرەك جامائەتچىلىك كۈچى بىلەن ئۇيغۇر تىلى ۋە ئەدەبىياتىنى ئۆگىنىش بويىچە فاكۇلتاتىۋ كۇرسلار ئېچىلدى. بۈگۈنكى كۈندىمۇ بىشكەك (№53 مەكتەپ) ۋە قارا-بالتا شەھەرلىرىدە، لېبېدىنوۋكا ۋە ئالا-تاغ يېزىلىرىدىكى ئورتا مەكتەپلىرىدە فاكۇلتاتىۋ كۇرسلار ئىشلەۋاتىدۇ. ئى. سائىتوۋا، ف. باۋدىنوۋا، يا. ئابدۇللايېۋ، ت. باقىېۋ كەبى پىداكار ئۇستازلار ئۇيغۇر تىلىنى، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئەنئەنىلىرىنى، مەدەنىيىتىنى ساقلاپ قېلىش ۋە تەرەققىي ئەتكۈزۈشكە بار كۈچىنى سالماقتا. بىشكەك شەھرىنىڭ №16 مەكتىۋىدىكى ماتېماتىكا پەنىنىڭ مۇئەللىمى ئۆمەر ئىبراگىموۋنىڭ ئەمگىكىنى ئالاھىدە تەكىتلەشكە ئەرزىيدۇ. ئۇ ئۇيغۇر سىنىپلىرى ئۈچۈن تارىخ پەنى بويىچە دەرسلىك يېزىپ چىقتى.

شۇ نەرسىنى ئالاھىدە تەكىتلەش كېرەككى، جامائەتچىلىك كۈچى بىلەن ئېچىلغان فاكۇلتاتىۋ كۇرسلار ساخاۋەتچىلەر تەرىپىدىن تەمىنلىنىپ كېلىۋاتىدۇ. سىنىپلارنى تېخنىكىلىق قۇراللار بىلەن تەمىنلەش، ئوقۇتقۇچىلارنىڭ ئىش ھەققىنى تۆلەشتە ساخاۋەتچىلەر ۋە خەلقنىڭ باشقىمۇ جانكۆيەرلىرى كۈچ قوشىۋاتىدۇ، ئۇلار ئۆز ئىسىملىرىنى ئاتىغۇسى كەلمەيدۇ. ئۇلارنىڭ بىباھا ياردىمى - مەزكۇر كۇرسلارنىڭ ئىشلەپ تۇرۇشى ئۈچۈن مەدەتكار بولماقتا.

ئۇستازلارنىڭ ئەمگەك ۋە تەجرىبىلىرى «قىرغىزستاننىڭ مائارىپ ئەلاچىسى» كەبى دۆلەت مۇكاپاتلىرى بىلەن باھالىنىپ تۇرغان. مەكتەپكىچە بىلىم بېرىش سىستېمىسىدا مەزكۇر مۇكاپاتقا ئېرىشكەن نۇرانىيە قاسىموۋا، ئۇ №162 «ئازىم» مەكتەپكىچە بىلىم بېرىش يەسلىنىڭ دىرېكتورى بولۇپ خىزمەت قىلىۋاتىدۇ. پېداگوگىكا ماگىسترى، بىشكەك شەھرىدىكى №6 باللار باغچىسىنىڭ باشلىغى لۇتفىيە تۇرداخۇنوۋا 2009 - يىلى «مىلدېت» كۆكرەك نىشانى بىلەن مۇكاپاتلانغان.

ئۇيغۇر-مۇتەخەسسىسلەر ئالىي بىلىم بېرىش سىستېمىسىدىمۇ خىزمەت قىلىپ كېلىۋاتىدۇ. ئۇلارنىڭ ئىسىملىرى جۇمھۇرىيەت مائارىپىنىڭ شەكىللىنىش ۋە تەرەققىي ئېتىش تارىخىدىن ئورۇن ئالدى. ئۇلار ھەرقانداق دەرىجىدە ئىلىم ۋە پەننىڭ مۇناسىپ ۋەكىللىرى بولالايدۇ، پېداگوگىكا ساھاسى بويىچە مۇتەخەسسىسلەرنى ۋە ئىلمىي كادرلارنى تەييارلايدۇ، جۇمھۇرىيەت ئىقتىسادىنىڭ رىۋاجلىنىشىغا ئىمكان يارىتىدۇ.

يا. مۇساخۇنوۋ ئۆزىنىڭ ئەمگەك پائالىيىتىنى مەكتەپتە مۇئەللىم بولۇشتىن باشلايدۇ. ئۇ بىلىم بېرىش ۋە پارتىيە

Факультет уйгурской филологии

Института Интеграции Международных Образовательных Программ

(ИИМОП) КНУ им. Ж. Баласагына

Профессорско-преподавательский состав факультета уйгурской филологии КНУ им Ж. Баласагуни (г. Бишкек 2005 г.)

Факультет учрежден по инициативе кандидата геолого-минералогических наук, профессора, заслуженного деятеля культуры КР И.М. Ибрагимова в 1994 году для уйгурского населения Кыргызстана, неимевшего ни одной вузовской структуры в сфере образования.Указанное историческое событие получило широкий резонанс как значительная общественно-политическая и образовательная инициатива КНУ им. Ж.Баласагына и всей высшей школы Кыргызстана. Впервые уйгурская молодежь получила реальный доступ к знаниям по основам родной культуры (уйгурский язык, литература, история и другим дисциплинам в рамках уйгуроведения), что сыграло важную роль в сохранении национальных культурно-образовательных традиций уйгуров в многонациональном Кыргызстане.

Факультету оказывали помощь ученые из Казахстана, содействуя в приобретении учебно-методической и научной литературы (Г. Искаков, к.и.н., зав.отделом истории и этнографии Центра уйгуроведения Института востоковедения МОН РК), предприниматель М. Шарипов преподнес национальные музыкальные инструменты (г. Алматы). Местные предприниматели, руководители общества «Иттипак» разных лет оказывали всевозможное содействие. Это были: Я.Мунаров, Р. Хисамутдинов, А.Ильяс, Д. Хусаинов, Д. Таиров, А. Полатбеков, Т. Салимов, Н. Базаков, Р.Абдулбакиев и другие.

На факультете уйгурской филологии готовили специалистов со сроком обучения 5 лет по специальности «Филология (уйгурская)». Студенты получали знания по обширному кругу гуманитарных и социально-экономических, фундаментальных, естественнонаучных, общепрофессиональных и специальных дисциплин.

Студенты углубленно изучали английский, китайский языки. Начиная с 1999 года выпускникам выдавались (помимо диплома) соответствующие сертификаты. С 2001 – 2002 уч. года студенты имели возможность изучать арабский язык, что, безусловно,поднимало престиж факультета.

Факультет располагал своим компьютерным классом, что позволяло студентам изучить компьютерные технологии и давало возможность получить сертификат. В 1998 году состоялся первый выпуск специалистов. На этом факультете обучались студенты не только из Кыргызстана, но и из г.Алматы, г. Шымкента, Алматинской, Талдыкурганской области. 75% состава студентов факультета являлись гражданами Казахстана. Около 80 выпускников в те годы работали по специальности.

Читать специальные курсы приглашались известные ученые, профессора и доценты,получившие высокое образование в разных странах мира: доктор философских наук, профессор, член-корр.НАН КР А.И. Нарынбаев; кандидат геолого-минералогических наук А.А. Мурсалиев; заслуженный деятель культуры КР И.М. Ибрагимов; доценты: А.А. Баудунов и Б.Т. Койчуев; кандидаты филологических наук, доценты: З.Мусабаева, А.Хамраев, А. Даулятов; ст. преподаватели: А.А. Хапизов, И.Т. Саитова,А. Кульмухамбетова; молодые преподаватели: З.Н. Асенова, Т.С. Азимбакиева, Г.А. Якупова, Ф. Ахмароваи др.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

Professor at the "National Economy and Regional Development" Department, at the Faculty of International Relations.

The family of Aysaevs is well-known for its scientific activities. Aziz Aysaev is the Candidate of Medical Sciences, Senior Lecturer at the Department of General and Faculty Surgery at KRSU. Shadia Aysaeva is a Candidate of Biological Sciences, Scientific Secretary of the Institute of Mountain Physiology, and National Academy of Sciences of the KR.

A young instructor of International Relations - S.Ashimova works at the International University of Ataturk Ala-Too.

Master of Political Science, holder of "Excellence in Education of the Kyrgyz Republic" award - A. Hapizov is a senior lecturer at the Department of Finance Banking and Taxation of the Faculty of Economy and Finance of Bishkek State University. More than thirty of his scientific papers were published in journals and periodicals of universities of our country and Kazakhstan. He is awarded diplomas of the Ministry of Education and the Ministry of Internal Affairs of the Kyrgyz Republic, diplomas of the People's Assembly of the KR, universities and "Ittipak" Association. In 2006-2013 he was a member of the Commission on the preliminary defense of theses in Political Science at BSU named after K. Karasaev.

Department of Philology of the Uighur Institute for Integration of International Educational Programs (IIIEP) KNU named after Balasagyn

The Department is established on the initiative of the Candidate of Geological-Mineralogical Sciences, Professor, and honored worker of culture of the Kyrgyz Republic I.M. Ibragimov in 1994 for the Uighur population in Kyrgyzstan, who did not have a single university structure in the education system. This historic event received wide publicity as a significant socio-political and educational initiative of the KNU named after Balasagyn and all of higher education schools in Kyrgyzstan. For the first time the Uighur youths received real access to knowledge on the basics of native culture (the Uyghur language, literature, history and other disciplines within Uighur Studies), which played an important role in the preservation of national, cultural and educational traditions of Uighurs in the multinational Kyrgyzstan.

The Department received assistance from scientists of Kazakhstan, who contributed to the acquisition of educational-methodical and scientific literature (G. Iskakov, PhD, Head of the Department of History and Ethnography Institute of Oriental Studies Center for Uighur Studies, MES RK), entrepreneur M. Sharipov presented national musical instruments (Almaty). Local entrepreneurs, leaders of "Ittipak" Association of different ages provided their assistance. These were: J. Munari, R. Khisamutdinov, A. Elias, D. Khousainov, D. Tairov Polatbekov A., T. Salimov,

سىستېمىسىدا ھەرخىل يېتەكچىلىك لاۋازىملارغا تەكلىپ قىلىندى. ئۇ مەكتەپ دىرېكتورى خىزمىتىنى ئاتقۇردى، فرۇنزې شەھىرى 1 ـ ماي رايونلۇق پارتىيە كومىتېتىنىڭ تەرغىبات ۋە تەشۋىقات بۆلۈمىنى باشقۇردى، رېسپۇبلىكىنىڭ بىلىم مىنىسترلىگى پېداگوگىكىلىق ئوقۇش ئورۇنلىرى باشقارمىسىنىڭ باشلىغى خىزمىتىنى ئاتقۇردى. ھاياتىنىڭ ئاخىرقى يىللىرى ي. بالاساغۇنىي نامىدىكى قىرغىز مىللىي ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ گېئوگرافىيە فاكۇلتېتىدا ئوقۇتقۇچى بولۇپ ئىشلەيدۇ.

پەلسەپ پەنلىرىنىڭ دوكتورى، پروفېسسور ماگىرا ئامېردىنوۋا 120 ئارتۇق ئىلمىي ماقالىلارنىڭ، شۇلارنىڭ ئىچىدىن «ئۆز ئاڭ ـ سېزىم ۋە ھازىرقى پەيت» مونوگرافىياسى؛ «ئەتنوپسىخولوگىيە»، باشقا مۇئەللىپلەر بىلەن بىرلىشىپ «پەلسەپە ۋە ئىلىم ئۇسۇلى»، «كۇلتۇرولوگىيە»، «مەدەنىيەت تونۇش»، «ئەپسانە ۋە دىن پەلسەپەنىڭ بۇلىغى»، «ھازىرقى مەزگىلدىكى تەبىئەت تونۇشنىڭ كونسېپسىيەلىرى» قاتارلىق ۋە باشقا ئوقۇش ـ ئۇسۇل قۇراللارنىڭ مۇئەللىپى. بۆگۈنكى كۈندە ماگىرا ئامېردىنوۋا، ئى. ئارابايېۋا نامىدىكى قىرغىز دۆلەت ئۇنىۋېرسىتېتى ماگىستراتۇرىسىنىڭ باشلىغى لاۋازىمىدا ئىشلەۋاتىدۇ.

ئا. ئابباسوۋ ئى.ئارابايېۋ نامىدىكى قىرغىزستان دۆلەت ئۇنىۋېرسىتېتى(ق د ئۇ) لىنگۋىستىكا ۋە دۇنيا سىۋىلىزاتسىيەسى ئىنستىتۇتىنىڭ ئىنفورماتسىيەلىك تېخنولوگىيەلەر كافېدراسىنىڭ دوتسېنتى؛ م. راسۇلبايېۋ ـ تېخنىكا پەنلىرىنىڭ نامزىتى، «قىرغىزستانىنىڭنىڭ مائارىپ ئەلاچىسى»؛ ئىگور ۋاھاب ئوغلى خوجامبەردىيېۋ ـ مېدىتسىنا پەنلىرىنىڭ نامزىتى، ئى.ئارابايېۋ نامىدىكى ق د ئۇ نىڭ پروفېسسورى.

ئا. مۇللاخۇنوۋا ـ خ.قاراسايېۋ نامىدىكى بىشكەك ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ دوتسېنتى. ستۇدېنت ياشلارغا بىلىم ۋە تەربىيە بېرىش، يۇقۇرى ئىختىساسلىق مۇتەخەسسلەرنى تەييارلاشتا ئېلىپ بارغان كۆپ يىللىق مېھنىتى ئۈچۈن قىرغىزستانىنىڭ پەخرىي يارلىغى، ئالىي ئوقۇش ئورۇنلىرى ۋە بىلىم مىنىسترلىگىنىڭ پەخرىي يارلىقلىرى بىلەن تەغدىرلەنگەن، «قىرغىزستانىنىڭ مائارىپ ئەلاچىسى» ئالىي ئۇنۋانىغا مۇيەسسەر بولغان.

ۋاھىتوۋا گۆزەل ـ تارىخ پەنلىرىنىڭ نامزىتى، چەت تىللار كافېدرىسىنىڭ دوتسېنتى،قىرغىز ـ رۇس سلاۋيان ئۇنىۋېرسىتېتى (ق رس ئۇ) خەلقئارا مۇناسىۋەتلەر فاكۇلتېتى دېكانىنىڭ ئورۇنباسارى.

داۋۇتوۋ يالقۇنجان ـ ئىختىسات پەنلىرىنىڭ نامزىتى، ئىختىسادىي پروگراممىلار ۋە باشقۇرۇش كافېدرىسىنىڭ دوتسېنتى، «ئىدېيىنىي پرورىۋ» كونكۇرسىنىڭ لائۇرياتى، ق. قاراسايېۋ نامىدىكى بىشكەك ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ ئىختىسات ۋە مالىيە فاكۇلتېتى دېكانىنىڭ ئوقۇش ئىشلىرى بويىچە ئورۇنباسارى.

د.ئا. ئىمانخودجايېۋ ـ «قىرغىزستان خەلىق مائارىپىنىڭ ئەلاچىسى»، قىرغىزستان دۆلەتلىك تىببىي ئاكادېمىيە سىدا تەنتەربىيە كافېدرىسىنىڭ چوڭ ئوقۇتقۇچىسى.

رەيھان روزىېۋا ـ مېدىتسىنا پەنلىرىنىڭ نامزىتى، قىرغىز ـ رۇس سلاۋيان ئېنىۋېرسىتېتىنىڭ دوتسېنتى، قىرغىزستانىنىڭ ساقلىقنى ساقلاش ئەلاچىسى، ئائىلىۋىي سۇلالىنى داۋاملاشتۇرغۇچى.

ماھىنۇر مەمەتوۋا ـ پسىخولوگىيە پەنلىرىنىڭ نامزىتى، مەركىزىي ئاسىيە ئامېرىكا ئۇنىۋېرسىتېتىدا پسىخولوگىيە كافېدرىسىنىڭ دوتسېنتى.

مەزكۇر ئۇنىۋېرسىتېتتا ياش، ئىستىقبالى پارلاق، كېلەچىگىدىن چوڭ ئۈمۈت كۈتىدىغان، سوتسىولوگىيە ماگىستىرى، چوڭ ئوقۇتقۇچى مېھرىگۈل ئابلىزوۋا ئىشلەيدۇ.

ئۇزاق يىللار داۋامىدا ك. قاراسايېۋ نامىدىكى بىشكەك ئۇنىۋېرسىتېتى شەرقشۇناسلىق ۋە خەلقئارا مۇناسىۋەتلەر فاكۇلتېتى

В 1997 году был организован студенческий фольклорно-музыкальный ансамбль «Парваз», функционировал литературный кружок. Студенты публиковались на страницах известных газет Кыргызстана и Казахстана, выступали в радио- и телепередачах, были активными участниками культурной и общественной жизни Кыргызской Республики.

Факультет устанавил контакты с Алматинским Государственным Университетом (факультет казахской филологии), Бишкекским Гуманитарным Университетом (факультет восточных языков), Посольствами Турции, Ирана, Казахстана, а также с уйгурскими диаспорами Казахстана, Кыргызстана, России (Москва), Саудовской Аравии, Германии и других стран.Однако из-за недобора студентов в соответствующем количестве факультет был вынужден закрыться.

За годы своей деятельности факультет уйгурской филологии внес большой вклад в подготовку специалистов по уйгурскому языку и литературе. В общей сложности, за более десять лет работы, факультет закончили более ста выпускников, и получили диплом о высшем образовании по уйгурской филологии.

В период существования факультета уйгурской филологии Института интеграции международных образовательных программ (ИИМОП) КНУ им. Ж. Баласагына, его бессменным деканом был заслуженный деятель культуры Кыргызской Республики, кандит геолого-минералогических наук, профессор И.М. Ибрагимов, отдавший много сил, энергии в организацию и развитие этого образовательного центра. Десять лет (1996-2005гг.) проработал на должности заместителя декана факультета уйгурской филологии старший преподователь А. А. Хапизов. Факультет уйгуроведения при КГНУ был не только образовательным центром, он вел научные исследования по истории, культуре, литературе и искусству. Результаты исследования были опубликованы в научных журналах страны и получили хорошие отзывы в научных кругах.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

N. Bazakov, R. Abdulbakiev and others.

The Department of Uighur Philology trained specialists in the duration of 5 years in the field of “Philology (Uighur Philology).” Students acquired knowledge across a wide range of humanitarian and socio-economic, fundamental, scientific, general professional and special disciplines.

Students deeply studied English and Chinese languages. Since 1999, graduates were given (in addition to the diploma) certificates. Starting from 2001- 2002 academic year, the students had the opportunity to study Arabic, which, of course, raised the prestige of the Department.

The Department has its own computer lab, which allows the students to explore computer technology and made it possible to obtain a certificate. In 1998, the first graduates left the Department. The Department had students not only in Kyrgyzstan, but also from the city of Almaty, Shymkent, Almaty province, and Taldykurgan province. 75% of students of the Department were citizens of Kazakhstan. About 80 graduates in those years received jobs related to their degrees.

Well-known scholars, professors and associate professors who have received advanced education in the different countries of the world were invited to teach special courses, among them are: Doctor of Philosophy, Professor, member of the NAS of KR - A.I.Narynbaev; Candidate of Geological and Mineralogical Sciences - A.A. Mursaliyev; Honored Cultural figure - I.M. Ibragimov; Assistant Professors: A.A. Baudunov and B.T. Koychuev; Candidates of Philology, Associate Professors: Z.Musabaeva, A.Hamraev, A. Daulyatov; Senior instructors: A.A. Hapizov, I.T. Saitova, A. Kulmuhambetova; junior instructors: Z.N. Asenova, T.S. Azimbakieva, G.A. Yakupova, F. Ahmarova and others.

In 1997, a student folk-music ensemble “Parvaz” was organized, and literature club was operating. Students published their works on the pages of well-known newspapers in Kyrgyzstan and Kazakhstan, played in radio and television broadcasts, and were active participants in cultural and social life of the Kyrgyz Republic.

The Department established contacts with the Almaty State University (Department of Kazakh Philology), Bishkek Humanities University (Department of Oriental Languages), Embassy of Turkey, Iran, Kazakhstan, as well as with the Uighur diaspora in Kazakhstan, Kyrgyzstan, Russia (Moscow), Saudi Arabia, Germany and other countries. However, due to the shortage of enrolled students, the department was forced to close.

Over the years of its operation, the Department of Uighur Philology contributed greatly to the training of specialists in the Uighur language and literature. In total, in the duration of more than ten years, the Department graduated about one hundred people, who received a graduate degree in Uighur Philology.

During the existence of the Department of Uighur Phi-

يېقىن ۋە ئوتتۇرا شەرىق ئەللىرى فىلولوگىيەسى كافېدرىسىنىڭ دوتسېنتى ئابدۇمېجىت دۆلەتوۋ پائالىيەت ئېلىپ باردى.

قىرغىزىستان دۆلەتلىك قانۇن-شۇناسلىق ئاكادېمىياسىنىڭ ئاگرار ۋە ئېكولوگىيە ھوقۇقى كافېدرىسىغا ياش مۇتەخەسسىس نادىرە مۇساباييېۋا يېتەكچىلىك قىلىدۇ.

دوتسېنت، ئىختىسات پەنلىرىنىڭ نامزاتى ئالىيە ئىسمايىلاخۇنوۋا قىرغىز-رۇس سلاۋيان ئۇنىۋېرسىتېتىدا «مىللىي ئىختىسات ۋە رىگىئوناللىق تەرەققىيات» كافېدرىسىنىڭ دوتسېنتى، ئىختىسات پەنلىرىنىڭ نامزاتى ئىنوبات ئالىيېۋا بىلەن بىللە خەلقئارا مۇناسىۋەتلەر فاكۇلتېتىدا ئىشلەيدۇ.

ئەيساييېۋلار ئائىلىسى ئۆزلىرىنىڭ ئىلمىي پائالىيەتلىرى بىلەن كۆپچىلىككە تونۇلغان. ئەزىز ئەيساييېۋ - مېدىتسىنا پەنلىرىنىڭ نامزاتى، قىرغىز-رۇس سلاۋيان ئۇنىۋېرسىتېتى ئۇمۇمىي ۋە فاكۇلتېتلىق خىرۇرگىيە كافېدرىسىنىڭ چوڭ ئوقۇتقۇچىسى. شادىيە ئەيساييېۋا -بىئولوگىيە پەنلىرىنىڭ نامزاتى، قىرغىزىستاننىڭ مىللىي پەنلەر ئاكادېمىياسىنىڭ تاغ فىزىئولوگىيەسى ئىنستىتۇتىنىڭ ئىلمىي كاتىۋى.

ئاتاتۈرك ئالا-تاۋ خەلقئارا ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ خەلقئارا مۇناسىۋەتلەر فاكۇلتېتىدا ياش ئوقۇتقۇچى س.ئاشىموۋا پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتىدۇ.

خ. قاراساييېۋ نامىدىكى بىشكەك گۇمانىتارلىق ئۇنىۋېرسىتېتىدا پولىتولوگىيا ماگىستىرى، «قىرغىزىستان مائارىپ ئەلاچىسى» ئا. ھاپىزوۋ ئىختىسات ۋە مالىيە فاكۇلتېتىنىڭ بانك ئىشى مالىيەسى ۋە سېلىق كافېدرىسىنىڭ چوڭ ئوقۇتقۇچىسى بولۇپ ئىشلەيدۇ. ئۇنىڭ ئوتتۇزدىن ئوشۇق ئىلمىي ئەمگەكلىرى رېسپۇبلىكىمىز ۋە قازاقىستان ئالىي ئوقۇش ئورۇنلىرىنىڭ توپلام ۋە ئەخباراتنامىلىرىدە نەشىر قىلىندى. ئۇ قىرغىزىستاننىڭ بىلىم مىنىسترلىگى ۋە ئىچكى ئىشلار مىنىسترلىگىنىڭ، قىرغىزىستان خەلقى ئاسسامبلېيەسىنىڭ، ئالىي ئوقۇش ئورۇنلىرىنىڭ ۋە «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ پەخرىي يارلىقلىرى بىلەن مۇكاپاتلانغان. 2006 - 2013 - يىللىرى ئۇ ق. قاراساييېۋ نامىدىكى بىشكەك ئۇنىۋېرسىتېتىدا پولىتولوگىيەدىن نامزاتلىق ۋە دوكتورلۇق دىسسېرتاسىيەلەرنى دەسلەپكى ياقلاش بويىچە كومىسسىيەسىنىڭ ئەزاسى بولدى.

ي. بالاساغۇنى نامىدىكى خەلقئارا بىلىم بېرىش پروگراممىسىنىڭ ئىنتېگراتسىيە ئىنستىتۇتى ئۇيغۇر فىلولوگىيەسى فاكۇلتېتى

فاكۇلتېت. 1994 - يىلى گېئولوگىيە-مىنېرالوگىيە پەنلىرىنىڭ نامزاتى، پروفېسسور، قىرغىزىستاندا خىزمەت كۆرسەتكەن مەدەنىيەت ئەربابى ئى.م. ئىبراگىموۋنىڭ تەشەببۇسى بىلەن قىرغىزىستاننىڭ مائارىپ ساھاسىدا بىرمۇ ئالىي بىلىم بېرىش سترۇكتۇرىسى بولمىغان ئۇيغۇر ئاھالىسى ئۈچۈن تەسىس قىلىنغان. مەزكۇر تارىخىي ۋەقە ي. بالاساغۇنى نامىدىكى قىرغىزىستان مىللىي ئۇنىۋېرسىتېتى ۋە قىرغىزىستاننىڭ بارلىق ئالىي مەكتەپلىرىنىڭ ئەھمىيەتلىك ئىجتىمائىي-سىياسىي ۋە بىلىم بېرىش تەشەببۇسى رېتىدە چوڭ تەسىر كۆرسەتتى. ئۇيغۇر ياشلىرى دەسلەپكى قېتىم ئۆز مەدەنىيىتىنىڭ (ئۇيغۇر تىلى، ئۇيغۇر ئەدەبىياتى، تارىخ ۋە ئۇيغۇرشۇناسلىق دائىرىسىدىكى باشقا پەنلەر) ئاساسلىرى بويىچە بىلىم ئېلىشقا ئىمكانىيەت ئالدى. بۇ ھادىسە كۆپ مىللەتلىك قىرغىزىستاندا ئۇيغۇرلارنىڭ مىللىي مەدەنىي-مائارىپ ئەنئەنىلىرىنىڭ ساقلىنىپ قېلىشىدا مۇھىم رول ئوينىدى.

فاكۇلتېتقا قازاقىستان ئالىملىرى ئىلمىي ئەدەبىيات

Вклад уйгуров в развитие гуманитарных наук Кыргызстана

Азиз Нарынбаев

Наука Кыргызстана была бы оценена не по достоинству, если бы мы не сказали об ученых-уйгурах, внесших неоценимый вклад в ее развитие. Имена их вписаны в золотой фонд науки Кыргызстана.

Научному миру хорошо известно имя славного сына уйгурского народа Азиза Нарынбаева– доктора философских наук, заслуженного деятеля науки КР, члена-корреспондента НАН КР, почетного академика НАН КР.

Его роль в развитии философской науки Кыргызстана поистине неоценима. Он автор свыше 300 научных и научно-методических работ, автор свыше 20 монографий. Его перу принадлежат работы по истории общественно-политической и философской мысли Центральной Азии. Нарынбаев А.И. – одним из первых исследовал проблемы возникновения и развития философии как науки в Кыргызстане.

Наиболее важными и значимыми работами профессора Нарынбаева А.И. являются: «Некоторые вопросы сближения наций»(Фрунзе, 1965), «Прогрессивная общественно-философская мысль уйгуров второй половины XXв.» (Фрунзе, 1988), «Махмуд Кашгари – классик средневековой общественной мысли»(Бишкек, 1993), «Из истории общественной мысли древних и средневековых уйгуров» (Бишкек, 1994), «Уйгурские мыслители»(Бишкек, 1995) и другие.

А. Нарынбаев по праву считается основателем уйгуроведческой науки в Кыргызстане.Он внес значительный вклад в подготовку высококвалифицированных специалистов, под его руководством защитили докторские и кандидатские диссертации около 30 учеников.

За добросовестный труд профессор Нарынбаев А.И., как ветеран труда, награжден орденом «Знак почета», медалями, Почетной грамотой КР, знаком «Отличник образования Кыргызской Республики».

Сайфулла Абдуллаев

Один из признанных уйгуроведов Сайфулла Нурмухамедович Абдуллаев–доктор филологических наук, профессор, прошёл все ступени в сфере научно-педагогической деятельности от учителя школы до проректора института. В настоящее время он занимает должность декана факультета русской филологии и иностранных языков ИГУ им. К. Тыныстанова. Знаток уйгурского литературного языка, специалист по моделированию коммуникативных единиц уйгурского языка, С.Н. Абдуллаев является автором более 180 научных работ. Его перу принадлежат синтаксический раздел нормативной грамматики «Строй уйгурского языка», «Структурно-семантические модели простого предложения в современном уйгурском языке» и другие публикации.

Акбар Баудунов

В развитии уйгуроведения в Кыргызстане немалую роль внесли работы Ахматжана Кибирова, кандидата исторических наук, который на базе археологических источников исследовал историю уйгуров Центральной Азии в древности и средневековье.

Акбар Баудунов – кандидат философских наук. С 1983 по 1998 гг. работал в институте философии и права НАН КР. А с 1998 по 2011гг. работал на факультете уйгурской филологии и опубликовал учебное пособие «Литература уйгуров Кыргызстана». Является автором более 50-и научных и научно–методических

ئۇيغۇر كىتاب بېكىتى
www.uyghurkitap.com

lology of the Institute of Integration of International Educational Programs (IIIEP) KNU named after Balasagyn, its permanent Dean was an honored worker of culture of the Kyrgyz Republic, Candidate of Geological and Mineralogical Sciences, Professor I.M. Ibragimov, who gave a lot of strength and energy to the organization and development of this educational center. For ten years (1996-2005). Senior lecturer A.A. Hapizov served as the Deputy Dean of the Department of Uighur Philology. The Department of Uighur Philology at KNU was not only a center of learning, it led research in the history, culture, literature and art. The findings were published in scientific journals of the country and received good reviews in the scientific community.

Contribution of the Uighurs to the development of Humanitarian Sciences of Kyrgyzstan.

The science sector of Kyrgyzstan would be under-appreciated if we did not mention the Uighur scientists who made an invaluable contribution to its development. Their names are inscribed in the golden fund of Science of Kyrgyzstan.

The scientific world knows well the name of a famous son of the Uighur people - Aziz Narynbaev- Ph.D., Honored Worker of Science of the Kyrgyz Republic, Corresponding Member of the National Academy of Sciences, Honorary Academician of the National Academy of Sciences.

His role in the development of Philosophical Science in Kyrgyzstan is truly invaluable. He is the author of over 300 scientific and methodical works, the author of over 20 monographs. He wrote works on the history of socio-political and philosophical thought in Central Asia. Narynbaev A.I. was one of the first people to study the problem of the origin and development of Philosophical Science in Kyrgyzstan.

The most important and significant works of Professor A.I. Narynbaeva are: “Some questions of convergence of nations” (Frunze, 1965), “Progressive social and philosophical thought of Uighurs in the second half of XX century” (Frunze, 1988), “Mahmud Kashgari - a classic of medieval social thought” (Bishkek, 1993), “The history of social thought of the ancient and medieval Uighurs” (Bishkek, 1994),”Uighur thinkers”(Bishkek, 1995) and others.

A. Narynbaev is considered to be the founder of the science of Uighur Studies in Kyrgyzstan. He made a significant contribution to the training of highly qualified specialists, under his leadership about 30 students defended their doctoral and masters theses.

For his conscientious work professor Narynbaev A.I., as a veteran of labor, was awarded the “Badge of Honor” medal, diploma of the KR, “Excellence in Education of the Kyrgyz Republic” award.

One of the recognized Uighur Studies professional is Saifullah Nurmuhamdovich Abdullayev - Doctor of Philol-

ۋە مېتودىكىلىق قوراللار ئىشلىشتا ياردەم قولىنى سۇندى (گ. ئىسقاقوۋ: تارىخ پەنلىرىنىڭ نامزىتى، قازاقستان رېسپۇبلىكىسى مىللىي پەنلەر ئاكادېمىيەسىنىڭ شەرقشۇناسلىق ئىنستىتۇتى ئۇيغۇرشۇناسلىق مەركىزى تارىخ ۋە ئېتنوگرافىيە بۆلۈمىنىڭ باشلىغى)، ساخاۋەتچى م. شارىپوۋ مىللىي چالغۇ ئەسۋاپلىرىنى تەغدىم قىلدى (ئالمۇتا شەھىرى). بىشكەكلىك ساخاۋەتچىلەر، «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ رەھبەرلىرىمۇ قولدىن كەلگەن ياردىمىنى ئايىمىدى. ئۇلار: يا. مۇناروۋ، ئا. مۇسابايېۋ، ئا. ئىلياس، د. ھوسەيىنوۋ، د. تايىروۋ، ئا. پولاتىېكوۋ، ت. سەلىموۋ، ن. بازاكوۋ، ر. ئابدۇلباقىېۋ، د. ئەكبەروۋ ۋە باشقىلار.

ئۇيغۇر فىلولوگىيەسى فاكۇلتېتىدا ئوقۇش مۇددىتى 5 يىل بولۇپ، ئۇيغۇر فىلولوگىيەسى بويىچە مۇتەخەسسىسلەر تەييارلاندى. ستۇدېنتلار كەڭ دائىرىدە گۇمانىتار ۋە تەبىئىي پەنلەر، ئىجتىمائىي ـ ئىختىسادىي، فۇندامېنتال، ئۇمۇمى كەسپىي ۋە مەخسۇس پەنلەر بويىچە بىلىم ئالدى.

ستۇدېنتلار ئىنگلىز ۋە خىتاي تىللىرىنى چوڭقۇر ئۆگەندى. 1999 ـ يىلدىن باشلاپ ئوقۇشنى پۈتتۈرۈۋاتقان ستۇدېنتلارغا دىپلومدىن سىرت مۇناسىپ سېرتىفىكاتلار بېرىلىدىغان بولدى. 2001 ـ 2002 ـ ئوقۇش يىلىدىن باشلاپ مەركەزدە ئەرەپ تىلىنى ئۆگىنىش ئىمكانىيىتى يارىتىلدى، بۇ ئەلۋەتتە، فاكۇلتېت نۇپۇزىنىڭ يۈكسىلىشىدە چوڭ رول ئوينىدى.

فاكۇلتېتتا كومپيۇتېر سىنىپلىرىنىڭ بولۇشى، ستۇدېنتلارنىڭ كومپيۇتېر تېخنولوگىيەلىرىنى ئۆزلەشتۈرۈپ، سېرتىفىكات ئېلىشىغا مۇمكىنچىلىك يارىتىپ بەردى. 1998 ـ يىلى مۇتەخەسسىسلەرنىڭ دەسلەپكى توپى ئوقۇشنى تاماملايدۇ. مەزكۇر فاكۇلتېتتا قىرغىزستانلىق ستۇدېنتلار بىلەن بىر قاتاردا، ئالمۇتا، چىمكەنت شەھەرلىرىدىن، ئالمۇتا ۋە تالدىقورغان ئوبلۇسلىرىدىن كەلگەن ستۇدېنتلارمۇ بىلىم ئالدى. فاكۇلتېت ستۇدېنتلىرىنىڭ 75 پايىزى قازاقستاننىڭ پۇخرالىرى بولدى. پۈتتەرگۈچىلەرنىڭ 80% گە يېقىنى شۇ يىللىرى ئۆز كەسپى بويىچە خىزمەتكە ئورۇنلاشتى.

فاكۇلتېتتا مەخسۇس كۇرسلارنى ئوقۇتۇش ئۈچۈن ئاتاقلىق ئالىملار، دۇنيانىڭ ھەرخىل دۆلەتلىرىدە يۇقۇرى بىلىم ئېلىپ كەلگەن پروفېسسورلار ۋە دوتسېنتلار تەكلىپ قىلىندى. پەلسەپە پەنلىرىنىڭ دوكتورى، پروفېسسور، قىرغىزستاننىڭ مىللىي پەنلەر ئاكادېمىياسىنىڭ مۇخبىر ـ ئەزاسى ئە.ئى. نارىنبايېۋ، گېئولوگىيە ـ مىنېرالوگىيە پەنلىرىنىڭ نامزىتى ئا.ئا. مۇرسالىېۋ، قىرغىزستاندا خىزمەت كۆرسەتكەن مەدەنىيەت ئەربابى ئى.م. ئىبراگىموۋ، دوتسېنتلار: ئە.ئا. باۋدۇنوۋ، ب.ت. قويچۇيېۋ، ز.مۇسابايېۋا، ئا.ھەمرايېۋ، ئا. دەۋلەتوۋ، چوڭ ئوقۇتقۇچىلار: ئا.ئا. ھاپىزوۋ، ئى.ت. سايىتوۋا، ئا. قۇلمۇخامېتوۋا، ياش ئوقۇتقۇچىلار: ز.ن. ئاسىنوۋا، ت.س. ئازىمباقىېۋا، گ. ئا. ياقۇپوۋا، ف. ئاخماروۋالار تەكلىپ قىلىندى.

1997 ـ يىلى ستۇدېنتلارنىڭ «پەرۋاز» ناملىق فولكلور ئانسامبىلى تەشكىل قىلىندى، ئەدەبىيات گۇرۇپپىسى ئىشلەپ تۇردى. ستۇدېنتلار قىرغىزستان ۋە قازاقستاندىكى بەلگۈلۈك گېزىت سەھىپىلىرىدە ماقالىلىرىنى ئېلان قىلىپ تۇردى، رادىئو ۋە تېلېئاڭلىتىشلاردا سۆزلەپ، قىرغىزستان مەدەنىي ۋە ئاماۋىي پائالىيەتلىرىگە ئاكتىپ قاتناشتى.

فاكۇلتېت ئالمۇتا دۆلەت ئۇنىۋېرسىتېتى (قازاق فىلولوگىيەسى فاكۇلتېتى)، بىشكەك گۇمانىتار ئۇنىۋېرسىتېتى (شەرىق تىللىرى فاكۇلتېتى)، تۈركىيە، ئىران، قازاقستان ئەلچىخانىلىرى، شۇنداقلا قازاقستان، قىرغىزستان، رۇسىيە (موسكۋا)، سەئۇدىيە ئەرەپستانى، گېرمانىيە ۋە باشقا ئەللەردىكى ئۇيغۇر مەدەنىيەت مەركەزلىرى بىلەن ئالاقە ئورناتتى. ئاما كېيىنچە ئابىتۇرىيېنتلارنىڭ سانى تولمىغانلىقتىن فاكۇلتېت يېپىلىشقا مەجبۇر بولدى.

работ, монографий (в том числе монографии «Этическая мысль уйгуров первой половины XIX века») и книги «Династия уйгурских интеллектуалов»(2012). С 2008 года является главным редактором газеты “Иттипак”.

Зухра Абдуманапова-кандидат филологических наук, провела исследования по сравнительно-историческому, типологическому и сопоставительному языкознанию на примере уйгурского языка.

Абдрахим Хапизов – магистр политологии, историк, ответственный редактор газеты «Иттипак».

Гульнара Хамраева впервые в Кыргызстане по материалам этносоциологических исследований написала книгу «Этнокультурное развитие уйгуров Кыргызстана(2001 г.)и еще более десяти научных статей. Сейчас она работает заведующей отделом мониторинга и оценки качества образования учебного управления КНУ им. Ж.Баласагына.

Исраил Ибрагимов – профессор, основатель и бессменный декан факультета уйгурской филологии ИИМОП КНУ им. Ж. Баласагына, кандидат геолого-минералогических наук, «Заслуженный деятель культуры Кыргызской Республики». Он внес огромный вклад в дело подготовки молодых специалистов по уйгуроведению, будучи руководителем центра уйгурской филологии.

www.uyghurkitap.com

ogy, professor, went through all the steps in the field of scientific and pedagogical activity, walked a career path from school teacher to the pro-rector of the institute. He currently holds the position of Dean of the Faculty of Philology of the Russian and foreign languages at ISU named after K. Tynystanov. An expert of the Uighur literary language, the modeler of communicative units in the Uighur language, S.N. Abdullayev is the author of more than 180 scientific papers. He wrote the parser section of normative grammar "The Structure of the Uighur Language", "Structural-semantic model of a simple sentence in the modern Uighur language" and other publications.

In the development of the Uighur Studies in Kyrgyzstan, an important role was made by Ahmatzhana Kibirov, Candidate of Historical Sciences, who based on the archaeological sources researched the history of the Uighurs of Central Asia in ancient times and the Middle Ages.

Akbar Baudunov - Ph.D. Candidate, Associate Professor. From 1998 to 2011 he worked at the Department of Uighur Philology and published a textbook "Literature of the Uighurs in Kyrgyzstan." He is the author of more than 50 scientific and methodological works, monographs (including the monograph entitled "Ethical Thought of Uighurs in the first part of the XX century" and a book called "The Dynasty of Uighur Intellectuals" (2012)).

Zuhra Abdumanapova conducted research on the comparative-historical, typological and comparative linguistics at the example of the Uighur language.

Abdraham Hapizov - Master of Political Science, historian, managing editor of the newspaper "Ittipak."

Gulnara Khamraeva was the first one in Kyrgyzstan, who based on materials of ethno sociological research wrote the book entitled "Ethnic and cultural development of the Uighurs in Kyrgyzstan" (2001), and more than a dozen scientific articles. She now works as the Head of Department for monitoring and evaluation of education quality management at KNU named after J. Balasagyn.

Israil Ibragimov - Professor, founder and permanent Dean of the Department of Uighur Philology of the IIIEP KNU named after Balasagyn, candidate of geological-mineralogical sciences, "Honored Worker of Culture of the Kyrgyz Republic." He made an enormous contribution to the training of young specialists in Uighur Studies, while being the head of the center of the Uighur Philology.

Contribution of the Uighurs to the development of healthcare in the country

One of the pioneers in the Kyrgyz medicine was Nurali Nuralievich Rahmankulov, a friend and classmate of Isa Ahunbaeva, with whom he studied in the Central Asian State University in the city of Tashkent. According to the wonderful and acclaimed physician surgeon, professor H.Bebezov, Nurali Rahmankulov was "a brilliant surgeon

ئۇيغۇر فىلولوگىيەسى فاكۇلتېتى ئۆزىنىڭ ئەمگەك پائالىيىتى جەريانىدا ئۇيغۇر تىلى ۋە ئەدەبىياتى بويىچە مۇتەخەسسىسلەرنى تەييارلاشتا چوڭ تۆھپە قوشتى. ئومۇمەن ئالغاندا، فاكۇلتېتىنىڭ ئون يىللىق ئىش نەتىجىسىدە، ئۇنى 100 دىن ئوشۇق ستۇدېنت تۈگىتىپ، ئۇيغۇر فىلولوگىيەسى بويىچە ئالىي بىلىم دىپلومىنى ئالدى.

ي. بالاساغۇنىي نامىدىكى قىرغىزستان مىللىي ئۇنىۋېرسىتېتى خەلقئارا بىلىم بېرىش پروگراممىلىرىنىڭ ئىنتېگراتسىيە ئىنستىتۇتى ئۇيغۇر فىلولوگىيەسى فاكۇلتېتىنىڭ پائالىيەت ئېلىپ بارغان دەۋرىدە ئۇنىڭ دېكانى قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ خىزمەت كۆرسەتكەن مەدەنىيەت ئەربابى، گېولوگىيە-مىنېرالوگىيە پەنلىرىنىڭ نامزىتى، پروفېسسور ئى.م. ئىبراگىموۋ، مەزكۇر بىلىم بېرىش مەركىزىنى تەشكىللەش ۋە ئۇنى تەرەققىي ئەتتۈرۈش ئىشىغا كۆپ كۈچ چىقارغان. چوڭ ئوقۇتقۇچى ئا. ئا. هاپىزوۋ ئون يىل (1996 - 2005 - يىللىرى) داۋامىدا ئۇيغۇر فىلولوگىيەسى فاكۇلتېتى دېكانىنىڭ ئورۇنباسارى لاۋازىمىدا خىزمەت قىلىدۇ. قىرغىزستان مىللىي ئۇنىۋېرسىتېتى يېنىدىكى ئۇيغۇرشۇناسلىق فاكۇلتېتى بىلىم بېرىش مەركىزى بولۇپلا قالماي، بەلكى تارىخ، مەدەنىيەت، ئەدەبىيات ۋە سەنئەت بويىچە ئىلمىي-تەتقىقات ئىشلىرىنى ئېلىپ باردى. تەتقىقات ئىشلىرىنىڭ نەتىجىلىرى دۆلىتىمىزنىڭ ئىلمىي ژۇرناللىرىدا بېسىلىپ، ئىلمىي دائىرىلەردە ياخشى تەقرىزلەرگە ئېگە بولدى.

ئۇيغۇرلارنىڭ قىرغىزستاننىڭ گۈمانىتارلىق پەنلىرىگە قوشقان هەسسىسى

قىرغىزستان ئىلىم-پەنى ئۆزىنىڭ مۇناسىپ باهاسىنى ئېلىشتا ئۇيغۇر ئالىملىرى هەققىدە سۆز ئاچمىسا بولماس. چۈنكى ئۇلارنىڭ ئىسىملىرى قىرغىزستان ئىلىمىنىڭ ئالتۇن فوندىغا يېزىلغان.

ئۇيغۇر خەلقىنىڭ شانلىق ئوغلى پەلسەپە پەنلىرىنىڭ دوكتورى، قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىگە خىزمەت كۆرسەتكەن پەن ئەربابى، قىرغىزستان مىللىي پەنلەر ئاكادېمىياسىنىڭ مۇخبىر-ئەزاسى، قىرغىزستان مىللىي پەنلەر ئاكادېمىسىگى ئەزىز نارىنبايېۋنىڭ ئىسمى ئىلىم ئەهلىگە ياخشى تونۇش.

ئە. نارىنبايېۋنىڭ قىرغىزستاندىكى پەلسەپە ئىلمىنى تەرەققىي ئەتتۈرۈشتىكى رولى هەقىقەتەنمۇ بىباها. ئۇ 300دىن ئارتۇق ئىلمىي ۋە ئىلمىي-مېتودىكىلىق ئەمگەكلەرنىڭ، 20 دىن ئارتۇق مونوگرافىيەلەرنىڭ مۇئەللىپىدۇر. ئۇنىڭ قەلىمىگە مەركىزىي ئاسىيانىڭ ئىجتىمائىي-سىياسىي ۋە پەلسەپەۋىي غايەلىرى تارىخىغا ئائىت ئەمگەكلەر مەنسۇپ. ئە. نارىنبايېۋ بىرىنچىلەردىن بولۇپ قىرغىزستاندا پەلسەپەنىڭ پەن رېتىدە پەيدا بولۇش ۋە ئۇيغۇر پەلسەپە تارىخىنىڭ تەرەققىي ئېتىشىنى تەتقىق قىلغان.

پروفېسسور ئە.ئى. نارىنبايېۋنىڭ ئەڭ مۇهىم ئەمگەكلىرى بولۇپ: «مىللەتلەرنىڭ يېقىنلىشىشىدىكى بەزىبىر مەسىلىلەر» (فرۇنزې 1965)، «XIX-ئەسىرنىڭ ئىككىنچى يېرىمىدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ ئىلغار ئىجتىمائىي-پەلسەپەۋىي غايەلىرى» (فرۇنزې، 1988)، «ماخمۇد قەشقەرى-ئوتتۇرا ئەسىرلەر ئىجتىمائىي غايەسىنىڭ كلاسسىگى» (بىشكەك، 1993)، «قەدىمىي ۋە ئوتتۇرا ئەسىر ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئىجتىمائىي غايەسى تارىخىدىن» (بىشكەك، 1994)، «ئۇيغۇر مۇتەپەككۇرلىرى» (بىشكەك 1995) ۋە باشقىلار.

ئە. نارىنبايېۋ هەقلىق تۈردە قىرغىزستاندىكى ئۇيغۇرشۇناسلىق ئىلىمىنىڭ ئاساسچىسى بولۇپ سانىلىدۇ. ئۇ يۇقىرى ئىختىساسلاشتۇرۇلغان مۇتەخەسسىسلەر تەييارلاشتا سالماقلىق

Вклад уйгуров в развитие здравоохранения страны

(справа на лево): Хамит Рузиев, Куддус Насиров, Нурали Рахманкулов

Одним из первопроходцев в кыргызской медицине был Нурали Нуралиевич Рахманкулов, друг и сокурсник Исы Ахунбаева, с которым они вместе учились в Среднеазиатском Государственном университете г.Ташкент. По мнению прекрасного и признанного врача-хирурга, профессора Х.Бебезова, Нурали Рахманкулов был “блестящим хирургом по удалению зобов”.[44] За заслуги перед народом и здравоохранением Кыргызстана еще в 1958 году Н. Рахманкулову было присвоено почетное звание ”Заслуженный врач Кыргызской Республики”.

Хаким Жапарович Яруллабеков также был одним из первопроходцев в кыргызской медицине. Работал в хирургическом отделении реанимации, гинекологом, главным врачом первой городской больницы г.Бишкек и санатория Ысык-Ата. За трудовые заслуги перед народом и системой здравоохранения республики он был награжден орденами Трудового Красного Знамени, “Ардак Белгиси”, Почетной грамотой Президиума Верховного Совета Кыргызстана, а также ему было присвоено высокое звание “Заслуженный врач Кыргызской Республики”.

Семейная династия врачей Ибрагимовых, уже в третьем поколении дала “клятву Гиппократа” и продожает благородное дело отцов и дедов. Мамтлахун Ибрагимов, получив диплом врача-отоларинголога КГМИ, поехал учиться в клиническую ординатуру в Москву. Закончив аспирантуру, он защитил кандидатскую диссертацию. Находясь в Москве, М.Х. Ибрагимов встречает свою будущую супругу Магиру Мусахунову, которая тоже защищает кандидатскую диссертацию по проблеме лабороторной диагностики. Вернувшись в родной Кыргызстан, они служат во благо народа Кыргызстана.

Мамтулахун Ибрагимов

М.Х.Ибрагимов с первой половины 60-х годов работал внештатным инструктором отдела административных и торгово-финансовых органов ЦК КП Кыргызстана, начальником управления кадров и учебных заведений в Министерстве здравоохранения Кыргызской Республики. Он внес большой вклад в совершенствование медицинского обслуживания в стране.

В последние годы жизни он вернулся в родной институт и работал деканом лечебного факультета КГМИ. Где бы ни работал, М.Х.Ибрагимов никогда не забывал о науке и практической медицине. Он был блестящим ЛОР-хирургом, являлся одним из первых авторов по удалению опухолей носоглотки (ангиофибром).М.Х. Ибрагимов стал доктором медицинских наук и профессором, много сил и энергии отдал подготовке молодых специалистов медицинской службы.

---

44 Наманов А. Первопроходец, достойный подражания. ”Иттипак”, №8, 2010, август.

www.uyghurkitap.com

to remove goiters."[44] For services to the people and the healthcare system of Kyrgyzstan, in 1958 N. Rakhmankulov was awarded the honorary title of "Honorary Doctor of the Kyrgyz Republic."

Hakim Zhaparovich Yarullabekov was also one of the pioneers in the Kyrgyz medicine. He worked in the surgical department of intensive care as a gynecologist, chief physician of the first municipal hospital in Bishkek and Issyk-Ata sanatorium. For labor services to the people and the health system of the Republic, he was awarded the Order of Red Banner of Labor, "Ardak Belgisi" Diploma of the Presidium of the Supreme Council of Kyrgyzstan, and was awarded the title of "Honorary Doctor of the Kyrgyz Republic."

The doctor dynasty of Ibragimovs, already in the third generation gave "Hippocratic Oath" and proceed with the noble cause of their fathers and grandfathers. M.H. Ibragimov, having received a diploma of otolaryngologist from KSMI, went to study in clinical studies in Moscow. After finishing graduate school, he defended his PhD thesis. While in Moscow, M.H. Ibragimov met his future wife, Musahunova Magira, who was also defending her thesis on the problems of laboratory diagnosis. Having returned to their motherland, they are working for the benefit of the people of Kyrgyzstan.

Starting from the first half of the 1960s M.H. Ibragimov has been working as a freelance instructor of administrative, trading and financial authorities of the Central Committee of the Communist Party of Kyrgyzstan, headed the training and education Committee in the Ministry of Health of the Kyrgyz Republic. He made a great contribution to the improvement of health services in the country.

In his later years he returned to his home institute and worked as the Dean of the medical faculty at KSMI. Wherever he worked, M.H.Ibragimov never forgot about the science and practice of medicine. He was a brilliant ENT surgeon, was one of the first doctors to remove tumors of the nasopharynx (angiofibromas). M.H. Ibragimov became Doctor of Medicine and a professor, and devoted a lot of effort and energy to the training of young specialists of the medical service.

The wife of M.H.Ibragimov - Magira Yasynovna Musahunova - the "Iron Lady of Medicine" - is a Candidate of Medical Sciences, docent, more than half of a century she has given to training new specialists, working at the Institute of Postgraduate Education of Medical and health professionals. She is the permanent head of the laboratory of clinical and biochemical research at the National Center for Obstetrics and Pediatrics, under the Ministry of Health of the Kyrgyz Republic. Over the years, she has produced 19 candidates of medical sciences, advising 8 doctoral dissertations, published 2 monographs, published over 110 articles, and thirty educational works. For services to the health of the country she was twice awarded the Diplo-

44 Namanov A. pioneer worthy of emulation."Ittipak", №8, 2010, August.

تۆھپە قوشقان ئالىم، 30غا يېقىن شاگىرتى ئۇنىڭ رەھبەرلىكىدە دوكتورلۇق ۋە نامزاتلىق دىسسېرتاتسىيەلەرنى ياقلىدى.

پروفېسسور ئە.ئى. نارىنبايېۋ ھەققانىي ئەمگىكى ئۈچۈن، ئەمگەك ۋېتېرانى سۈپىتىدە، «ھۆرمەت بەلگۈسى» ئوردېنى، مېداللار، قىرغىزستان ھۆكۈمىتىنىڭ پەخرىي يارلىغى، «قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ مائارىپ ئەلاچىسى» بەلگۈسى بىلەن مۇكاپاتلاندى.

تونۇلغان ئۇيغۇرشۇناسلارنىڭ بىرى فىلولوگىيە پەنلىرىنىڭ دوكتورى، پروفېسسور سەيپۇللا نۇرمۇھەممەت ئوغلى ئابدۇللايېۋ ئۆزىنىڭ ئىلمىي - پېداگوگىكىلىك پائالىيىتى جەريانىدا مەكتەپ مۇئەللىمىدىن ئىنستىتۇت پرورېكتورىغىچە بولغان يولنى بېسىپ ئۆتتى. بۈگۈنكى كۈندە ئۇ، ك. تىنىستانوۋ نامىدىكى ئىسسىق-كۆل دۆلەتلىك ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ فىلولوگىيەسى ۋە چەت تىللار فاكۇلتېتىنىڭ دېكانى بولۇپ خىزمەت قىلىدۇ. ئۇيغۇر ئەدەبىي تىلىنىڭ بىلىمدانى، ئۇيغۇر تىلىنىڭ كوممۇنىكاتىۋ بىرلىكلىرىنىڭ مودېلىنى تۈزۈش بويىچە مۇتەخەسسىس. س.ن. ئابدۇللايېۋ 180دىن ئارتۇق ئىلمىي ئەمگەكلەرنىڭ مۇئەللىپى بولۇپ سانىلىدۇ. «ئۇيغۇر تىلىنىڭ قۇرۇلۇشى» نورماتىۋ گراماتىكىسىنىڭ سىنتاكسىس بۆلۈمى، «ھازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدىكى ئاددىي جۈملىنىڭ سترۇكتۇرىلىق-سېمانتىكىلىق مودېلى» ۋە باشقا پۇبلىكاتسىيەلەر ئۇنىڭ قەلىمىگە مەنسۇپتۇر.

قىرغىزستاندا ئۇيغۇرشۇناسلىق ئىلمىنىڭ تەرەققىي ئېتىشىگە تارىخ پەنلىرىنىڭ نامزىتى ئەخمەتجان كىبىروۋ ئۆز ئەمگەكلىرى بىلەن سالماقلىق ھەسسە قوشقان. ئالىم يەنە ئارخېئولوگىيەلىك مەنبەلەر ئاساسىدا مەركىزىي ئاسىيە ئۇيغۇرلىرىنىڭ قەدىمىي دەۋرى ۋە ئوتتۇرا ئەسىرلەردىكى تارىخىنى تەتقىق قىلغان.

ئەكبەرجان باۋدۇنوۋ - پەلسەپە پەنلىرىنىڭ نامزىتى، دوتسېنت. 1983 - يىلدىن 1998 - يىلغىچە قىرغىزستان مىللىي پەنلەر ئاكادېمىياسىنىڭ پەلسەپە ۋە ھوقۇق ئىنستىتۇتىدا، 1998 - 2011 - يىللار ئارىلىغىدا ئۇيغۇر فىلولوگىيەسى فاكۇلتېتىدا، 2008 - يىلى مارت ئېيىدىن باشلاپ بۈگۈنكى كۈنگىچە «ئىتتىپاق» گېزىتىنىڭ باش مۇھەررىرى لاۋازىمىنى ئاتقۇرۇپ كەلمەكتە. ئۇ، «قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئەدەبىياتى» دەرىسلىگىنىڭ، 50 تىن ئوشۇق ئىلمىي ۋە ئىلمىي-مېتودىكىلىق ئەمگەكلەرنىڭ، مونوگرافىيەلەرنىڭ (شۇ جۈملىدىن، «XIX-ئەسىرنىڭ بىرىنچى يېرىمىدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ ئېتىكىلىق تەپەككۇرى» مونوگرافىيەسى) ۋە «ئۇيغۇر دانالىرىنىڭ سۆلالىسى» (2012) كىتاۋىنىڭ مۇئەللىپى.

فىلولوگىيە پەنلىرىنىڭ نامزىتى زۇخرە ئابدۇماناپوۋا ئۆزىنىڭ ئىلمىي ئەمگەكلىرىدە تىپولوگىيەلىك ۋە سېلىشتۇرما تىلشۇناسلىغى بويىچە ئۇيغۇر گراماتىكىسى مەسىلىدا تەتقىقات يۈرگۈزدى.

ئابدىرەخىم ھاپىزوۋ -پولىتولوگىيە ماگىسترى، تارىخشۇناس، «ئىتتىپاق» گېزىتىنىڭ جاۋاپكار رېداكتورى.

گۈلنار ھەمرايېۋا تۇنجا قېتىم قىرغىزستاندا ئېتنوسوتسىولوگىيە تەتقىقاتلىرىنىڭ ماتېرىئاللىرى بويىچە «قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئېتنومەدەنىي تەرەققىياتى» (2001 - يىلى) كىتاۋىنى ۋە ئوندىن ئارتۇق ئىلمىي ماقالىلارنى يازدۇ. بۈگۈنكى كۈندە ئۇ، ي.بالاساغۇنىي نامىدىكى قىرغىزستان مىللىي ئۇنىۋېرسىتېتىنىڭ مونىتورىنگ ۋە بىلىم سۈپىتىنى باھالاش بۆلۈمىنىڭ باشلىغى خىزمىتىنى ئاتقۇرۇپ كېلىۋاتىدۇ.

ئىسرائىل ئىبراگىموۋ - گېولوگىيە-مىنېرالوگىيە پەنلىرىنىڭ نامزىتى، پروفېسسور، ي.بالاساغۇنىي نامىدىكى قىرغىزستان مىللىي ئۇنىۋېرسىتېتى يېنىدىكى ئۇيغۇر فىلولوگىيەسى فاكۇلتېتىنىڭ ئاساسىنى سالغۇچى ۋە مۇتەسسىل دېكانى، «قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىدە خىزمەت كۆرسەتكەن مەدەنىي ئەربابى». ئۇنىڭ ئۇيغۇرشۇناسلىق بويىچە ياش مۇتەخەسسىسلەرنى تەييارلاش ئىشىدا قوشقان تۆھپىسى زور.

Магира Мусахунова

Супруга М.Х.Ибрагимова – Магира Ясыновна Мусахунова – “железная леди медицины” – кандидат медицинских наук, доцент, более полувека отдала подготовке специалистов, работая в Институте усовершенствования врачей и медицинских работников. Она является бессменным руководителем лаборатории клинико-биохимических исследований в Национальном центре акушерства и педиатрии при Министерстве здравоохранения Кыргызской Республики. За годы работы она подготовила 19 кандидатов медицинских наук, консультировала 8 докторских диссертаций, выпустила 2 монографии, опубликовала более 110 статей и тридцати учебно-методических работ. За заслуги перед здравоохранением страны она была дважды награждена Почетной Грамотой Кыргызской Республики, ей было присвоено высокое звание “Заслуженный врач Кыргызской Республики”, “Заслуженный работник здравоохранения Кыргызской Республики”. М.Я.Мусахунова, будучи персональным пенсионером, в свои 82 года ведет активную педагогическую и научно-исследовательскую работу.

В семье двух прекрасных и трудолюбивых врачей родились четверо детей. Трое из них продолжили благородное дело родителей. Старший сын Мухтар Ибрагимов пошел по стопам отца, стал отоларингологом, кандидатом медицинских наук. Младший сын Эркин стал стоматологом и сейчас работает практикующим врачом в г. Бишкек. Единственная их дочь Тамарахан Ибрагимова –врач-кардиолог, кандидат медицинских наук, доцент кафедры терапии КГМА. Её муж Нурмухаммед Бабаджанов является заместителем директора Национального центра материнства и детства при Министерстве здравоохранения Кыргызской Республики. Он признанный детский невропатолог в Кыргызстане и главный консультант по детской невропатологии при Министерстве здравоохранения Кыргызской Республики, ведущий детский невролог страны. Старшая дочь Мухтара Ибрагимова Саида Ибрагимова, закончив стоматологический факультет КГМИ, работает на стоматологоическом факультете Кыргызско-Российского Славянского университета, продолжая традиции своей семьи.

Батурхан Ниязов

Батурхан Ниязов – доктор медицинских наук, профессор, заведующий кафедрой общей хирургии факультета усовершенствования врачей КГМИ, член Всемирной Ассоциации хирургов и онкологов, член Ассоциации гепотологов СНГ, член диссертационного совета КГМА, член диссертационного совета НХЦ. За годы профессиональной деятельности, как хирург высшей категории, выполнил более 10 тысяч различных операций, автор свыше 200 научных трудов, в том числе двух монографий, более 10 методических рекомендаций. Разработал 2 запатентованных изобретения и 3 рационализаторских предложения, подготовил 5 кандидатов наук и 1 доктора наук. Он награждён двумя знаками: «Отличник здравоохранения», «Отличник образования КР»; Почётными грамотами Министерства здравоохранения КР, ЦК профсоюза, НХЦ, КГМИ. Хирург высшей категории.

Мавлянжан Кадыров

Мавлянжан Кадыров– доктор медицинских наук, профессор кафедры ЛОР болезней. Он является автором 55 печатных работ, свыше 10 методических рекомендаций, 2 монографий, 1 очерка, 7 рационализаторских предложений и 1авторского свидетельства. За активное участие в общественной жизни КГМА, успешную врачебную деятельность был удостоен почётной грамоты ЦКВЛКСМ Киргизии, путёвками за границу (Германия, Польша). Также он удостоен звания «Отличник здравоохранения Кыргызской Республики», «Врач высшей категории», имеет почётные грамоты КГМА, Министерства здравоохранения КР, ЦК профсоюзов медицинских работников КР.

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ پېكىتى ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

ma of the Kyrgyz Republic, she was awarded the title of the "Honorary Doctor of the Kyrgyz Republic", "Honorary Worker of Health of the Kyrgyz Republic." M.Y.Musahunova being a pensioner, at the age of 82 is still active in teaching and research work.

The family of two beautiful and hardworking doctors has four children. Three of them continued the noble cause of the parents. The eldest son, Mukhtar Ibragimov followed the footsteps of his father, became an otolaryngologist, a Candidate of Medical Sciences. The youngest son, Erkin, was a dentist and now works as a practicing physician in Bishkek. Their only daughter, Tamarahan Ibragimova is a cardiologist, Candidate of Medical Sciences, assistant professor of therapy at KSMA. Her husband, Nurmuhammed Babazhanov is deputy director of the National Center for Maternity and Childhood under the Ministry of Health of the Kyrgyz Republic. He is a recognized pediatric neurologist in Kyrgyzstan and chief consultant in pediatric neurology under the Ministry of Health of the Kyrgyz Republic, a leading pediatric neurologist of the Country. The eldest daughter of Mukhtar Ibragimov - Said Ibragimova, having graduated from Department of Dentistry of KSMI is working at the Department of Dentistry at the Kyrgyz-Slavic University, continuing the traditions of the family.

Baturhan Niyazov - MD, Professor, Head of the Department of General Surgery, Faculty of Postgraduate Medical Studies at KSMI, a member of the World Association of surgeons and oncologists, a member of the Association of hematologists of the CIS, a member of the Dissertation Council of KSMA, a member of the Dissertation Council of the NSC. During the years of professional work as a surgeon of the highest category, he made more than 10 thousand different operations, is the author of over 200 scientific publications, including two monographs and more than 10 methodological guidelines. He developed two patented inventions and 3 rationalization proposals, prepared 5 PhD Candidates and 1 PhD. He has been awarded two marks: "Excellence in Healthcare", "Excellence in Education of the Kyrgyz Republic"; Diplomas of the Ministry of Health, the Central Committee of the trade union, NSC, KSMI, is a surgeon of the highest category.

Mavlyanzhan Kadyrov- MD, Professor, Department of ENT diseases. He is the author of 55 publications, over 10 methodological guidelines, 2 monographs, 1 essay, 7 rationalized innovations and 1 unique evidenced research. For active participation in the public life of KSMA, and a successful medical practice he has been awarded honorary diplomas of TSKLKSM Kyrgyzstan, and with trips abroad (Germany, Poland). He is also awarded the title of "Excellence in Healthcare of the Kyrgyz Republic", "The doctor of the highest category," has honorary diplomas of KSMA, Ministry of Healthcare of the KR, the Central Committee of the trade unions of health workers of the KR.

Bakhtiar Bakiyev - MD, Professor, Department of Oral and Maxillofacial Surgery at the KSMA named after I.K. Ahunbaev, head of clinical implantology courses and

ئۇيغۇرلارنىڭ مەملىكەتتىكى سالامەتلىكنى ساقلاشقا قوشقان تۆھپىسى

قىرغىزستان مېدىتسىناسىدا ئىسا ئاخۇنباييېۋنىڭ يېقىن بۇرادىرى ۋە ساۋاقدىشى نۇرالى راخمانقۇلوۋ، تۇنجا دوختۇرلارنىڭ بىرى بولدى. بۇ ئىككى دوست ئوتتۇرا ئاسىيە دۆلەت ئۇنىۋېرسىتېتىدا تاشكەنت شەھرىدە بىللە ئوقۇغان. ۋراچ، خىرۇرگ، پروفېسسور خ.بېبېزوۋنىڭ پىكرىچە نۇرالى راخمانقۇلوۋ «پوقاق كېسلىنى ئوپېراتسىيە قىلىش بويىچە تەڭداشسىز مۇتەخەسسىس ئىدى». قىرغىزستان خەلقىنىڭ سالامەتلىكنى ساقلاش ئىشىدا كۆرسەتكەن خىزمىتى ئۈچۈن ئۇ 1958 - يىلى «قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ خىزمەت كۆرسەتكەن ۋراچى» دېگەن ھۆرمەتلىك ئۇنۋانغا سازاۋەر بولغان.

ھاكىم جاپپار ئوغلى يارۇللايېكوۋمۇ قىرغىز تىبابىتىدە دەسلەپكى دوختۇرلارنىڭ بىرى بولۇپ ھېساپلىنىدۇ. ئۇ خىرۇرگىيەنىڭ جان ساقلاش (رېئانىماتسىيە) بۆلۈمىسىدە، شۇنداقلا بىشكەك شەھرىنىڭ بىرىنچى ئاغرىقخانىسىدا، ئىسسىق-ئاتا ساناتورىياسىدە گىنېكولوگ، باش ۋراچ بولۇپ خىزمەت قىلغان. قىرغىزستان ھۆكۈمىتى ئۇنىڭ سالامەتلىكنى ساقلاش يولىدىكى خىزمىتىنى يۇقۇرى باھالاپ، ئۇنى «ئەمگەك قىزىل تۇغى»، «ئارداك بەلگۈسى» ئوردېنلىرى، قىرغىزستان ئالىي كېڭىشى پرېزىدىئۇمىنىڭ پەخرىي يارلىغى بىلەن تەغدىرلىدى. ھ.يارۇللايېكوۋ - «قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىدە خىزمەت كۆرسەتكەن ۋراچ».

دوختۇرلار ئىبراگىموۋلارنىڭ ئائىلەۋىي سۇلالىسى مانا ئۈچىنچى ئەۋلاتتا، «گىپپوكرات قەسەمىيادىنى بېرىپ، ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئالىيجاناپ ئىشىنى داۋاملاشتۇرۇۋاتماقتا. م.خ.ئىبراگىموۋ قىرغىزستان دۆلەتلىك تىببىي ئىنستىتۇتىنىڭ ۋراچ-ئوتولارىنگولوگ دىپلومىنى ئالغاندىن كېيىن، موسكۋا شەھرىدىكى كلىنىكىلىق ئوردىناتۇرىدا تەھسىل كۆرگەن. ئاسپىرانتۇرىنى تاماملىغاندىن كېيىن نامزاتلىق دىسسېرتاتسىيەسىنى ھىمايە قىلغان. م.خ. ئىبراگىموۋ موسكۋادا ئوقۇۋاتقىنىدا ئۆزىنىڭ كېلەچەك جۈپتى ماگىرا مۇساخۇنوۋانى ئۇچرىتىپ قالىدۇ. ماگىرا مۇساخۇنوۋامۇ لابوروتورىيالىق دىئاگنوستىكا بويىچە دىسسېرتاتسىنى ياقلىغان. ئانا دىيارى قىرغىزستانغا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، ئۇلار خەلقىگە ئادىل خىزمەتلەرنى قىلغان.

م.خ.ئىبراگىموۋ ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 60 - يىللىرىنىڭ بىرىنچى يېرىمىدىن باشلاپ قىرغىزستان كوممۇنىستىك پارتىيەسىنىڭ مەمۇرىي ۋە سودا-مالىيە بۆلۈمىنىڭ شتاتتىن سىرت ئىنستىرۇكتورى ۋە قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى سالامەتلىكنى ساقلاش مىنىستىرلىگىدە كادرلار باشقارمىسى ۋە ئوقۇش مەھكىمىلىرىنىڭ باشلىغى قاتارلىق خىزمەتلەرنى ئېلىپ بارغان. شتاتتىن تاشقىرى خادىمى سۈپىتىدە، ئۇ مەملىكەتتە مېدىتسىنىلىق مۇلازىمەت قىلىش ئىشىنى مۇكەممەللەشتۈرۈشكە زور تۆھپە قوشقان.

ئۇ، ئۆزى ئىشلىگەن ئىنستىتۇتقا قايتىپ كېلىپ ۋە قىرغىزستان دۆلەتلىك تىببىي ئىنستىتۇتىنىڭ داۋالاش فاكۇلتېتىدا دېكان بولۇپ ئۆمرىنىڭ ئاخىرىغا قەدەر ئىشلىدى. م.خ.ئىبراگىموۋ قەيەردە ئىشلىمىسۇن، ئىلىم-پەننى ۋە ئەمەلىي مېدىتسىنانى ھېچقاچان يادىدىن چىقارمىغان ئىدى. ئۇ ماھىر لور-خىرۇرگ بولۇش بىلەن بىللە، دەسلەپكىلەردىن بولۇپ بۇرۇن ۋە كاناي بوشلۇغى ئىششىقلىرىنى (ئانگىئوفىبروم) ئوپېراتسىيە قىلىش بويىچە تۇنجا مۇتەخەسسىسلەرنىڭ بىرى ئىدى. م.خ. ئىبراگىموۋ مېدىتسىنا پەنلىرىنىڭ دوكتورى، پروفېسسور كەبى ئۇنۋانلارغا ئېگە بولغان، ئۇ مېدىتسىنا ساھاسىنىڭ كۆپلىگەن ياش مۇتەخەسسىسلىرىنى تەربىيىلەشتە كۆپ ئەمگەكلەرنى قىلغان.

Бахтияр Бакиев

Бахтияр Бакиев – доктор медицинских наук, профессор кафедры хирургической стоматологии и челюстно-лицевой хирургии КГМА им. И.К. Ахунбаева, заведующий курсами клинической имплантологии и парадонтологии. Онявляется организатором и первым директором стоматологического центра КГМА, ставшего современным образовательным и научно-лечебным центром. Член учебно-методического совета по стоматологии при Академии и экспертного совета Министерства здравоохранения КР, член двух специализированных учёных советов по защите диссертаций. Под его руководством защищено более 8 кандидатских диссертаций. Бакиев Б.А. – автор 1 монографии, более 100 научных трудов, в том числе 5 методических пособий, 8 изобретений и 6 рационализаторских предложений.

Ильшат Юлдашев

Ильшат Юлдашев, доктор медицинских наук, профессор, заведующий кафедрой стоматологии детского возраста, челюстно-лицевой и пластической хирургии Кыргызско-Российского Славянского университета.Под его руководством были защищены 2 докторских, 4 кандидатские диссертации, подтверждены 4 патента Кыргызской Республики и более 10 рационализаторских предложений. Он опубликовал около 200 научных работ, издал 3 монографии, учебные пособия и методические рекомендации. В 2009 году И. Юлдашев избран академиком Международной академии стоматологии (Огайо, США). Он награжден значком «Отличник здравоохранения Кыргызской Республики», Почетными грамотами МОиН КР и мэрии г. Бишкек.

Нурмухаммед
Бабажанов

Стоит назвать еще ряд врачей: к.м.н., доцент, главный внештатный детский невролог Министерства здравоохранения КР, зам.директора Национального научного центра охраны материнства и детства КР Н.Бабаджанов;Отличник здравоохранения, ветеран труда врач уролог С.Ошурбакиев; врач восточной медицины, знаток сбалансированной уйгурской кухни, автор нескольких книг по медицине и здоровому питанию Н.Камбаров; к.м.н., доцент кафедры терапии №2 медицинского факультета Д.Мирбакиева; врач-стоматолог, врач высшей категории, руководитель клиники “Эстетика” М.А.Мирбакиев; к.м.н., доцент кафедры урологии и андрологии КГМА и кафедры хирургических дисциплин Международной высшей школы медицины при МУК, отличник здравоохранения КР З.Ш.Хакимходжаев; к.м.н., доцент, врач уролог высшей категории Национального центра кардиологии и терапии Б.Салимов;к.м.н., хирург,отличник здравоохранения, лауреат Государственных премий в области науки и техники Кыргызской Республики Я.З.Абдулбакиев; главный специалист отдела социального развития, поддержки семьи и детей мэрии г.Бишкек Л.Н.Мухамедшина, награжденная Почетной грамотой Президента Кыргызской Республики; врач-стоматолог, врач высшей категории, отличник здраоохранения Г.А. Амринова; врач-терапевт, отличник здравоохранения, зав. отделением терапии городской больницы №6 г.Бишкек А.Дж.Алахунова; С. Ахматахунов, возглавлявший в 60-е годы Араванскую районную больницу; М. Масимова, проработавшая на станции “Скорой помощи” более сорока лет, получившая высокое звание “Лучший работник Министерства здравоохранения КР” и медаль “За мужество, героизм и патриотизм” и многие другие. Они внесли и продолжают вносить большой вклад в поддержании здоровья народа Кыргызстана.

Среди врачей нельзя не отметить талантливого офтальмохирурга, заведовавшего глазным отделением республиканской клинической больницы и рано ушедшего из жизни А.Юнусова, который разработал свою особую методику лечения глазных заболеваний.

www.uyghurkitap.com

paradontology. He is the organizer and first director of the Dental Center at KSMA, which has become a modern educational and scientific and medical center. Member of the educational and methodical council of the Academy of Dentistry and the Expert Council of the Ministry of Healthcare of the KR, a member of two specialized scientists thesis defense. He has supervised more than 8 PhD theses. Bakiyev B.A. is the author of 1 book, more than 100 scientific papers, including 5 manuals, 8 inventions and innovations 6.

Il'shat Yuldashev, MD, professor, head of pediatric dentistry, maxillofacial and plastic surgery of the Kyrgyz-Russian Slavic University. Under his leadership, 2 doctoral dissertations were defended, 4 Candidate dissertations, 4 patents of the Kyrgyz Republic are approved and more than 10 innovations are made. He has published about 200 scientific papers, three monographs, textbooks and guidelines. In 2009, I. Yuldashev was elected as the Academician of the International Academy of Dentistry (Ohio, USA). He was awarded the badge of "Excellence in Healthcare of the Kyrgyz Republic", Diplomas of MES KR and Bishkek mayor's office.

It is worth mentioning a number of physicians: Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, chief freelance pediatric neurologist of the Ministry of Health, Deputy Director of the National Science Centre, maternal and child health of the KR - N.Babadzhanov; holder of Excellence in Healthcare award, Labor veteran urologist - S. Oshurbakiev; Doctor of Oriental Medicine, an expert on balanced Uighur cuisine, author of several books on medicine and healthy eating - N.Kambarov; Candidate of Medical Sciences, Associate Professor of the Department of Medicinal Therapy №2 - D.Mirbakieva; dentist, doctor of the highest category, the head of the clinic "Aesthetics" - M.A.Mirbakiev; Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Department of Urology and Andrology of KSMA and chair of surgical disciplines of the International School of Medicine at IUK, Excellence in Healthcare of the Kyrgyz Republic award holder - Z.Sh. Hakimhodzhaev; Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, urologist of the highest category at the National Center of Cardiology and Therapy -B. Salimov; Candidate of Medical Sciences, surgeon, Excellence in Healthcare award holder, laureate of State Prize in the field of science and technology of the Kyrgyz Republic - Y.Z.Abdulbakiev; chief specialist of the Department of Social Development of Family and Child Support in Bishkek - L.N.Muhamedshina, who was awarded the Honorary Diploma of the President of the Kyrgyz Republic; dentist, doctor of the highest category, the holder of the award of Excellence in healthcare - G.A. Amrinova; physician, Excellence in Healthcare award holder, Head of the therapy department of the city hospital №6 in Bishkek - A.D. Alahunova; S. Ahmatahunov, who in the 1960s headed the Aravan district hospital; M. Massimov, who has worked at the "first aid" station for over forty years, has received the highest title of "The Best Employee of the Min-

م.خ.ئىبراگىموۋنىڭ رەپىقىسى - ماگىرا ياسىنوۋنا مۇساخۇنوۋا - «مېدىتسىنىنىڭ تۆمۈر خانىمى» - مېدىتسىنا پەنلىرىنىڭ نامزىتى، دوتسېنت، ئۆمرىنىڭ يېرىم ئەسىردىن كۆپرەك ۋاقتىنى مۇتەخەسسىسلەرنى قايتا تەييارلاشقا سەرىپ قىلغان ئىنساندۇر، ئۇ ئۇزاق ۋاقىت ۋراچلارنىڭ ۋە مېدىتسىنا خادىملىرىنىڭ بىلىمىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ئىنستىتۇتىدا خىزمەت قىلغان.

م.مۇساخانوۋا قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى سالامەتلىكنى ساقلاش مىنىستىرلىگى يېنىدىكى ئاكۇشېرلىق ۋە پېدىئاترىيە مىللىي مەركىزىنىڭ كلىنىكو-بىئوخىمىيە تەتقىقاتى لابوراتورىياسىنى ئۇزاق يىللاردىن بېرى باشقۇرۇپ كەلمەكتە. موشۇ جەرياندا ئۇ 19 مېدىتسىنا پەنلىرىنىڭ نامزىتىنى تەييارلىدى. ئۇ سالامەتلىكنى ساقلاش مىنىستىرلىگىنىڭ يېنىدىكى مىللىي مەركەزنىڭ دايىمىي رەھبىرى، 8 دوكتورلۇق دىسسېرتاتسىيانىڭ كونسۇلتانتى بولدى، 2 مونوگرافىيە نەشر قىلدۇردى، 110 ماقالە ۋە 30دىن ئوشۇق ئوقۇتۇش-مېتودىكىلىق ئەمگەكلەرنى يورۇققا چىقاردى. مەملىكەتنىڭ سالامەتلىكنى ساقلاش ساھاسىدىكى ئەمگىگى ئۈچۈن م. مۇساخۇنوۋا قىرغىز جۇمھۇرىيىتىنىڭ پەخرىي يارلىغى بىلەن مۇكاپاتلاندى. ئۇ «قىرغىز رېسپۇبلىكىنىڭ خىزمەت كۆرسەتكەن ۋراچى»، « قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى سالامەتلىكنى ساقلاش ساھاسىنىڭ پەخرىي خادىمى» ئۇنۋانلىرىغا ئىگە بولدى. م.يا.مۇساخۇنوۋا جۇمھۇرىيەت دەرىجىسىدىكى پېنسىئونېردۇر. ئۇ ياشىنىپ قالسىمۇ، يەنى ھاياتىنىڭ 83 - يىلىغا قەدەم قويغىنىغا قارىماي، پائال پېداگوگىكىلىق ۋە ئىلمىي-تەتقىقات ئىشلىرىنى ئېلىپ بارماقتا.

ئىككى ئەجايىپ ۋە ئەمگەكسۆيەر ۋراچلار ئائىلىسىدە 4 پەرزەنت دۇنياغا كەلدى. ئۇلارنىڭ ئۈچى ئاتا-ئانىسىنىڭ ئىشىنى داۋاملاشتۇرماقتا، چوڭ ئوغلى مۇختار ئىبراگىموۋ ئاتا ئىزى بىلەن مېڭىپ ئوتولارىنگولوگ كەسپىنى مۇكەممەل ئۆزلەشتۈردى، ئۇ مېدىتسىنا پەنلىرىنىڭ نامزىتى. كىچىك ئوغلى ئەركىن چىش دوختۇرى، ئۇ ھازىر بىشكەك شەھرىدە ئۆز كەسپى بويىچە ئىشلەۋاتىدۇ. بۇ ئائىلىنىڭ بىردىن بىر قىزى بولغان تاماراخان ئىبراگىموۋا - ئالىمە، مېدىتسىنا پەنلىرىنىڭ نامزىتى، ۋراچ-كاردىئولوگ قىرغىزستان دۆلەتلىك تىببىي ئاكادېمىيەسىنىڭ ئىچكى كېسەللەر (تېراپىيە) كافېدرىسىنىڭ دوتسېنتى. ئۇنىڭ يولدىشى نۇرمۇھەممەت باباجانوۋ قىرغىز رېسپۇبلىكىسى سالامەتلىك ساقلاش مىنىستىرلىگى يېنىدىكى ئانا ۋە بالا سالامەتلىگىنى قوغداش تىببىي مەركىزىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى. ئۇ قىرغىزستاندىكى ئاتاقلىق نېۋروپاتولوگ بولۇش بىلەن بىللە قىرغىز رېسپۇبلىكىسى مىنىستىرلىگى يېنىدىكى باللار نېۋروپاتولوگىيەسىنىڭ باش كونسۇلتانتى، يەنى مەملىكەتنىڭ يېتەكچى باللار نېۋرولوگىدۇر. مۇختار ئىبراگىموۋنىڭ چوڭ قىزى سەئىدە ئىبراگىموۋا قىرغىزستان دۆلەتلىك تىببىي ئىنستىتۇتىنىڭ ستوماتالوگىيە فاكۇلتېتىنى تاماملاپ ئائىلەۋىي ئەنئەنىنى داۋاملاشتۇرغان ھالدا، قىرغىز-رۇسىيە سلاۋىيان ئۇنىۋېرسىتېتى ستوماتالوگىيە فاكۇلتېتىدا ئىشلەۋاتىدۇ.

باتۇرخان نىيازوۋ - مېدىتسىنا پەنلىرىنىڭ دوكتورى، پروفېسسور، قىرغىزستان دۆلەتلىك تىببىي ئىنستىتۇتىنىڭ يېنىدىكى دوختۇرلارنىڭ ئېلىمىنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ئۇمۇمىي خىرۇرگىيە كافېدرىسىنىڭ باشلىقى، دۇنياۋىي خىرۇرگ ۋە ئونكولوگلار ئاسسوتسىيەتسىنىڭ ئەزاسى، مۇستەقىل دۆلەتلەرنىڭ ھەم دوستلىغى (م د ھ) گېپوتولوگلىرى ئاسسوتسىيەتسىنىڭ ئەزاسى، قىرغىزسىتان دۆلەتلىك تىببىي ئاكادېمىيەسىنىڭ (ق د ت ئا) دىسسېرتاتسىيەلىك كېڭىشىنىڭ ئەزاسى. كەسپىي پائالىيىتى داۋامىدا ئۇ ئالىي كاتېگورىيالىك خىرۇرگ سۈپىتىدە 10 مىڭدىن ئوشۇق ھەرخىل ئوپېراتسىيەلەرنى قىلدى، 200 دىن ئوشۇق

Развитие литературы и искусства

Из числа уйгурской общины вышли талантливые поэты и писатели, воспевающие прекрасное, красоту человеческой души, родную природу, отчизну и многое другое.Уйгуры Кыргызстана стремились создавать культурно-просветительские центры, задачей которых было развивать просвещение. Когда собирается круг творческих единомышленников назревает необходимость создать какое-то творческое объединение.

Джамалдин Касымов

Нурания Камбарова

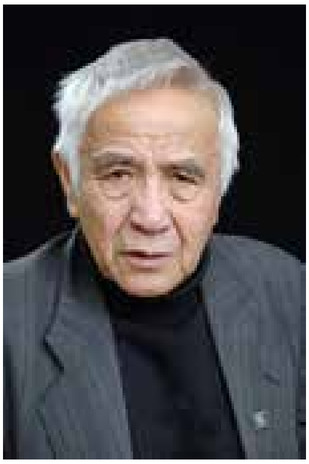

Исраил Ибрагимов

Так, Жамалдин Касимов, известный поэт и общественный деятель, обивая пороги Союза писателей Киргизстана, добился открытия секции уйгурских писателей. Членами секции стали поэты и писатели Х.Турдиева, А.Гаппаров, Н.Даутов, К.Айсаев, А. Рахманов, М.Касимов, Н. Камбарова, Х.Миррахимова. По рекомендации Ж. Касимова Н.Даутов, К.Айсаев, А.Гаппаров были приняты в члены Союза писателей Кыргызстана. Результатом работы творческого коллектива стал сборник «Умутум менин – Ата журт», вышедший в свет в 1994 г. на кыргызском языке.

Будучи 15-летним юношей Жамалдин Касимов, начал публиковать свои произведения в журналах «Молодежь Синьцзяна» и «Тарим». За свою творческую жизнь, он опубликовал пять поэтических сборников на уйгурском языке «Дил дэптири», «Йоллар ве ойлар», «Издигенлирим», «Келер кунни куткенде», «Кашкар йоли». Его стихи и поэмы нашли отражение в различных сборниках отечественных и зарубежных изданий. Признанный поэт, член Союза писателей СССР, Жамалдин Касимов был награжден грамотой Президента КР А.Акаева и памятными подарками.

Перу талантливой дочери уйгурского народа, писателю, члену Союза писателей СССР и Кыргызстана, члену Правления Союза писателей Кыргызстана Нурание Камбаровой принадлежат такие сборники повестей и рассказов, как “Калдыргач”, “Прости, Бибигуль”, “Бибижамал”,”Гулнар”, ”Карлыгач”, “Арашан”, “Ожидание лета”, вышедшие на кыргызском, узбекском, русском языках и получившие глубокое признание читателей.

Хайринса Турди –автор нескольких сборников стихов, вышедших на кыргызском языке «Жан сырым», «Очок башындагы ырлар», «Эненин журогундо ааламдай ырлар». Она является членом Союза писателей Кыргызстана. Ее стихи и публицистические произведения вошли в различные поэтические сборники, публикуются на страницах уйгурских газет и журналов.

Представители уйгурской художественной литературы Кыргызстана Мухаммад Сыдык Норузов, Ясын ажи Махмудов, Манап Касым, Ибраимжан Илиев, Абдирайим Рахманов, Азимжан Низами, Аблиз Рози, Музаппархан Курбан, Насирдин Даутов, Абдусалам Гаппаров, Касымжан Айсаев, Эмиль Ибрагимов, Жумахун Шарипов и другие пишут свои рассказы, повести, стихи на уйгурском, кыргызском и русском языках, которые издаются в Кыргызстане и за его пределами.[45] Любители и ценители художественной литературы тепло принимают их произведения, которые рассказывают о простом народе, об их стремлениях и мечтах, о родине уйгуров.

Известный писатель, заслуженный деятель культуры КР Исраил Ибрагимов опубликовал свои романы на русском языке “Вкус дикой смородины”, “Цыпленок и самолет”, повести ”Созвездие мельниц”, “Соната для спящего сына” и многие другие. Кроме этого, он написал более 20 киносценариев к художественным, документальным и научно-популярным фильмам.

45 Литература уйгуров Кыргызстана. Хрестоматия /Составитель – А.А. Баудунов. Бишкек,2001. 320с.

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى www.uyghurkitap.com

istry of Health of the Kyrgyz Republic" and the medal "For courage, heroism and patriotism" and many others. They have made and continue to make a significant contribution to maintaining the health of the people of Kyrgyzstan.

Among the physicians we should note A.Yunusov - a talented ophthalmosurgeon, who headed the eye department of the Republican Clinical Hospital and who died too early. He developed his own special technique of curing eye diseases.

Development of Literature and Culture

Among the Uighur community there are talented poets and writers, who are praising the perfect beauty of the human soul, the nature, homeland, and much more. The Uighurs of Kyrgyzstan sought to create a cultural and educational center, whose mission was to promote education. When a group of creative people gets together, there is need to create some kind of creative association.

So, Zhamaldin Kassimov, a famous poet and social activist, upholstering thresholds of the Writers' Union of Kyrgyzstan, has made possible the opening of a center of Uighur writers. Among the members of the center are poets and writers: H.Turdieva, A.Gapparov, N.Dautov, K.Aysaev, A. Rakhmanov, M.Kasimov, N. Kambarova, H.Mirrahimova. On the recommendation of J. Qasimov - N.Dautov, K.Aysaev, and A.Gapparov were accepted as members of the Writers' Union of Kyrgyzstan.The result of work of the creative team was a compendium called "Umutum menin - Ata Jurt", which was published in 1994 in the Kyrgyz language.

Jamaldin Kasymov started to publish his writings in "Youth of Xinjiang" and "Tarim" journals when he was 15 years old. During his creative life, he has published five books of poetry in the Uighur language "Dil deptiri", "Yollar ve oilar", "Izdigenlirim", "Keler kunni kutkende", "Kashkar Yoli." His poems were published in the various collections of domestic and foreign publications. A recognized poet and member of the Writers' Union, Zhamaldin Kassimov was awarded the diploma and memorable gifts of the President of the Kyrgyz Republic Askar Akaev.

A talented daughter of the Uighur people, a writer, a member of the Writers 'Union of USSR and the Kyrgyz Republic, a Board Member of the Writers' Union of Kyrgyzstan - Nooranie Kambarova is the author of such collections of stories as "Kaldyrgach," "Forgive me, Bibigul", "Bibizhamal", "Gulnar", "Karlygach", "Arashan", "Waiting for the summer", which were published in Kyrgyz, Uzbek and Russian languages, and received a wide recognition of the readers.

Hayrinsa Turdi is the author of several collections of poems, published in Kyrgyz "Jan syrym", "Ochok bashyndagy yrlar", "Enenin zhurogundo aalamday yrlar." She is a member of the Writers' Union of Kyrgyzstan. Her poems and journalistic works were included in the various collections of poetry, published in the pages of newspapers and magazines.

ئىلمى ئەمگەك شۇ جۈملىدىن 2 مونوگرافىيانىڭ، 10دىن ئوشۇق مېتودىك تەۋسىيەنىڭ مۇئەللىپىدۇر. ئۇ شۇنداقلا، 2 پاتېنتلانغان كەشپىياتنىڭ، 3 راتسىئونالىزاتورلۇق تەكلىپنىڭ ساھىبى. شۇنىڭ بىلەن بىللە 5 پەن نامزىتى ۋە 1 پەن دوكتورىنى تەييارلىدى. ئۇ «سالامەتلىكنى ساقلاش ئەلاچىسى». ئىككى بەلگۈ «قىرغىزستاننىڭ مائارىپىنىڭ ئەلاچىسى»؛ قىرغىزستاننىڭ سالامەتلىكنى ساقلاش مىنىسترلىگىنىڭ، پەخرىي يارلىقلىرى بىلەن مۇكاپاتلىنىدۇ. ئۇ ئالىي دەرىجىلىك خىرۇرگ.

مەۋلەنجان قادىروۋ - مېدىتسىنا پەنلىرىنىڭ دوكتورى، لور كېسەللىكلىرى كافېدىرسىنىڭ پروفېسسورى. 55 ئەمگەكنىڭ، ئوندىن ئوشۇق مېتودىكىلىق تەكلىپنىڭ، ئىككى مونوگرافىيەنىڭ، بىر ئوچېركنىڭ، يەتتە راتسىئونالىزاتورلۇق تەكلىپنىڭ ۋە بىر مۇئەللىپلىك گۇۋۇنامىنىڭ ساھىبى. قىرغىزستان دۆلەتلىك ئاكادېمىيەسىنىڭ جەمئىيەتلىك ھاياتىغا پائال قاتناشقانلىغى ئۈچۈن، ئۇتۇقلۇق دوختۇرلۇق پائالىيىتى ئۈچۈن قىرغىزستان ل. ك. س. م مەركىزىي كومىتېتىنىڭ ھۆرمەت گراموتىسى ۋە چەت ئەلنى زىيارەت قىلىش (گېرمانىيە، پولشا) يوللانمىلىرى بىلە ن تەغدىرلەنگەن. شۇنداقلا ئۇ «قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ سالامەتلىك ساقلاش ئەلاچىسى» ئۇنۋانىغا سازاۋەر بولغان. ئالىي دەرىجىلىك ۋراچ، قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى سالامەتلىك ساقلاش مىنىسترلىگىنىڭ، قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى مېدىتسىنا خادىملىرىنىڭ كەسپىي ئىتتىپاقلىرى مەركىزىي كومىتېتىنىڭ پەخرىي يارلىقلىرى بىلەن مۇكاپاتلانغان.

بەختىيار باقىيۋ - مېدىتسىنا پەنلىرىنىڭ دوكتورى، ئى.ك.ئاخۇنبايېۋ نامىدىكى قىرغىزستان دۆلەتلىك تىببىي ئاكادېمىياسى ئىڭەك-ئۈز ۋە خىرۇرگىيە-ستوماتولوگىيە كافېدىرسىنىڭ پروفېسسورى، كلىنىكىلىق ئىمپلانتولوگىيە ۋە پارادونتولوگىيە كۇرسىنىڭ باشلىغى. ئۇ زامانىمىزنىڭ بىلىم بېرىش ۋە ئىلمىي داۋالاش مەركىزىنىڭ تەشكىلاتچىسى ۋە تۇنجا مۇدىرىدۇر. شۇنىڭ بىلەن ب.باقىيۋ قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى سالامەتلىك ساقلاش مىنىسترلىگى ئېكسپېرتلىق كېڭەشنىڭ ۋە ستوماتولوگىيە بويىچە پەنلەر ئاكادېمىياسى ئوقۇتۇش مېتودىكىلىق كېڭەشنىڭ ئەزاسى، دىسسېرتاتسىيەلەرنى ھىمايە قىلىش بويىچە، ئىككى ئىختىساسلاشتۇرۇلغان ئىلمىي كېڭەشنىڭ ئەزاسى. ئۇنىڭ رەھبەرلىگىدە سەككىز نامزاتلىق دىسسېرتاسىيە ياقلاندى. ب.باقىيۋ بىر مونوگرافىيانىڭ، يۈزدىن ئوشۇق ئىلمىي ئەمگەكنىڭ، شۇ جۈملىدىن بەش مېتودىكىلىق قوللانمىنىڭ، سەككىز كەشپىياتنىڭ ۋە ئالتە راتسىئونالىزاتسىيەلىك تەكلىپنىڭ مۇئەللىپىدۇر.

ئىلشات يۇلداشوۋ - مېدىتسىنا پەنلىرىنىڭ دوكتورى، پروفېسسور، قىرغىز- رۇسىيە سلاۋيان ئۇنىۋېرسىتېت باللار ستوماتولوگىيەسى، ئىڭەك-ئۈز ۋە پلاستىكىلىق خىرۇرگىيە كافېدىرسىنىڭ باشلىغى. ئۇنىڭ رەھبەرلىگىدە ئىككى دوكتورلۇق، تۆرت نامزاتلىق دىسسېرتاسىيە ياقلاندى. قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ تۆرت پاتېنتى ۋە ئوندىن ئوشۇق راتسىئونالىزاتورلۇق تەكلىپ تەستىقلەندى. ئۇ 200دىن ئوشۇق ئىلمىي ئەمگەكنى، ئۈچ مونوگرافىيانى، ئوقۇش قوللانمىلىرى ۋە مېتودىكىلىق تەۋسىيەلەرنى نەشىر قىلدۇردى. 2009 - يىلى ئى.يۇلداشوۋ خەلقئارا ستوماتولوگىيە ئاكادېمىياسىنىڭ (ئوگايو، ئا.ق .ش) ئاكادېمىگى بولۇپ سايلاندى. ئۇ قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى سالامەتلىك ساقلاش ئەلاچىسى، قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى مائارىپ ۋە ئىلىم-پەن مىنىسترلىگىنىڭ، شۇنداقلا بىشكەك شەھەرلىك ھۆكۈمەتنىڭ پەخرىي يارلىقلىرى بىلەن مۇكاپاتلانغان.

يەنە بىر قاتار دوختۇرلارنى تىلغا ئېلىشقا ئەرزىيدۇ: قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى سالامەتلىك ساقلاش مىنىسترلىگىنىڭ شتاتتىن تاشقىرى باش نېۋرولوگى مېدىتسىنا پەنلىرىنىڭ

Айтурган Темирова

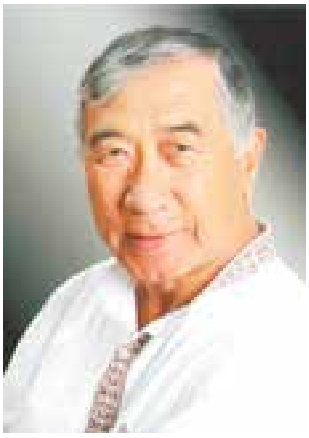
Сабит Бабаджанов

Талят Миррахимов

Шавкат Таиров

Киноискусство Кыргызстана трудно представить без Айтурган Темировой, Народной артистки КР, сыгравшей замечательные роли в фильмах Б.Шамшиева«Волчья яма», «Алые маки Иссык-Куля», а также роль в известном фильме «Снайперы», где она сыграла роль снайпера Алии Молдогуловой – славной дочери казахского народа.

Усенжан Ибрагимов – кинорежиссер, Заслуженный деятель искусств Кыргызской Республики, снявший ряд замечательных документальных фильмов о людях Кыргызстана, а также художественных и телевизионных фильмов («У старой мельницы», «Улыбка на камне», «Поле Айсулуу» и многие другие). За заслуги в развитии культуры страны он был награжден Почетными грамотами Кыргызстана и Таджикистана, является отличником кинематографии СССР.

Сабит Бабаджанов – Заслуженный деятель культуры КР, член союза художников ССР и КР. Является автором многочисленных выставок таких, как: персональная выставка, посвященная 100-летию г. Джаркента; персональная выставка (1983 г.); выставка, посвященная юбилею выдающегося кыргызского писателя Ч. Айтматова (2011г., гг. Бишкек, Алмата) и другие. С. Бабаджанов является автором книг-альбомов «Семь мостов между прошлым и будущим» и «Нарисовать Айтматова». Он награжден медалью «За доблестный труд», а также множеством дипломов и грамот министерства культуры СССР и КР.

Талят Миррахимов –признанный живописец, член Союза художников страны, лауреат премии им.Г.Айтиева и премии “Ильхам” Клуба уйгурских меценатов Казахстана. Лучшую серию картин в своем творчестве художник посвятил городу детства – Кашгару. Автор более 30 персональных выстовок в Кыргызстане, атакже в странах ближнего и дальнего зарубежья.

Талантливый художник, авангардист, участник многих республиканскихи международных выставок Шавкат Таиров пользуется большим успехом среди ценителей авангардистского стиля художественного искусства страны и всего мира.

Произведения названных известных художников обогатили Государственный музей изобразительного искусства Кыргызской Республики им. Г. Айтиева, а также пополнили частные коллекции ценителей изобразительного искусства мира.

В начале 60-ходов XX столетия в г. Бишкек при Доме творчества республики была создана художественная самодеятельность уйгуров Кыргызстана. Интернациональная по составу самодеятельная музыкальная труппа в основном состояла из молодых талантливых людей, играющих на национальных инструментах и исполнителей песни уйгурских и других народов Центральной Азии. В самодеятельной группе были такие талантливые исполнители, как: А. Розыев, М. Хасанов, Р. Юсупов, Т.Таипов, А. Кадырова, А. Хасанова, А. Надиров, Ю. Касымов, К.Таиров, З.Абдуллаева, П. Аширов, Н. Ибдиминов, А. Миррахимов, Ю. Алиев и другие. Руководителем этой группы был Д. Турахметов. Эта музыкальная группа устраивала концерты на сценах Кыргызстана, многих городов Казахстана и Узбекистана.

Во второй половине 60-х годов указанная самодеятельная труппа поднялась на новый уровень. Руководителем ансамбля стал талантливый организатор, патриот уйгурского народа Кейим Сабирхаджиев. Под его руководством труппа поставила пьесу З.Кадыри “Гунчам” и с этим спектаклем в течение трех месяцев ансамбль объехал почти все районы компактного проживания уйгуров Казахстана. Спектакль был принят горячо зрителями и общественностью, стал

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

Uighur representatives of literature of Kyrgyzstan: Muhammad Sydyk Noruzov, Nasirdin Dautov, Ibraimzhan Iliev, Manap Kasim, Muzapparhan Kurban, Abliz Rozi, Kasymzhan Aisaev, Abdusalam Gapparov, Abdirayim Rakhmanov,Yasyn Mahametov, Mamatzhan Yasyn, Emil Ibragimov, Gumahun Sharipov, Azimjan Nizami and others write their stories and poems in the Uighur, Kyrgyz and Russian languages, which are published in Kyrgyzstan and beyond. Lovers and connoisseurs of literature appreciate their work, which explores the common people, their aspirations and dreams, the homeland of the Uighurs.

The famous writer, honored worker of culture of the Kyrgyz Republic, Israil Ibragimov, published his novels in Russian, “Taste of the wild currant”, “Chicken and plane”, stories such as “Constellation of mills”, “Sonata for the sleeping son” and many others. In addition, he has written more than 20 screenplays for feature films, documentaries and popular science films.

It is difficult to imagine cinematography of Kyrgyzstan without Aiturgan Temirova, People’s Artist of the Kyrgyz Republic, who played a great role in the films of B.Shamshiev: “Wolf Creek”, “Scarlet poppies of Issyk-Kul”, as well as a role in the famous movie “Snipers”, where she played the role of a sniper - Alia Moldogulova - the glorious daughter of the Kazakh people.

Usenzhan Ibragimov - film director, Honored Artist of the Kyrgyz Republic, who shot a number of excellent documentaries about the people of Kyrgyzstan, as well as feature and television films (“The old mill”, “Smile on a rock”, “Aisuluu Field” and many others). For merits in the development of the country’s culture, he was awarded diplomas of Kyrgyzstan and Tajikistan, is an excellent student of cinematography of the USSR.

Sabit Babadjanov - the Honored Worker of Culture of the Kyrgyz Republic, a member of the Union of Artists of the USSR and KR. He is the author of numerous exhibitions such as: a personal exhibition dedicated to the 100th anniversary of the city of Jarkent; personal exhibition (1983); exhibition dedicated to the anniversary of the outstanding Kyrgyz writer Chingiz Aitmatov (2011, Bishkek, Almaty), and others. S. Babadjanov is the author of album-books: “Seven bridges between the past and the future” and “Drawing Aitmatov.” He was awarded the medal “For Valiant Labor”, as well as number of diplomas of the Ministry of Culture of the USSR, and the Kyrgyz Republic.

Talyat Mirrakhimov is a recognized painter, a member of the Union of artists of the country, winner of G.Aytiev award and “Ilham” award of the Uighur philanthropy club of Kazakhstan. His best series of paintings the artist has devoted to his childhood city - Kashgar. He is the author of more than 30 personal exhibitions in Kyrgyzstan as well as in the neighboring and distant countries.

Shaukat Tahirov is a talented avant-garde artist, who has participated in many international and national exhibitions, has enjoyed great success among the fans of avant-garde style of art in the country and around the world.

نامزتى، دوتسېنت، قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى ئانا ۋە بالىنى ھىمايە قىلىش ئىلمىي مەركىزىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرى. م.باباجانوۋ؛ سالامەتلىك ساقلاش ئەلاچىسى، ئەمگەك ۋېتېرانى، ۋراچ-ئۇرولوگ س.ھوشۇرباقىېۋ؛ شەرىق مېدىتسىنىسىنىڭ تېۋىپى، ئۇيغۇر ئاشخانىسىنىڭ بىلىمدانى، مېدىتسىنا ۋە ساغلام تاماقلىنىش بويىچە بىر نەچچە كىتاپنىڭ مۇئەللىپى ن.قەمبەروۋ؛ مېدىتسىنا پەنلىرىنىڭ نامزتى، مېدىتسىنا فاكۇلتېت №2 تېراپىيەكافېدىرىسىنىڭ دوتسېنتى د.مىرباقىېۋا؛ ۋراچ-ستوماتولوگ، ئالىي دەرىجىلىك ۋراچ، «ئېستېتىكا» كلىنىكىسىنىڭ رەھبىرى م.مىرباقىېۋ؛ مېدىتسىنا پەنلىرىنىڭ نامزتى، قىرغىزستان دۆلەتلىك تىببىي ئاكادېمىياسىنىڭ ئۇرولوگىيە ۋە ئاندرولوگىيە كافېدىرىسىنىڭ دوتسېنتى ھەم يېنىدىكى خەلقئارا مېدىتسىنا مەكتىۋى خىرۇرگىيە دەرىسلىرى كافېدىرىسىنىڭ دوتسېنتى، قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى سالامەتلىك ساقلاش ئەلاچىسى، ز.ھاكىمغۇجايېۋ؛ مېدىتسىنا پەنلىرىنىڭ نامزتى، دوتسېنتى، كاردىئولوگىيە ۋە تېراپىيە مىللىي مەركىزىنىڭ ئالىي دەرىجىلىك ۋراچى. ب.سەلىموۋ؛ مېدىتسىنا پەنلىرىنىڭ نامزتى، خىرۇرگ، سالامەتلىك ساقلاش ئەلاچىسى قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئىلىم-پەن ۋە تېخنىكا ساھاسى بويىچە دۆلەت مۇكاپىتىنىڭ ساھىبى يا.ئابدۇلباقىېۋ؛ بىشكەك شەھەرلىك ھوكۇمەتنىڭ ئىجتىمائىي تەرەققىيات ئائىلە ۋە باللارنى قوغداش بۆلۈمىنىڭ باش مۇتەخەسسىسى. ل.مۇخامېتشىنا (قەمبەروۋا) قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى پرېزىدېنتىنىڭ پەخرىي يارلىغى بىلەن مۇكاپاتلانغان؛ ۋراچ-ستوماتولوگ، ئالىي دەرىجىلىك ۋراچ، سالامەتلىك ساقلاش ئەلاچىسى، ك، ئا. ئامىرنوۋا؛ ۋراچ-تېراپېۋت، سالامەتلىك ساقلاش ئەلاچىسى، بىشكەك شەھەرلىك №6 ئاغرىقخانا تېراپىيە بۆلۈمىنىڭ باشلىغى، ئا.ئالاخۇنوۋا؛ ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 60 - يىللىرىدا ئاراۋان ناھىيەلىك ئاغرىقخانىسىنى باشقۇرغان. س.ئەخمەتاخۇنوۋ؛ تېز ياردەم ستانسىيەسىدە قىرىق يىلدىن ئوشۇق ئەمگەك قىلغان ۋە «قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ سالامەتلىك ساقلاش مىنىسترلىگىنىڭ ئەڭ ياخشى خادىمى» دېگەن يۈكسەك ئۇنۋانغا ئېرىشكەن ۋە «جاسارىتى ۋە ۋەتەنپەرۋەرلىگى ئۈچۈن» مېدال بىلەن مۇكاپاتلانغان م.مەسىموۋا؛ يۇقۇرىدا ئىسمى زىكىر قىلىنغان شەخسلەر قىرغىزستان خەلقىنىڭ سالامەتلىگىنى ساقلاش يولىدا زور تۆھپىلەرنى قوشتى ۋە قوشۇپ كەلمەكتە.

ئىسمى ئاتالغان ۋراچلارنىڭ قاتارىغا ئۇفتالموخىرۇرگ، ئېستېداتلىق جۇمھۇرىيەتلىك كلىنىكىلىق ئاغرىخانىسىنىڭ كۆز ئاغرىقلىرىنى داۋالاش بۆلۈمىنىڭ باشلىغى، بۇ ھاياتتىن بەكمۇ ئەتىگەن كەتكەن ئا.يۇنۇسوۋنى ھەقلىق رەۋىشتە كىرگۈزىمىز. ئۇ كۆز كېسەللىكلىرىنى داۋالاش بويىچە ئۆزىنىڭ ئالاھىدە مېتودىكىسىنى ئىشلەپ چىققان ئىدى.

ئەدەبىيات ۋە سەنئەت تەرەققىياتى

قىرغىزستاندا ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلارنىڭ ئىچىدىن تالانتلىق شائىرلار ۋە يازغۇچىلار يېتىلىپ چىقتى. ئۇلار ئۆز ئەسەرلىرىدە ئانا ۋەتەن، تەبىئەت، ئادەم قەلبى، دوستلۇق ۋە باشقا ماۋزۇلار ھەققىدە يازدى. قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى ئۆز ئالدىغا مەرىپەتنى رىۋاجلاندۇرۇشنى مەخسەت قىلىپ قويغان مەدەنىي-ئاقارتىش مەركەزلىرىنى قۇرۇشقا تىرىشتى. ئىجاتكارلار يىغىلغاندا، بىرەر ئىجادىي بىرلەشمە قۇرۇش زەرورىيىتى پەيدا بولغانلىغىنى ھېسى قىلىشتى.

كۆرنەكلىك شائىر ج.قاسىموۋ قىرغىزستان يازغۇچىلار ئىتتىپاقىنىڭ رەھبەرلىگى بىلەن سۆزلىشىپ، ئاخىرى ئۇيغۇر يازغۇچىلىرىنىڭ سېكسىيەسىنى قۇرۇشقا مۇيەسسەر بولدى. مەزكۇر سېكسىيەنىڭ

своеобразной школой консолидации уйгурского народа, познания собственной непростой истории и приобщения к высоким творениям уйгурской художественной культуры. В составе этой талантливой труппы были А.Хасанова (концертмейстр), А.Надиров (худ.руководитель), М.Хасанов, Р.Юсупов, Т.Айсарова, А.Кадырова, Н.Ибдиминов, А.Мухпулов, А.Османов,С.Рашидинов, Ю.Касымов, К.Таиров, З.Темирова, З.Абдуллаева, О.Иллахунов, А.Миррахимов, Ю.Алиев, П.Аширов.

Среди названных талантливых самородков стоит особенно отметить некоторых членов этой труппы. В частности, Маттаир Хасанов, личность уникальная, являлся единственным последним мукамистом в Кыргызстане. Благодаря таланту М.Хасанова с его уст, наряду с другими знатоками мукамов из соседних республик, были упорядочены и записаны богатейшее наследие уйгурского народа, все “12 мукамов” в Ташкенте (1970-1975 гг.). Для того, чтобы насладиться полным циклом “12 мукамов” требуется двадцать четыре часа непрерывного слушания. В мировую музыкальную сокровищницу ЮНЕСКО “12 мукамов” занесены как нематериальное культурное наследие человечества.М. Хасанов, как виртоузный исполнитель смычкового национального музыкального инструмента тамбир и мукамов, а также народных песенных творений уйгурского народа, был одним из “последних могикан”, знавших весь цикл “12 мукамов” и прошлое художественно-музыкальное наследие. Характерной чертой Маттаира Хасанова было то, что он до последних дней своей жизни активно принимал участие в художественной самодеятельности уйгуров Кыргызстана и оставил после себя много учеников и продолжателей его благородного дела.

“12 уйгурских мукамов”

В истории часто встречаются таланты“высокого полета”, завоевавшие огромный успех и признание у народа, но не избалованные вниманием властейи государственными наградами. Поистине народным талантом является Айтурган Хасанова. Она своим прекрасным голосом и исполнением народных уйгурских песен получила “высшее народное звание” – “народный соловей”, завоевав сердца уйгурского народа не только в Кыргызстане, но и далеко за его пределами. И сегодня прославленная певица радует любителей народных песен, делится творческим опытом с молодыми исполнителями.

Султанжан Каримов

В 60-е годы XXв. талантливый музыкант и исполнитель уйгурских народных песен и мукамов Фархад Аширов активно принимал участие в художественной самодеятельности, созданной в столице Кыргызстана. Он был создателем и художественным руководителем музыкального ансамбля “Интизар”, в котором обучал юных талантов игре на уйгурских музыкальных инструментах.

Талантливым учеником вышеуказанных творческих личностей был певец и композитор Низамидин Ибдиминов, который с 60-х годов был активным участником художественной самодеятельности. Не имея никакого музыкального образования, он, благодаря своему таланту, выпустил 3 грампластинки во Всесоюзной фирме грампластинки “Мелодия”. Автором музыки и исполнителем являлся сам Н. Ибдиминов. На исторической родине, в Кульдже, был снят клип на его песню «Мехрибан анам». Н. Ибдиминов был руководителем ансамбля «Гюзяль».

В начале 70-х годов XXв. был создан фольклорный ансамбль «Юлтуз». Его художественным руководителем был Эркин Изимов.

Султанжан Каримов – заслуженный артист Кыргызской Республики,

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

The works of these famous artists have been enriched by the State Museum of Fine Arts of the Kyrgyz Republic named after G. Aitiev and joined the private collections of connoisseurs of fine art around the world.

In the early 1960, in Bishkek, at the Republican House of Creativity was established an amateur performers' troupe of Uighurs in Kyrgyzstan. International in its composition amateur musical troupe consisted mainly of young talented people playing national instruments and singers who sang songs of Uighurs and other Central Asian nations. Among the members of the amateur group were such talented performers as: A. Roziev, M. Hasanov, R. Yusupov, T. Taipov, Akhmad Kadyrov, A. Hasanov, A. Nadirov, Y. Kasymov K.Tairov, Z. Abdullaeva, P.Ashyrov, N. Ibdiminov, A. Mirrakhimov, Y. Aliyev and others. The leader of this group was D. Turahmetov. This musical group organized concerts on the stages of Kyrgyzstan, and in many cities in Kazakhstan and Uzbekistan.

In the second half of the 1960s, the mentioned amateur troupe has risen to a new level. The Director of the ensemble was a talented organizer, a patriot of the Uighur people - Keyim Sabirhadzhiev. Under his leadership, the troupe staged the play of Z.Kadyry - "Guncha", and with this performance in three months the ensemble toured almost all areas that are densely populated by Uighurs in Kazakhstan.

The performance was warmly accepted by the audience and the public, has become a sort of school consolidation of the Uighur people, a source of knowledge of their own difficult history and initiation to the highest creations of the Uighur culture. Aa part of this talented troupe were: A.Hasanova (concertmaster), A.Nadirov (Artistic Director), M.Hasanov, R.Yusupov, T.Aysarova, Akhmad Kadyrov, N.Ibdiminov, A.Muhpulov, A.Osmanov, S.Rashidinov, Y.Kasymov, K.Tairov, Z.Temirova, Z.Abdullaeva, O.Illahunov, A.Mirrahimov, Y.Aliyev, P.Ashirov.

Among these talents, worthy of a special mention are some members of the troupe. In particular, Mattair Hasanov, a person of unique personality, was the last mukamist in Kyrgyzstan. Thanks to the talent of M.Hasanov with his verbal art, along with other mukamist experts from the neighboring republics, were arranged and recorded all "12 Mukams" in Tashkent (1970-1975), which are a rich heritage of the Uighur people. In order to enjoy the full cycle of "12 Mukams" twenty-four hours of continuous listening is required. In world music heritage of UNESCO, the "12 Mukams" are listed as intangible cultural heritage of the world. M. Hasanov, as virtuous artist of national stringed musical instrument tambir and mukams, as well as folk songs - creations of the Uighur people, was one of the "last Mohicans", who knew the whole cycle of "12 Mukams" and artistic and musical heritage of the past. A characteristic feature of Mattaira Hasanov was that up to the last days of his life he actively participated in amateur performances of the Uighurs in Kyrgyzstan and left behind a lot of his students and his noble cause.

ئەزالىرى: خ.تۇردىيېۋا، ئا.غاپپاروۋ، ن.داۋۇتوۋ، ق.ئەيسايېۋ. ئا.راخمانوۋ، م.قاسىموۋ، ن.قەمبەروۋا، خ.مىرراخىموۋالار ئىدى. ج.قاسىموۋنىڭ تەۋسىيەسى بىلەن ن.داۋۇتوۋ، ق.ئەيسايېۋ، ئا.غاپپاروۋ قىرغىزستان يازغۇچىلار ئىتتىپاقىغا قوبۇل قىلىنغان. مەزكۇر ئىجادىي توپ 1994 - يىلى قىرغىز تىلىدا «ئۇمۇتۇم مىنىڭ ئانا يۇرت» ناملىق توپلامنى نەشر قىلدى.

ج.قاسىموۋ 15 يېشىدىلا ئۆزىنىڭ ئەسەرلىرىنى «شىنجاڭ ياشلىرى» ۋە «تارىم» ژۇرناللىرىدا يورۇقىا چىقارغان. ئۆزىنىڭ ئىجادىي ھاياتىدا ئۇيغۇر تىلىدا 5 شېئىرلار توپلامنى يورۇققا چىقاردى. ئۇلار: «دىل دەپتىرى»، «يوللار ۋە ئويلار»، «ئىزدىگەنلىرىم»، «كېلەر كۈنى كۈتكەندە»، «قەشقەر يولى» دۇر. ئۇنىڭ شېئىرلىرى بىلەن داستانلىرى جۇمھۇرىيەتلىك ۋە چەت ئەل مەتبۇئاتلىرىدا يورۇق كۆرگەن. س س س ر يازغۇچىلار ئىتتىپاقىنىڭ ئەزاسى، تونۇلغان شائىر ج.قاسىموۋ قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى پىرېزىدېنتى ئا.ئاقايېۋنىڭ يارلىغى ۋە خاتىرە سوغىلار بىلەن تەغدىرلەنگەن.

س س س ر ۋە قىرغىزستان يازغۇچىلار ئىتتىپاقىنىڭ ئەزاسى، قىرغىزستان يازغۇچىلار ئىتتىپاقى پراۋلېنىيەسىنىڭ ئەزاسى نۇرانىيە قەمبەروۋانىڭ «قالىغاچ»، «كەچۈر مېنى بىبىگۈل»، «بىبىجامال»، «گۈلنار»، «ئارىشان»، «يازنى كۈتۈش» قاتارلىق پوۋېست ۋە ھېكايىلىرى قىرغىز، ئۆزبەك، رۇس تىللىرىدا نەشر قىلىنىپ، ئوقۇرمەن قەلبىدىن چوڭقۇر ئورۇن ئېلىپ تەغدىرلەنگەن.

خەيرىنسا تۇردى: قىرغىز تىلىدا يورۇق كۆرگەن «جان سىرىم»، «ئوچاق بېشىدىكى شېئىرلار»، «ئانىنىڭ قەلبىدە ئالەمچە سۆيگۈ» كەبى بىر قانچە شېئىرلار توپلىمىنىڭ مۇئەللىپى. ئۇ، قىرغىزستان يازغۇچىلار ئىتتىپاقىنىڭ ئەزاسىدۇر. ئۇنىڭ شېئىرلىرى بىلەن پۇبلىتسىستىكىلىق ئەسەرلىرى، قىرغىزچە توپلاملاردا ۋە ئۇيغۇر تىلىدىكى گېزىت ۋە ژۇرناللار سەھىپىلىرىدە ئۈزلۈكسىز نەشر قىلىنىپ كېلىۋاتىدۇ.

قىرغىزستان ئۇيغۇر بەدئىي ئەدەبىيات ۋەكىللىرى: مۇھەممەت سىدىق نورۇزوۋ، نەسىردىن داۋۇتوۋ، ئىبرائىمجان ئىلىيېۋ، ماناپ قاسىم، مۇزەپپەرخان قۇربان، ئابدۇراھىم راخمانوۋ، ئابلىز روزى، ئەزىمجان نىزامى، ياسىن ھاجىم ماخمۇدى، مەھەممەتجان ياسىن، قاسىمجان ئەيسايېۋ، ئابدۇسالام غاپپاروۋ، ئېمىل ئىبراگىموۋ، جۇماخۇن شەرىپوۋ ۋە باشقىلار ھېكايە، پوۋېست، شېئىرلىرىنى ئۇيغۇر، قىرغىز ۋە رۇس تىللىرىدا يازىدۇ. ئۇلارنىڭ ئەسەرلىرى قىرغىزستاندىلا ئەمەس، چەت ئەللەردىمۇ نەشر قىلىنماقتا. بەدئىي ئەدەبىياتنى سۆيىدىغانلار ئۇلارنىڭ ئەسەرلىرىنى ناھايىتى ئىللىق قارشى ئالىدۇ. ئىجاتكارلار، ئۆز ئەسەرلىرىدە ئاددىي پۇخرا ھەققىدە، ئۇلارنىڭ ئىنتىلىشلىرى ۋە ئارزۇلىرى توغرىلىق، ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخىي ۋەتىنى خۇسۇسىدا ھېكايە قىلىدۇ.

ئاتاقلىق يازغۇچى، قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى مەدەنىيەت ئەربابى ئىسرائىل ئىبراگىموۋ «ياۋايى قارىقاتنىڭ تەمى»، «جۇجە ۋە ساموليېت» رومانلىرىنى، «كونا تۈگمەنلەر»، «ئۇيقىدىكى ئوغلۇم ئۈچۈن سوناتا» ۋە باشقا پوۋېستلىرىنى رۇس تىلىدا نەشر قىلدى. بۇلاردىن تاشقىرى ئۇ 20 دىن ئوشۇق بەدئىي، ھۆججەتلىك ئىلمىي - ئاممىباپ كىنوسسېنارىيلارنى يازدى.

قىرغىزستان كىنو سەنئىتىنى قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى خەلق ئارتىستكىسى ئايتۇرغان تېمىرووۋاسىز تەسسەۋۋۇر قىلىش تەس. ئۇ ئەجايىپ ئىستېدات ئېگىسى پولات شەمشىيېۋنىڭ «بۆرىلەر ئۇگىسى»، «ئىسسىق كۆلنىڭ لالىلىرى»، شۇنداقلا «مەرگەنلەر» فىلىمىدا باش روللارنى ئىجرا قىلغان. مەرگەنلەر فىلىمىدا ئۇ قازاق خەلقىنىڭ داڭلىق قىزى ئەلىيە مولداغۇلوۋا رولىنى ئىجرا قىلىدۇ.

ئۇسەنجان ئىبراگىموۋ - كىنورېژىسسېر، قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ خىزمەت كۆرسەتكەن سەنئەت ئەربابى. ئۇ،

Зайтунахан Нарынбаева

лауреат премии им.М.Ататюрка, обладатель золотой медали номинации «Золотой голос ХХ века».Его уникальный голос звучал на многих сценах мира – в Польше, Чехии, Кореи, Кубе, КНР, России и других странах.

Зайтунахан Нарынбаева – заслуженная артистка Кыргызской Республики, профессор, зав. кафедрой по специальности фортепиано Кыргызской национальной консерватории им. К.Молдобасанова, вносит огромный вклад в воспитании молодого поколения в сфере классической музыки страны. Она исполняет на фортепиано сочинения известных композиторов в престижных концертных залах разных стран мира–в России, Германии, Швейцарии, Турции и мн. др.

Музыкальная культура уйгуров Кыргызстана успешно сохраняет и продолжает традиции уйгурской классической музыки.

При Обществе «Иттипак» были созданы такие музыкальные коллективы, как танцевальная группа «Интизар»(создателем и руководителем которой была Зайтуна Хатбакиева, ныне художественным руководителем является Кальбинур Турдиева), детский инструментальный ансамбль «Интизар» (художественный руководитель Таир Хатбакиев), инструментальный ансамбль «Интизар» (художественный руководитель Эркин Садыков), ансамбль песни и танца «Юлтуз» (был создан при непосредственном участии И. Хамраева и Э. Садыкова, и уже успел хорошо зарекомендовать себя перед требовательным зрителем). Перечисленные самодеятельные группы работают на постоянной основе и все общественные, культурные мероприятия сопровождают своими концертными программами.

www.uyghurkitap.com

In the history there are often those “high-flying” talents, who win a huge success and recognition from the people, but are not spoiled with theattention of the government and state awards. A truly popular talent is Ayturgan Hasanova. With her beautiful voice and performance of the Uighur folk songs she received the “top national title” - “People’s nightingale”, winning the hearts of the Uighur people, not only in Kyrgyzstan, but far beyond. Still today, the celebrated singer pleases fans of folk songs, shares creative experience with young performers.

In the 1960s a talented musician and performer of the Uyghur folk songs and mukams - Farhad Ashyrov actively participated in amateur performances, established in the capital of Kyrgyzstan. He was the founder and artistic director of the musical ensemble “Intizar” in which he taught young talents to play the Uighur musical instruments. The star pupil of the above mentioned talents was a singer and composer Nizamidin Ibdiminov, who in the 1960s was an active participant of amateur performances. With no musical training, due to his talent, has released 3 records in the USSR records company - “Melody”. The author of the music and the performer was N. Ibdiminov himself. In the historic homeland in Ghulja, a video clip was shot for his song “Mehriban Anam.” N. Ibdiminov was the director of the ensemble “Gyuzyal.”

In the early 1970s was created a folk ensemble “Yultuz.” Its artistic director was Erkin Izimov.

Sultanzhan Karimov - the Honored Artist of the Kyrgyz Republic, winner of the award named after M.Atatyurk, winner of the gold medal nomination “Golden Voice of the twentieth century”. Hisunique voice was heard on many stages around the world - in Poland, the Czech Republic, Korea, Cuba, China, Russia and other countries.

Zaytunahan Narynbaeva - the Honored Artist of the Kyrgyz Republic, Professor, Head of the Department of piano at the Kyrgyz National Conservatory. K.Moldobasanova, making a significant contribution to the education of the younger generation in the field of classical music of the country. She performs piano works by famous composers in prestigious concert halls around the world, in Russia, Germany, Switzerland, Turkey and many other countries.

The musical culture of the Uighurs in Kyrgyzstan successfully preserves and continues the tradition of the Uyghur classical music.

The “Ittipak” Association created such musical groups, as the dance group “Intizar” (the founder and leader of which was Zaytuna Hatbakieva now the artistic leader is Kalbinur Turdieva), children’s instrumental ensemble “Intizar” (artistic director is Tahir Hatbakiev), instrumental ensemble “Intizar” (artistic director Erkin Sadykov), song and Dance Ensemble “Yultuz” (was created with the direct participation of I. Khamraeva and E.Sadykova, and has already well established itself in front of a demanding audience). These amateur groups work on a regular basis and participate in all the social and cultural events.

قىرغىزستان خەلقى توغرىلىق كۆپلىگەن ھۆججەتلىك فىلملارنى چۈشەرگەن. شۇنداقلا بەدىئىي ۋە تېلېفىلملارنىڭ («كونا تۈگمەن يېنىدا»، «تاش ئۈستىدىكى كۈلكە»، «ئايسۇلنىڭ ئېتىزلىغى» ۋ.ب.) رېژىسسېرىدۇر. مەملىكەت مەدەنىيىتى تەرەققىياتىغا قوشقان تۆھپىسى ئۈچۈن ئۇ قىرغىزستان ۋە تاجىكىستان جۇمھۇرىيەتلىرىنىڭ ھۆرمەت يارلىقلىرى بىلەن مۇكاپاتلانغان. س س س ر كىنوماتوگرافىيەسىنىڭ ئەلاچىسى.

سابىت باباجانوۋ ـ قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ مەدەنىيەت ئەربابى، س س س ر ۋە قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى رەسساملار ئىتتىپاقىنىڭ ئەزاسى. كۆپلىگەن كۆرگەزمىلەرنى ئۇيۇشتۇرغان. ياركەنت شەھىرىنىڭ 100 يىللىقىغا بېغىشلانغان شەخسىي كۆرگەزمە (1983 ـ يىلى)، بۈيۈك قىرغىز يازغۇچىسى چىڭگىز ئايتماتوۋنىڭ تەۋەللۇدىغا بېغىشلانغان (2011 ـ يىلى. بىشكەك، ئالمۇتا) ۋە باشقىلار شۇلار جۈملىسىندۇر. س.باباجانوۋ «ئۆتمۈش ۋە كېلەچەك ئارىسىدىكى يەتتە كۆرۈك» ۋە «ئايتماتوۋنى سىزىش» قاتارلىق كىتاب ـ ئالبوملارنىڭ مۇئەللىپىدۇر. ئۇ «جاسارەتلىك ئەمگىكى ئۈچۈن» ۋە شۇنداقلا س س س ر ۋە قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى مەدەنىيەت مىنىستىرلىكىنىڭ دىپلوم ھەم يارلىقلىرى بىلەن مۇكاپاتلانغان.

تەلەت مىررەخىموۋ ـ ئاتاقلىق رەسسام، قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى رەسساملار ئىتتىپاقىنىڭ ئەزاسى، گ. ئايتىېۋ نامىدىكى ۋە قازاقىستان ئۇيغۇر مېسېناتلىرى كلۇبى تەسىس قىلغان «ئىلھام» مۇكاپىتىنىڭ ساھىبى. رەسسام ئۆز ئىجادىيىتىدە ئەڭ ئاتاقلىق رەسىملىرىنى ئۆزىنىڭ بالىلىقى ئۆتكەن قەشقەر شەھىرىگە بېغىشلىغان. ئۇ ئوتتۇزدىن ئوشۇق شەخسىي كۆرگەزمىلەرنىڭ مۇئەللىپى. مەزكۇر كۆرگەزمىلەر قىرغىزستاندا ۋە يىراق ھەم يېقىن چەت ئەللەردە ئۇيۇشتۇرۇلغان.

ئىستېداتلىق رەسسام، جۇمھۇرىيەتلىك ۋە خەلقئارا كۆرگەزمىلەرنىڭ ئىشتىراكچىسى شاۋكەت تايىروۋ مەملىكەت بويىچە تونۇلغان رەسساملارنىڭ بىرىدۇر.

يۇقۇرىدا ئىسمى ئاتالغان ئاتاقلىق رەسساملارنىڭ ئەسەرلىرى ئايتىېۋ نامىدىكى قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى تەسۋىرىي ـ سەنئەت كۆرگەزمىلىرىدە، شۇنداقلا شەخسىي ئادەملەرنىڭ ئۆيلىرىدە ساقلانماقتا.

XX ـ ئەسىرنىڭ 60 ـ يىللىرىنىڭ بېشىدا بىشكەك شەھىرىدىكى جۇمھۇرىيەتلىك ئىجاتكارلار ئۆيىدە قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ بەدىئىي ھەۋەسكارلار ئۆمىكى تەشكىل قىلىندى. تەركىۋى بويىچە بەينەلمىنەل مەزكۇر مۇزىكىلىق گۇرۇپپا تالانتلىق كىشىلەردىن تەركىپ تاپتى. ئۇلار مىللىي چالغۇ سازـ ئەسۋاپلىرىنى چېلىش بىلەن بىللە ئۇيغۇر ھەم مەركىزىي ئاسىيە خەلقلىرىنىڭ ناخشىلىرىنى ۋايىغا يەتكۈزۈپ ئىجرا قىلاتتى.

مەزكۇر ھەۋەسكارلار ئۆمىگىدە ئا.روزىېۋ، م.ھاسانوۋ، ر.يۇسۇپوۋ، د.تايىپوۋ، م.مىرراخىموۋ، ئا.قادىروۋا، ئا.ھاسانوۋا، ئا.نادىروۋ، يۇ. قاسىموۋ، ئۆ.تايىروۋ، ز. ئابدۇللايېۋا، پ.ئاشىروۋ، ن.ئىبدىمىنوۋ، يۇ.ئەلىېۋ ۋە باشقا ئىجراچىلار بولدى. مەزكۇر ئۆمەكنى د.تۇراخمەتوۋ باشقۇردى. بۇ مۇزىكىلىق ئۆمەك قىرغىزستاندا ۋە قازاقىستان ھەم ئۆزبەكىستاننىڭ كۆپلىگەن شەھەرلىرىدە كونسېرتلارنى قويدى.

ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 60 ـ يىللىرىنىڭ ئىككىنچى يېرىمىدا ئۆمەك يۈكسەك چوققىلاردىن كۆرۈندى. مەزكۇر ئۆمەكنى ئەينى چاغدا ئىستېداتلىق تەشكىلاتچى، ئۆز خەلقىنىڭ ۋەتەنپەرۋەرى قېيىم سابىرھاجىېۋ باشقۇردى. ئۇنىڭ رەھبەرلىگىدە ئۆمەك زۇنۇن قادىرىينىڭ «غۇنچەم» پېيىسسى سەھنىلەشتۈرۈلدى ۋە مەزكۇر سپېكتاكل بىلەن ئۈچ ئاي داۋامىدا قازاقىستان ئۇيغۇرلىرى ياشايدىغان ناھىيەلەردە گاسترولدا بولدى. سپېكتاكل جامائەتچىلىك ۋە تاماشىبىنلار تەرىپىدىن قىزغىن قارشى ئېلىندى ۋە ئۆز نۆۋىتىدە ئۇيغۇر خەلقىنىڭ جىپسىلىشىشىدا ئۆزىگە خاس رول ئوينىدى. شۇنداقلا خەلقىمىزنىڭ مۇرەككەپ تارىخىنى تونۇشتا، يۈكسەك

Масс-медиа уйгуров Кыргызстана

ЫНТЫМАК
ITTIFAK
ЕДИНСТВО

ПРЕЗИДЕНТИ

ПРЕЗИДЕНТ

Известно, что СМИ играют важнейшую роль в консолидации и мобилизации народа, а также в формировании мировоззрения и повышения информированности населения, в том числе молодежи.

Газета “Иттипак”. Учитывая важность газеты в деле мобилизации своего народа, у актива «Иттипак» появилась потребность в открытии своего печатного органа. Программными целями газеты являлось освещение политических, экономических,социальных и культурных проблем республики и региона; освещение работы правительства, политических партий, движений, новых взаимоотношений суверенных республик; утверждение глубоких политических и социально-экономических преобразований, подлинной демократии, гласности и прогресса, определение направлений на улучшение жизни народа, разрешение острых социальных и национальных проблем; борьба против действий деструктивных, националистических и сепаратистских сил, за гармонию межнациональных отношений, национальный и гражданский мир.[46]

В1994 году вышел первый номер газеты «Иттипак», в качестве печатного органа национально-культурного центра «Иттипак» Кыргызской Республики. Газета вышла 1000-м тиражом в объеме 4-х страниц. Из-за отсутствия арабской графики в издательствах республики первые три номера были написаны вручную каллиграфическим почерком. На постсоветском пространстве газета является единственным печатным органом, которая освещает не только социально-экономическую, общественно-политическую и культурную жизнь уйгуров Кыргызской Республики, но и предоставляет объективную информацию об истории и культуре, ожизни уйгуров дальнего и ближнего зарубежья.

Члены редколлегии газеты “Итипак“ 1994 г.

Главным редактором газеты был Музаппархан Курбанов, членами редколлегии – Акбаржан Баудунов, Али Аюп, Сабитжан Бабаджанов, Аблиз Розиев, Рабиям Якуп, Наилям Хусаинова, Фатима Мухитдинова. На первой странице первого номера данной газеты было опубликовано поздравление Президента Кыргызской Республики А. Акаева.

---

46 Архив Общества “Иттипак”.Устав редакции газеты “Иттипак” Общественного объединения уйгуров “Иттипак” Кыргызской Республики. Бишкек, 2010. С.2.

www.uyghurkitap.com

Mass Media of Uighurs in Kyrgyzstan

It is well-known that the media plays a crucial role in the consolidation and mobilization of the people, as well as in the formation of the world and raising public awareness, including that of young people.

"Ittipak" Newspaper. Given the importance of the newspapers in the mobilization of the people, "Ittipak" Association felt the need to start their own publishing unit. The program objective of the newspaper is spotlighting political, economic, social and cultural problems of the republic and the region; coverage of government activities, political parties, movements, and new relationships between sovereign republics; approval of profound political and socio-economic reforms, genuine democracy, openness and progress, identifying areas for improvement in the lives of people, resolution of acute social and national problems; struggle against the destructive action, nationalist and separatist forces, for the harmony of international relations, for national and civil peace.[45]

In 1994, the first issue of the newspaper "Ittipak" was published as a print unit of the"Ittipak" national-cultural center of the Kyrgyz Republic. The newspaper was published in 1000 copies and contained 4 pages. Due to the lack of Arabic script in publishing houses, the first three issues were hand-written by a calligraphist. In the post-Soviet region, this is the only newspaper which highlights not only the socio-economic, socio-political and cultural life of the Uighurs of the Kyrgyz Republic, but also provides the objective information about history and culture of the Uighurs in near and far abroad.

The Chief Editor of the newspaper was Muzapparhan Kurbanov, members of the editorial board - Akbarzhan Baudunov, Ali Ayup, Sabitzhan Babadjanov, Abliz Roziev, Rabiyam Yakup, Nailyam Khusainova, and Fatima Mukhitdinova. On the first page of the first issue of the newspaper was published a congratulatory address of the President of the Kyrgyz Republic - A. Akaev.

For twenty years, the newspaper has its constant and permanent active readers, subscribers, is a huge hit among the Uighur community, not only in Kyrgyzstan, but also beyond. One of the features of the newspaper is that it is printed in the Uighur language (Cyrillic and Uighur script based on Arabic script) and in Russian language. Thus, the newspaper takes into account all the needs and requirements of the readers and makes a significant contribution to the improvement of international relations, tolerance and inter-ethnic harmony.

The author can choose one or the languages and an alphabet of the published material. The democratic nature of the newspaper in the choice of language and alphabet, and an in-depth consideration of the age, and geographical features of the readers is one of the main factors of successful activity and active readership of the newspa-

45 The literature of Uighurs in Kyrgyzstan.A Reader/Drafter - A.A. Baudunov.Bishkek, 2001.p.320.

بەدئىي مەدەنىيەتنى بەرپا قىلىشتا مۇھىم ئورۇن ئېگىلىدى. مەزكۇر ئۆمەك تەركىۋىدە ئا.ھاسانوۋا (كونسېرتمېيستر)، ئا.نادىروۋ (بەدئىي رەھبەر)، م.ھاسانوۋ، ر.يۇسۇپوۋ، ت.ئەيساروۋا، ئە.قادىروۋا، ن.ئىبدىمىنوۋ، ئا.مۇخپۇلوۋ، ئا.ئوسمانوۋ، س.رەشىدىنوۋ، يۇ.قاسىموۋ، ق.تايىروۋ، ز.تېمىروۋا، ز.ئابدۇللايېۋا، ئو.ئىلاخۇنوۋ، م.مىرراخىموۋ، يۇ.ئەلىېۋ، ف. ھاشىروۋ قاتارلىق شەخسلەردىن تەركىپ تاپتى.

ژۇقۇرىدا ئىسمى زىكىر قىلىنغانلارنىڭ ئىچىدە ئالاھىدە ئاتاشقا ئەرزىيدىغان ئادەملەر كۆپ. مەسىلەن، مەتتايىر ھاسانوۋ ئەجايىپ تالانتلىق ئىنسان ئىدى. ئۇ قىرغىزستاندىكى بىردىن بىر ۋە ئاتاقلىق مۇقامچى. تەشكەنت شەھرىدە م.ھاسانوۋنىڭ ئىستېداتى تولۇق ئۇنىڭ ئېغىزىدىن، شۇنداقلا خوشنا جۇمھۇرىيەتلەردىكى باشقىمۇ مۇقام بىلىمدانلىرىدىن، ئۇيغۇرلارنىڭ ناھايىتى باي مىراسى بولغان «12 مۇقام» يېزىۋېلىنىدى ۋە رەتلەندى (1970 ـ 1975 ـ يىللىرى). «12 مۇقامنى» تولۇق تىڭشاش ئۈچۈن ئۆزلۈكسىز 24 سائەت كېرەك. يۇنېسكونىڭ دۇنياۋىي مۇزىكىلىق غەزىنىسىگە «12 مۇقام» ئىنسانىيەتنىڭ مەدەنىي مىراسى سۈپىتىدە كىرگۈزۈلگەن. م.ھاسانوۋ ماھىر تەمبىرچى، شۇنداقلا مۇقام ۋە خەلق ناخشىلىرىنىڭ چېۋەر ئىجراچىسى سۈپىتىدە «12 مۇقامنىڭ» ھەم ئۆتمۈش بەدئىي مۇزىكىلىق مىراسىمىزنى تولۇق ئېگەللىگەن ئەڭ تەۋەرۈك ئىنسانلارنىڭ بىرى ئىدى. مەتتايىر ھاسانوۋنىڭ ئالاھىدىلىگى شۇنىڭدىكى، ئۇ ئۆمرىنىڭ ئاخىرقى كۈنلىرىگىچە قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ بەدئىي ھەۋەسكارلار ئۆمىگىگە پائال قاتناشقان ۋە ئۆزىدىن كېيىن كۆپ شاگىرتلارنى قالدۇردى. ھازىرقى كۈندە ئۇنىڭ ئىشىنى داۋاملاشتۇرغۇچىلار كۆپلەپ تېپىلىدۇ.

تارىختا ئۆز خەلقىنىڭ ئارىسىدا چوڭ ئابروي ـ ئىناۋەتكە ئېگە بولغان، ئاما دۆلەتنىڭ دىققەت ـ نەزەرىدىن سىرتتا قالغان ئىستېداتلىق ئادەملەر پات ـ پات ئۇچرىشىدۇ. ئەينە شۇنداق زور ئىستېدات ئېگىلىرىنىڭ بىرى ئايتۇرغان ھاسانوۋادۇر. ئۇ ئۆزىنىڭ ئەجايىپ ئاۋازى ئارقىلىق ئىجرا قىلغان ئۇيغۇر خەلق ناخشىلىرى ئىخلاسمەنلەر قەلبىدىن چوڭقۇر ئورۇن ئېلىپ، «خەلق بۇلبۇلى» دېگەن يۈكسەك ئاتاققا ئېرىشكەن ئىدى. ئايتۇرغان ھاسانوۋانىڭ ئىسمى پەقەت قىرغىزستاندىلا ئەمەس، چەت ئەلدە ئىستىقامەت قىلىۋاتقان قېرىنداشلىرىمىزغىمۇ ياخشى مەلۇم. ھازىرقى كۈندىمۇ بۇ ئاتاقلىق ناخشىچى، تاماشابىنلارنى خۇرسەن قىلغان ھالدا، ياش ئىجراچىلارغا ئۆز تەجرىبىسىنى ئۆگىتىپ كەلمەكتە.

XX ـ ئەسىرنىڭ 60 ـ يىللىرىدا تالانتلىق سازەندە ۋە ئۇيغۇر خەلق ناخشىلىرى بىلەن مۇقاملىرىنى ماھىر ئىجرا قىلغۇچى پەرھات ھاشىروۋ قىرغىزستان پايتەختىدە قۇرۇلغان بەدئىي ھەۋەسكارلار ئۆمىگىدە پائالىيەت ئېلىپ بارغان. ئۇ، «ئىنتىزار» مۇزىكىلىق ئانسامبلىنىڭ تەشكىلاتچىسى ۋە بەدئىي رەھبىرى بولغان. ئۇ ياش تالانتلارنى ئۇيغۇر خەلق مىللىي چالغۇ ئەسۋاپلىرىنى چېلىشنى ئۆگەتكەن.

يۇقۇرىدا ئىسىملىرى زىكىر قىلىنغان ئىستېداتلىق ئىجاتكارلار شاگىرتلىرىنىڭ يەنە بىرى، ناخشىچى ۋە كومپوزىتور نىزامىدىن ئىبدىمىنوۋتۇر. ئۇ ئەينى چاغلاردا بەدئىي ھەۋەسكارلار ئۆمىگىنىڭ پائال ئىشتىراكچىسى بولغان. مەخسۇس مۇزىكىلىق مەلۇماتى بولمىسىمۇ، ئۇ ئۆزىنىڭ قابىلىيىتى تۈپەيلى، پۈتكۈل ئىتتىپاقلىق «مېلودىيە» گرامپلاستىنكا شىركىتىدە ئۈچ گرامپلاستىنكا نەشىر قىلدۇرغان. مۇھىمى، ن.ئىبدىمىنوۋ ھەم ئىجراچى، ھەم مۇزىكانت سۈپىتىدە نەمايەن بولدى. ئۆزىنىڭ كىندىك قېنى تامغان غۇلجا شەھرىدە ئۇنىڭ «مېھرىبان ئانا» دېگەن ناخشىسىغا فىلىم چۈشىرىلگەن. تەكىتلەش كېرەككى، ن.ئىبدىمىنوۋ «گۆزەل» ئانسامبلىنىڭ رەھبىرى سۈپىتىدە پائالىيەت ئېلىپ بارغان.

ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 70 ـ يىللىرىنىڭ بېشىدا «يۇلتۇز» فولكلورلۇق ئانسامبلى قۇرۇلدى. ئۇنىڭ بەدئىي رەھبىرى ئەركىن ھېزىموۋ بولغان.

Газета в течение двадцати лет имеет своих постоянных и бессменных активных читателей, подписчиков, имеет огромный успех среди уйгурского сообщества не только в Кыргызстане, но и за его пределами. Одной из особенностей газеты является то, что она выходит науйгурском (кириллице и уйгурской письменности на основе арабской графики) и русском языках.Тем самым учитываются все запросы и потребности читателей, вносится весомый вклад в деле совершенствовании межнациональных отношений, толерантности и межэтнического согласия.

Автор может выбрать тот или иной язык и алфавит публикуемого материала. Демократичность газеты в выборе языка и алфавита, и глубокий учет возрастных, географических особенностей читателей газеты является одним из главных факторов успешной деятельности и активной читаемости газеты. На уйгурском языке с арабской графикой читает старшее поколение уйгуров Кыргызстана. Среднее поколение читает на кириллическом письме уйгурского языка. А молодое поколение уйгуров читает на русском языке. Еще одной из характерных черт газеты является то, что она имеет своих активных корреспондентов на местах в регионах страны. Они активно сообщают и информируют о достижениях в области экономики и культуры. Таким образом, газета «Иттипак» является важным связующим звеном в жизни уйгурского сообщества Кыргызстана.

Для уйгурского населения Кыргызстана наиболее актуальными являются проблемы сохранения родного языка, культуры,обычаев, традиций и этнической идентификации. Редколлегия газеты придерживается принципа «чтобы хорошо представить свое будущее, необходимо лучше знать свою историю». И в этом плане в рубриках «Великие личности и империи», «Родная история» публикуются неизвестные ранее широкой публике статьи по истории и культуре уйгурского народа.

Решением Министерства юстиции Кыргызской Республики от 11 июля 1996 года газета «Иттипак» зарегистрирована как независимый орган СМИ.

В 1998 году газета “Иттипак” вновь вышла в печать, как печатный орган Общества “Иттипак”, редактором был Касымжан Айсаев. В составе редакционнной коллегии состояли: А.Зарипов. А.Халимов. Ж.Касымов. А.Хапизов,Кураш Кусан, Н.Камбаров, Б.Касымов, А.Садыков и другие.

В 2001-2003 гг. газета “Иттипак” выходила без главного редактора, а с редакционной коллегией. С августа 2003 по март 2008 года редактором газеты “Иттипак” был назначен Шамшидин Абдурахимов, а с марта 2008 года по настоящее время редактором является Акбар Баудунов. Действующими членами редколлегии газеты за эти годы были и являются: О.Турдиев,

Члены редколлегии газеты “Итипак“

www.uyghurkitap.com

per. The Uighur language with Arabic script is read by the older generation of the Uighurs in Kyrgyzstan. The middle generation is reading Uighur texts in Cyrillic letters. A younger generation of Uighurs reads in Russian. Another characteristic of the newspaper is that it has its active correspondents on the ground in the regions of the country. They actively inform and report on the developments in the fields of economy and culture. Thus, the newspaper "Ittipak" is an important link in the life of the Uyghur community in Kyrgyzstan.

For the Uighur population in Kyrgyzstan, the most pressing issues are preservation of the native language, culture, customs, traditions and ethnic identity. The editorial board of the newspaper adheres to the principle that "in order to have a good idea of your future, you need to better know your history." In this respect, under the headings "Great people and empires", and "Native History" are published previously unknown to the general public articles on the history and culture of the Uyghur people.

By the decision of the Ministry of Justice of the Kyrgyz Republic, dated 11 July 1996, the newspaper "Ittipak" is registered as an independent media body.

In 1998, the newspaper "Ittipak" re-appeared in print, as an organ of the "Ittipak" Association, the Editor was Kasymzhan Aissaev. Members of the editorial board were: A.Zaripov, A.Halimov, Zh.Kasymov, A.Hapizov, Kurash Kusan, N.Kambarov, B.Kasymov, A.Sadykov and others.

In the years 2001-2003, the newspaper "Ittipak" came out without a chief editor, but with the editorial board instead. From August 2003 to March 2008, Shamshidin Abdurahimov was appointed as the editor of the newspaper "Ittipak", and from March 2008 to the present time, the editor is Akbar Baudunov. The current and past members of the editorial board are: O.Turdiev, A.Hapizov, B.Hamraeva, M.Yasynov, S.Israilova, Z.Kurbanova, Z. Mizhit, I. Aysaeva, A.Namanov, M.Sofieva , S.Israilova, N.Ismailova, M.Mullahunova and others.

The newspaper "Ittipak" is popular among its readers and is successfully released for over 20 years. Circulation has now reached 5 thousand copies and is distributed throughout Kyrgyzstan and beyond. At the same time, the editorial board meets the demands and needs of its readers. The newspaper is widely known not only in Kyrgyzstan, but also beyond. It is in demand in Kazakhstan, Uzbekistan, Russia, China, Japan, Sweden, Norway, Belgium, the Netherlands, Great Britain, Canada, Turkey, Australia, Germany, France, and the USA.The year of 2014 marks the twentieth anniversary of the newspaper "Ittipak." To date, the newspaper has a circulation of 5,000 and is 16 pages in volume, including 4 pages in color format.

In addition to the above-mentioned newspaper, under the direction of M. Kurbanov, an independent Republican political newspaper "Vizhdan avazi" - "The voice of conscience" used to be published, the editorial board of which included: S.Babadzhanov, A.Baudunov, A.Ayub, R.

سۇلتانجان كەرىموۋ ـ قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ خىزمەت كۆرسەتكەن ئارتىستى. م.ئاتاتۇرك نامىدىكى مۇكاپاتىنىڭ لاۋرىياتى، «XX ـ ئەسىرنىڭ ئالتۇن ئاۋازى» نومىناتسىياسى بويىچە ئالتۇن مېدالىنىڭ ساھىبى ئۇنىڭ ئەجايىپ ئاۋازى دۇنيانىڭ كۆپلىگەن ئەللىرىدە ـ پولشا، چېخىيە، كورېيە، كۇبا، خىتاي، رۇسىيە ۋە ب. مەملىكەتلەرنىڭ سەھنىلىرىدە ياڭرىغان.

زەيتۇنەخان نارىنبايېۋا ـ قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ خىزمەت كۆرسەتكەن ئارتىستكىسى، پروفېسسور، ك.مولدوباسانوۋا نامىدىكى قىرغىز مىللىي كونسېرۋاتورىيەسىنىڭ فورتېپىئانو مۇتەخەسسىسلىگى بويىچە كافېدرا باشلىغى. ئۇ، مەملىكەت كلاسسىكىلىق مۇزىكىسى تەرەققىياتىغا ۋە ياش ئۆسمۈرلەرنى تەربىيىلەش ئىشىغا زور تۆھپە قوشماقتا. زەيتۇنەخان نارىنبايېۋا دۇنيا دۆلەتلىرىنىڭ، شۇ جۈملىدىن رۇسىيە، گېرمانىيە، شۋېتسارىيە، تۈركىيە ۋە ب. نوپۇزلۇق كونسېرت زاللىرىدا ئاتاقلىق كومپوزىتورلار ئەسەرلىرىنى فورتېپىئانودا ئىجرا قىلىپ كېلىۋاتماقتا. قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ مۇزىكا مەدەنىيىتى ئۇيغۇر كلاسسىكىلىق مۇزىكا ئەنئەنىلىرىنى يوقاتماي ساقلاپ، داۋاملاشتۇرۇپ كەلمەكتە.

«ئىتتىپاق» جەمئىيىتى يېنىدا «ئىنتىزار» ئۇسسۇل تopى (تەشكىلاتچىسى ۋە رەھبىرى زەيتۇنەم ھېتباقىيېۋا، ھازىر مەزكۇر توپنىڭ بەدىئىي رەھبىرى قەلبىنۇر تۇردىېۋا)، باللار چالغۇ ئەسۋاپلىرى ئانسامبلى «ئىنتىزار» (بەدىئىي رەھبىرى تايىر خاتىباقىيېۋ)، «ئىنتىزار» چالغۇ ئەسۋاپلار ئانسامبلى (بەدىئىي رەھبىرى ئەركىن سادىقوۋ)، «يۇلتۇز» ناخشا ۋە ئۇسسۇل ئانسامبلى (ئى. ھەمرايېۋا، ئى. سادىقوۋلارنىڭ بېۋاستە رەھبەرلىكىدە، ھازىر بۇ ئانسامبل تەلەپچان تاماشىبىنىنىڭ كۆڭلىدىن شەرەپ بىلەن چىقماقتا). داۋاملىق ئىشلەۋاتىدۇ، ۋە جەمئىيەتلىك مەدەنىي مۇراسىملاردا ئۆز تالانتلىرىنى نامايىش قىلماقتا.

قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ مەتبۇئاتى

مەتبۇئاتىنىڭ خەلقنى جىپسىلاشتۇرۇشتا ۋە سەپەرۋەر قىلىشتا مۇھىم رول ئوينايدىغانلىقى ھەممىگە مەلۇم، شۇنىڭ بىلەن بىللە مەتبۇئات ۋاسىتىلىرى ئاھالىنىڭ كۆز قارىشىنى شەكىللەنتۈرۈشتە ۋە ئەخبارات بېرىشتە ئالاھىدە رول ئوينايدۇ.

«ئىتتىپاق» گېزىتى. «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ ئالدىدا «ئىتتىپاق» گېزىتىنى تەشكىل قىلىش زۆرۈرىيىتى پەيدا بولدى. گېزىتنىڭ ئاساسلىق مەخستى جۇمھۇرىيەت ۋە رېگىئونلاردا يۈز بېرىۋاتقان سىياسىي، ئىختىسادىي، ئىجتىمائىي ۋە مەدەنىي مۇئەممالارنى يورۇتۇش، ھۆكۈمەتنىڭ پائالىيىتىنى جامائەتكە يەتكۈزۈش، سىياسىي پارتىيەلەرنىڭ، مۇستەقىل جۇمھۇرىيەتلەرنىڭ ئۆزئارا مۇناسىۋىتىنى، چوڭقۇر سىياسىي ۋە ئىجتىمائىي ـ ئىختىسادىي ئۆزگىرىشلەرنى دېموكراتىيەنى، ئاشكارىلىق ۋە تەرەققىياتنى، ئاھالى تۇرمۇشىنى ياخشىلاشقا قارىتىلغان تەدبىرلەرنى، كەسكىن ئىجتىمائىي ۋە مىللىي مەسىلىلەرنى، سېپاراتىسلىق كۈچلەرگە قارشى كۈرەش، مىللەتلەرئارا مۇناسىۋەتلەر، ۋە يۇخرالار رازىمەنلىكى قاتارلىقلارنى خەلققە يەتكۈزۈشتىن ئىبارەت.

1994 ـ يىلى قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ «ئىتتىپاق» مىللىي ـ مەدەنىي مەركىزىنىڭ نەشر ئەپكارى سۈپىتىدە «ئىتتىپاق» گېزىتىنىڭ تۇنجا نومېرى، 1000 نۇسخىدا ۋە 4 بەتتىن ئىبارەت بولۇپ يوروق كۆردى. جۇمھۇرىيەت نەشرىياتلىرىدا ئەرەپ يېزىغى ئاساسىنى ئۇيغۇر يېزىغىنىڭ بولماسلىغى سەۋەبىدىن گېزىتنىڭ دەسلەپكى ئۈچ سانى قول بىلەن يېزىلدى. سابىق كېڭەش ئىتتىپاقى تەۋەسىدە مەزكۇر گېزىت پەقەت قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئىجتىمائىي ـ ئىختىسادىي، ئىجتىمائىي ـ سىياسىي

А.Хапизов, Б.Хамраева, М.Ясынов, С.Исраилова, З.Курбанова, З.Мижит, И. Айсаева, А.Наманов, М.Софиева, С.Исраилова, Н.Исмаилова, М.Муллахунова и другие.

Газета «Иттипак» имеет успех у своих читателей и успешно выходит в течение 20 лет. Тираж газеты сейчас достиг 5 тыс.экземпляров и распространяется по всему Кыргызстану и за его пределами. В то же время редакционная коллегия учитывает запросы и потребности своих читателей. Газета широко известна не только в Кыргызстане, но и за его пределами. Она пользуется спросом в Казахстане, Узбекистане, России, КНР, Японии, Швеции, Норвегии, Бельгии, Нидерландах, Великобритании, Канаде, Турции, Австралии, Германии, Франции, США.

2014-й год – юбилейный год – исполняется двадцать лет газете «Иттипак». На сегодняшний день газета выходит 5000-м тиражом в объеме 16 страниц, в том числе 4 страницы в цветном формате.

Махфират Муллахунова

Кроме вышеуказанной газеты,под руководством тогоже М. Курбанова издавалась независимая республиканская общественно-политическая газета “Виждан авази” – “Голос совести”, в редколлегию которой входили:С. Бабаджанов, А.Баудунов, А.Аюб, Р. Якуб. Газета выходила в 1997-2001 годах и закрылась из-за финансовых трудностей. За годы деятельности газета “Виждан авази” стремилась публиковать материалы не только об общественно-культурной жизни уйгуров страны и за ее пределами,но и в целом о проблемах и достижениях Кыргызской Республики.[47]

Телепередачи на уйгурском языке. Уйгуры одними из первых в Кыргызстане создали свою телепрограмму. С 1987 по 1989 годы выходила в телеэфир Кыргызстана программа «Биздин байлыгыбыз – достук» («Дружба-наше богатство»), в которой были и передачи на уйгурском языке.

В них освещались новости, история и культура уйгурского народа, судьба отдельных личностей, достижения в области хозяйства, культуры, литературы и искусства.

Музаппар Курбанов обратился к Балташу Каипову – главному режиссеру Гостелерадио республики с предложением о создании телепрограммы на уйгурском языке, на что получил положительный ответ. На первых порах внештатным редактором телепередачи был М.Курбанов, вела передачу талантливая тележурналистка, лауреат премии «Алтын калем» Махфират Муллахунова.С 1989 года официально была открыта телепередача на уйгурском языке, с вещательным временем 30 минут в месяц, который вел Ярмухаммед Насыров.

С 1993 по 2007 год уйгурская телепередача выходила под названием «Интизар», редактором которой была Махфират Муллахунова – тележурналист, отличник телевидения. В 1987 году она стала диктором и редактором телепередачи на уйгурском языке “Интизар”. Тысячи людей с большим нетерпением ждали выхода в эфир каждой ее программы.Тридцать минут передачи буквально пролетали за считанные минуты. Программа «Интизар» вела огромную работу, собирая материалы для новостей по всей нашей республике и за ее пределами, о достижениях в народном хозяйстве, истории, культуре и искусстве не только уйгурского народа, но в целом о Кыргызстане. Ее актуальные материалы о жизни уйгурского народа по стране и за ее пределами привлекали к себе зрителей. Уйгурская программа «Интизар» внесла большой вклад в совершенствование и развитие межэтнических отношений,укрепление взаимопонимания между этносами в республике.

Хайринса Турдиева

Муллахунова Махфират награждалась почетными грамотами Ассамблеи народа Кыргызстана, дипломами представительства “Internewsnetwork”. Национальная телерадиокомпания Кыргызской Республики несколько лет подряд присуждало ей звание – «Лучший журналист года». За особые заслуги

47 Полевой материал автора, г.Бишкек. Информатор – редактор газеты “Виждан авази” М. Курбан.

www.uyghurkitap.com

Yakub. The newspaper was published in 1997-2001 and was closed due to financial difficulties. During the years of its operation, the newspaper "Vizhdan avazi" sought to publish not only the socio-cultural life of the Uighurs in the country and abroad, but also the whole spectrum of the challenges and successes of the Kyrgyz Republic.[46]

TV Programs in the Uighur language. The Uygury were among the first peoples in Kyrgyzstan who have established their own TV program. From 1987 to 1989, on Kyrgyz television there was a program called "Bizdin baylygybyz - Dostuk" ("Friendship is our wealth"), and it featured a program in the Uighur language. They covered news, history and culture of the Uyghur people, the fate of individuals, advances in economy, culture, literature and art.

Muzappar Kurbanov approached Baltash Kaipov - chief director of Radio and Television of the Republic, and proposed the creation of a TV program in the Uighur language, and received a positive response. At first, a contributing editor of the telecast was M.Kurbanov, then talented television journalist, such as the winner of the "Altyn Kalem" (golden pencil) award Mahfirat Mullahunova. Starting from 1989, telecast in the Uighur language was officially launched, with broadcast time of 30 minutes per month, which was hosted by Yarmuhammed Nasyrov.

From 1993 to 2007, the Uighur telecast was published under the title "Intizar", whose editor was Mahfirat Mullahunova- journalist, Excellence in broadcast awardee. In 1987, she became the editor and director of a TV-program in the Uighur language - "Intizar." Thousands of people were eagerly waiting for the airing of each of its broadcasts. Thirty minutes of the program literally flew by in just an instance. The "Intizar" program performed a great job in collecting materials for news across our country and abroad, about the achievements in the national economy, history, art and culture not only among the Uighur people, but in Kyrgyzstan as a whole. Her material on the life of the Uyghur people, attracted viewers in the country and abroad. The Uighur program "Intizar" contributed greatly to the improvement and development of inter-ethnic relations, strengthening mutual understanding between the ethnic groups in the country.

Mullahunova Mahfirat was awarded diplomas of the Assembly of the People, diplomas of "Internewsnetwork" representation. National TV and Radio Company of the Kyrgyz Republic for several years awarded her the title of "The Best Journalist of the Year." For special services to the people and the country's media, she was awarded the Honorary Diploma of the President of the Kyrgyz Republic.

Radio broadcast. On March 26, 1993 at 20.40 for the first time in Kyrgyzstan was aired a radio program in the Uighur language "Tangri Tag sadaliri " ("The Voice of Tenir-Too") with broadcasting time of 15 minutes. The anchor of the program was Hayrinsa Turdieva, who dedicated 17 years of her life to the program.

46 Field material of the author, Bishkek. Informant - editor of "Vizhdan avazi" M. Kurban.

ۋە مەدەنىي تۇرمۇشىنىلا يورۇتۇپ قالماي، يېقىن ۋە يىراق چەت ئەللەردىكى قانداشلىرىنىڭ تارىخى ۋە مەدەنىيىتى ھەققىدىمۇ ئەتراپلىق ئەخبارات بېرىۋاتقان مەتبۇئات ۋاستىسى بولدى.

گېزىتنىڭ بىرىنچى باش مۇھەررىرى مۇزەپپەرخان قۇربانوۋ، تەھرىر ھەيئىتى ئەكبەرجان باۋدۇنوۋ، ئەلى ئايۇپ، سابىتجان باباجانوۋ، ئابلىز روزىيېۋ، رابىيەم ياقۇپ، نائىلەم ھۇسەيىنوۋا، فاتىمە مۇختىدىنوۋا ئىدى. گېزىتنىڭ تۇنجا سانىنىڭ بىرىنچى سەھىپىسىدە قىرغىزىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ پرېزىدېنتى ئا. ئاقايېۋنىڭ تەبرىگى بېسىلدى.

گېزىت يىگىرمە يىل جەريانىدا ئۆز ئوقۇرمەنلىرى ۋە مۇشتىرلىرىغا ئىگە بولدى، ئۇ قىرغىزىستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئارىسىدا ئەمەس، شۇنداقلا چەت ئەللەردىمۇ ئابروي قازاندى. گېزىتنىڭ ئالاھىدىلىگى شۇنىڭدىكى، ئۇ ئۇيغۇر ۋە رۇس تىللىرىدا نەشىر قىلىنىدۇ (كىرىل ۋە ئەرەپ يېزىغى ئاساسىدا). دېمەك، گېزىت ئوقۇرمەنلەرنىڭ تەلەپ ۋە ئېھتىياجلىرىنى ئىناۋەتكە ئالىدۇ، مىللەتلەر ئارا مۇناسىۋەتلەرنىڭ مۇكەممەللىشىشىگە، تولېرانتلىققا، مىللەتلەر ئارا رازىمەنلىككە چوڭ تۆھپە قوشماقتا.

مۇئەللىپ نەشىر قىلىنىۋاتقان ماتېرىئالنىڭ تىلى بىلەن ئېلىپبەسىنى ئۆزى تاللاپ ئالالايدۇ. گېزىتنىڭ نوپۇزلۇق بولۇشىنىڭ ئاساسلىق سەۋەپلىرىنىڭ بىرى - ئۇنىڭ تىل ياكى ئېلىپبەنى تاللاشتىكى خاھىش ئەركىنلىگىنىڭ ئىناۋەتكە ئېلىنىشى، ئوقۇرمەننىڭ گېئوگرافىيەلىك ئالاھىدىلىكلىرىدۇر. ئەرەپ يېزىغىدىكى ئۇيغۇر تىلىدىكى ماتېرىئاللارنى قىرغىزىستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ چوڭ ئەۋلات ۋەكىللىرى ئوقۇيدۇ، ئوتتۇرا ئەۋلات كىرىلل يېزىغىدىكى ئۇيغۇرچە ماتېرىئاللارنى ئوقۇش پۇرسىتىگە ئىگە. ھە، ياش ئەۋلات بولسا رۇس تىلىدا ئوقۇيدۇ. گېزىتنىڭ يەنە بىر ئالاھىدىلىگى ئۇنىڭ مۇخبىرلىرىنىڭ مەملىكەتنىڭ جاي-جايلىرىدا پائالىيەت ئېلىپ بېرىشىدىن ئىبارەت. ئۇلار ئىختىسات ۋە مەدەنىيەت ساھالىرىدىكى مۇۋاپپەقىيەتلەر توغرىلىق ئەخباراتلارنى داۋاملىق بېرىپ تۇرىدۇ. شۇنداق قىلىپ «ئىنتىپاق» گېزىتى قىرغىزىستان ئۇيغۇر جامائەتچىلىگىنىڭ ھاياتىدىكى مۇھىم ۋاستىدۇر.

قىرغىزىستاندا ئىستىقامەت قىلىۋاتقان ئۇيغۇر ئاھالىسى ئۈچۈن ئانا تىلىنى ساقلاپ قېلىش، ئۆرپى-ئادەت، مەدەنىيەت، ئەنئەنىلەرنى رىۋاجلاندۇرۇش قاتارلىق مۇئەممالار كۆن تەرتىۋىدىكى مۇھىم مەسىلىدۇر. گېزىت تەھرىراتى «ئۆز ئىستىقبالىڭنى ياخشى تەسەۋۋۇر قىلىشىڭ ئۈچۈن تارىخىڭنى ياخشى بىلىشىڭ زۆرۈر» دېگەن نەقىلگە ئەمەل قىلىدۇ. بۇ ئەسنادا «بۈيۈك نامەيەندىلەر ۋە ئىمپېرىيالەر»، «ئانا تارىخ» قاتارلىق رۇبلىكىلار ئاستىدا خەلقىمىزنىڭ ئىلگىرى كەڭ ئاممىغا نامەلۇم بولۇپ كەلگەن تارىخى ۋە مەدەنىيىتى بويىچە ماقالىلار بېسىلدى.

قىرغىزىستان جۇمھۇرىيىتى ئەدلىيە مىنىستىرلىگىنىڭ 1996 - يىلى 11 - ئىيۇلدىكى قارارىغا بىنائەن «ئىنتىپاق» گېزىتى مۇستەقىل ئەخبارات سۇپىتىدە تىركەلدى.

1998 - يىلى «ئىنتىپاق» گېزىتى «ئىنتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ مەتبۇئات ئەپكارى سۈپىتىدە قايتا نەشىر قىلىنىشقا باشلىدى. ئۇنىڭ باش مۇھەررىرى بولۇپ - قاسىمجان ئەيسايېۋ خىزمەت قىلدى. ئا.زارىپوۋ، ئا.ھەلىموۋ، ج.قاسىموۋ، ئا.ھاپىزوۋ، كۆرەش كۇسەن، ن.قامبەروۋا، ب.كاسىموۋ، ئا.سادىقوۋ ۋە باشقىلار تەھرىر ھەيئىتى بولدى.

2001 - 2003 - يىلى «ئىنتىپاق» گېزىتى باش مۇھەررىرسىز يورۇق كۆردى. 2003 - يىلى ئاۋغۇست ئېيىدىن 2008 - يىلى مارت ئېيىغىچە «ئىنتىپاق» گېزىتىنىڭ باش مۇھەررىرى بولۇپ شەمشىدىن ئابدۇراخىموۋ، 2008 - يىلى مارتتىن بۈگۈنكى كۈنگەقەدەر ئەكبەرجان باۋدۇنوۋ باش مۇھەررىر بولۇپ ئىشلىمەكتە. بۇ يىللار ئىچىدە ئو.تۇردىيېۋ، ئا.ھاپىزوۋ، ب.ھەمرايېۋا، م.ياسىنوۋ، ز.قۇربانوۋا، ز. مىجىت، ئى. ئەيسايېۋا، ئا.نامانوۋ،

перед народом и СМИ страны она была награждена Почетной грамотой Президента Кыргызской Республики.

Радиопередачи. 26 марта 1993 г. в 20.40 впервые в Кыргызстане вышла в эфир радиопрограмма на уйгурском языке «Тангри Таг садалири» («Голос Тенир-Тоо») с вещательным временем в 15 минут. Диктором радиопередачи была Хайринса Турдиева, которая отдала программе 17 лет жизни.

Реакция радиослушателей была положительной, начали поступать звонки и письма с просьбой увеличить время радиопередачи. На следующей же неделе объем передачи увеличился до 30 минут. В радиопередаче освещались новости, каждодневные заботы уйгурского народа, его история, достижения в народном хозяйстве, культура, образование. Звучали песни и музыка уйгурского народа. По настойчивой просьбе радиослушателей республики и за ее пределами, через три недели время радиопередачи увеличили до 45 минут. Радиопередача охватывала все стороны жизни многонационального народа Кыргызстана. В эфире звучали интервью известных деятелей культуры, литературы и искусства, народного хозяйства, науки, медицины Кыргызстана. Тем самым радиопередача «Голос Тенир-Тоо» сыграла неоценимую роль в совершенствовании межнациональных отношений в Кыргызстане.

Зоя Алекбаровна

За заслуги перед радио Кыргызстана Х. Турдиевой было присвоено звание «Отличник государственной телерадиокомпании Кыргызской Республики», она была награждена Почетной грамотой Ассамблеи народа Кыргызстана и многими другими грамотами. Она является членом Союза писателей, а также Союза журналистов Кыргызской Республики. Должность редактора программы с 2009 года взяла на себя талантливая журналистка Нилуфар Нуртаевна Хашимова. За успехи в работе она награждена грамотами ОТРК и Ассамблеи народа Кыргызстана.

В системе республиканских СМИ также трудятся представители уйгурского народа. Особенно хочется остановиться на легендарной личности Зои Алекбаровны Суйналиевой, которая всю свою сознательную жизнь отдала журналистике. Она трудилась в газете “Кыргызстан хакикаты”, начальником областного отдела культуры Джалал-Абадской области. С 1960г. работала на телевединии республики. З.А. Суйналиева была создателем программ “Здоровье”, “В эфире 02”, “Экран дружбы”. Она являлась режиссером всех политических передач на кыргызском и русском языках. За свои заслуги Зоя Алекбаровна Суйналиева было удостоена многочисленных наград правительства нашей республики и СССР.

В 2011г. З.Суйналиевой было присвоено звание “Отличник общественного телерадио Кыргызской Республики”.Она была автором передач об уйгурской культуре, поэзии, музыке. По инициативе З.А. Суйналиевой по телевидению передавались инсценировки из театральных постановок уйгурского самодеятельного ансамбля Кыргызстана.

Ее программы собирали у экранов аудиторию многочисленных зрителей, вызывали гордость за свой народ и развивающуюся культуру.

Гульшат Юлдашева долгие годы была директором и главным редактором представительства в КР российской газеты “Комсомольская правда”, затем заместителем главного редактора в Информционном агентстве “24.kg”, сейчас она трудится в качестве редактора русскоязычного сайта радио «Азаттык» («Кыргыз Азаттык Уналгысы»).

Талантливая тележурналистка Назира Ахмедова успешно работает в редакции новостей ОТРК, удостоена званий “Лучший журналист 2004 года”, “Отличник телевидения” и многих других.

В Кыргызстане также издается журнал на уйгурском языке “Аманнисахан”, названной в честь уйгурской царицы, которая в средние века собрала и систематизировала классическое произведение уйгурского народа – “12 мукамов”. Учредителем журнала выступил уйгурский Женский фонд “Аманнисахан”, председателем которого является Х.Миррахимова. Названное издание носит культурно-просветительский характер.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

The reaction of radio listeners was very positive, and the program started receiving phone calls and letters asking to extend the broadcast time. In the very next week, the broadcast time increased to 30 minutes. The program covered news, everyday lives of the Uighur people, its history, and achievements in the economy, culture and education. Songs and music of the Uyghur people were played. On the explicit request of the listeners from the Republic and abroad, within three weeks, the radio program broadcast time was increased to 45 minutes. The program covered all aspects of life of the multinational people of Kyrgyzstan. The broadcast featured interviews with well-known figures of culture, literature and the arts, the economy, science, and medicine in Kyrgyzstan. Thus, the broadcast "Voice of Tenir-Too" played an invaluable role in the improvement of inter-ethnic relations in Kyrgyzstan.

For services to the radio of Kyrgyzstan, H. Turdieva was given the award of "Excellence of state broadcasting company of the Kyrgyz Republic", she was awarded the Certificate of Merit of the Assembly, and many other certificates. She is a member of the Writers' Union, and the Union of Journalists of the Kyrgyz Republic. Since 2009, the position of Editor of the program was taken over by a talented journalist - Nilufar Nurtaevna Hashimova. For her success in work, she was awarded with diplomas of the PTRC and of the Assembly of the People of Kyrgyzstan.

The system of Kyrgyzstan's mass-media also employs the representatives of the Uyghur people. Here we must highlight the legendary personality of Zoya Alekbarovna Suynalieva, who devoted her entire life to journalism. She worked in the newspaper called "Kyrgyzstan haqiqati", served as the Head of the regional department of culture of Jalal-Abad province. Since 1960 she worked on state television. Z.A. Suynalieva was the creator of the programs: "Health", "On Air 02", "Display of friendship." She was the director of political programs in Kyrgyz and Russian languages. For her services, Zoya Alekbarovna Suynalieva received numerous awards and the government of the KR and of the USSR.

In 2011, Z.Suynalieva was awarded the title of "Excellence in Public TV and Radio of the Kyrgyz Republic". She was the author of programs about the Uighur culture, poetry, music. At the initiative of Z.A. Suynalieva, the television broadcasted staging of theater productions of the Uyghur amateur ensemble of Kyrgyzstan. Her programs gathered numerous viewers in front of the screens and initiated pride for the nation and the evolving culture.

G.M.Yuldasheva for many years served as director and Editor-in-chief of the representation of the Russian newspaper "Komsomolskaya Pravda" in the Kyrgyz Republic, and then as deputy editor in news agency "24.kg", now she is serving as editor of the Russian-language site "Azattyk" ("Kyrgyz Azattyq Unalgysy ").

A talented television journalist Nazira Akhmedova has been successful in the newsroom of PTRC, is awarded the title of the "Best Journalist of 2004," "Excellence in Television" and many others.

م.سوفىيېۋا، س.ئىسرائىلوۋا، ن.ئىسمائىلوۋا، م.مۇللاخۇنوۋا ۋە باشقىلار تەھرىرات ھەيئىتى بولغان ۋە بولۇپ كەلمەكتە.

«ئىتتىپاق» گېزىتى 20 يىل مابايىندا ئۆز ئوقۇرمەنلىرى ئارىسىدا مۇۋاپىپەقىيەت قازاندى. ھازىر گېزىت 5 مىڭ نۇسقا بىلەن چىقىۋاتىدۇ. قىرغىزستان ھەم چەت ئەللەرگە تارقىلىۋاتىدۇ. شۇنىڭ بىلەن بىللە تەھرىرات ھەيئىتى ئۆز ئوقۇرمەنلىرىنىڭ تەلەپ ۋە ئېھتىياجلىرىنى داۋاملىق ئىناۋەتكە ئېلىۋاتىدۇ. گېزىت پەقەت قىرغىزستاندىلا ئەمەس، شۇنداقلا چەت ئەللەردىمۇ كەڭ مەلۇم. ئۇ قازاقستان، ئۆزبەكىستان، رۇسىيە، خىتاي، ياپونىيە، شۋېتسىيە، نورۋېگىيە، بېلگىيە، گوللاندىيە، بۈيۈك برىتانىيە، كانادا، تۈركىيە، ئاۋستىرالىيە، گېرمانىيە، فرانسىيە، ئاق ش قاتارلىق مەملىكەتلەردە ئۆز ئوقۇرمەنلىرىگە ئىگە.

2014 - يىلى - تەۋەللۇد يىل، «ئىتتىپاق» گېزىتىغا يىگىرمە يىل تولدى. بۈگۈنكى كۈندە گېزىت 5000 نۇسخا بىلەن 16 بەت بولۇپ چىقىۋاتماقتا، ئۇنىڭ 4 سەھىپىسى رەڭلىك.

بۇنىڭدىن تاشقىرى يەنە شۇ مۇزەپپەر قۇربانوۋ رەھبەرلىكىدە جۇمھۇرىيەتلىك «ۋىجدان ئاۋازى» ئىجتىمائىي-سىياسىي مۇستەقىل گېزىت نەشر قىلىنغان. سابىت باباجانوۋ، ئەكبەرجان باۋدۇنوۋ، ئەلى ئايۇب، رابىيە ياقۇب ۋە ئوسمان تۇردى - مەزكۇر گېزىتنىڭ تەھرىرات ھەيئىتىنىڭ ئەزالىرى بولغان. گېزىت 1997-2001 - يىللار نەشر قىلىنغان-مالىيە كامچىللىغىدىن يېپىلىپ قالدى. «ۋىجدان ئاۋازى» گېزىتى پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان ۋاقىتدا مەملىكەت ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئىجتىمائىي -مەدەنىي ھاياتى توغرىلىق ماقاللارنى بېسىش بىلەنلا چەكلەنمەي، چەت ئەللەردىكى قانداشلىرىمىز ھەققىدىمۇ بېسىپ تۇردى.. .

ئۇيغۇر تىلىدىكى تېلېكۆرستىشلەر. ئۇيغۇرلار قىرغىزستاندا دەسلەپكىلەردىن بولۇپ ئۆز تېلېپروگراممىسىنى تەشكىل قىلدى. 1987 - 1989 يىللار ئارىلىغىدا قىرغىزستاندا «بىزنىڭ بايلىغىمىز - دوستلۇق» پروگراممىسى كۆرسىتىلدى. ئۇنىڭ تەركىۋىدە ئۇيغۇرچە كۆرسىتىشلەرمۇ بولغان ئىدى. بۇ كۆرسىتىشلەردە يېڭىلىقلار ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تارىخى ۋە مەدەنىيىتى، ئايرىم شەخسلەرنىڭ تەغدىرى، ئىگىلىك، مەدەنىيەت ۋە سەنئەت، ئەدەبىيات ساھالىرىدىكى مۇۋاپىپەقىيەتلەر يورۇتۇلغان.

ئەينى چاغدا مۇزەپپەرخان قۇربانوۋ جۇمھۇرىيەتلىك تېلېرادىئونىڭ باش رېژىسسېرى بالتاش قايىپوۋقا ئۇيغۇر تىلىدا تېلېپروگراما ئېچىش توغرىلىق تەكلىپ بىلەن مۇراجىئەت قىلدى. جاۋاپ ئىجابىي بولدى. دەسلەپكى كۈنلەردە مەزكۇر كۆرسىتىشنىڭ شتاتتىن تاشقىرى مۇخبىرى بولۇپ م.قۇربانوۋنىڭ ئۆزى ئىشلىدى، «ئالتىن كالىم» مۇكاپىتىنىڭ ساھىبى ئىستېداتلىق تېلېژۇرنالىست مەخپىرەت مۇللاخۇنوۋا كۆرسىتىشلەرنى ئېلىپ باردى. 1989 - يىلدىن باشلاپ رەسمىي رەۋىشتە ئېيىغا 30 مىنۇتلۇق ئۇيغۇر تىلىدىكى كۆرسىتىشلەر كۆرسىتىلدى. ئۇنى يارمۇھەممەت ناسىروۋ ئېلىپ باردى 1993 - 2007 - يىللار ئارىلىغىدا ئۇيغۇر تىلىدا كۆرسىتىشلەر «ئىنتىزار» نامى بىلەن ئېفىرغا چىقىشقا باشلىدى. ئۇنى ئۆز ئىشىنىڭ ماھىرى تېلېژۇرنالىست مەخپىرەت مۇللاخۇنوۋا باشقۇردى. 1987 - يىلى ئۇ «ئىنتىزار» ئۇيغۇر تىلىدىكى كۆرسىتىشلەرنىڭ دىكتورى ۋە تەھرىرى بولۇپ ئىشلىدى. مىڭلىغان كۆرەرمەن ئۇنىڭ كۆرسىتىشلىرىنى تەشنالىق بىلەن كۈتتى. يېرىم سائەتلىك بۇ كۆرسىتىشلەر بىر دەقىقىدەكلا تېز ئۆتۈپ كېتەتتى. «ئىنتىزار» تېلېپروگراممىسى جۇمھۇرىيىتىمىز بويىچە يېڭىلىقلارنى يېغىش، خەلق ئىگىلىگىدىكى مۇۋەپپەقىيەتلەر توغرىلىق، پەقەت ئۇيغۇر خەلقىنىڭلا مەدەنىيىتى ۋە سەنئىتى خۇسۇسىدىلا ئەمەس، بەلكى پۈتكۈل قىرغىزستان ھەققىدە ماتېرىئاللارنى يىغىش ئىشلىرى بىلەن بەنت بولدى. «ئىنتىزار» ئۇيغۇرچە تېلېكۆرستىش جۇمھۇرىيەتتىكى مىللەتلەر ئارا مۇناسىۋەتلەرنى

Достижения в спорте

Юсуп Мусаев

Без представителей уйгурского народа сложно представить развитие спорта в Кыргызстане. Спортсмены-уйгуры внесли большой вклад в развитие спорта в стране.

Легендарный футболист, кумир молодого поколения 60-х годов XX столетия Юсуп Мусаев внес неоценимый вклад в развитие футбола в Кыргызстане. Главная команда Кыргызстана того времени, где был нападающим Юсуп Мусаев, занимала первые места в первой лиге СССР по футболу. Забитые голы Ю. Мусаева остались в памяти старшего поколения любителей отечественного футбола. Многие молодые люди стали фанатами футбола благодаря неповторимой игре кумира, лучшего игрока «Алги» Ю.Мусаева. За выдающиеся заслуги перед народом Кыргызстана и в развитии спорта в стране он был награжден медалью «Данк» и ему было присвоено почетное звание «Заслуженный работник физической культуры и спорта Кыргызской Республики».

Савур Аматов

Савур Аматов–заслуженный тренер Кыргызской Республики, отличник физической культуры и спорта Кыргызской Республики, отличник народного образования, главный тренер Национальной сборной команды КР по борьбе дзю-до, доцент по физической культуре и спорту Иссык-Кульского государственного университета им.К.Тыныстанова. Он подготовил одного Заслуженного мастера спорта КР, двенадцать мастеров спорта международного класса КР, и более 70 мастеров спорта СССР и КР. За заслуги перед отечественным спортом удостоен звания “Почетный житель г.Каракол”.

Шухрат Ушуров

Фархат Ушуров

Братья Фархад и Шухрат Ушуровы – мастера спорта СССР, Заслуженные тренеры Кыргызской Республики, отличники физической культуры и спорта, награждены Почетными грамотами Кыргызской Республики. Своими достижениями их ученики поднимают престиж Кыргызстана на международных спортивных аренах. Ш. Ушуров подготовил одного серебрянного призера Азии, двух чемпионов и одного серебрянного призера Азии среди кадетов и 12 мастеров спорта КР и чемпионов КР. Его брат Ф. Ушуров подготовил мастеров международного класса по греко-римской борьбе, 4-х призеров среди взрослых,одного чемпиона Азии среди взрослых, одного чемпиона мира и Азии по борьбе на поясах, 3-х призеров Азии, мастеров спорта КР.

Абдували Смаилов

Заслуженный тренер Кыргызской Республики,мастер спорта по дзю-до, судья национальной категории Смаилов Абдували подготовил участницу олимпийских игр по дзю-до, чемпиона параолимпийских игр, призеров и чемпионов Азии. Он работает старшим тренером спортклуба “Динамо” МВД КР.

Сыдыкжан Юсупходжиев

Сыдыкжан Юсупходжиев, кандидат в мастера спорта СССР, отличник физической культуры КР, обладатель Почетной грамоты Президента КР, в качестве директора Общественного фонда “Фонд развития детской греко-римской борьбы “Беркут” создал возможности для успешного старта в большой спорт многим молодым одаренным спортсменам. Многие ныне известные миру борцы, завоевавшие титулы на международных чемпионатах, были выходцами из названного спортивного клуба.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

In Kyrgyzstan, a magazine is also published in the Uighur language - “Amannisahan”, named in honor of the Uighur Queen, who in the Middle Ages has collected and systematized the classics of the Uyghur people - “12 Mukams”. The founder of the magazine is the Uyghur Women’s Fund - “Amannisahan”, which is chaired by H. Mirrahimov. The publication is of cultural and educational character.

Achievements in sports

Without the representatives of the Uighur people it is difficult to imagine the development of sport in Kyrgyzstan. Uighur athletes have made a great contribution to the development of sports in the country.

Legendary football player, the idol of the young generation of 1960s - Yusuf Musayev made an invaluable contribution to the development of football in Kyrgyzstan. Home team in Kyrgyzstan at the time, where Yusuf Musayev was a striker, took first place in the first league of the USSR. The goals of Y. Musaev remained in the memory of the older generation of fans of the national football. Many young people have become fans of the game of football, inspired by the unique idol, best player of “Alga” team - Y.Musaev. For outstanding service to the people of Kyrgyzstan and in the development of sports in the country, he was awarded the medal “Dank” and the honorary title of “Honored Worker of Physical Culture and Sports of the Kyrgyz Republic.”

Savur Amatov, the honored trainer of the Kyrgyz Republic, the awardee of Excellence in Physical Culture and Sports of the Kyrgyz Republic, the awardee of Excellence in public education, the head coach of the national judo team of the Kyrgyz Republic, associate professor of physical culture and sport of the Issyk-Kul State University named after K.Tynystanov. He coached one Merited Master of Sports of the Kyrgyz Republic, twelve masters of sports of the KR of international class, and more than 70 masters of sports of the USSR and the Kyrgyz Republic. For his services to the domestic sports he was awarded the title of “Honorary citizen of Karakol.”

Brothers Farhad and Shukhrat Ushurovs are masters of sports of the USSR, Honorary Trainers of the Kyrgyz Republic, awardees of Excellence in Physical Culture and Sport, awardees of various merit certificates of the Kyrgyz Republic. Through their achievements, their pupils raise the prestige of Kyrgyzstan on the international arena. Sh. Ushurov prepared a silver medalist of Asia, two champions and one silver medalist of Asian Cadets and 12 masters of sports of the KR and champions of the KR. His brother F. Ushurov produced world-class masters in Greco-Roman wrestling, 4-winners among adults, a champion of Asia among adults, one world champion and one champion of Asia in belt-wrestling, 3 medalists of the Asian League, masters of sports of the KR.

Honored coach of the Kyrgyz Republic, Master of Sports in judo, national-level referee - Smailov Abduvali, prepared a contestant of the Olympic games, judo cham-

مۇكەممەلەشتۈرۈشكە ۋە مۇستەھكەملەشكە بىباھا ھەسسە قوشتى.

مەخپىرەت مۇللاخۇنوۋا قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى خەلقى ئاسسامبلېيەسىنىڭ “Internewsnetwork” ۋاكالەتخاناسىنىڭ دىپلوملىرى بىلەن مۇكاپاتلاندى. قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ دۆلەت تېلېرادىئو كومپانىيەسى بىر نەچچە يىل ئۇدا ئۇنىڭغا يىلنىڭ ئەڭ ياخشى ژۇرنالىستى ئۇنۋانىنى بەردى. خەلقنىڭ ۋە مەملىكەتنىڭ ئالدىدا كۆرسەتكەن ئالاھىدە ئەمگەكلىرى ئۈچۈن ئۇ قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى پرېزىدېنتىنىڭ پەخرىي يارلىغى بىلەن تەغدىرلەنگەن.

رادىئوئاڭلىتىشلار. 1993 ـ يىلى 26 ـ مارتتا قىرغىزستاندا تۇنجا قېتىم ئۇيغۇر تىلىدا «تەڭرىتاغ سادالىرى» 15 مىنۇتلۇق رادىئوئاڭلىتىش ئېفىرغا چىقتى. خەيرىنسا تۇردىېۋا ئۆزىنىڭ 17 يىل ھاياتىنى موشۇ پروگراممىغا بېغىشلىدى.

رادىئو ئاڭلىغۇچىلار قىزغىنلىق بىلەن تېلېفون قىلىپ، خەت يوللاپ، مەزكۇر ئاڭلىتىشلار ۋاقتىنى ئۇزارتىپ بېرىشنى ئۆتۈندى. بىر ھەپتىدىن كېيىنلا ئاڭلىتىش ۋاقتى 30 مىنوتنى تەشكىل قىلدى. رادىوئاڭلىتىشتا ئۇيغۇر خەلقىنىڭ، تۇرمۇشىدا يۈز بېرىۋاتقان يېڭىلىقلار، جەمئىيەتتىكى ئىشلار، خەلقىمىزنىڭ تارىخى، خەلق ئېگىلىدىكى ئۇتۇقلار، مەدەنىيەت، مائارىپ ساھالىرى داۋاملىق يورۇتۇلدى. ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ناخشا ۋە مۇزىكىلىرى ياڭرىدى. جۇمھۇرىيەت ۋە چەت ئەللىك قېرىنداشلىرىمىز، رادىوئاڭلىغۇچىلارنىڭ تەلەپلىرى بويىچە ئۈچ ھەپتىدىن كېيىن رادىئوئاڭلىتىش ۋاقتى 45 مىنوتقا ئۇزارتىلدى. رادىئوئاڭلىتىشلار كۆپ مىللەتلىك قىرغىزستان خەلقىنىڭ تۇرمۇش ھاياتىنى ھەر تەرەپلىمە يورۇتتى. ئېفىردا قىرغىزستاندا ئىستىقامەت قىلىۋاتقان ئاتاقلىق پەن، مەدەنىيەت، سەنئەت ئەرباپلىرىنىڭ، شۇنداقلا خەلق ئېگىلىگى، تىبابەت ساھالىرىنىڭ يۈتۈك مۇتەخەسسىلىرىنىڭ سۆھبەتلىرى ياڭراپ تۇردى...

شۇنداق قىلىپ «تەڭرىتاغ» رادىئوئاڭلىتىشلار پروگراممىسى قىرغىزستاندىكى مىللەتلەر ئارا مۇناسىۋەتلەرنى مۇكەممەللەشتۈرۈشتە بىباھا رول ئوينىدى.

قىرغىزستان رادىئوسى تەرەققىياتىغا زور تۆھپە قوشقانلىقى ئۈچۈن خ. تۇردىېۋا قىرغىزستان جۇمھۇرىيەت دۆلەت تېلېرادىئو كومپانىيەسىنىڭ ئەلاچى ئۇنۋانىغا ئىككى قېتىم ئېرىشتى. قىرغىزستان خەلقى ئاسسامبلېيسىنىڭ ھۆرمەت يارلىغى ۋە كۆپلىگەن سوغىلار بىلەن مۇكاپاتلاندى. خ.تۇردىېۋا قىرغىزستان جۇمھۇرىيەتى يازغۇچىلار ئىتتىپاقىنىڭ ۋە ژۇرنالىستلار ئىتتىپاقىنىڭ ئەزاسىدۇر. 2009 ـ يىلدىن باشلاپ مەزكۇر پروگراممىدا ژۇرنالىستكا نىلۇفەر نۇرتاي قىزى ھاشىموۋا ئىشلەپ كېلىۋاتماقتا. ئۇنىڭ ئەمگىگى مۇناسىپ باھالىنىپ، قىرغىزستان خەلقى ئاسسامبلېيەسىنىڭ ۋە ئۇمۇمىي تېلېرادىئو كومىتېتىنىڭ يارلىقلىرى بىلەن تەغدىرلەنگەن.

جۇمھۇرىيەت ئەخبارەت ساھاسىدا ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ۋەكىللىرىمۇ ئەمگەك قىلماقتا. بۇ يەردە داڭلىق ژۇرنالىست زويا ئالېكباروۋنا سۇينالىېۋانى ئالاھىدە تىلغا ئېلىشقا ئەرزىيدۇ. ئۇ پۈتكۈل ئۆزىنىڭ ئاڭلىق ھاياتىنى ژۇرنالىستكىغا بېغىشلىغان ئىنسان. ئۇ «قىرغىزستان ھەقىقەت» گېزىتىدە جالال ـ ئاباد ۋىلايەتلىك مەدەنىيەت بۆلۈمىنىڭ باشلىغى بولۇپ ئىشلىگەن. ز.ئا. سۇينالىېۋا 1960 ـ يىلى جۇمھۇرىيەت تېلېۋىدىنىيەسىدە ئىشلىگەن. ئۇ «سالامەتلىك»، «ئېفىردا 02»، «دوستلۇق ئېكرانى» قاتارلىق پروگراممىلارنى تەشكىل قىلغان. ئۇ قىرغىز ۋە رۇس تىللىرىدىكى بارلىق سىياسىي كۆرسىتىشلەرنىڭ رېژىسسېرىدۇر. زويا ئالېكباروۋنا سۇينالىېۋا ئەمگەكلىرى ئۈچۈن جۇمھۇرىيەت ۋە س س س ر ھۆكۈمەت مۇكاپاتلىرىغا ئېرىشكەن.

2011 ـ يىلى ز.سۇينالىېۋاغا قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى «جەمئىيەتلىك تېلېرادىئوسى ئەلاچىسى» ئۇنۋانى بېرىلدى. ئۇ ئۇيغۇرلارنىڭ مەدەنىيەت، شېئىرىيىتى، مۇزىكىسى توغرىلىق كۆپلىگەن كۆرسىتىشلەرنىڭ مۇئەللىپىدۇر. ز.ئا. سۇينالىېۋانىڭ

Развитие бизнеса и предпринимательства.

Торговый комплекс «Мадина» - «продолжатель» многовековых традиций Великого Шёлкового пути.

Уйгуры достигли немалых успехов в предпринимательстве и торговле. В 2001 г. известный предприниматель Турсунтай Салимов создал торгово-рыночный комплекс «Мадина», где реализуются ткани и различные виды швейного оборудования. Реализаторами товаров являются торговцы из Кашгара, а также предприниматели из Кыргызстана. Ныне «Мадина» превратилась в один из крупных торговых комплексов, имеющий значение для всей Центральной Азии. Торговый комплекс «Мадина» явился мощным фактором организации и развития швейного производства в стране, чем сейчас, славится Кыргызстан на постсоветском пространстве. Товары, реализуемые на «Мадине» способствовали созданию 7 тысяч швейных цехов в Кыргызстане, в которых трудятся около 250 тысяч рабочих.[48]

Тем самым, торговый комплекс является местом не только торговли крупнейшего объема тканей и швейного оборудования, но и важной площадкой для создания и развития отечественного швейного производства.В этом торговом центре бизнесмены из разных стран могут проводить свои торговые сделки.

Торговый комплекс «Мадина» продолжает многовековые традиции торговли шелком. Тысячелетия тому назад торговцы из Китая привозили шелк в Центральную Азию и через нее далее, в Европу. Обратно в Китай увозили различные товары местного производства. Впоследствии эта торговая дорога была названа Великим Шёлковым путем. Ныне торговцы-уйгуры и предприниматели-кыргызстанцы проделывают огромную работу по взаимообогащению культур и взаимовыгодному развитию социально-экономических отношений.

Основатель торгового центра «Мадина» Турсунтай Салимов создал тысячи рабочих мест. За особые заслуги перед народом Кыргызстана Турсунтай Салимов был награжден медалью «Данк» Кыргызской Республики. От партии СДПК он был избран депутатом Жогорку Кенеша Кыргызской Республики пятого созыва.

Исполнительным директором ТК «Мадина» является Шавкет Тохтиев, грамотный и предприимчивый производственник.

Имя успешного предпринимателя, глубокого мецената, широкой души личности, ныне покойного Дильшата Габбасова или как его называли в народе с любовью Шат, знакомо практически каждому уйгуру Кыргызстана. Он был настоящим патриотом своего народа, думающим о сохранении языка, культуры и обычаев. Начатую отцом добрую традицию продолжают его дети. Светлой памяти отца посвятили переиздание “Уйгурско-русского словаря” (под редакцией Т.Р.Рахимова, выпущенного в Москве издательством “Советская энциклопедия” в 1968г.) его сыновья Ришат и Анвар Габбасовы.

Турсунтай Салимов

Абдрахим Азизов являлся директором фирмы “Электроника” в 1989г. в г. Фрунзе, президентом Ассоциации уйгурских предпринемателей “Тижарят Юли” в 2001 г. Он занимался благотворительностью, принимал активное участие в работе Общества “Иттипак”. Абдрахим Азизов оказывал спонсорскую помощь выходу первого номера независимой газеты “Виждан авази” (“Голос совести”), а также

---

48 Полевой материал автора, август 2014 г., г. Бишкек. Информатор – исполнительный директор ТК «Мадина» Ш. Тохтиев.

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

pion in Paralympic Games, the winners and champions of the Asian League. He works as a senior coach at the sports club "Dynamo" under the MIA of the KR.

S.Yusuphodzhiev, Candidate Master of Sports of the USSR, the awardee of Excellence in physical culture of the Kyrgyz Republic, the holder of Diploma of the President of the Kyrgyz Republic, as a Director of the Public Fund "Foundation for Development of children's Greco-Roman wrestling "Berkut", he created opportunities for a successful start in the sport for many young talented athletes. Many of them are now world champions, who have won world-class championships, came from the mentioned sports club.

Business development and entrepreneurship.Shopping center "Madina" - "successor" of the centuries-old traditions of the Silk Road.

The Uighurs have achieved considerable success in business and trade. In 2001, the famous entrepreneur Tursuntay Salimov established a trade and market complex "Madina", which sold fabrics and various types of sewing equipment. Retailers of the products are traders from Kashgar, as well as entrepreneurs from Kyrgyzstan. Now, "Madina" has become one of the largest shopping complexes of regional significance in Central Asia. "Madina" market was a powerful factor in the organization and development of garment production in the country, for which Kyrgyzstan is now famous in the former Soviet region. Goods sold in "Madina" helped to create 7000 sewing workshops in Kyrgyzstan, which employ about 250,000 workers.[47]

Thus, the market is not only the space for the largest volume of trade of fabrics and sewing equipment, but is also an important platform for creation and development of the domestic sewing industry. At this market, businessmen from different countries can conduct their trade deals. "Madina" market continues a long tradition of silk trade. Millennia ago traders from China brought silk to Central Asia and further to Europe. Back to China they used to take a variety of local products. Subsequently, the trade route was called the Great Silk Road. Nowadays, Uighur traders and Kyrgyz entrepreneurs do a great job of mutual enrichment of cultures and mutually beneficial development of socio-economic relations.

The founder of the "Madina" market, Tursuntay Salimov, created thousands of jobs. For his meritorious service to the people of Kyrgyzstan, Tursuntay Salimov was awarded the "Dank" medal of the Kyrgyz Republic. From SDPK political party he was elected to the Kyrgyz Parliament of the fifth convocation.

47 Field material of the author, August 2014, Bishkek.Informant - Executive Director of TC "Madina" Sh. Tohtiev.

تەشەببۇسى بىلەن قىرغىزستاندىكى ئۇيغۇر ھەۋەسكارلار ئانسامبلىنىڭ تىياترلاشتۇرۇلغان قويۇلمىلىرى تېلېۋىدىنىيەدا كۆرسىتىلگەن. ئۇنىڭ پروگراممىلىرىنى مىڭلىغان تاماشىبىن تەشنالىق بىلەن كۈتەتتى ۋە ئۆز خەلقىنىڭ تەرەققىياتىغا چەكسىز خۇرسەن بولاتتى.

گ.م.يولداشېۋا ئۇزاق ۋاقىت داۋامىدا رۇسىيەنىڭ «كومسومولسكايا پراۋدا» گېزىتىنىڭ قىرغىزستاندىكى ۋاكالەتخانىسىدا مۇدىر ۋە باش مۇھەررىر بولۇپ ئىشلىگەن، ئاندىن «kg24.» ئەخبارات ئاگېنتلىغىدا باش مۇھەررىرنىڭ ئورۇنباسارى، ھازىر بولسا «ئازاتتىك» رۇس تىللىق رادىئو سايتىدا تەھرىر سۈپىتىدە پائالىيەت ئېلىپ بارماقتا.

تالانتلىق تېلېژۇرنالىست نازىرە ئاخمېدوۋا ئو ت ر ك يېڭىلىقلار تەھرىراتىدا ئۇتۇقلۇق ئىشلەۋاتماقتا. ئۇ «2004 - يىلىنىڭ ئەڭ ياخشى ژۇرنالىستى»، «تېلېۋىدېنىي ئەلاچىسى» ۋە باشقىمۇ كۆپلىگەن ئۇنۋانلارنىڭ ساھىبى.

قىرغىزستاندا شۇنداقلا ئۇيغۇر ۋە رۇس تىللىرىدا «ئامانىساخان» ناملىق ژۇرنال نەشر قىلىندۇ. ژۇرنال نامىدىن كۆرۈنۈپ تۇرغاندەك بۈيۈك دۇردانىمىز «12 مۇقامنى» رەتلىگەن نامايەندىمىزنىڭ ئىسمى بىلەن ئاتىلىدۇ. مەزكۇر ژۇرنالنىڭ تەسىسچىسى «ئامانىساخان» ئاياللار فوندى. رەئىسى - خ.مىررەخىموۋا. ژۇرنال مەدەنىي مائارىپ خاراكتېرىغا ئىگە.

سپورتتىكى ئۇتۇقلار

قىرغىزستان سپورتىنىڭ تەرەققىياتىنى ئۇيغۇرلارسىز تەسەۋۋۇر قىلىش تەس. ئۇيغۇر سپورتچىلىرى مەملىكەت سپورتىنىڭ رىۋاجلىنىشىغا چوڭ تۆھپە قوشۇپ كەلمەكتە.

ئىسمى رىۋايەتكە ئايلانغان، ئۆتكەن ئەسىرنىڭ 60 - يىللىرىدا ياش ئەۋلاتنىڭ پەخرىي بولغان يۇسۇپ مۇسايېۋ قىرغىزستان فۇتبولى تەرەققىياتىغا زور ھەسسە قوشقان. شۇ دەۋردىكى قىرغىزستاننىڭ باش كوماندىسى س س س ر نىڭ بىرىنچى لىگىسىدا داۋاملىق بىرىنچى ئورۇننى ئېگىلەپ كەلگەن. يۈسۈپ مۇسايېۋنىڭ قىرغىزستان سپورتىغا قوشقان ئۈلۈشى چوڭ ئەۋلات ۋەكىللىرى خاتىرىسىدە ياخشى ساقلانغان. كۆپلىگەن يىگىتلەر ئالغا كوماندىسىنىڭ ئەڭ ياخشى ئويۇنچىسى يۇ. مۇسايېۋنىڭ چېۋەرلىگى تۈپەيلى ئۇنىڭغا ھەۋەسلەنگەن. قىرغىزستان خەلقىنىڭ ئالدىدىكى زور مېھنىتى ۋە مەملىكەتتە سپورتنى تەرەققىي قىلدۇرۇشقا قوشقان تۆھپىسى ئۈچۈن ئۇ «داڭق» مېدالى ھەم «قىرغىز جۇمھۇرىيىتى فىزكۇلتۇرا ۋە سپورتىنىڭ پەخرىي خادىمى» ئۇنۋانلىرى بىلەن مۇكاپاتلانغان.

ساۋۇر ئاماتوۋ-قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ خىزمەت كۆرسەتكەن مەشقلەندۈرگۈچىسى، جۇمھۇرىيەت فىزكۇلتۇرا ۋە سپورت ئەلاچىسى مائارىپ ئەلاچىسى، دزيۇ-دو بويىچە قىرغىز جۇمھۇرىيىتى مىللىي تالالنما كوماندىسىنىڭ مەشقلەندۈرگۈچىسى ك.تىنىستانوۋ نامىدىكى ئىسسىك-كۆل دۆلەت ئۇنىۋېرسىتېتىدىكى تەنتەربىيە كافېدىرىسىنىڭ دوتسېنتى. ئۇ قىرغىزستاندا خىزمەت كۆرسەتكەن سپورت ماھىرى، 12 خەلقئارا سپورت ماھىرىنى ۋە 70 دىن ئوشۇق س س س ر ۋە قىرغىزستان سپورت ماھىرلىرىنى تەربىيىلىدى. بۇ ئەمگەكلىرى مۇناسىپ باھالىنىپ «قاراقول شەھىرىنىڭ پەخرىي پۇخراسى» ئاتالدى.

ئاكا-ئۇكا پەرھات ۋە شۆھرەت ئۇشۇرووۋلار-س س س ر سپورت ماھىرلىرى، قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ خىزمەت كۆرسەتكەن مەشقلەندۈرگۈچىلىرى، فىزكۇلتۇرا ۋە سپورت ئەلاچىلىرى. قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ پەخرىي يارلىغى بىلەن مۇكاپاتلانغان. ئۇلارنىڭ شاگىرتلىرى خەلقئارا سپورت مەيدانلىرىدا قىرغىزستاننىڭ شان-شۆھرىتىنى تېخىمۇ كۆتەرمەكتە. ش. ھوشۇرووۋ ئاسىيەنىڭ بىر كۈمۈچ ساھىبىنى، كادېتلار ئارىسىدا

Гайрат Абдуллаев

предоставлял личный офис в течение одного года для работы редакции этойже газеты. Одна из телепередач, снятая об уйгурах, вышла в эфир благодаря спонсорской поддержке А.Азизова.

В течение тысячелетий человек неизменно сохранил любовь к голубю - символу мира и любви. Халилов Сабыржан председатель общества голуб еводов. С малых лет он увлекался голубями ис любовью ухаживал за своей голубятней. Эта люб овь оказалась непростым увлечением. Сегодня Сабыржан Халилов является председателем Общества голубеводов Кыргызстана. Он представляет нашу республику в странах Европы, России, Казахстане, Уз бекистане. Голубеводы этих стран проводят совместные форумы, выставки, встречи, на которых обсуждают новые методы выведения элитных пород голубей.

Мухамед Салиев
Депутат городского
Кенеша г. Такмак

Гайрат Абдуллаев – генеральный директор ОсОО «Хладокомбинат Умут и Ко» и ОАО «Ак-Сут», где производятся различные виды молочной продукции и прохладительных напитков, которые экспортируются в соседние страны. Производственные промышленности под его руководством обеспечивают работой около 600 рабочих. За успехи в развитии промышленности страны Компания «Хладокомбинат Умут и Ко» была награждена медалью «Данк», а ее руководитель был удостоен Почетной грамотой Правительства Кыргызской Республики. Г.Абдуллаев является большим меценатом и активно занимается благотворительностью, помогает малоимущим и детям-сиротам.

Турсунтай Хаджиев
Депутат городского
Кенеша г. Кара-Балта

Сайдахмат Исмаилов

Пархат Тулендыбаев – генеральный директор ОсОО «Стройпрофи», член комитета по развитию промышленности и торговли, активно помогает развитию и улучшению социальной инфраструктуры г. Бишкек. Он системно оказывает помощь малоимущим слоям населения, ветеранам Великой Отечественной войны, участникам боевых действий в Афганистане и других боевых конфликтов, инвалидам и участникам ликвидации аварий на Чернобыльской АЭС.

Акбар Разиев – основатель производства пластиковых окон (ОсОО “Гюнель ПВЖ Люкс” и ОсОО ”Европласт”) и генеральный директор горнолыжной базы “ЗиЛ”, которые вносят немалый вклад в развитие промышленности и горнолыжного туризма страны.

Шаукет Нурдинов

Таштохты Сабитов является учредителем завода по производству пива, которое выпускается под торговой маркой “Бишкекское” и других прохладительных напитков, пользующихся большим спросом в нашей республике.

Представители уйгурского народа являются депутатами городского, областных и аильных кенешов, занимают высокие и ответственные посты в стране, и вносят вклад в защиту интересов народа Кыргызстана.

Шаукет Нурдинов, избранный депутатом Бишкекского городского Кенеша, является основателем известного уйгурского кафе «Арзу».

Сайдахмат Исмаилов, основатель строительной компании «Азия-

Акбар Разиев

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

The Executive Director of TC "Madina" is Shavket Tokhtiev, a competent and enterprising industrialist.

The Name a successful entrepreneur, philanthropist, and a person with a rich soul, Dilshat Gabbasov (who passed away), whom people used to call with love - Shat, is known to almost every Uighur in Kyrgyzstan. He was a true patriot of his people, thinking about the preservation of language, culture and customs. His children continue the good tradition of their father. His sons, Rishat and Anvar Gabbasovs dedicated to the blessed memory of their father is the reissue of the "Uighur-Russian Dictionary" (edited by T.R.Rahimova, issued in Moscow publishing house "Soviet Encyclopedia" in 1968.)

Abdrahim Azizov was a director of the company "Electronika" in 1989 in Frunze, served as President of the Association of Uighur entrepreneurs "Tijaryat Yuli" in 2001, he was engaged in charity, took active part in the activities of the "Ittipak" Association. Abdrahim Azizov provided sponsorship of the first issue of the independent newspaper "Vizhdan avazi" ("voice of conscience"), and provided his own office for one year to the editorial team of this newspaper. One of the television programs about the Uighurs, was aired through sponsorship of A. Azizov.

For thousands of years people have retained a love for the dove - the symbol of peace and love. Khalilov Sabyrzhan is the Chairman of Dove Fanciers Society. From an early age he was interested in pigeons and lovingly cared for his dovecotes. This love was a difficult hobby. Today Sabyrzhan Khalilov is the Chairman of Dove Fanciers Society of Kyrgyzstan. He represents our country in Europe, Russia, Kazakhstan, and Uzbekistan. Dove fanciers of these countries hold joint forums, exhibitions and meetings to discuss new methods of breeding elite breeds of pigeons.

Gayrat Abdullayev - Director General of LLC "Khladokombinat Umut & Co." and JSC "Ak-Sut", which produces various types of dairy products and soft drinks, which are exported to the neighboring countries. The manufacturing industry under his leadership employs about 600 workers. For his achievements in the development of the country's industry, the company "Khladokombinat Umut & Co."was awarded the "Dank" medal, and its leader was awarded the merit certificate of the Government of the Kyrgyz Republic. G. Abdullayev is a philanthropist and is actively involved in charity work, helping the poor and orphans.

Parhat Tulendybaev - General Director of LLC "Stroyprofi", member of the Committee on Industry and Trade, actively helps the development and improvement of social infrastructure in Bishkek. He systematically assisting the poor, veterans, participants of combat operations in Afghanistan and other military conflicts, the disabled and the participants in the liquidation of the Chernobyl accident.

Akbar Raziev - the founder of production of plastic windows (LLC "Gunel DRI Luks" and LLC "Evroplast") and

ئۆتكەن ئاسىيە مۇسابىقىسىدا 2 چېمپىونى ۋە 1 كۈمۈچ مېدال ساھىبىنى، شۇنداقلا قىرغىزستان 12 سپورت ماھىرىنى ۋە چېمپىئونلىرىنى تەربىيلىدى. ئۇنىڭ ئاكىسى ف. ئۇشۇرووۋ گرېك-رىم كۈرىشى بويىچە كۆپلىگەن خەلقئارا دەرىجىدىكى سپورت ماھىرلىرىنى: چوڭلار ئارىسىدا ئۆتكەن 4 مېدالىستىنى، چوڭلار ئارىسىدا 1 ئاسىيە چېمپىونىنى، 1 دۇنيا ۋە ئاسىيە چېمپىونى، 3 ئاسىيە مېدالىستىنى ۋە كۆپلىگەن سپورت ماھىرلىرىن تەييارلىدى.

دزيۇ-دو بويىچە قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ خىزمەت كۆرسەتكەن مەشقلەندۈرگۈچىسى، سپورت ماھىرى، مىللىي دەرىجىدىكى سۇدىيە ئىسمائىلوۋ ئابدۇۋالى: دزيۇ-دو بويىچە ئولىمپىئادا ئويۇنلىرىنىڭ ئىشتىراكچىسى، پارائولىمپىيادا (ناكالار ئولىمپىئادىسى) چېمپىئونىنى، ئاسىيە چېمپىئوناتىنىڭ چېمپىئونلىرىنى، مېدالىستلىرىنى تەييارلىدى. ئۇ قىرغىزستان ئىچكى ئىشلار مىنىستىرلىگىنىڭ «دىنامو» سپورت كلۇبىدا چوڭ مەشقلەندۈرگۈچىسى بولۇپ ئىشلەۋاتىدۇ.

س.يۇسۇپخوجايېۋ س س ر سپورت ماھىرلىغىغا نامزات، قىرغىزستان فىزكۇلتۇرىسىنىڭ ئەلاچىسى، قىرغىزستان پرېزىدېنتى پەخرىي يارلىغىنىڭ ساھىبى، «بېركۇت» باللار گرېك-رىم كۈرىشى تەرەققىياتى فوندىنىڭ مۇدىرى سۈپىتىدە كۆپلىگەن ياش، ئىستىداتلىق سپورتچىلارنىڭ چوڭ سپورتقا بولغان يولىنى ئېچىپ بەردى. بۈگۈنكى كۈندە دۇنياغا مەشھۇر بولغان ئاتاقلىق چېمپىئونلار موشۇ سپورت كلۇبىنىڭ تەربىيلەنگۈچىلىرىدۇر.

سودا ۋە تىجارەتچىلەرنىڭ تەرەققىياتى «مەدىنە» - سودا كومپلېكسى - ئۇلۇق ئىپەك يولى كۆپ ئەسىرلىك ئەنئەنەلىرىنى داۋاملاشتۇرغۇچى

ئۇيغۇرلار سودا-تىجارەتتە چوڭ ئۇتۇقلارنى قولغا كەلتۈرگەن. 2001 - يىلى ئاتاقلىق تىجارەتچى تۇرسۇنتاي سەلىموۋ «مەدىنە» سودا كومپلېكسىنى قۇردى. ئۇ يەردە رەخلەر ۋە تىكىنچىلىك ئۈسكۈنلىرى سېتىلىدۇ. رەخلەرنى، ساتقۇچىلار قەشقەر شەھەرلىرىدىن كەلگەنلەر، شۇنداقلا قىرغىزستانلىق تىجارەتچىلەر. ھازىر «مەدىنە» سودا مەركىزى، مەركىزىي ئاسىيەدە ئۇتۇق قازانغان ژىرىك سودا مەنبەسگە ئايلاندى. مەملىكەتتىكى تىكىنچىلىك كارخانىلىرىنىڭ ئارىسىدا كارۋانبېشىدۇر. «مەدىنە»دە سېتىلىۋاتقان رەخلەر قىرغىزستاندا 7 مىڭ تىكىنچىلىك سېخىنى تەشكىل قىلىشقا ئىمكانىيەت ياراتتى. بۇ سېخلاردا 250 مىڭدىن ئوشۇق ئادەم ئىشلەيدۇ.

شۇنىڭ بىلەن بىللە بۇ سودا بازىرى پەقەت كۆپ رەخلەرنى ۋە تىكىنچىلىك ئۈسكۈنلىرىنى ساتىدىغان جايلا ئەمەس، شۇنداقلا قىرغىزستاندا تىكىنچىلىك سانائىتىنى بەرپا قىلىشى ۋە تەرەققىي قىلدۇرۇشنىڭ مۇھىم ئاساسچىسىدۇر. بۇ يەردە كۆپلىگەن ئەللەرنىڭ تىجارەتچىلىرى سودا-سېتىق ئىشلىرىنى ماڭغۇزلايدۇ.

«مەدىنە» سودا بازارى ئىپەكماللار سېتىش بويىچە كۆپ ئەسىرلىك ئەنئەنىلەرىنى داۋاملاشتۇرماقتا. مىڭلىغان يىللار ئىلگىرى خىتايلىق سودىگەرلەر مەركىزىي ئاسىيەگە ئىپەك ئېلىپ كەلگەن ۋە ئۇ ئارقىلىق ياۋروپاغا چىققان. قايتىشىدا ئۇلار خىتايغا يەرلىك ماللارنى ئېلىپ كەتكەن. كېيىنەرەك بۇ سودا يولى ئۇلۇق ئىپەك يولى دەپ ئاتالدى. ھازىر ئۇيغۇر سودىگەرلىرى ۋە قىرغىزستان تىجارەتچىلىرى ئۆز ئارا مەدەنىيەتلەرنىڭ ئالمىشىشى، ئىختىسادىنىڭ مۇستەھكەملىشى بويىچە زور ئىشلارنى بەجۈرمەكتە.

«مەدىنە» سودا مەركىزىنى تەشكىل قىلغۇچى تۇرسۇنتاي سەلىموۋ يۈزلىگەن ئىش ئورۇنلىرىنى بەرپا قىلدى. ئۇنىڭ ئەمگىگى

Нурмухаммед Баяхунов

Курулуш»,работает заместителем председателя Государственной регистрационной службы при Правительстве Кыргызской Республики.

Нурмухаммед Баяхунов – советник муниципальной службы Кыргызской Республики второго класса,успешно работает главой Новопокровского айыльного округа Иссык-Атинского района Чуйской области. Он награжден нагрудным знаком «Отличник муниципальной службы КР» и медалью «Сары-Озон кужурмону», и трижды признавался «Лучшим главой айыльного округа» (2010-2011-2012гг.).

Особое место в кулинарной традиции уйгуров занимает тандырный хлеб. Рецепт приготовления хлеба разнообразен. Ак нан, чон нан, петир нан, лепешки с луком, с тмином, с маком, испеченные в тандыре считаются самыми вкусными и полезными, ибо они впитывают жар открытого огня. Целое производство по выпечке уйгурского хлеба открыл Дельшат Садыков в селе Ново-Покровка. Его пекарня обеспечивает тандырным хлебом жителей города. С 2009 года его хлеб стал реализовываться под торговой маркой "Дельшатовские лепешки". Девизом производства Д.Садыкова является "Чистота и качество".

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

general manager of a ski resort "ZIL", which make a major contribution to the development of ski tourism industry and the country.

Tashtohty Sabitov is the founder of a plant for the production of beer, which is produced under the trademark of "Bishkekskoe" and other soft drinks, which are in great demand in our country.

Representatives of the Uyghur people are members of urban, regional and ail Keneshes, hold high and responsible positions in the country and contribute to the protection of the interests of the people of Kyrgyzstan.

Shauket Nurdinov is an elected deputy of Bishkek City Council, is the founder of the well-known Uighur cafe "Arzu".

Saydahmat Ismailov is the founder of a construction company "Asia Kurulush", serves as Deputy Chairman of the State Registration Service of the Kyrgyz Republic.

Nurmuhammed Bayahunov - Advisor to the municipal service of the Kyrgyz Republic of the second class, is successfully serving as Head of Novopokrovka aiyl district of Issyk-Ata district in Chui province. He was awarded the badge of "Excellence in Municipal Service of the Kyrgyz Republic" and the medal "Sary-Ozon kuzhurmonu", and three times was recognized as the "best head of aiyl district" (is 2010-2011-2012).

A special place in the culinary traditions of the Uighurs is taken by bread, made in the tandoor oven. Recipes for bread-making are diverse. Ak nan, chon nan, petyr nan, lepyoshki (flat bread) with onion, cumin, poppy seed, baked in the tandoor are the most tasty and healthy, because they absorb the heat of an open fire. A whole production line of baking the Uyghur bread was established by Delshat Sadykov in the village of Novo-Pokrovka. His bakery provides bread for the residents of the city. Since 2009, his bread is sold under the trademark "Delshatovskie lepyoshki." The motto of production of D.Sadykova is "purity and quality."

Uighur cuisine is one of the brands of modern Bishkek

Ancient Uighur cuisine is appreciated not only in the city of Bishkek, but also throughout the country. Traditions of cooking and dishes are rich and diverse. The Uighurs are well-known throughout Central Asia as skillful and excellent chefs.

The modern Uighur cuisine is rich and diverse, which absorbed a thousand years of history of purely Uyghur dishes and combined them with the cuisines of the adjacent to them peoples of Central Asia, as well as other peoples of the world. The basis of the Uighur cuisine is the developed agricultural culture. Uighur traditions of cooking take into account the season, the weather conditions, "heat and cold", the compatibility of different products.

In the spring, through the warmed soil, come the first leaves of clover. Uighurs in ancient times used to gather by

ژۇقۇرى باھالىنىپ «داڭق» مېدالى بىلەن مۇكاپاتلاندى. سوتسىئال دېموكراتىك پارتىيەسى نامىدىن قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئالىي كېڭەشى بەشىنچى چاقىرىقىنىڭ دېپۇتاتى بولۇپ سايلاندى.

«مەدىنە» سودا مەركىزىنىڭ ئىجرائىي مۇدىرى شاۋكەت توختىيېۋ، ئالىي مەلۇماتلىق ۋە تەدبىرچان ئىنساندۇر.

مەرھۇم ئىلشات ئاباسوۋ ئۆزىنىڭ خەيرى-ساخاۋەتلىك ئىشلىرى بىلەن خەلقىنىڭ دىلىدا مەڭگۈ ياشايدۇ. بۇ ئاتاقلىق تىجارەتچىنى خەلق سۆيۈنۈش بىلەن شات دەپ ئاتاتتى. ئۇنى جۇمھۇرىيەتتىكى ھەر بىر ئۇيغۇر توناتتى. ئۇ ئۆز خەلقىنىڭ ھەققىي مەناسىدىكى ۋەتەنپەرۋەرى ئىدى. تىلىمىزنىڭ، مەدەنىيىتىمىزنىڭ، ئەنئەنىمىزنىڭ ساقلىنىپ قېلىشىغا چوڭ تۆھپە قوشقان ئىدى. ئۇنىڭ ئىشلىرىنى پەرزەنتلىرى شەرەپ بىلەن ئادا قىلماقتا. ئوغۇللىرى رىشات ۋە ئەنۋەر ئاباسوۋلار ت.ر.رەخىموۋ تەھرىرلىگەندە چىققان «ئۇيغۇرچە-رۇسچە لۇغەتنى» قايتا نەشر قىلدۇرۇپ ئاتىسىنىڭ خاتىرىسىگە بېغىشلىدى.

ئابدۇرېھىم ئەزىزوۋ 1989 - يىلى «ئېلېكترونىكا» شىركىتىنىڭ مۇدىرى بولدى. 2001 - يىلى «تىجارەت يولى» ئۇيغۇر تىجارەتچىلىرى ئاسسوتسىياسىنىڭ پرېزىدېنتى بولدى. ئۇ خەيرىخاھلىق ئىشلارنىڭ بېشىدا تۇرۇپ «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىدە پائالىيەت ئېلىپ باردى. ئابدۇرېھىم ئەزىزوۋ «ئىتتىپاق» گېزىتىنىڭ تۇنجا سانىنى چىقىرىشقا ھامىيلىق قىلدى. ئۇ ئۆزىنىڭ شەخسىي ئىدارىسىنى بىر يىل گېزىت رېداكسىيەسىگە ھەقسىز بەردى. شۇنداقلا ئۇيغۇرلار توغرىلىق چۈشۈرۈلگەن بىر تېلېكۆرسىتىش ئا. ئەزىزوۋنىڭ ھامىيلىغى تۈپەيلى ئېفىرغا چىقتى.

مىڭلىغان يىللار داۋامىدا ئىنسانلار كەپتەرنى-تىنچلىق ۋە مۇھەببەت رەمزى دەپ مۇھەببەت باغلاپ كەلگەن. خەلىلوۋ سابىرجان كەپتەر ۋازلار جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى. س. خەلىلوۋ كېچىكىدىلا كەپتەرلەرگە مۇھەببەت باغلىدى. بۇ مۇھەببەت ئاددىي بىر ھەۋەس ئەمەس ئىدى. بۈگۈنكى كۈندە سابىرجان خەلىلوۋ قىرغىزستان كەپتەرۋازلار جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى بولدى. ئۇ بىزنىڭ مەملىكىتىمىز نامىدا ياۋروپا، رۇسىيە، قازاقستان، ئۆزبېكىستاندا ۋاكالەتلىك قىلىۋاتماقتا. بۇ ئەللەرنىڭ كەپتەرۋازلىرى ھەمكارلاشقان ھالدا ھەر خىل پائالىيەتلەرنى، كۆرگەزمىلەرنى، ئۇچۇرۇشلارنى ئۇيۇشتۇرىۋاتىدۇ. بۇ پائالىيەتلەردە كەپتەرلەرنىڭ ئالاھىدە نوپۇزلۇق نەسىللىرىنى چىقىرىش ئامىللىرى مۇھاكىمە قىلىنىدۇ.

غەيرەت ئابدۇللايېۋ - «خلادوكومبىنات ئۇمۇت ئى كو» كارخانىسىنىڭ ۋە «ئاق-سۈت» فىرمىسىنىڭ باش مۇدىرى. بۇ يەردە ھەر خىل سۈت مەھسۇلاتلىرى ۋە شىرنىلار ئىشلەپ چىقىرىلىدۇ ھەم خوشنا مەملىكەتلەرگە ئېكسپورت قىلىنىدۇ. ئۇنىڭ رەھبەرلىگىدىكى كارخانىلار 600 ئادەمنى ئىش بىلەن تەمىنلىگەن. مەملىكەت سانائىتىنىڭ تەرەققىياتىغا قوشقان تۆھپىسى ئۈچۈن كومپانىيە «خلادوكومبىنات ئۇمۇت ئى كو» «داڭق» مېدالى بىلەن، ئۇنىڭ رەھبىرى قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى ھۆكۈمىتىنىڭ پەخرىي يارلىغى بىلەن مۇكاپاتلانغان. گ.ئابدۇللايېۋ خەيرىھاھلىق ئىشلار بىلەن شۇغۇللىنىش بىلەن بىللە تەمىناتى ناچار ۋە يېتىم باللارغا داۋاملىق ھامىيلىق قىلىپ كەلمەكتە.

پەرھات تۇلېنديبايېۋ - «ستروبيپروفى» شىركىتىنىڭ باش مۇدىرى، سانائەت ۋە سودىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش كومىتېتىنىڭ ئەزاسى، بىشكەك شەھىرى تىجارەت تارماقلىرىنىڭ رىۋاجلىنىشى ۋە ياخشىلىنىشىدا دايىم پائالىيەت كۆرسىتىۋاتماقتا. ئۇ داۋاملىق تەمىناتى ناچار ئادەملەرگە، ئۇلۇق ۋەتەن ئۇرۇشى ۋېتېرانلىرىغا، ئاۋغانىستاندىكى ئۇرۇش ھەرىكەتلىرىگە قاتناشقانلارغا، ناكالارغا ھەم چېرنوبىل ئاتوم ئېلېكتروستانسىيەسىنىڭ پاجىئەلىك بۇزۇلۇش ھالاكىتىنى يوقۇتۇش ئىشتىراكچىلىرىغا ياردەم بېرىپ كەلمەكتە.

ئەكبەر رازىېۋ -پلاستىكلىق دېرىزىلەرنى ئىشلەپ چىقىرىشنىڭ ئاساسچىسى ۋە كارخانە «گيۇنېل پۈژ

Уйгурская кухня – один из брендов современного города Бишкек

Древняя уйгурская кухня ценится не только в городе Бишкек, но и по всей стране. Традиции приготовления блюд богаты и разонообразны. Уйгуры славятся как искусные и превосходные кулинары по всей Центральной Азии.

Современная уйгурская кухня – это богатая и разнообразная,впитавшая в себе тысячелетнюю историю сугубо уйгурских блюд и сочетающая с ними кухню сопредельных им народов Центральной Азии, а также других народов мира. Основой уйгурской кухни является продукция развитой земледельческой культуры. Традиции приготовления уйгурских блюд учитывают сезон, погодные условия, "тепло и холод", совместимость разных продуктов.

Весной, сквозь согревшуюся почву, пробиваются первые листочки клевера. Уйгуры еще в стародавние времена целыми улицами и даже кишлаками уходили в поля собирать первые лепестки ценного растения – клевера. По-уйгурски они называются «бедя-кёки» («зелень клевера»). Его собирали вместе с зеленой мятой, крапивой, нежными листьями одуванчика. Такой сбор, несомненно, очень полезен для здоровья после зимней нехватки витаминов. Из такого сбора ценнейших трав уйгурки готовят «зеленые пельмени» («кёк чёшуря»). Этот своеобразный ритуал плавно переходит в праздник «зеленых пельменей».

Фаворитом уйгурской кухни является лагман. Есть даже такое мнение, что, как приготовлен ла гман, такова и хозяйка. Наверное, поэтому это блюдо называют блюдом любви. Каждый сезон года имеет свои особенности приготовления лагмана. Это зависит от наличия сезонных овощей. Ле том, когда в изобилии томаты, перцы, свежий чеснок, фасоль, сельдерей и особый вид капусты –«йесивиляк», то их добавляют в лагман. Различают более сотен разновидностей этого блюда,все

www.uyghurkitap.com

whole streets and kishlaks (villages) and go into the fields to pick the first petals of a valuable plant - clover. In Uighur they call it "Bedya-koki" ("green clover"). It used to be gathered along with green mint, nettle, and tender dandelion leaves. Such a combination of greens is undoubtedly very good for health after the winter shortage of vitamins. From this combination of valuable herbs, the Uighursprepare "green dumplings" ("Kok choshurya"). This kind of ritual smoothly transforms into the holiday of "green pelmeni".

The king of the Uighur cuisine is lagman. There is even a saying that the quality of lagman reflects the quality of the hostess. Perhaps that is why this dish is called a dish of love. Each season of the year has its own characteristics for cooking lagman. It depends on the availability of seasonal vegetables. In the summer, when there is an abundance of tomatoes, peppers, fresh garlic, green beans, celery and a special type of cabbage - "yesivilyak", then they are added to lagman. There are over a hundred varieties of this dish, which differ in the amount of stretched noodles and sauce ingredients.

Manti are just as popular and good for the health. Manti is a dish for real men. The Uighurs prepare dumplings of unleavened and leavened dough. The filling ingredients depend on the time of the year. Therefore, there is a wide variety of manti in the cuisine.

Almost all dishes are seasonal. None of the vegetables can be used off-season. That's why the Uighur dishes are characterized by their balance and nutritious values. Each product, despite the strong heat treatment, maintains its healthy qualities. For example, the Uighur manti are different from other types of mantis with their juiciness and flavor. Stuffing in the mantle does not turn into "cutlets in the dough." Summer time lagman does not incorporate carrots, and, of course, does not contain potatoes.

Plov is a dish for the guests. The most delicious plov is cooked in a kazan (cauldron) over an open fire for a larger number of guests. "Naryn" dish is considered to be the dish of the generous people. Holiday dishes ("hadyh Ash") for the Uighurs are: Suyuk ash, mampar, shorva, and many others. Listing all the staples of the Uighur cuisine would require a lot of time. The great culinary skills of the Uighurs remain unchanged.

Uighur cuisine is one of the brands of modern Bishkek. That is why in different places in the city of Bishkek there are a lot of cafes, where the owners and top chefs are the representatives of the Uyghur people. In particular: cafe "Arzu", "Diyar", "Tubeteika", "Faiza", "Hawaii", "Farizat", "Insar", "Mustafa", "Avat", "Mansur," Caravan-Sarai "and many others who are considered to be the best places by the dwellers and guests of the capital, and are representing the rich spiritual culture of the Uyghur people.

Association of Uighurs in the Kyrgyz Republic – "Ittipak"

The Association of Uighurs in the Kyrgyz Republic

ليۇكس»، «ياۋروپلاست»، «زىل» تاغ چاڭغۇسى بازىسىنىڭ باش مۇدىرى. ئۇ مەملىكەت سانائىتى بىلەن تاغ چاڭغۇسى ۋە سەياھەت تەرەققىياتىغا چوڭ ھەسسە قوشماقتا.

تاشتوختى سابىتوۋ پىۋا ۋە باشقا شىرنىلىكلەرنى ئىشلەپ چىقىرىش بويىچە «بىشكەك سودا ماركىسى ئاستىدا» قۇرۇلغان زاۋودىنىڭ تەسىسچىسىدۇر. مەزكۇر مەھسۇلاتلار جۇمھۇرىيەتتە بەكمۇ ئاممىباپ.

ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ۋەكىللىرى شەھەرلىك، ۋىلايەتلىك ۋە يېزىلىق كېڭەشلەردە، مەسئۇللۇق لاۋازىملارنى ئىگەللەش بىلەن بىللە قىرغىزستان خەلقىنىڭ مەنپىئەتلىرىنى قوغداشتا بىباھا ئەمگەك قىلماقتا.

شاۋكەت نۇردىنوۋ بىشكەك شەھەرلىك كېڭەشنىڭ دېپۇتاتى، «ئارزۇ» مىللىي تائاملار كافېسىنىڭ قۇرغۇچىسىدۇر.

سەيدەخمەت ئىسمائىلوۋ «ئاسىيە-قۇرۇلۇش» كومپانىيەسىنىڭ ئاساسچىسى، قىرغىزستان جۇمھۇرىيەت ھۆكۈمىتى يېنىدىكى دۆلەتلىك ئەنگە ئېلىش خىزمىتى رەئىسىنىڭ ئورۇنباسارى.

نۇرمەھەممەت باياخۇنوۋ - قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى ئىككىنچى دەرىجىلىك مۇنىتسىپال (ئۆزىنى-ئۆزى باشقۇرۇش خىزمەت مەھكىمىسىنىڭ مەسلىھەتچىسى) خىزمىتى كېڭەشچىسى، چۈي ۋىلايىتى ئىسسىق-ئاتا ناھىيەسى نوۋوپوكروۋكا يېزىلىق ھۆكۈمىتىنىڭ رەھبىرى. ئۇ قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى مۇنىتسىپال خىزمىتىنىڭ ئەلاچىسى. «كۆكرەك نىشانى بىلەن» ۋە «سارى-ئۆزۆن كۈجۈرمونۇ» مېدالى بىلەن مۇكاپاتلانغان. 3 قېتىم «يېزىلىق ھۆكۈمەتنىڭ ئەڭ ئەلا رەھبىرى» (2010 - 2011 - 2012 - يىللىرى) بولۇپ ئېتىراپ قىلىنغان.

ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تاماق-ئاش ئەنئەنىسىدە تونۇر نان ئالاھىدە ئورۇن ئىگىلەيدۇ. نان يېقىش رېسىپتى خىلمۇ-خىل: ئاق نان، چوڭ نان، پېتىر نان، پىياز نان، سىيادان قوشۇلغان نان، نار قوشۇلغان نان، قاتارلىق تونۇردا يېقىلغان نانلار بەكمۇ تەملىك ۋە پايدىلىقتۇر. چۈنكى ئۇلار ئۆزىگە ئوچۇق ئوتنىڭ تەپتىنى ئۆزىگە سىڭدۈرگەن. ئۇيغۇر نانلىرىنى يېقىش بويىچە چوڭ ئىشلارنى قىلىۋاتقان دىلشات سادىقوۋ نوۋو-پوكروۋكا يېزىسىدا ناۋايخانا ئاچتى. ئۇنىڭ ناۋايخانىسى شەھەر تۇرغۇنلىرىنى تونۇر نان بىلەن تەمىنلەۋاتىدۇ. 2009 - يىلدىن بۇ يان ئۇنىڭ نانلىرى «دىلشات نانلىرى» سودا ماركىسى ئاستىدا سېتىلماقتا. ئۇنىڭ شۇئارى - «تازىلىق ۋە سۈپەت».

ئۇيغۇر ئاشخانىسى-زامانىۋىي بىشكەكنىڭ بىرېندلىرىنىڭ بىرى قەدىمىي ئۇيغۇر ئاشخانىلىرىنىڭ بىشكەك شەھىرىدىلا ئەمەس، پۈتكۈل مەملىكەت بويىچە ئاممىباپ تائام تەييارلاش ئەنئەنىسى باي ۋە خىلمۇ-خىل. ئۇيغۇرلار قەدىمدىن مەركىزىي ئاسىيەدە ئەجايىپ ماھىر ئاشپەزلەر ھېسابلىنىدۇ.

زامانىۋىي ئۇيغۇر ئاشخانىسى - باي ۋە خىلمۇ-خىلدۇر. ئۇ ئۆزىگە ئۇيغۇر تائاملىرىنىڭ مىڭلىغان يىللىق تارىخىنى سىڭدۈرگەن. شۇنىڭ بىلەن بىرگە مەركىزىي ئاسىيە ۋە دۇنيانىڭ باشقا مەملىكەتلىرىنىڭ تائاملىرىنى تەييارلاش ماھارىتىنى ئۆزلەشتۈرگەن. دېھقانچىلىق مەھسۇلاتلىرىدىن تەييارلانغان تائاملار ئۇيغۇر ئاشخانىسىنىڭ ئاساسىنى تەشكىل قىلىدۇ. ئۇيغۇر تائاملىرىنى تەييارلاش ئەنئەنىلىرى مەۋسۇم، ھاۋا-رايى شارائىتى، «ئىسسىق ۋە سوغ» قاتارلىقلارغا ئىنتىۋار بېرىدۇ.

باش باھاردا بىدە كۆك چىقىدۇ. ئۇيغۇرلار قەدىمدىن تارتىپلا كوچا-كوچا، ھەتتا كەنت-يېزا بولۇپ، ئېتىزغا بىدە تېرىشكە بېرىپ، بىدە كۆكى يىغاتتى. يالپۇز، چاققاق، مامكاپنىڭ نازۇك يوپۇرماقلىرى بىلەن قوشۇپ، ئاندىن كېيىن كۆك چۆشۈرە تەييارلايتتى. شۈبھىسىزكى، بۇ تائاملار سالامەتلىككە بەكمۇ پايدىلىق. بۇ ئەنتىيازلىق مەزگىلدە كۆك چۆشۈرە مەيرىمگە ئايلىنىدۇ.

لەغمەن - ئۇيغۇر تائاملىرىنىڭ گۈلتاجى. ھەتتا مۇنداق

зависит от объема растянутой лапши   и ингредиентов подлива.

Манты   не менее популярны и полезны. Тем более манты – блюдо для настоящих мужчин.Уйгуры готовят манты из пресного и дрожжевого теста. Фарш, его ингредиенты зависят от времени года. Поэтому и видов мант также насчитывается великое множество.

Все блюда практически имеют сезонный характер. Ни один овощ не может быть использован вне сезона созревания. Именно поэтому уйгурские блюда отличаются своей сбалансированностью и питательностью. Каждый продукт, несмотря на сильную термическую обработку, сохраняет свои полезные качества. Например, уйгурские манты отличаются от других сочностью и ароматом. Фарш в мантах не превращается в «котлеты в тесте». Летний лагман не имеет в своем составе морковь, а уж тем более картофель.

Плов – блюдо для гостей. Самый вкусный плов – это плов, приготовленный в казане на открытом огне и для большего количества гостей. Блюдо «нарын» считается блюдом шедрых. Блюдом отдыха («хадых аш») уйгуры считают первые блюда – суюк аш, мампар, шорва и многие другие. Ну и таких сугубо национальных особенностей великое множество…Можно еще очень долго перечислять блюда уйгурской кухни....Великое кулинарное мастерство уйгуров остается неизменным.

Уйгурская кухня является одним из брендов современного г. Бишкек. Поэтому, в разных местах города Бишкек очень много кафе, где хозяевами и главными поварами являются представители уйгурского народа. В частности, кафе «Арзу»,«Дияр»,«Тюбетейка»,«Фаиза»,«Гавайи», «Фаризат», «Инсар», «Мустафа»,«Ават»,«Мансур»,   «Караван-Сарай» и многие другие, которые по праву считаются лучшими местами отдыха горожан и гостей столицы,познания богатой материальной и духовной культуры уйгурского народа.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

"Ittipak" ("Unity") was founded on December 17, 1989 by a group of like-minded people led by Muzapparhan Kurbanov, a correspondent of the inter-republican Uighur newspaper "Communism tugi" in Kyrgyzstan, which was back then published in the city of Almaty. Based on his presentation at the founding conference, on a competitive basis was chosen the first chairman of the Society - Nurmuhammed Kenjiev. The Charter of the Association and members of the Central Council composed of 59 people were also approved.

The main objective of "Ittipak" is the revival of national consciousness, the development of the Uyghur language, culture, promotion of Uyghur folk art, national sports, traditional medicine and traditional way of life. Furthermore, organization of concerts, festivals and other events that introduce the national Uighur culture and creativity of the people, charitable activities; formation and satisfaction of the cultural and spiritual needs of the Uighurs. Promoting the aesthetic and moral education of the young generation in national traditions, healthy lifestyle.

At the first meeting of the Central Council were elected Vice-Chairpersons for the economic section - Ruzmuhmat Abdulbakiev, on culture - Nizameddin Sametov, and on ideology - Muzapparhan Kurbanov. The conference was attended by over 600 delegates from all the regions of Kyrgyzstan that are densely populated by Uighurs (Osh province, Karakol, Karabalta, Bishkek and all villages and settlements adjacent to the city of Bishkek).

It should be noted that in the situation of those years such a conference was not so easy to organize, because from all sides, including even among the Uighurs, there were continuous warnings. Some top officials of government agencies of the time, in the creation of a national public organization saw an attempt to jeopardize the stability of the country, accused the initiators in nationalism and other sins. However, despite all this, "Ittipak" was created and became the first organization in the process of growth of national consciousness of all ethnic communities that live on the territory of Kyrgyzstan. On the example of the Uighurs other national-cultural centers of other ethnic minorities in Kyrgyzstan began to open. This, in turn, led to the creation of the Assembly of the People of Kyrgyzstan - a unique association of national organizations for the sake of international peace and civic harmony, good-neighborliness and approval of each ethnic group.

The management and control bodies of the Association include: General Meeting - Kurultai - the supreme management body; Central Council headed by the Chairman of the Association - the collegial executive body; Auditing Commission - control body. Under the Chairman of the committees there have been established - the Council of Elders, zhigitbeshi - heads of blocks of compact residence of the Uighurs, committees on religion, women, education, science, culture, youth and sport.

One of the first decisions of the Central Council of the "Ittipak" Association was the attraction of the Uighur

بىر گەپ بار: لەگمەنگە قاراپ، ئۇنى ئەتكەن ئايالغا باھا بېرىلىدۇ. شۇڭا، مەزكۇر تائام ئېھتىمال، مۇھەببەت تائامى دەپ ئاتالغان بولسا كېرەك. يىلىنىڭ ھەر خىل پەسلى لەگمەن ئېتىشنىڭ ئالاھىدىلىكلىرىگە ئىگە. بۇ، ئەلۋەتتە، پەسىل كۆكتاتلىرىغا بىۋاستە باغلىق. يازدا: پومىدور، لازا، سامساق، پوچاق، جاگدۇ قاتارلىق كۆكتاتلارنى لەگمەنگە قوشىدۇ. مەزكۇر تائامنىڭ 100 دىن ئوشۇق تۈرى بار. پەرقى، خېمىرنىڭ سوزۇلۇشىدا ۋە قىيمىسىنىڭ خىلمۇ-خىللىقىدا.

مانتا-بەك ئاممباپ ۋە پايدىلىق تائام. ئۇنىڭ ئۈستىگە مانتا ھەقىقىي ئەر كىشىلەرنىڭ تائامى. ئۇيغۇرلار مانتىنى پېتىر ۋە بولدۇرۇلغان خېمىردىن تەييارلايدۇ. مانتا قىيمىسى يىل پەسلىگە باغلىق ھەرخىل بولىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ مانتىنىڭ تۈرلىرى كۆپلەپ سانىلىدۇ. تائاملارنىڭ ھەممىسى دېگۈدەك مەۋسۇملۇق خاراكتېرغا ئىگە. ھېچبىر كۆكتات ئۆزىنىڭ يېتىلىش مەۋسۇمىدىن ئىلگىرى قوللىنىلمايدۇ. شۇڭا ئۇيغۇر تائاملىرى ئۆزىنىڭ تەمى ۋە تويۇملۇقلۇغى بىلەن پەرىقلىنىدۇ. ھەر بىر يېمەكلىك ئوتتا قاتتىق قىزدۇرىشغا قارىماي، ئۆزلىرىنىڭ پايدىلىق خۇسۇسىيەتلىرىنى ساقلاپ قالىدۇ. مەسىلەن، ئۇيغۇرنىڭ مانتىسى باشقىلاردىن ھىدى ۋە شوۋىلىقلىغى بىلەن پەرىقلىنىدۇ. مانتىنىڭ قىيمىسى «خېمىرغا ئورالغان كوتلېتقا» ئايلانمايدۇ. يازنىڭ لەگمىنىدە سەۋزىلا ئەمەس، ھەتتا ياگىيۇمۇ بولمايدۇ،

پولۇ - مېھمانلار تائامى. ئەڭ تەملىك پولۇ - قازاندا ئوچاقتا تەييارلىنىدۇ. «نارىن» تائامى سېخىيلا تائامى دەپ سانىلىدۇ. «ھادۇق ئاش»نى ئۇيغۇرلار بىرىنچى تائام ھېساپلايدۇ: سۇيۇق ئاش، مەمپەر، شورۋا ۋە ب. مۇنداق مىللىي ئالاھىدىلىكتىكى تائاملار كۆپلەپ سانىلىدۇ... ئۇيغۇر تائاملىرىنىڭ سانى ناھايىتى كۆپ. ئۇيغۇرلارنىڭ ئاشپەزلىك ماھارىتى داۋاملىق ئۆزگەرمەيدۇ.

ئۇيغۇر تائاملىرى زامانىۋىي بىشكەك شەھىرىنىڭ بىرىندىلىرىنىڭ بىرى بولۇپ ھېساپلىنىدۇ. شۇڭلاشقا بىشكەك شەھىرىنىڭ ھەر جايلىرىدا كافېلار نۇرغۇن. ئۇلارنىڭ غوجايىنلىرى ۋە باش ئاشپەزلىرى يەنىلا ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ۋەكىللىرىدۇر. «ئاررزۇ»، «دىيار»، «تيۇبېتېيكا»، «گاۋايى»، «فائىزە»، «فارىزات»، «ئىنسار»، «مۇستافا»، «ئاۋات»، «مانسۇر»، «كاراۋان-ساراي» ۋە باشقا كافېلار ھەقلىق رەۋىشتە شەھەرلىكلەر ۋە پايتەخت مېھمانلىرىنىڭ سۆيۈملۈك دەم ئېلىش ئورۇنلىرىدۇر. ئۇيغۇر خەلقىنىڭ باي ۋە ماددىي ھەم روھىي مەدەنىيىتىنىڭ مەناۋىيىتىدۇر.

قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى ئۇيغۇرلىرىنىڭ «ئىتتىپاق» جەمئىيىتى

قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى ئۇيغۇرلىرىنىڭ «ئىتتىپاق» جەمئىيىتى 1989 - يىلى 17 - دېكابىر كۈنى جۇمھۇرىيەتلەر ئارا ئۇيغۇر گېزىتى «كوممۇنىزم تۇغى»نىڭ قىرغىزستان بويىچە ئۆز مۇخبىرى مۇزەپپەرخان قۇربانوۋنىڭ رەھبەرلىگىدىكى بىر توپ پىكىرداشلار تەرىپىدىن تەشكىل قىلىندى. مۇزەپپەرخان قۇربانوۋنىڭ تەۋسىيەسى بويىچە تەسىس كونفېرېنسىيەسىدە ئالتېرناتىۋ ئاساستا جەمئىيەتنىڭ تۇنجا رەئىسى بولۇپ نۇرمۇھەممەد كەنجىيېۋ سايلاندى. شۇنداقلا جەمئىيەت نىزامنامىسى قوبۇل قىلىنىپ، 59 ئادەمدىن ئىبارەت مەركىزىي كېڭەش ئەزالىرى تەستىقلەندى.

«ئىتتىپاق» ئۆز ئالدىغا مىللىي ئاڭنى تىكلەش، ئۇيغۇر تىلىنى، مەدەنىيىتىنى رىۋاجلاندۇرۇش، ئۇيغۇر خەلق ئىجادىيىتى ۋە سەنئىتىنى ئاممىباپلاشتۇرۇش، مىللىي سپورت تۈرلىرىنى، خەلق تىبابەتچىلىگى ۋە ئەنئەنىۋىي -مىللىي ھايات تەرزىنى يۈكسەلدۈرۈش ۋەزىپىلىرىنى قويىدى. ئۇنىڭدىن سىرت كونسېرت، فېستىۋاللارنى ۋە باشقا ئاممىۋىي چارىلەرنى

Общественное объединение уйгуров Кыргызской Республики “Иттипак”

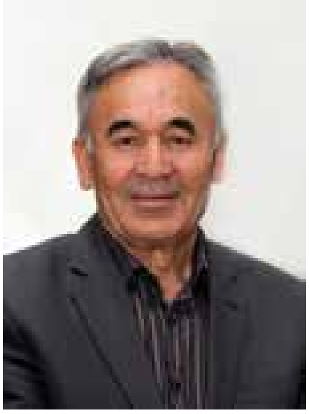

Музаппархан Курбанов

Общество уйгуров Кыргызской Республики «Иттипак» («Единство») было образовано 17 декабря 1989 года группой единомышленников во главе с Музаппарханом Курбановым, собственного корреспондента межреспубликанской уйгурской газеты «Коммунизм туги» по Кыргызстану, издаваемой тогда в городе Алматы. По его же представлению на учредительной конференции был избран на альтернативной основе первый председатель Общества – Нурмухаммед Кенжиев. Так же был принят Устав Общества и утверждены члены Центрального Совета в составе 59 человек.

Основными задачами “Иттипака” являлись возрождение национального самосознания, развитие уйгурского языка, культуры, популяризация уйгурского народного творчества и искусства, национальных видов спорта, народной медицины и традиционно-национального уклада жизни. Кроме того, осуществление подготовки и проведения концертов, фестивалей и иных массовых мероприятий, знакомящих с национальной уйгурской культурой и творчеством народа, благотворительной деятельностью; формирование и удовлетворение культурных и духовных потребностей уйгуров. Содействие эстетическому и нравственному воспитанию молодого поколения в национальных традициях, здорового образа жизни.[49]

Нурмухаммед Кенжиев

На первом заседании Центрального Совета были избраны заместители председателя:по экономической части – Рузмухмат Абдулбакиев, по культуре – Низамеддин Саметов, и по идеологии – Музаппархан Курбанов. В конференции участвовало более 600 делегатов со всех регионов Кыргызстана, где компактно проживает уйгурское население (Ошская область, Каракол, Кара-Балта, Токмак и все прилегающие к городу Бишкеку села и поселки).

Нужно отметить, что в обстановке тех лет проведение такой конференции было не таким простым делом, ибо со всех сторон, в том числе даже среди самих уйгуров непрерывно раздавались предостережения. Некоторые тогдашние руководители госструктур в создании национальной общественной организации видели чуть ли не посягательство на стабильность в стране, обвиняли инициаторов в национализме и прочих грехах. Однако, несмотря на все это, «Иттипак» был создан и стал первой организацией в широко развернувшемся процессе роста национального самосознания всех этнических сообществ, проживающих на территории Кыргызстана. На примере уйгуров и начали создаваться и другие национально-культурные центры других национальных меньшинств Кыргызстана. Это, в свою очередь, привело к созданию Ассамблеи народа Кыргызстана – уникального объединения национальных организаций во имя межнационального мира, гражданского согласия, утверждения добрососедства и развития каждого этноса.

Органами управления и контроля объединения являются: Общее собрание- Курултай –высший орган управления; Центральный Совет во главе с Председателем Общества – коллегиальный исполнительный орган; контрольно-ревизионная комиссия –контрольный орган. При Председателе созданы комитеты – Совет аксакалов, жигитбеши – руководители кварталов компактного проживания уйгуров, комитеты по религии, женщин, образованию и науке, культуре, молодежи и спорту.

Одним из первых решений Центрального Совета Общества «Иттипак» было привлечение уйгурской общественности к активному участию в предстоящих выборов народных депутатов в Кенеши

49 Архив Общества “Иттипак”.Устав Общественного объединения “Общество уйгуров Кыргызской Республики “Иттипак”. Утвержден протоколом Курултая №3 от 9 апреля 2011 года, г. Бишкек.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

community to actively participate and nominate their representatives in the upcoming elections of deputies to Keneshes of all levels in the 1990. As a result, N. Kendjiev was elected to the Kyrgyz Parliament, Abdukadyr Abaydullaev joined the Frunze city Kenesh. Also, several members of the Uighur community were elected to the district and local Keneshes.

The complex decisions taken by the Central Board included an establishment of "Ittipak" branches in all areas of compact residence of the Uighurs. A special place was given to the Council of Elders, which organized a fundraiser to help needy families, has been working on streamlining the conduction of weddings and funerals, assisted with the settlement of disputes and grievances in public life of the mahallas (neighborhoods).

A special place in the work of the Central Council is devoted to preservation and development of national culture, language and education. The most important step in this direction was the opening of the Uighur exposition at the Museum of Frunze in Bishkek. Were organized events dedicated to the anniversaries of the Uighur classics, meetings with veterans of the Great Patriotic War were also held.

With the aim of greater involvement, in July 1994, the Conference of Uighur woman was organized and hosted, and as a result Women's Council was established. The purpose and task of the Council was to conduct cultural and educational work, not only among the Uighur community, but also among other ethnic groups of the country.

In over twenty years the Women's Councils was led by: Hayrinsa Turdi, Gulayim-hadji Kambarova, Nuraniya Kasymova, Farida Nizamudinova, Malika Amatkhanova. Each of them has made a great contribution to the development of the Women's Council and its productive activity.

The work of the chairman of the Women's Council - Gyulayym-hadji Kambarova should be highlighted, as she has worked in this position for over a decade and put her soul into this public service. Her loyal assistants were activist: Gulbostan-hadji Munurova, Sahibdzhamal Mursalihova. On the initiative of Gulayim Kambarova, Women's Council "Ittipak" regularly organized material assistance, organized charity dinners, concerts, exhibitions in the retirement homes, in nurseries for people with hearing and visual impairments, and orphanages in Chui province. The Women's Council, along with the Council of Elders, takes care of the Uighur traditions and customs, at the same time strictly ensures that there are no frills on the activities related to the events and traditions.

The question of raising the level of quality of education for children was one of the priorities of the Women's Council. Therefore, one of the chairmen of the public organization - Farida Nizamudinova - paid great attention to the problems of youth and education: she organized public lessons, competitions and festivals of the Uighur language, engaged in improving the quality of teaching the Uighur language in areas densely populated by the Uighurs.

تەييارلاش ۋە ئۆتكۈزۈش قاتارلىق تەدبىرلەرنى ئەمەلگە ئاشۇردى. بۇ تەدبىرلەر ، ئۆز نۆۋىتىدە ئۇيغۇرلارنىڭ مىللىي مەدەنىيىتى ۋە خەلق ئىجادىيىتى، خەيرىخاھلىق پائالىيىتى، مەدەنىي ۋە روھىي ئېھتىياجلىرىنى شەكىللەندۈرۈش ۋە قانائەتلەندۈرۈش كەبى مەسىلىلەرنى ئالغا سۈردى. ياش ئەۋلادنى مىللىي ئەنئەنىلەر ۋە ئېستېتىكا-ئەخلاقىي روھتا تەربىيىلەش، ساغلام ھايات تەرزىنى جارىي قىلىشتا ياردەم بېرىدۇ.

مەركىزىي كېڭەشنىڭ بىرىنچى مەجلىسىدە مۇئاۋىن رەئىسلەر سايلاندى. ئىختىسادىي ساھا بويىچە - روزىمۇھەممەت ئابدۇلباقىيېۋ، مەدەنىيەت بويىچە - نىزامىددىن سەمېتوۋ، ئىدېئولوگىيە بويىچە - مۇزەپپارخان قۇربانوۋلار. كونفېرېنسىيەگە قىرغىزستاننىڭ ئۇيغۇر ئاھالىسى ياشاۋاتقان بارلىق رېگىئونلىرىدىن (ئوش ئوبلۇسى، قاراقول، قارا-بالتا، توقماق ۋە بىشكەك شەھىرىنىڭ ئەتراپىدىكى يېزا ۋە قىشلاقلار) 600 دىن ئوشۇق دېلېگات ئىشتىراك قىلدى.

شۇ نەرسىنى تەكىتلەش كېرەككى، شۇ يىللارنىڭ شارائىتىدا مۇنداق كونفېرېنسىيەنى ئۆتكۈزۈش ئاددىي ئىش ئەمەس ئىدى، چۈنكى ھەر تەرەپتىن، شۇنداقلا ئۇيغۇرلار ئۆزلىرىنىڭ ئارىسىدىمۇ ئۇزلۇكسىز تەشۋىش مەۋجۇت ئىدى. ئەينى چاغدىكى دۆلەت ستروۇكتۇرىسىدىكى بەزى رەھبەرلەر مىللىي جەمئىيە تلىك تەشكىلاتنىڭ قۇرۇلىشىدا مەملىكەت مۇقۇملۇغىغا قول سېلىش دەپ چۈشۈنۈپ، تەشەبۇسكارلارنى مىللەتچىلىكتە ھە م باشقا گۇنالاردا ئەيىپلەشكە باشلىدى. شۇنىڭغا قارىماي «ئىتتىپاق» قۇرۇلدى ۋە قىرغىزستاندا ئىستىقامەت قىلىۋاتقان بارلىق ئېتنىك قەۋملەرنىڭ مىللىي ئېڭىنىڭ ئۆسۈش جارىيانىنى كەڭ يۈكسەلدۈرگەن تۇنجا تەشكىلات بولۇپ قالدى. ئۇيغۇرلار مىسالىدا قىرغىزستاندىكى باشقا ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭمۇ مىللىي-مەدەنىي مەركەزلىرى قۇرۇلۇشقا باشلىدى. بۇ، ئۆز نۆۋىتىدە، قىرغىزستان خەلقى ئاسسامبلېيەسىنىڭ بەرپا بولۇشىغا ئېلىپ كەلدى. مەزكۇر ئىنستىتۇت مىللىي تەشكىلاتلارنىڭ بىردىن-بىر بىرلەشمىسى، مىللەتلار ئارا تىنچلىق، پۇخرالار ئارا رازىمەنلىك، ھەربىر مىللەت تەرەققىياتىنىڭ ئاساسىي بولۇپ قالدى.

بىرلەشمىنىڭ باشقۇرۇش ۋە نازارەت ئورگانلىرى: ئۇمۇمىي ژىغىن - قۇرۇلتاي - ئالىي باشقۇرۇش ئورگىنى؛ جەمئىيەت رەئىسى باشچىلىغىدىكى مەركىزىي كېڭەش - كوللېگىئال ئىجرائىي ئورگان؛ نازارەت-تەپتىش ئورگىنى. رەئىس يېنىدا كومىتېتلار - ئاقساقاللار كېڭىشى، يىگىتبېشى، دىن بويىچە ۋە، ئايالار كومىتېتلىرى، پەن ۋە مائارىپ، مەدەنىيەت، ياشلار ۋە سپورت بويىچە كومىتېتلار قۇرۇلدى.

«ئىتتىپاق» جەمئىيىتى مەركىزىي كېڭىشىنىڭ دەسلەپكى توختاملىرىدىن بىرى - ئۇيغۇر جامائىتىنى 1990 - يىلقى ھەممە دەرىجىلىك كېڭەشكە دېپۇتاتلارنى سايلاشقا پائال قاتنىششقا جەلىپ قىلىش بولدى. نەتىجىدە ن. كەنجىيېۋ قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى ئالىي كېڭىشىنىڭ دېپۇتاتى بولۇپ سايلاندى، ئابدۇقادىر ئابايدۇللايېۋ فرۇنزې شەھەرلىك كېڭىشىگە ئۆتتى. شۇنداقلا ئۇيغۇر جامائىتىنىڭ بىرقانچە ۋەكىللىرى رايونلۇق ۋە يەرلىك كېڭېشلەرگە سايلاندى.

مەركىزىي كېڭەشنىڭ قوبۇل قىلىنغان قارارلىرى ئاساسىدا ئۇيغۇرلار زىچ جايلاشقان يەرلەردە «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ شۆبىلىرى قۇرۇلدى. ئاقساقاللار كېڭىشىگە ئالاھىدە ئورۇن بېرىلدى. مەزكۇر كېڭەش مۇھتاج ئائىلىلەرگە ياردەم بېرىش ئۈچۈن مەبلەغ يىغىش، توي ۋە مۇسىبەتلەرنى رەتلەش، مەھەللىلەر جەمئىيەتلىك ھاياتىدا يۈز بېرىۋاتقان ئەرىز-شىكايەتلەرنى ھەل قىلىش قاتارلىق ئىشلارنى ئەمەلگە ئاشۇردى.

مەركىزىي كېڭەشنىڭ پائالىيىتىدە مىللىي مەدەنىيەتنى، تىلنى ۋە مائارىپنى ساقلاپ قېلىش ۋە رىۋاجلاندۇرۇش مۇئەممەللىرىگە ئالاھىدە ئورۇن بېرىلدى. بۇ يۆنىلىشىگە

всех уровней в 1990 году, выдвижение своих представителей. В результате Н. Кенджиев был избран депутатом Жогорку Кенеша Кыргызской Республики, Абдукадыр Абайдуллаев прошел во Фрунзенский городской Кенеш. Также несколько представителей уйгурской общественности были избраны в районные и местные Кенеши.

В комплексе принятых Центральным Советом решений были организованы филиалы Общества «Иттипак» во всех местах компактного проживания уйгуров. Особое место отводилось Совету Аксакалов, который организовывал сбор средств для оказания помощи нуждающимся семьям, вел работу по упорядочению проведения тоев и похорон, оказывал содействие разрешению споров и жалоб в общественной жизни махаллей.

Особое место в работе Центрального Совета отводилось проблемам сохранения и развития национальной культуры, языка и образования. Важнейшим шагом в этом направлении стало открытие экспозиции уйгурского отдела в музее имени М.В. Фрунзе в г. Бишкек. Были организованы мероприятия, посвященные юбилеям уйгурских классиков, проводились встречи с ветеранами Великой Отечественной войны.

В целях более широкого привлечения актива к работе в июле 1994 года была организована и проведена Конференция уйгурских женщини, на которой был создан женсовет. Цель и задача совета были проводить культурно-просветительские работы не только среди уйгурской общественности, но и среди других этносов республики.

За более чем двадцать лет существования женсоветом руководили Хайринса Турди, Гульайим-хаджи Камбарова, Нурания Касымова, Фарида Низамудинова, Малика Аматханова. Каждая из них внесла большую лепту в развитие женсовета и его плодотворную деятельность.

Гюльайым-хаджи Камбаровой

Следует особо отметить работу председателя женского совета Гюльайым-хаджи Камбаровой, проработавшей на этой должности более десяти лет и вложившая свою душу в это общественное дело. Её неизменными помощницами были активистки Гульбостан хаджи Мунурова, Сахибджамал хаджи Мурсалихова. По инициативе Гульайим Камбаровой, женский Совет “Иттипака” регулярно организовывал оказание материальной помощи, устраивал благотворительные обеды, концерты, выставки в домах престарелых, в детских интернатах для слабослышащих и слабовидящих в Чуйской области. Женсовет вместе с комитетом старейшин заботится о сохранении уйгурских традиций и обычаев, в то же время строго следит за тем, чтобы не было излишеств на мероприятиях, связанных с поминальными и торжественными обрядами.

Вопрос о качественном повышении уровня образования детей был одним из приоритетных задач женсовета. Поэтому одна из председателей общественной организации Фарида Низамудинова уделяла очень большое внимание проблемам молодежи и образования – организовывала открытые уроки, конкурсы и праздники родного уйгурского языка, занималась повышением качества преподавания уроков уйгурского языка в местах компактного проживания уйгуров.

За двадцатилетнюю историю работы женсовета нельзя не отметить имена таких активисток, как: Хасият Хапизова, которая более сорока лет возглавляет Женсовет с. Ала-Тоо и активно участвует в вовсех мероприятиях общества “Иттипак”; Муккадас Габазова; Райхан Касымова; Арзыгуль Набиева; Гульшат Алиева; Зайнап Мухамедрахимова и многих других, без ценного указания которых даже пиала не сдвинется с места. Деятельность женского совета можно в полной мере отнести к словам великой женщины современности, Матери Терезы, которая говорила “Мы не делаем великих дел, но наши маленькие дела мы делаем с великой любовью”.

Подобные благотворительные мероприятия неоднократно проводились и Советом Аксакалов, в связи с чем нужно отметить работу председателей Совета аксакалов: Абдураима Маметова (первого председателя Совета аксакалов), Сабита Хапизова, Салима хаджи Иминова, Султана Айсаева; а также его активных членов: Турсун-Бара-хаджи Мусаева, Мирзаким-хаджи Абдулова, Абдукерим-хаджи Османова, Турсун-хаджи Абайдуллаева, Даутжана Таирова.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

Over the twenty-year history of the Women's Council should be noted the names of such activists as: Hasiyat Hapizova, who for more than forty years headed the Women's Council in Ala-Too village and actively participates in all the activities of "Ittipak" Association; Mukkadas Gabazova; Raihan Kasymova; Arzygul Nabiyeva; Gulshat Aliyeva and many others, without the valuable guidance of whom, even the bowl will not budge. The activities of the Women's Council can be fully attributed to the words of the great woman of our time, Mother Teresa, who said "not all of us can do great things, but we can do little things with great love." Such charity events were repeatedly held by the Council of Elders and it is necessary to note the work of the chairmen of the Council of elders: Abduraim Mametov (first chairman of the Council of Elders), Sabit Hapizov, Salim Haji Iminov, Sultan Aysaev; as well as its active members: Tursun-Bar-hadji Musaev, Mirzakim-hadji Abdulov, Abdukerim-hadji Osmanov, Tursun-hadji Abaydullaev, and Dautzhan Tairov.

Days of Uighur culture were annually held with the attraction of Uyghur artists, and cultural workers from the neighboring republics. Several exhibitions of Uighur artists, Sabit Babadjanov, Talyat Mirrahimov and Shaukat Tairov, were also organized. All these activities were a form of awareness spreading about the ancient indigenous culture of the Uyghur people.

A special attention was paid to the problems of youth. Efforts have been made to ensure access of Uighur youth to higher education, including education abroad. Youth entertainment evenings, such as the "Uygur show" are held, etc.

We must note the progressive religious leaders of the Uighur society: Abdumadzhit Abdul Aziz-kari adji and Mirza Hakimov, who have made and continue to make a major contribution to the unity of the Uighur community in Kyrgyzstan, strengthen the inter-ethnic relations in our country and support the proper education of the Uighur youth in the stream of traditional Islam.

The Uighurs, wherever they are, no matter what country of the world they live in, everywhere form their own Jamaats, they are united in a community within which they try to preserve their culture, traditions, and have a strict hierarchy. One of these institutions is a hierarchical institution "zhigit beshi" (literally the "Head of dzhigits"). Each block, each mahalla, village, or city, where there are Uighurs, have their own large or small zhut (community). Žut elect its zhigitbeshi from a number of respected people. Among the responsibilities of zhigitbeshi is keeping the "finger on the pulse of the community." Zhigitbeshi knows all about their community - its challenges and successes, he knows every child "in person" from the moment of birth.

Today, the duties of zhigitbeshi include solving ethnic problems, and conflicts on the ground. In Kyrgyzstan, there are over 20 Uighur mahallas, and accordingly, zhigitbeshis conduct their work in each mahalla. Not a single event is carried out without the advice of a zhigitbeshi.

بىشكەك شەھىرىدىكى م.ۋ. فرۇنزې نامىدىكى مۇزېيىدا ئۇيغۇر بۆلۈمى ئېكسپوزىتسىيەسىنىڭ ئېچىلىشى مەزكۇر يۆنىلىشنىڭ مۇھىم قەدىمى بولدى. ئۇيغۇر كلاسسىكلىرىنىڭ تەۋەللۇدلىرىغا بېغىشلانغان چارە-تەدبىرلەر ئۇيۇشتۇرۇلدى، ئۇلۇق ۋەتەن ئۇرۇشى يىللىرى ۋېتېرانلىرى بىلەن ئۇچرىشىشلار ئۆتكۈزۈلدى.

ئاممىنى كەڭ جەلىپ قىلىش مەخسىتىدە 1994 ـ يىلىنىڭ ئىيۇل ئېيىدا ئۇيغۇر ئاياللىرىنىڭ كونفېرېنسىيەسى ئۆتكۈزۈلدى، مەزكۇر كونفېرېنسىيەدە ئاياللار كېڭىشى قۇرۇلدى. كېڭەشنىڭ مەخسەت ـ ۋەزىپىسى ئۇيغۇر جامائەتچىلىكىنىڭ دائىرىسىدە ئەمەس، جۇمھۇرىيەتنىڭ باشقا ئېتنوسلىرى ئارىسىدىمۇ مەدەنىي ـ ئاقارتىش ئىشلىرىنى ئۆتكۈزۈش بولدى.

ئاياللار كېڭىشىنىڭ يىگىرمە يىللىق پائالىيىتى جەريانىدا خەيرىنىسا تۇردى، گۈلايىم ـ ھاجىم قەمبەروۋا، نۇرانىيە قاسىموۋا، پەرىدە نىزامۇدىنوۋا، مەلىكە ئامەتخانوۋا رەھبەرلىك قىلدى. ئۇلارنىڭ ھەربىرى ئاياللار كېڭىشى تەرەققىياتىغا زور ھەسسە قوشتى ۋە نەتىجىلىك پائالىيەت ئېلىپ باردى.

شۇنى ئالاھىدە تەكىتلەش كېرەككى، مەزكۇر لاۋازىمدا ئون يىلدىن ئوشۇق ئىشلىگەن ھەم بۇ جەمئىيەتلىك ئىشنى ئەستايىدىل ئورۇنلىغان گۈلايىم ـ ھاجىم قەمبەروۋانىڭ مېھنىتى ئالاھىدە. ئۇنىڭغا داۋاملىق گۈلبوستان ھاجىم مۇنۇروۋا، ساخىبجامال ھاجىم مۇرسالىخوۋا قاتارلىق ئىنسانلار ھەمدەم بولدى. گۈلايىم قەمبەروۋانىڭ تەشەببۇسى بىلەن "ئىتتىپاق"نىڭ ئاياللار كېڭىشى داۋاملىق چۈي ۋىلايىتىدىكى ياشانغانلار ئۆيلىرىدە، كۆرۈش ۋە ئاڭلاش قابىلىيىتى ناچار باللار ئىنتېرناتلىرىغا غەمخورلۇق قىلدى. ئاياللار كېڭىشى ئاقساقاللار كېڭىشى بىلەن ھەمكارلىقتا ئۇيغۇرلارنىڭ ئەنئەنە ۋە ئۆرپ ـ ئادەتلىرىنى ساقلاشقا تىرىشىپ، توي ـ تۆكۈن، نەزىر ـ چىراق كەبى مۇراسىملاردا بېزەپچىلىككە يول قويماسلىقنى نازارەت قىلدى.

ئاياللار كېڭىشىنىڭ ئاساسلىق ۋەزىپىلىرىنىڭ بىرى باللارنىڭ بىلىم دەرىجىسىنى سۈپەتلىك كۆتىرىشى بولدى. جەمئىيەتلىك تەشكىلاتنىڭ رەھبەرلىرىنىڭ بىرى بولغان ـ فەرىدە نىزامۇدىنوۋا ياشلار ۋە مائارىپ مۇئەمماسىغا چوڭ دىققەت بۆلدى. ئۇ ئوچۇق دەرسلەرنى ئۆتكۈزدى. ئانا تىلىمىزدا كۆرۈك ۋە بايراملارنى ئۇيۇشتۇردى.

ئاياللار كېڭىشىنىڭ يىگىرمە يىللىق پائالىيىتى تارىخىدا خاسىيەت ھاپىزوۋانىڭ ئەمگىكىنى ئالاھىدە تىلغا ئېلىشقا ئەرزىيدۇ. ئۇ ئالا ـ تاغ يېزىسىنىڭ ئاياللار كېڭىشىگە قىرىق يىلدىن ئوشۇق ۋاقىت رەھبەرلىك قىلدى ۋە «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ ھەممە چارە ـ تەدبىرلىرىگە پائال قاتناشتى؛ شۇنداقلا مۇقەددەس ئاباسوۋا؛ رەيھان قاسىموۋا؛ ئارزىگۈل نابىيېۋا؛ زەينەپ مۇھەممەترەخىموۋا، گۈلشات ئەلىيېۋا ۋە باشقا ئاياللارنىڭ ئەستايىدىل مېھنىتىنى تىلغا ئېلىشقا ئەرزىيدۇ. ئاياللار كېڭىشىنىڭ پائالىيىتىنى زامانىمىزنىڭ ئۇلۇق نامايەندىسى تېرېزا ئانىنىڭ مونۇ سۆزلىرى بىلەن تەرىپلەشكە بولىدۇ؛ «بىر بۈيۈك ئىشلارنى ئەمەلگە ئاشۇرۇۋاتقىنىمىز يوق، ئاما ئۆزىمىزنىڭ كىچىككىنە مېھنىتىمىزنى چوڭقۇر مۇھەببەت بىلەن ئاتقۇرۇۋاتىمىز».

شۇنىڭغا ئوخشاش خەيرىخاھلىق چارە ـ تەدبىرلەر بىر نەچچە قېتىم ئاقساقاللار كېڭىشى تەرىپىدىنمۇ ئۆتكۈزۈلدى. ئاقساقاللار كېڭىشى رەئىسلىرى: ئابدۇرېھىم مامېتوۋ (ئاقساقاللار كېڭىشىنىڭ تۇنجا رەئىسى)، سابىت ھاپىزوۋ، سەلىم ھاجى ئىمىنوۋ، سۇلتان ئەيسايېۋ؛ شۇنداقلا ئۇنىڭ دائىمىي ئەزالىرى: تۇرسۇن بارا ھاجى مۇسايېۋ، مىرزاكىم ھاجى ئابدۇلوۋ، ئابدۇكېرىم ھاجى ئوسمانوۋ، تۇرسۇن ھاجى ئەبەيدۇللايېۋ، داۋۇتجان تايىروۋلارنىڭ ئەمگىگى بىباھادۇر.

ھەر يىلى خوشنا جۇمھۇرىيەتلەرنىڭ كەسپىي ئۇيغۇر ئارتىستلىرىنى مەدەنىيەت ئەرباپلىرىنى جەلىپ قىلغان ھالدا ئۇيغۇر مەدەنىيەت كۈنلىرى ئۆتكۈزۈلدى. شۇنداقلا ئۇيغۇر

Ежегодно проводились Дни уйгурской культуры с привлечением профессиональных уйгурских артистов, деятелей культуры из соседних республик. Также были организованы несколько выставок работ уйгурских художников – Сабита Бабаджанова, Талята Миррахимова и Шавката Таирова. Все названные мероприятия стало одной из форм пропаганды древней самобытной культуры уйгурского народа.

Особое внимание уделялось и проблемам молодежи. Прилагались целенаправленные усилия для обеспечения доступа уйгурской молодежи к получению высшего образования, в том числе и за рубежом. Проводятся молодежные развлекательные вечера «Уйгур-шоу» и т.п.

Нужно отметить прогрессивных религиозных деятелей уйгурской общественности в лице Абдумаджит-кары аджим Изизам Халпат оглы и Мирзимухамат аджим Абликим имам оглы, которые своей деятельностью внесли и продолжают вносить большой вклад в дело единства уйгурской общественности Кыргызстана, укреплению межэтнических отношений в нашей республике и правильному воспитанию уйгурской молодежи в русле традиционного ислама.

Уйгуры, где бы они не находились, в какой бы стране мира не проживали, повсюду образуют свои жамааты, они объединяются в общины, внутри которых стараются сохранять свою культуру, традиции, и имеющих строгую иерархию.

Одним из таких иерархических институтов является институт «Жигит беши» (досл. «глава джигитов»). Каждый квартал, махалля, село, в городах, где проживают уйгуры, имеются свои большие или маленькие жуты (общины). Жут избирает своего жигитбеши из числа уважаемых людей. В функции жигитбеши входит «держать руку на пульсе общины». Жигитбеши знает о своей общине все – ее проблемы и успехи, он знает каждого ребенка «в лицо» с момента появления на свет.

Сегодня в обязанности жигитбеши входит решать и межнациональные проблемы, конфликты на местах. В Кыргызстане насчитываются более 20 уйгурских махаллей, и соответственно, жигитбеши каждой махалли ведет свою работу. Ни одно мероприятие не проводится без советов с жигитбеши. Они оказывают помощь в организации и проведении того или иного мероприятия, привлекая членов общества, организуя, при необходимости, и финансовую помощь.

Назовем таких жигитбеши, как: Абдумежит Умаров (более 50 лет является жигитбеши уйгурской общественности с. Ала-Тоо и активно участвует в жизнедеятельности Общества); Мирзаким-аджи Абдулов, Абдукерим-аджи Османов, Турсун-аджи Абайдуллаев, Гайрат Жаханов, Баратжан Исламов и многие другие.Генеральным жигитбеши уйгуров Кыргызстана избран Имаржан Хамраев, который успешно возглавляет Комитет по культуре и искусству при Обществе «Иттипак».

Нигмат Базаков

Общество «Иттипак» использует и другие возможности для информирования общественности республики о проблемах и насущных нуждах уйгурского народа. Этому были посвящены выступления его руководителей в СМИ, участие в составе членов Совета Ассамблеи народа Кыргызстана на встречах с руководителями государства. Так же представители «Иттипак» участвовали и участвуют в семинарах по проблемам защиты прав национальных меньшинств, организованных международными организациями.

Крупным шагом Общества «Иттипак» и его несомненным достижением стало решение вопросов о создании собственных СМИ. Благодаря деятельности общества «Иттипак» в 1994 году организован выпуск первой в истории уйгуров Кыргызстана газеты «Иттипак», выходящей одновременно на уйгурском и русском языках.

По просьбе Общества «Иттипак» к руководству Республиканского Гостелерадио была организована программа уйгурского радиовещания.

В 1997 году на отчетно-выборной конференции был избран председателем Общества «Иттипак» Нигмат Абдукадырович Базаков. На этом посту он проявил себя как инициативный и принципиальный руководитель. Однако, 28 марта 2000 года на 50-м году жизни,оборвалась его жизнь. Нигмат Базаков до избрания его председателем Общества «Иттипак» занимал ряд руководящих постов в Чуйской и

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

They assist in the organization and conduction of activities, involving members of the community, organizing, where appropriate, financial assistance. We should note such zhigitbeshi as: Abdumezhit Umarov (for more than 50 years serves as zhigitbeshi in the Uighur community in Ala-Too village and is actively involved in the life of the Association); Mirzakim-adji Abdulov, Abdukerim-adji Osmanov, Tursun- adji Abaydullaev, Gayrat Zhahanov, Baratzhan Islamov and many others. The elected General zhigitbeshi of Uighurs in Kyrgyzstan is Imarzhan Khamraev, who successfully headed the Committee on Culture and Art of “Ittipak” Association.

“Ittipak” uses other opportunities to inform the public about the problems of the republic and the urgent needs of the Uighur people.Performance of its leaders in the media were dedicated to this, participation in the meetings of the Assembly of the People of the KR and the meetings with the heads of state. Representatives of “Ittipak” also participated and continue to participate in seminars on the protection of national minorities, organized by international organizations.

A major step of the “Ittipak” Association and its undoubted achievement was the decision of creating own media. Due to the activities of “Ittipak” Association, in 1994 the first issue of the newspaper of Uighurs (“Ittipak”) in Kyrgyzstan was published in Uighur and Russian languages.

At the request of the “Ittipak” Association to the leadership of the National State TV and Radio, the program for Uighur broadcasting was set up.

In 1997, at the report-election conference, the chairman of the “Ittipak” Association Ingmar Abdukadyrovich Bazakov was elected. In this position he showed himself to be proactive and principled leader. However, on 28 March, 2000, when he was 50 he lost his life. Nigmat Bazakov to his election as President of the “Ittipak” Association held a number of senior positions in Chui and Issyk-Kul oblasts, was successful entrepreneur. His participation in the elections to the Parliament of the Kyrgyz Republic clearly showed the authority of the leader of the Uighur community.

For his active work in the Assembly of the People of Kyrgyzstan Nigmat Abdukadyrovich was awarded with a government award - Honorary Diploma of the Government of the Kyrgyz Republic. He will be remembered as a bright and ambitious personality.

On the 27th of May, 2000 an extraordinary IV Kurultai of the “Ittipak” Association was held, which was attended by 521 delegates from all regions of the Kyrgyz Republic. In the course of alternative choices, the new chairman of the Uighurs Association in Kyrgyz Republic “Ittipak” was elected, Rozmuhamed Akhmetovich Abdulbakiev, who worked until 2007. Under his leadership the Association has done a great job of preserving inter-ethnic harmony and peace, the development of democratic institutions, tolerance and transparent society, the preservation and development of the identity of the Uighur culture, as well as

رەسساملىرى سابىت باباجانوۋ، تەلەت مىررەخىموۋ ۋە شاۋكەت تايىرووۋنىڭ بىرقانچە كۆرگەزمىلىرى ئۇيۇشتۇردى. ئاتالغان چارە-تەدبىرلەرنىڭ ھەممىسى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئۆزىگە خاس قېدىمىي مەدەنىيىتىنى تەشۋىق قىلىشنىڭ بىر شەكلىدۇر.

ياشلار مۇئەماللىرىغىمۇ ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلۈندى. ئۇيغۇر ياشلىرىنىڭ ئالىي بىلىم ئېلىشىغا، شۇ جۈملىدىن چەت ئەلدە ئوقۇشىغا ئىمكانىيەت يارىتىلدى. ياشلارنىڭ «ئۇيغۇر-شوۋ» ۋە باشقا كۆڭۈل ئېچىش كېچىلىكلىرى ئۆتكۈزۈلۈپ تۇردى.

ئابدۇمېجىت قارى ھاجىم ھېزىزەم خەلپەت ئوغلى ۋە مىرزىمۇھەممەت ھاجىم ئابلىكىم ئىمام ئوغلى قاتارلىق ئىلغار پىكىرلىك دىنىي ئەرباپلار قىرغىزستان ئۇيغۇر جامائەتچىلىگىنىڭ ئىناق ياشىشىغا زور تۆھپىلارنى قوشتى ۋە قوشۇپ كەلمەكتە. جۇمھۇرىيىتىمىزدە مىللەتلەر ئارا مۇناسىۋەتلەرنى مۇستەھكەملەشنى ۋە ئۇيغۇر ياشلىرىنى ئەنئەنىۋي ئىسلام يولىدا مېڭىشقا دەۋەت قىلدى.

ئۇيغۇرلار، قەيەردە ياشىمىسۇن، بارلىق جايدا ئۆزىنىڭ جەمئىيىتىنى تەشكىل قىلىپ، بىرلىشىپ، ئۆز مەدەنىيىتىنى، ئەنئەنىلىرىنى ساقلاشقا ئىنتىلىپ كەلمەكتە.

مانا شۇنداق جەمئىيەتلەرنىڭ بىرى «يىگىت بېشى» باشلىقلىرىنىڭ بىرلەشمىسىدۇر. ھەربىر كوچا، مەھەللە، يېزا ۋە شەھەرلەردە چوڭ - كىچىك ئۇيغۇر توپلىرى مەۋجۇت. ئۇ توپلار ھۆرمەتلىك ئادەملەرنى ئۆز ئىچىدىن يىگىتبېشىغا سايلايدۇ. يىگىتبېشىنىڭ ئاساسى ۋەزىپىسى - ژۇتنىڭ غېمىنى قىلىش. يىگىت بېشى ئۆز توپى ئىچىدىكى ھەممە نەرسىدىن: - مۇئەماللار بىلەن ئۇتۇقلار، كامچىلىقلاردىن، ھەتتا ھەربىر سەبىنىڭ دۇنياغا كېلىشىدىن خەۋەردار بولۇپ تۇرىدۇ.

بۈگۈنكى كۈندە جاي-جايلاردا يۈز بېرىۋاتقان مىللەتلەر ئارا مۇئەماللارنى، ئىختىلاپلارنى يېشىشمۇ يىگىتبېشىغا يۈكلەنگەن. قىرغىزستاندا 20دىن ئوشۇق ئۇيغۇر مەھەللىرى مەۋجۇت، ھەر مەھەللىنىڭ يىگىت بېشى ئۆز ئىشىنى يۈرگۈزىدۇ. بىرمۇ توي-تۆكۈن، نەزىرە-چىراقلار ۋە باشقا ئىشلار يىگىتبېشىسىز ئۆتكۈزۈلمەيدۇ. ئۇلار ئۇ ياكى بۇ ئىشلارنى ئۇيۇشتۇرۇشقا، لازىم بولغاندا جامائەت ئەزالىرىنى بۇ ئىشقا جەلىپ قىلىپ، ئىقتىسادىي ياردەم بېرىدۇ.

ئابدۇمېجىت ئۇماروۋ (50 يىلدىن ئوشۇق ئالا-تاغ يېزىسىدىكى ئۇيغۇر جامائىتىنىڭ يىگىتبېشى بولۇپ خىزمەت قىلغان، ئۇ جەمئىيەت پائالىيىتىنىڭ پائال ئىشتىراكچىسىدۇر)؛ مىرزاكىم-ھاجى ئابدۇلوۋ، ئابدۇكېرىم-ھاجى ئوسمانوۋ، تۇرسۇن ھاجى ئەبەيدۇللايېۋ، ئايۇپجان ياقۇبوۋ، غەيرەت جاھانوۋ، باراتجان ئىسلاموۋ ۋە باشقىلارنىڭ ئىسىملىرىنى ئىپتىخار بىلەن تىلغا ئالىمىز. قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ باش يىگىتبېشى بولۇپ ئىمەرجان ھەمرايېۋ سايلانغان. ئۇ «ئىتتىپاق» جەمئىيىتى يېنىدىكى مەدەنىيەت ۋە سەنئەت كومىتېتىنى باشقۇرىدۇ.

«ئىتتىپاق» جەمئىيىتى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مۇئەماللىرى ۋە ئېھتىياجلىرى ھەققىدە جۇمھۇرىيەت جامائەتچىلىگىگە ئەخبارات بېرىشتە باشقىمۇ ئىمكانىيەتلەردىن پايدىلىنىدۇ. بۇ تەدبىرلەر جەمئىيەت رەھبەرلىرىنىڭ ئەخباراتتا ئېلان قىلىنغان ماتېرىئاللىرى، شۇنداقلا قىرغىزستان خەلقى ئاسسامبلېيەسى كېڭىشى ئەزالىرىنىڭ تەركىۋىدە دۆلەت رەھبەرلىرى بىلەن ئۇچرىششلىرىغا بېغىشلانغان. شۇنىڭ بىلەن بىللە «ئىتتىپاق» ۋەكىللىرى خەلقئارا تەشكىلاتلار تەرىپىدىن ئۇيۇشتۇرۇلغان ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ ھوقۇقىنى قوغداش مۇئەماللىرى بويىچە ئۆتكۈزۈلگەن سېمىنارلارغا قاتنىشىپ تۇرۇدۇ.

«ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ چوڭ ئۇتۇقلىرىنىڭ بىرى ئاممىۋي ئەخبارات ۋاستىسىنى تەشكىل قىلىش مەسىلىسىنى ھەل قىلىش بولدى. «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ تەشەببۇسى بىلەن 1994 - يىلى قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ تارىخىدا تۇنجا قېتىم «ئىتتىپاق» گېزىتى، ئۇيغۇر ۋە رۇس تىللىرىدا نەشر قىلىنىشقا باشلىدى.

Розмухамед Абдулбакиев

Султан-хаджи Айсаевым

Дильмурат Акбаров

Иссык-Кульской областях, был успешным и удачливым предпринимателем. Его участие на выборах в Жогорку Кенеш Кыргызской Республики ярко показало авторитет лидера уйгурской общественности.

За свою активную работу в Ассамблее народа Кыргызстана Нигмат Абдукадырович был награжден правительственной наградой – Почетной Грамотой Правительства Кыргызской Республики. Он запомнился как яркая и целеустремленная личность.

27 мая 2000 года был проведен внеочередной IV Курултай Общества «Иттипак», на котором присутствовал 521 делегат со всех регионов Кыргызской Республики. В ходе проведенных альтернативных выборов новым председателем Общества уйгуров Кыргызской Республики «Иттипак» был избран Розмухамед Ахметович Абдулбакиев, который работал до 2007 года. В период его руководства Общество проделало огромную работу по сохранению межэтнического согласия и мира, развитию демократических институтов, толерантности и транспорентности общества, сохранению и развитию самобытной уйгурской культуры, а такжев интеграции уйгуров в гражданское общество Кыргызстана. Он дважды (с 2000 по 2004 г., и с 2008 по 2012 г.) избирался депутатом Иссык-Атинского райкенеша, принял активное участие в развитии социально-экономического развития района и области, за что он был награжден медалями и грамотами страны и области.

Несмотря на финансовые трудности Общество “Иттипак” старается как материально,так и морально принимать активное участие в судьбоносных событиях страны. В частности, по инициативе Совета Общества и активной поддержке населения была оказана помощь Сузакскому району в размере 70 тыс. сомов, более 400 тыс. сомов направлено в Баткенскую область, 20 тыс. сомов передано на строительство железной дороги Балыкчи –Кара-Кече.

Постоянно оказывается помощь детским домам, инвалидам и ежегодно проводится День пожилых людей. Во всех этих мероприятиях немаловажную роль играет Совет Аксакалов, возглавляемый Султан-хаджи Айсаевым.

Актив «Иттипак» во главе со своим председателем Абдулбакиевым Р. вел широкий фронт работы среди уйгурской общественности в поддержку миролюбивой политики нашего государства.

Благодаря Обществу «Иттипак» был выпущен в свет исследовательский труд Гульнары Хамраевой «Этнокультурное развитие уйгуров Кыргызстана» и книга «Литература уйгуров Кыргызстана» (составитель – А.А. Баудунов).

В связи с 65-летием заслуженного тренера республики, мастера спорта СССР, кавалера медали «Данк», лучшего футболиста XX века Кыргызской Республики Юсупа Мусаева, Общество уйгуров «Иттипак» выпустило свою памятную медаль и переходящий вымпел.

В 2007 году состоялся Курултай общества уйгуров Кыргызстана «Иттипак», где руководителем культурного центра был избран Дильмурат Акбаров, проработавший до 2011года. Он внес свой посильный вклад в развитии Общества «Иттипак».В период работы в качестве руководителя общества «Иттипак» Д.Акбаров приложил много усилий в оказании материальной помощи детским домам, молодежи, спортивным мероприятиям. Благодаря его стараниям проделана немалая работа по совершенствованию межэтнических отношений в местах компактного проживания уйгуров с представителями других этносов Кыргызстана. Он уделял большое внимание сохранению и развитию родного уйгурского языка и традиционной культуры. Системно занимался и благотворительностью, старался материально поддерживать педагогов-уйгуров.

www.uyghurkitap.com

the integration of the Uighurs in the Kyrgyz civil society. He was elected twice (from 2000 till 2004 and from 2008 till 2012) as a deputy of Issyk-Ata raykenesh, took an active part in the development of socio-economic development of the district and region, for which he was awarded the medals and diplomas of the country and the region.

Despite of the financial difficulties, "Ittipak" Association tries both materially and morally to take an active part in the momentous events of the country. In particular, at the initiative of the Board of the Association and the active support of the population, Suzak district was assisted in the amount of 70 thousands KGS, more than 400 thousands KGSwas sent to the Batken region, 20 thousands KGSwas transferred to the construction of the railway Balykchi -Kara Karakeche.

There is a continuous assistance to orphanages and disabled people, and annual celebration of theDay of Elders. In all these activities the important role is played by the Council of Aksakals headed by Sultan-haji Aysaev.

The team of "Ittipak" headed by its Chairman R. Abdulbakiev led a broad scope of work among the Uighur community in support of the peace policy of our state.

Thanks to the "Ittipak" Associationthe research work by Gulnara Khamraeva "Ethnic and Cultural Development of the Uighurs in Kyrgyzstan" and the book "Literature of Uighurs in Kyrgyzstan "was published (compiler – A.A. Baudunov).

For the 65th anniversary of the honored coach of the Republic, the master of sports of the USSR, holder of the medal "Dunk", the best football player of the XX century the Kyrgyz Republic, Yusuf Musaeva,Association of Uighurs "Ittipak" issued a commemorative medal and a pennant.

In 2007, the Associationof Uighurs in Kyrgyzstan "Ittipak" held Kurultaiwhere the head of the Cultural Center was elected - Dilmurat Akbar, who has worked until 2011. He has made a contribution to the development of the "Ittipak" Association. During the period, as a Head of the "Ittipak" Association, D.Akbarov put a lot of efforts to provide financial assistance to orphanages, and youth sporting events. Due to his efforts there was a lot of work done to improve inter-ethnic relations in areas where Uighurs were living with representatives of other ethnic groups in Kyrgyzstan. He paid great attention to the preservation and development of the native Uighur language and traditional culture. And systematically engaged in charity, trying to financially support Uighur teachers.

It is impossible not to note the work of vice-chairmen of the "Ittipak" Association who were directly involved in the development and formation of society. These were Nezamedin Sametov, Abdurapik Musabaev, Abduhalikov Halimov, Mavlyan Ushurov and Jammaldin Nasyrov.

In 2011, during the VII Kurultaiof "Ittipak" Uighurs Association with the participation of 570 delegates a new leader of the Association, Artik Hadjiev, was elected who made a fresh impetus to the work of the Association. Through the activities of the A.Hadzhiev the work of the

«ئىتتىپاق» جەمئىيىتى جۇمھۇرىيەتلىك تىلپرادىئو رەھبەرلىگگە ئۇيغۇرچە ئاڭلىتىشلار پروگراممىسىنى ئېچىشنى ئىلتىماس قىلدى.

1997 ـ يىلى ھېساۋات ـ سايلام كونفېرېنسىيەسىدە «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى بولۇپ نىغمەت ئابدۇقادىر ئوغلى بازاكوۋ سايلاندى. بۇ لاۋازىمدا ئۇ ئۆزىنى تەشەببۇسكار ۋە پرىنسىپىئال رەھبەر سۈپىتىدە كۆرسەتكەن ئىدى. ئەپسۇسكى، 2000 ـ يىلى 28 ـ مارتتا ھاياتىنىڭ 50 ـ باھارىغا قەدەم قويغاندا ۋاپات بولدى. نىغمەت بازاقوۋ «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى بولۇپ سايلانغىچە، چۈي ۋە ئىسسىق ـ كۆل ئوبلۇسلىرىدا بىر قاتار رەھبىرىي لاۋازىملارنى ئېگىلىگەن. ئۇ يولى بولغان تىجارەتچى ئىدى. ئۇنىڭ قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئالىي كېڭەش سايلىمىغا ئىشتىراك قىلىشى ن .بازاقوۋنىڭ ئۇيغۇر جامائىتىنىڭ نوپۇزلۇق ئىنسانى ئېكەنلىگىنى روشەن كۆرسەتكەن ئىدى.

نىغمەت ئابدۇقادىر ئوغلى ئۆزىنىڭ قىرغىزستان خەلقى ئاسسامبلېيەسىدىكى كۆرسەتكەن خىزمەتلىرى ئۈچۈن ـ قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى ھۆكۈمىتىنىڭ پەخرىي يارلىغى بىلەن تەغدىرلەندى. ئۇ يارقىن ۋە بىر مەخسەتكە ئىنتىلگەن ئىنسان سۈپىتىدە بىزنىڭ قەلبىمىزدە مەڭگۈ قالدى .

2000 ـ يىلى 27 ـ مايدا «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ نوۋەتتىن تاشقىرى IV ـ قۇرۇلتىيى ئۆتكۈزۈلدى، ئۇنىڭغا قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ بارلىق رېگىونلىرىدىن 521 دېلېگات قاتناشتى. ئۆتكۈزۈلگەن ئالتېرناتىۋ سايلام جەريانىدا قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى ئۇيغۇرلىرىنىڭ «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ يېڭى رەئىسى بولۇپ روزىمۇھەممەت ئابدۇلباقىېۋ سايلاندى. ئۇ بۇ لاۋازىمدا 2007 ـ يىلغا قەدەر ئىشلىدى. جەمئىيەت ئۇنىڭ رەھبەرلىگى ۋاقتىدا مىللەتلەر ئارا رازىمەنلىك ۋە تىنچلىق، دېموكراتىيەلىك ئىنستىتۇتلارنى ساقلاش ۋە رىۋاجلاندۇرۇش بويىچە ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆزىگە خاس مەدەنىيىتىنى يۈكسەلدۈرۈش، خەلقىمىزنىڭ قىرغىز جەمئىيىتىگە ئىنتېگراتسىيەلىنىشى قاتارلىق ئىشلارنى ئەمەلگە ئاشۇردى. ئۇ ئىككى قېتىم (2004 ـ 2000 ۋە 2008 ـ 2012 ـ يىللار ئارىلىغىدا) ئىسسىق ـ ئاتا ناھىيەلىك كېڭەشكە دېپۇتات بولۇپ سايلاندى، ناھىيە ۋە ۋىلايەت ئىجتىمائىي ـ ئىختىسادىي تەرەققىياتىغا پائال ئىشتىراك قىلدى. ئەمگىگى مۇناسىپ باھالىنىپ، مەملىكەت ۋە ۋىلايەتنىڭ مېدال ھەم يارلىقلىرى بىلەن تەغدىرلەندى. مەبلەغ كامچىللىغىغا قارىماستىن، «ئىتتىپاق» جەمئىيىتى مەملىكەتتە يۈز بېرىۋاتقان ئۆزگىرىشلەرگە ماددىي ۋە مەنىۋىي ياردەم بەرگەن ھالدا پائال قاتناشتى. جەمئىيەت كېڭىشىنىڭ تەشەببۇسى بىلەن ۋە ئاھالىنىڭ قوللاپ ـ قۇۋۋەتلىشى تۈپەيلى سوزاق ناھىيەسىگە 70مىڭ سوم ياردەم بېرىلدى، 400 مىڭ سومدىن ئوشۇق پۇل باتكېن ۋىلايىتىگە ئەۋەتىلدى، 20 مىڭ سوم باليقچى ـ قارا ـ كېچى تۆمۈر يول قۇرۇلۇشىغا ئاجرىتىلدى. باللار ئۆيلىرىگە، ناكالارغا داۋاملىق ياردەم بېرىلىپ تۇردى. ھەر يىلى ياشانغان ئادەملەر كۈنى ئۆتكۈزۈلدى. موشۇ تەدبىرلەرنىڭ ھەممىسىدە سۇلتان ھاجى ئەيسايېۋ باشقۇرغان ئاقساقاللار كېڭىشى چوڭ رول ئوينىدى.

ئابدۇلباقىېۋ ر. رەھبەرلىگىدىكى «ئىتتىپاق» ئاكتىۋى دۆلىتىمىزنىڭ تېچلىقپەرۋەر سىياسىتىنى قوللاشتا ئۇيغۇر جامائىتچىلىگى ئارىسىدا چوڭ ئىشلارنى ئەمەلگە ئاشۇردى.

«ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ ھامىيلىغىدا تەتقىقاتچى گۈلنار ھەمرايېۋانىڭ «قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئېتنومەدەنىي تەرەققىياتى» ناملىق ئەمگىگى ۋە ئەكبەرجان باۋۇدۇن تۈزگەن «قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئەدەبىياتى» كىتاۋى نەشر قىلىندى.

جۇمھۇرىيەتتە خىزمەت كۆرسەتكەن ، س س س ر سپورت ماھىرى، «داڭق» مېدالىنىڭ ساھىبى، قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ XX ـ ئەسىردىكى ئەڭ ياخشى فۇتبولچىسى يۈسۈپ مۇسايېۋنىڭ ، 65 يىللىق تەۋەللۇدىغا باغلىق ئۇيغۇرلارنىڭ «ئىتتىپاق»

Нельзя не отметить работу заместителей председателей Общества «Иттипак» которые принимали непосредственное участие в развитии и становлении общества.Это были Незамедин Саметов, Абдурапик Мусабаев, Абдухалик Халимов, Мавлян Ушуров и Джамалдин Насыров.

В 2011 году на состоявшемся уже VII курултае Общества уйгуров «Иттипак» при участии 570 делегатов был единогласно избран новый руководитель Общества Артык Хаджиев, внесший свежую струю в работу Общества. Благодаря деятельности А.Хаджиева активизировалась работа Общества во всех сферах его общественной жизни, усилилась связь с уйгурами на местах, созданы реальные, фактически работающие представительства Общества «Иттипак» во всех уголках страны, в особенности на юге Кыргызстана – Ошской и Джалал-Абадской областях.

Назовем имена активных деятелей “Иттипака” на местах, которые активно продвигают цели и задачи Общества, много сил отдают на их реализацию.

В г. Каракол действует представительство “Иттипак” по Иссык-Кульской области, руководителем которого является человек с сильной гражданской позицией и обостренным чувством справедливости, правозащитник К.Я.Рузиев. Представительству помогают активные члены “Иттипака”: Т.Матниязова, П.Ниязов (депутат местного кенеша),У.Кадыров (жигитбеши с.Ак-Суу), С.Азимбакиев (жигитбеши с.Ырдык), Н.Ташпаев (зав.орг.отделом уполномоченного представителя Правительства КР в Иссык-Кульской области) и другие.

В с.Кашкар-Кыштак Карасуйского района Ошской области имеется представительство по Ошской области. Уполномоченным представительства Общества “Иттипак” по Ошской области являетсядепутат аильного кенеша Хамрожан Уринбаев, награжденный Почетной грамотой Президента КР. Активистами представительства являются И.Саидова, Х.Салиев, Р.Касымов, А.Исмаилов, А.Юсупов,К.Хашимов,Ш. Нурматов, Х.Масадиков, Д.Хашимов, Р. Мамасалиев,Р.Акбаралиев и другие.

В Узгенском районе Ошской области главой представительства “Иттипак” работает Абдумуталип Мулла-Ахунов. Активными членами представительства являются:С. Мулла-Ахунов, С.Арилов,А. Мамтахунов, Н.Азиз-Ахунов, А. Алияхунов, Т.Иминов, Г.Азнабакиева, А. Даут-Ахунов и другие.

Новое представительство “Иттипак” действует в Джалал-Абадской области во главе с М.К.Салимовым. Членами его команды являются: Н.Исраилов, И.Исмаилов, Р.Курбанов, М.Аитова, Х.Адамова, А.Насырахунов, Т.Аметов, К.Ашур-Ахунов, М.Илиусинов, И. Муллахунов и другие, которые активно ведут общественную и культурно-массовую работу среди уйгурского населения области.

В городах Кара-Балта и Токмак Чуйской области представительства общества “Иттипака” обеспечены офисом и интернетом.Руководителем представительства в г. Токмак стала З.И. Убулкасымова, отличник образования КР, директор СШ №4. Благодаря местным активистам (Т.Нурмухамеджанов, А.Турдыев, Т.Абитова, И.Касымов, А.Мамат, Р.Усеинова, Г.Ахунова, Ф.Матмусаева, Ф.Аширова, М.Салиев, Н.Салиева, З.Тохтиева,Г.Жуанышева,Р.Токтасынова,М.Аджахунов, И.Ушуров, А.Гапаров,Г. Супергенова,Ф.Ахмарова) оживилась общественная и культурно-массовая работа среди уйгурского населения города.

В городе Кара-Балта, где компактно проживают и трудятся представители уйгурской диаспоры, в 2013году было создано представительство общества “Иттипак”. Руководителем представительства назначендепутат городского кенеша Т.Хаджиев. Активистами представительства являются: З.Тохта-Ахунова,Г.Темирова, О.Исламова, А.Хасанова, Т.Бакиев,Б.Касымов, М.Ясынов, П.Темирбеков,К. Мамутов и другие.

За активную работу среди этносов народа Кыргызстана и укрепление межэтнических отношений в странев 2012 году уйгурское общество «Иттипак» по версии журнала «Замандаш» было признано лучшей диаспорой года Ассамблеи народа Кыргызстана.

В 2013 году руководством Обществабыл организован агитпоезд “Мекеним–Кыргызстан”, проходивший под лозунгом “Уйгуры в семье единой”. Агитпоезд проходил по всей стране,по крупным населенным пунктам, где компактно проживают уйгуры.Старшее поколение уйгуров со слезами на глазах встречали уйгурскую речь, которую, по их словам, они слышали лишь с уст своих матерей. Они впервые за долгие годы вновь услышали живую уйгурскую музыку и песни, увидели волнующие национальные танцы.

www.uyghurkitap.com

Association was intensified in all spheres of public life, ties with the Uighurs in the field were strengthened, real, actual working offices of the "Ittipak" Association were created in all parts of the country, particularly in the south of Kyrgyzstan - Osh and Jalal-Abad regions.

We will call the names of active members of the "Ittipak" on the ground that actively promote the aims and objectives of the Association, give a lot of efforts to implement them.

In Karakol there is a representation of "Ittipak" in Issyk-Kul oblast, the head of which is a man of strong civic position and keen sense of justice, human rights activist K.Ya.Ruziev. Representation isassisted by active members of "Ittipak": T.Matniyazova, P.Niyazov (member of the local council), U.Kadyrov (zhigitbeshi at Ak-Suu village), S.Azimbakiev (zhigitbeshi at Yrdyk village), N.Tashpaev (vice-head of the org. department of the authorized representative of the Government of the Kyrgyz Republic in the Issyk-Kul region) and others.

In Kashkar-Kyshtak village of the Karamu district of Osh oblast there isa representative office in Osh oblast. Authorized representative of the "Ittipak" Association in Osh oblast is the deputy at the ail council, Hamrozhan Urinbaev, awarded the Honorary Diploma of the President of the Kyrgyz Republic. Activists of theoffice are I. Saidova, H.Saliev, R.Kasymov, A. Ismailov, A.Yusupov, K.Hashimov, Sh.Nurmatov, H.Masadikov, D.Hashimov, R. Mamasaliev, R.Akbaraliev and others.

In Uzgen region of Osh oblast the Head of the "Ittipak" is Abdumutalip Mullah- Ahunov. Active members of the office are: C. Mullah-Ahunov, S.Arilov, A.Mamtahunov, N.Aziz-Ahunov, A. Aliyahunov, T.Iminov, G.Aznabakieva, A. Dayt-Ahunov and others.

The new office of "Ittipak" operates in the Jalal-Abad region, headed by M.K.Salimov. Members of his team are N.Israilov, I.Ismailov, R.Kurbanov, M.Aitova, H.Adamova, A.Nasyrahunov, T.Ametov, K.Ashur-Ahunov, M.Iliusinov, I. Mullahunov and others who actively engage in social and cultural activities among the Uighur population in the oblast.

In Kara-Balta and Tokmakin Chui oblast, representation of "Ittipak" Associationis provided office and internet. The head of the representation in Tokmak became Z.I. Ubulkasymova, excellent teacher of the Kyrgyz Republic, the director of school №4. Thanks to local activists (T.Nurmuhamedzhanov, A.Turdyev, T.Abitova, I.Kasymov, A.Mamat, R.Useinova, G.Ahunova, F.Matmusaeva, F.Ashirova, M.Saliev, N.Salieva, Z. Tohtieva, G.Zhuanysheva, R.Toktasynova, M.Adzhahunov, I.Ushurov, A.Gaparov, G.Supergenova, F.Ahmarova) the social and cultural work among the Uighur population revived.

In Kara-Balta, where Uighur diaspora is densely populated and works, in 2013 a representation of "Ittipak" Association was established. Head of the representation became a deputy of the city council - T.Hadzhiev. Activists of the representation are: Z.Tohta-Akhunova, G.Temirova,

جەمئىيتى خاتىرە مېدالى ۋە كۆچمە ۋىمپىلىنى چىقاردى.

2007 ـ يىلى قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى «ئىتتىپاق» جەمئىيتىنىڭ قۇرۇلتىيى بولۇپ ئۆتتى. ئۇنىڭدا مەزكۇر مەدەنىيەت مەركىزىنىڭ رەھبەرلىكىگە دىلمۇرات ئەكبەروۋ سايلاندى. ئۇ، 2011 ـ يىلغىچە ئىشلىدى ۋە «ئىتتىپاق» جەمئىيتىنىڭ تەرەققىياتىغا مۇناسىپ ھەسسە قوشتى. د.ئەكبەروۋ «ئىتتىپاق» جەمئىيتىنىڭ رەھبىرى سۈپىتىدە پائالىيەت ئېلىپ بارغان ۋاقىت ئىچىدە باللار ئۆيلىرىگە، ياشلارغا ماددىي ياردەم بەردى، سپورت مۇسابىقىلىرىنى ئۆتكۈزۈشكە كۆپ كۈچ چىقاردى. ئۇنىڭ تىرىشچانلىقى تۈپەيلى قىرغىزستاندا ئىستىقامەت قىلىۋاتقان ئۇيغۇرلارنىڭ باشقا ئېتنوسلار ئارا مۇناسىۋەتلەرنىڭ چىڭىشىغا كۆپ كۈچ سەرىپ قىلدى. ئۇ ئۇيغۇر تىلى ۋە ئەنئەنىۋي مەدەنىيىتىنىڭ ساقلىنىپ قېلىشىغا ۋە تەرەققىياتىغا ئالاھىدە دىققەت بۆلدى، ھامىيلىق ئىشلاردىنمۇ چەتتە قالمىدى ـ ئۇيغۇر ئۇستازلىرىنى ماددىي جەھەتتىنمۇ قوللاپ ـ قۇۋۋەتلەپ كەلدى.

بۇ يەردە «ئىتتىپاق» جەمئىيتىنىڭ مۇئاۋىن رەئىسلىرىنىڭ ئەمگىكىنىمۇ تىلغا ئالماي مۇمكىن ئەمەس. نىزامىدىن سەمېتوۋ، ئابدۇرەيىق مۇسابايېۋ، ئابدۇخالىق ھەلىموۋ، مەۋلان ئۇشۇروۋ ۋە جامالدىن ناسىرووۋلار جەمئىيەتنىڭ تەرەققىياتى بىلەن شەكىللىنىش جەريانىغا بىۋاستە قاتناشتى.

2011 ـ يىلى 570 ئادەمنىڭ ئىشتىراكىدا ئۆتكەن «ئىتتىپاق» ئۇيغۇر جەمئىيتىنىڭ VII ـ قۇرۇلتىيىدا ئارتىق ھاجىېۋ بىر ئېغىزدىن مەزكۇر جەمئىيەتنىڭ يېڭى رەھبىرى بولۇپ سايلاندى. ئۇ جەمئىيەتنىڭ ئىشىغا يېڭىچە روھ ئېلىپ كىردى. ئا.ھاجىېۋنىڭ پائالىيتى تۈپەيلى جەمئىيەتنىڭ بارلىق ساھالىرىدا ئىش جانلاندۇرۇلدى. جاي ـ جايلاردىكى ئۇيغۇرلارنىڭ ئۆزئارا مۇناسىۋىتى كۈچەيدى. «ئىتتىپاق» جەمئىيتىنىڭ، مەملىكەتنىڭ ھەرخىل جايلىرىدا، بولۇپمۇ قىرغىزستاننىڭ جەنۇبى ـ ئوش ۋە جالال ـ ئاباد ئوبلۇسلىرىدا ۋاكالەتخانىلىرى ئېچىلدى.

«ئىتتىپاقنىڭ» جاي ـ جايلاردىكى دائىمىي ئەزالىرىنىڭ ئىسىملىرىنى چوڭقۇر پەخىرلىنىش ئىلكىدە تىلغا ئالىمىز.

قاراقول شەھىرىدە «ئىتتىپاق»نىڭ ئىسسىق ـ كۆل ئوبلۇسى بويىچە ۋاكالەتخانىسى پائالىيەت ژۈرگۈزىدۇ. ئۇنىڭ رەھبىرى ئادىل ۋە چوڭقۇر پاراسەت ئېگىسى ھوقۇق قوغدىغۇچى ك.يا. رۇزىيېۋتۇر. ۋاكالەتلىككە «ئىتتىپاقنىڭ» دائىمىي ئەزالىرى: ت.مەتنىيازوۋا، پ.نىيازوۋ (يەرلىك كېڭەشنىڭ دېپۇتاتى)، ئۇ.قادىروۋ (ئاق ـ سۇ يېزىسىنىڭ يىگىتبېشى)، س.ئازىمباقىېۋ (ئىردىق يېزىسىنىڭ يىگىتبېشى)، ن.تاشپايېۋ (قىرغىز جۇمھۇرىيىتى ھاكىمىيىتىنىڭ ئىسسىق ـ كۆل ئوبلۇسىدىكى ھۆكۈمەتنىڭ تەشكىلىي بۆلۈمىنىڭ باشلىقى) ۋە باشقىلار.

ئوش ئوبلۇسى قاراسۇ رايونىنىڭ قەشقەر ـ قىشلاق يېزىسىدا ئوش ئوبلۇسى بويىچە ۋاكالەتخانىسى مەۋجۇت. ئوش ئوبلۇسى بويىچە «ئىتتىپاق» جەمئىيتى ۋاكالەتخانا ۋەكىلى يېزا كېڭىشىنىڭ دېپۇتاتى ھەمراجان ئۇرىنبايېۋ، ئۇ قىرغىز جۇمھۇرىيىتى پرېزىدېنتىنىڭ پەخرىي يارلىغى بىلەن مۇكاپاتلانغان. ئى.سائىدوۋا، خ.سالىېۋ، ر.قاسىموۋ، ئا.ئىسمائىلوۋ، ئا.يۇسۇپوۋ،ك. خاشىموۋ،ش.نۇرماتوۋ، خ.ماسادىقوۋ، د.ھاشىموۋ، ر. ماماسالىېۋ، ر.ئاكبارالىېۋ ۋە باشقىلار ۋاكالەتخانىنىڭ دائىمىي ئەزالىردۇر.

ئوش ئوبلۇسى ئۆزگەن ناھىيەسىدىكى «ئىتتىپاق» ۋاكالەتخانا رەھبىرى بولۇپ ئابدۇمۇتەللىپ مۇللا ئاخۇنوۋ خىزمەت

За годы своего существования Общество «Иттипак» прошло этапы становления и формирования, признано всеми как единственное и полноправное представительство уйгуров Кыргызской Республики. Вся уйгурская общественность республики, ее культурно-просветительские уйгурские структуры, включая интеллигенцию и предпринимателей, объединены вокруг Общества «Иттипак».

Сегодня Общество «Иттипак» приблизилось к 25-летию своей общественно-политической и культурной деятельности в Кыргызстане. Сегодняшние реалии социально-экономической и политической обстановки Кыргызстана ставят перед национально-культурными центрами новые задачи, решение которых всецело зависит от единства, взаимопонимания, терпимости и гражданского согласия в нашем обществе.

Замандаш
журналы

Жыл
мыктылары
2012

Диплом

«Кадырман боордош»
«Кыргызстандагы жылдын диаспорасы»

Кыргыз жергесине тышкы өлкөлөрдөн келип, жигердүү иш алпарып жана улуттар аралык ынтымакка аяр мамиле кылуу менен мамлекеттин өнүгүүсүнө өбөлгө түзгөнү үчүн

Кыргызстандагы уйгурлардын
«Иттипак» коомдук бирикмесине

Мухтарбек Өмүракунов атындагы коомдук сыйлыгы ыйгарылат.

«Замандаш» журналынын жетекчиси Эмил Өмүракунов

www.uighurkitap.com

O.Islamova, A.Hasanova, T.Bakiev, B.Kasymov, M.Yasynov, P.Temirbekov, K.Mamutov and others.

For active work among ethnic Kyrgyz people and the strengthening of inter-ethnic relations in the country, in 2012, Uighur Association "Ittipak" according to the magazine "Zamandash" was recognized as the best the diaspora of the Assembly of People of Kyrgyzstan.

In 2013, under the management of the Association agitation train "Mekenim -Kyrgyzstan", was organized and was held under the slogan "The Uighurs in a united family". Train was held across the country, through large population centers, densely populated by Uighurs. The older generation of the Uighurs, with tears in her eyes met Uighur speech, which, according to them, they had heard only from the lips of their mothers. For the first time in many years they again heard live Uighur music and songs, saw waves of national dances.

Over the years, the "Ittipak" Association passed through the stages of development and formation and is recognized by all as the only and full representation of the Uighurs of the Kyrgyz Republic. All Uighur community of the Republic, its cultural and educational Uighur structure, including intellectuals and entrepreneurs, united around the "Ittipak" Association.

Today the "Ittipak" Association approached the 25thanniversary of its socio-political and cultural activities in Kyrgyzstan. The current realities of socio-economic and political situation in Kyrgyzstan set for the national cultural centers new problems solution of which depends entirely on the unity, understanding, tolerance and civil harmony in our society.

INSTEAD OF A CONCLUSION. JOINTETHOCULTURAL PROCESSES

As it was fated, many Uighurs ended up on the glorious land of Kyrgyzstan. According to the 2009 census of the Kyrgyz Republic, the number was slightly less than 50 thousand people. This is estimated according to official figures. However, as shown by our ethnological field research in southern Kyrgyzstan and Chui region, the number is much more than the official data.

Many Uighurs in Osh, Jalal-Abad and Batken regions, identified themselves in their passports as Uzbeks, Tajiks, and in the north of Kyrgyzstan –as Kyrgyz, although their maintaining a strong ethnic identity, the awareness of belonging to an ethnic Uighur community.

Political repression in the 1930s, including ones against the Uighurs, on the basis of fabricated criminal cases for espionage for the Western powers, affected their ethnic psychology in the following years. Many members of the Uighur people, including a number of ordinary citizens who did not have any guilt, without charge or trial were shot. For this reason, many Uighurs in Kyrgyzstan, apparently and not only,in order to save themselves and their families, then identified themselves as Uzbeks, Ta-

قىلىدۇ. س. مۇللا ئاخۇنوۋ، س.ئارىلوۋ، ئا.مەمتاخۇنوۋ، ن.ئەزىز ئاخۇنوۋ، ئا. ئالىياخۇنوۋ، ت.ئىمىنوۋ، گ.ئازناباقىېۋا، ئا. داۋۇت ئاخۇنوۋ ۋە باشقىلار ۋاكالەتخانىنىڭ دائىمىي ئەزالىرىدۇر.

جالال-ئاباد ئوبلۇسىدىكى «ئىتتىپاق»نىڭ يېڭى ۋاكالەتخانىسىنىڭ رەھبىرى - م.ك.سەلىموۋ. ئۇنىڭ كوماندىسىنىڭ ئەزالىرى: ن.ئىسرائىلوۋ، ئى.ئىسمائىلوۋ، ر.قۇربانوۋ، م.ئايىتوۋا، خ.ئاداموۋا، ئا.ناسىراخۇنوۋ، ت.ئەمەتوۋ، ك.ئاشۇر-ئاخۇنوۋ، م.ئىلىئۇسىنوۋ، ئى. مۇللاخۇنوۋ ۋە ب. ئۇلار ئوبلاستا ياشاۋاتقان ئۇيغۇر ئاھالىسى ئارىسىدا جەمئىيەتلىك ۋە مەدەنىي-ئاممىۋىي ئىشلارنى ئېلىپ بارماقتا.

چۈي ئوبلۇسىنىڭ قارا-بالتا ۋە توقماق شەھەرلىرىدىكى «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ ۋاكالەتخانىلىرى ئىشخانە ۋە كومپيۇتېر ئاپپاراتلار بىلەن تەمىنلەنگەن. توقماق شەھىرىدىكى ۋاكالەتخانا رەھبىرى ز.ئى. ئۇبۇلقاسىموۋا. ئۇ قىرغىز جۇمھۇرىيىتى مائارىپ ئەلاچىسى، №4 ئوتتۇرا مەكتەپنىڭ دىرېكتورى. يەرلىك ئاكتىۋىستلارنىڭ پائالىيىتى تۈپەيلى (ت.نۇرمۇخامېدجانوۋ، ئا.تۇردىيېۋ، ت.ئابىتوۋا، ئى.قاسىموۋ، ئا.مەمەت، ر.ئۇسىپنوۋا، گ.ئاخۇنوۋا، ف.ماتمۇسايېۋا، ف.ئاشىروۋا، م.سالىيېۋ، ن.سالىيېۋا، ز.توختىيېۋا، گ.جۇئانىشىيېۋا، ر.توكتاسىنوۋا، م.ئادجاخۇنوۋ، ئى.ئۇشۇروۋ، ئا.غاپپاروۋ، گ.سۇپىرگېنوۋا، ف.ئاخماروۋا) شەھەرنىڭ ئۇيغۇر ئاھالىسى ئارىسىدا جەمئىيەتلىك ۋە مەدەنىي-ئاممىۋىي ئىشلار جانلاندۇرۇلدى.

ئۇيغۇر مەدەنىيەت مەركىزىي ئۇيغۇرلار زىچ ياشايدىغان قارا-بالتا شەھىرىدە 2013 - يىلى «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ ۋاكاتلەتخانىسى ئېچىلدى. ئۇنى شەھەرلىك كېڭەشنىڭ دېپۇتاتى ت.ھاجىيېۋ باشقۇرماقتا. ۋاكالەتخانا ئاكتىۋىستلىرى: ز.توختا-ئاخۇنوۋا، گ.تېمىروۋا، ئو.ئىسلاموۋا، ئا.ھاسانوۋا، ت.باقىيېۋ، ب.قاسىموۋ، م.ياسىنوۋ، پ.تېمىربېكوۋ، ك.مامۇتوۋ ۋە باشقىلار.

قىرغىزستان خەلقىنىڭ ئېتنوسلىرى ئارىسىدا ئېلىپ بارغان ئاكتىۋ پائالىيىتى ۋە مىللەتلەر ئارا مۇناسىۋەتلەرنىڭ مۇستەھكەملىنىشىگە قوشقان تۆھپىسى ئۈچۈن 2012 - يىلى ئۇيغۇر «زامانداش» ژۇرنالىنىڭ بېرىشى بويىچە «ئىتتىپاق» جەمئىيىتى قىرغىزستان خەلقى ئاسسامبلېياسىنىڭ ئەڭ ياخشى مەدەنىيەت مەركەزىي بولۇپ تونۇلدى.

2013 - يىلى جەمئىيەت رەھبەرلىكى تەرىپىدىن «مېكىنىم -قىرغىزستان» تەشۋىقات پويىزى ئۇيۇشتۇرۇلدى. ئۇ «ئۇيغۇرلار ئىناق ئائىلىدە» شۇئارى ئاستىدا ئۆتكۈزۈلدى. تەشۋىقات پويىزى پۈتكۈل مەملىكەتنى، ئۇيغۇرلار زىچ ياشايدىغان يىرىك شەھەر-كەنتلەرنى ئايلىنىپ چىقتى. ئۇيغۇرلارنىڭ چوڭ ئەۋلات ۋەكىللىرى ئۇلارنى چوڭقۇر ھاياجان ئىلكىدە قارشى ئالدى. ئۇلار ئۆز تىلىنى ئانىلىرىنىڭ ئېغىزدىن ئاڭلىغانلىرىنى تەكىتلەشكەن ئېدى. ئۇلار كۆپلىگەن يىللاردىن كېيىن جانلىق ئۇيغۇر ساز ۋە ناخشىلىرىنىڭ شاھىدى بولۇپ، ئۇيغۇرلارنىڭ ئەۋرىشىم ئۇسۇللىرىنى تاماشە قىلىشقا مۇيەسسەر بولغان ئېدى.

«ئىتتىپاق» جەمئىيىتى پائالىيەت ئېلىپ بارغان ۋاقىت ئىچىدە تىكلىنىش ۋە شەكىللىنىش باسقۇچلىرىنى بېشىدىن كەچۈردى. بىر ئېغىزدىن قىرغىز جۇمھۇرىيىتىنىڭ ئۇيغۇرلىرىنىڭ بىردىن - بىر ۋە تولۇق ھوقۇقلۇق ۋاكالەتلىك جەمئىيىتى دەپ ئېتىراپ قىلىندى. جۇمھۇرىيەتنىڭ بارلىق ئۇيغۇر جامائىتى، ئۇنىڭ مەدەنىي ئاقارتىش ئۇيغۇر قۇرۇلمىلىرى، زىيالىلار بىلەن تىجارەتچىلەر «ئىتتىپاق» جەمئىيىتى ئەتراپىغا بىرلەشتى.

بۈگۈن «ئىتتىپاق» جەمئىيىتى ئۆزىنىڭ 25 - يىللىق تەۋەللۇدىنى نىشانلاش ئالدىدا تۇرىدۇ. بۈگۈنكى كۈندىكى ھەققانىيەت، قىرغىزستاندىكى ئىجتىمائىي-ئىختىسادىي ۋە سىياسىي ۋەزىيەت، مىللىي مەدەنىيەت مەركەزلىرى ئالدىغا يېڭى ۋەزىپىلەرنى قويماقتا. ئۇلارنى يېشىش جەمئىيىتىمىزدىكى بىرلىك، ئۆزئارا چۈشىنىش، سەۋر-تاقەتلىك ۋە پۇخرالىق، رازىمەنلىككە بېۋاستە باغلىنىشلىقتۇر.

ВМЕСТО ЗАКЛЮЧЕНИЯ

СОВРЕМЕННЫЕ ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ ПРОЦЕССЫ

По воле судьбы немало уйгуров оказалось на благодатной земле Кыргызстана. По переписи населения 2009 года в Кыргызской Республике их количество составляло чуть менее 50 тыс.человек. Это – по официальным данным. Однако, как показали наши полевые этнологические исследования на юге Кыргызстана и Чуйской области, их количество гораздe больше официальных данных.

Немало уйгуров, проживающих в Ошской, Джалал-Абадской и Баткенской областях, в паспортах указали себя как узбеков, таджиков, а на севере Кыргызстана – как кыргызов, хотя в их среде сохранилась сильная этническая самоидентификация, осознание своей принадлежности к этническому сообществу уйгуров.

Политические репрессии 30-х годов XX столетия, в том числе против уйгуров, на основании сфабрикованных дел, как ведущих шпионскую деятельность в пользу западных держав, сказались на их этнопсихологии и в последующие годы. Многие представители уйгурского народа, в том числе из числа рядовых граждан, не имевшие никакой вины, без суда и следствия были расстреляны. По этой причине многие уйгуры Кыргызстана, очевидно, и не только, спасая себя и членов своих семей, записались тогда узбеками, таджиками, кыргызами. В период разгара сталинских репрессий, инстинкт самосохранения, сохранения самого дорогого для человека – жизни, оказались намного сильнее, чем запись в пятой графе своего паспорта.

Кыргызстан в годы независимости вступил в процесс построения демократии и рыночных отношений. Полагаем, что демократизация и открытость в обществе, которая характерна Кыргызстану, будет содействовать тому, что уйгуры, указавшие себя как представителей других национальностей, в дальнейшем подумают и о пятой графе в своих паспортах.

Уйгурывместе с другими этносами Кыргызстана устанавливали советскую власть в стране, боролись против басмачей, организовывали коллективные хозяйства, развивали промышленность, строили дороги.

Представители уйгурского народа, как и другие народы страны, проявили героизм в борьбе против фашистской Германии и победе над ней.

В послевоенный период уйгуры, совместно с народом Кыргызстана, восстанавливали разрушенное хозяйство, развивали сельское хозяйство и промышленность, трудились в сфере образования, культуры, здравоохранения, обслуживания, в системе охраны правопорядка в стране.

В годы независимости страны уйгуры активно приняли участие в построении и развитии демократического, открытого и либерального общества.

В годы перестройки, т.е. со второй половины 80-х годов XX в., у уйгуров, как и других народов СССР, в том числе Кыргызстана сильно повысилось этническое самосознание. Были созданы Общество уйгуров “Иттипак” (“Объединение”), факультативы, классы, масс-медиа на уйгурском языке, образовательный центр по уйгуроведению, художественные самодеятельные группы и т.д., которые ставили перед собой задачи возрождения национального самосознания и традиционной культуры народа.

Сформирована целая группа известных предпринимателей и бизнесменов, менеджеров, представителей власти, которые вносят свой посильный вклад в укрепление экономической и политической мощи страны.

Этнокультура –это особая система, которая сплачивает народ воедино. Через нее идет связь поколений. Чем многообразнее традиции и обычаи народа, тем духовно богаче этнос. Совместное проживание уйгуров с кыргызами, русскими, узбеками и представителями других этносов Кыргызстана, повлияло на все стороны их общественно-культурной жизни. Идет межэтническое взаимодействие и взаимопроникновение в их культуре, быту, можно сказать, и в этнической самоидентификации.

В результате совместного проживания с другими этническими сообществами страны, формируются

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

jiks, and Kyrgyz. At the peak of Stalinist repression, the instinct of self-preservation, preservation of something which is the most valuable for a human being –his life, proved to be much stronger than the entry in the fifth column of your passport.

Kyrgyzstan since independence entered into the process of building democracy and market economy. We believe that the democratization and openness in society, which is common for Kyrgyzstan, will help to ensure that the Uighurs who reported themselves as representatives of other nationalities, in the future to think about the fifth column in their passports.

Uighurs, along with other ethnic groups in Kyrgyzstan established a Soviet power in the country, fought against Basmachi, organized collective farms, developed industry, and built roads.

Representatives of the Uighur people, like other peoples of the country, showed heroism in the fight against Nazi Germany and the victory over it.

In the postwar period, the Uighurs, together with the people of Kyrgyzstan, rebuilt their shattered economy, developed agriculture and industry, worked in the fields of education, culture, health care, in the system of law and order in the country.

In the years of independence Uighurs actively participated in the construction and development of a democratic, open and liberal society.

During the perestroika, i.e.duringthe second half of the 1980s, the Uighurs, like other peoples of the Soviet Union, including ones of Kyrgyzstan greatly increased ethnic consciousness. The Society of the Uighurs “Ittipak” (“Association”) was created, elective classes, the mass media in the Uighur language, the educational center of the Uighur,amateur art groups, etc., who set themselves the task of revival of national identity and traditional culture of the people.

A group of well-known entrepreneurs and business managers, government officials, who are making a contribution to the strengthening of economic and political power of the country was formed during that period.

Ethnic culture isa special system that unites people together. Through it there is the link between generations. The more diverse traditions and customs of the people are, the more spiritually richer their ethnicity is. Living together with Kyrgyz, Russian, Uzbek, and representatives of other ethnic groups in Kyrgyzstan, affected all aspects of Uighur social and cultural life. There is an inter-ethnic interaction and interpenetration in their culture and way of life, as we can say, and in ethnic identity as well.

As a result of living together with other ethnic communities in the country, innovation in the field of customs and rituals of the Uighurs are formed as well. For example, in southern Kyrgyzstan, the Uighurs, like the Uzbeks, at the wedding of the bride began to put clothes on display - Sanduk ichish, hanging it in the rooms. Previously, this custom has not been observed.

خۇلاسە ئورنىدا
زامانىۋىي ئېتنومەدەنىي جەريانلار

تەغدىر تەقەززاسى تۈپەيلى ئۇيغۇرلار قىرغىزستاننىڭ مۇنبەت يېرىگە جايلاشتى. قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى 2009 - يىلقى ئاھالىنى روپىخەتكە ئېلىش نەتىجىلىرى بويىچە ئۇيغۇرلار 50 مىڭ ئادەمنىڭ ئەتراپىدا. بۇ - رەسمىي مەلۇماتلار. لېكىن، قىرغىزستاننىڭ جەنۇبىي بىلەن چۈي ئوبلۇسىدا يۈرگۈزۈلگەن ئېتنولوگىيەلىك تەتقىقاتلىرىمىزنىڭ گۇۋالىق بېرىشىچە، ئۇلارنىڭ سانى رەسمىي مەلۇماتلارغا قارىغاندا خېلىلا كۆپ.

جۇمھۇرىيەتنىڭ ئوش، جالال-ئاباد ۋە باتكېن ئوبلۇسلىرىدا ئىستىقامەت قىلىۋاتقان نۇرغۇنلىغان ئۇيغۇرلار ئۆزلىرىنى ئۆزبەك، تاجىك دەپ كۆرسەتسە، قىرغىزستاننىڭ شىمالىدا قىرغىز دەپ كۆرسەتكەن. لېكىن ئۇلارنىڭ ۋۇجۇدىدا كۈچلۈك ئېتنىك ئۆزلۈك ۋە ئۆزلىرىنىڭ ئۇيغۇر ئېتنوسىغا تەئەللۇقلۇق ھىس-تۇيغۇسى ساقلانغان.

XX-ئەسىرنىڭ 30 - يىللىرىدا، يۈز بەرگەن سىياسىي تەقىپلەشلەر، شۇ جۈملىدىن ئۇيغۇر خەلقىگە قارشى ئېلىپ بېرىلغان تەقىپلەشلەر - ساختا ئويدۇرملار ئاساسىدا ۋۇجۇتقا كەلگەن ۋە باشقا غەرىپ دۆلەتلىرىنىڭ پايدىسىغا جاسۇسلۇق پائالىيەتلىرىنى يۈرگۈزدى دېگەن ئەيىپ بىلەن توقۇلغان بەتناملار - ئۇلارنىڭ ئېتنوپسىخولوگىياسىگە ئۇنىڭدىن كېيىنكى يىللاردىمۇ تەسىر يەتكۈزدى. ئۇيغۇر خەلقىنىڭ كۆپلىگەن ۋەكىللىرى، شۇ جۈملىدىن ئاددىي پۇخرالار ئارىسىدىكى گۇناسىز گۇناكارلار سوت ۋە تەرگەۋسىز ئېتىپ تاشلاندى. نەق موشۇ سەۋەپكە بولا قىرغىزستاننىڭ ئۇيغۇرلىرى، ئېھتىمال، ئۆزىنى ۋە ئائىلە ئەزالىرىنى قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن، ئۆزلىرىنى ئۆزبەك، تاجىك، قىرغىز دەپ يازدۇرۇپ كەتكەن. ستالىن تەقىپلىرىنىڭ ئەۋجىگە چىققان ۋاقتىدا ئىنسان ئۈچۈن ئەڭ قىممەت بولغان ھاياتلىقنى ساقلاش ھۆججەتنىڭ بەشىنچى گرافاسىدىكى يېزىقتا (مىللىتىنىڭ كىم ئېكەنلىگى توغرىسىدىكى سوراقتا) قارىغاندا خېلىلا كۈچلۈگىرەك بولدى.

قىرغىزستان مۇستەقىللىككە ئېگە بولغاندىن كېيىن دېموكراتىيە ۋە نەق مۇناسىۋەتلەر جەريانىغا كۆچتى. ئويلايمىزكى، جەمئىيەتتىكى دېموكراتىيە ۋە ئاشكارىلىق قاچاندۇ بىر ۋاقىتلاردا ھۆججەتلىرىنى باشقا مىللەت ۋەكىلى سۈپىتىدە ئېلىشقا مەجبۇر بولغان ئۇيغۇرلارنى، ئۇلارنىڭ پاسپورتىدىكى بەشىنچى گرافا جىددىي ئويلاندۇرۇشقا تېگىشلىك.

ئۇيغۇرلار قىرغىزستاندا ياشاۋاتقان باشقا ئېتنوسلار بىلەن مەملىكەتتە كېڭەش ھاكىمىيىتىنى ئورناتقان، باسمىچىلارغا قارشى كۈرەشكەن، كولخوزلارنى ئۇيۇشتۇرغان، سانائەتنى رىۋاجلاندۇرغان، يوللارنى سالغان.

ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ۋەكىللىرى مەملىكىتىمىزنىڭ باشقا خەلقلىرى ئوخشاش فاشىستىك گېرمانىيەگە قارشى كۈرەشتە ھەقىقىي جاسارەت كۆرسەتتى.

ئۇيغۇرلار ئۇرۇشتىن كېيىنكى دەۋردە، قىرغىزستان خەلقى بىلەن بىرلىكتە، ۋەيران قىلىنغا ئېگىلىكنى تىكلىدى، يېزا ئېگىلىگى ۋە سانائەتنى رىۋاجلاندۇردى، مائارىپ، مەدەنىيەت، سالامەتلىكنى ساقلاش، خەلققە خىزمەت كۆرسىتىش ساھالىرىدا، دۆلەتنىڭ ھوقۇقىي تەرتىپىنى قوغداش سىستېمىسىدا مېھنەت قىلدى.

ئۇيغۇرلار مۇستەقىللىك دەۋرىدە مەملىكەتتە دېموكراتىيەلىك، ئوچۇق ۋە لىبېرال جەمئىيەتنى قۇرۇش ھەم رىۋاجلاندۇرۇشقا پائال قاتناشتى.

قايتا قۇرۇش دەۋرىدە XX-ئەسىرنىڭ 80 - يىللىرىدا

инновации и в сфере обычаев и обрядов уйгуров. Например, на юге Кыргызстана уйгуры, как и узбеки, на свадьбе начали выставлять одежду невесты на показ – сандук ичиш, развешивая ее в комнатах. Раньше такого обычая у них не наблюдалось.

На севере, уйгуры, проживающие рядом с казахами и кыргызами, раздают мясо на торжествах. Этот обычай также заимствован у соседей.

Суннат-той – обрезание, проводится при достижении определенного возраста – 3, 5, 7 лет. Он сопровождается большим торжеством.

Ника той – женитьба молодых, состоит из нескольких этапов: альча кириш – сватание, маслат чай – советование со старшим поколением о том, как проводить той.

Обычай “мал тапшуруш” – привоз продуктов в дом невесты. Он крепко сохранился у уйгуров. Все расходы по проведению свадьбе несет сторона жениха. Калыма, как такового, у уйгуров нет.

Эрля той – торжество для мужчин. Здесь происходит ника –своего рода клятва молодоженов перед Аллахом о том, что они в жизни будут верными другу другу, делить вместе горе и радости.

Аялла той – свадьба для женщин, сопровождается бурным весельем, танцами и песнями.

Традиционно на свадьбах мужчины и женщины гуляют отдельно друг от друга. В этот же день новобрачные собирают своих друзей в ресторане и гуляют отдельно от взрослых. После тоя всю родню приглашают на чиллак, т.е. знакомство породнившихся сторон жениха и невесты. На этом торжества не кончаются, а продолжаются еще год, невесту и всех родственников приглашает родня жениха. Этот обряд называется “келин салам”.

Тиляп келиш – обряд забирания дочери из дома мужа на сорок дней сразу после рождения ребенка, чтобы молодая мама пришла в себя после первых родов, укрепила здоровье. Названная традиция направлена и на адаптацию и приобщение молодой матери к ухаживанию за новорожденным.

Бешик той– торжество, посвященное рождению ребенка. Оно сопровождается песнями и танцами.

Кирик суй – интересный обряд, который проходит через сорок дней после рождения ребенка. На него собираются близкие родственники и отмечают сорок дней его жизни. Каждый из присутствующих, наливая по три столовой ложки воды в заранее подготовленную чашу с золотыми изделиями на дне, желают новорожденному крепкого здоровья, счастья, долгих лет жизни и богатства. Эту воду осторожно выливают на голову ребенка, чтобы он вырос сильным и богатым. Обряд проходит с богато накрытым дастарханом, угощением присутствующих и раздачей подарков.

У уйгуров Кыргызстана, впрочем как и у других народов мира, с древних времен до сегодняшнего дня существует особая и интересная традиция называемая “машраб”. Машраб – это сбор только мужчин, где решается комплекс вопросов – мужское воспитание будущих членов-мужчин определенного сообщества, решение стратегических вопросов различного характера, касающихся коллектива. Он сопровождается богато накрытым дастарханом, демонстрацией литературных творений, смешных историй(чак-чак), музыкой и танцами.

В основе машраба лежит функция воспитания молодого поколения и их приобщение к взрослому обществу и решение комплекса вопросов, касающихся жизни микроколлектива. Помимо этого на машрабе решаются и другие вопросы – приобщение к различным ценностям общества, достижениям музыкальной культуры и другим явлениям общества. Поэтому среди уйгуров существует поговорка – “отдай сына в школу, затем в машраб”. Если кто-то поступил не соответствующим сообщесту образом, то говорят “машраб корбогон”, что означает “не прошедший машраба” .

Машраб – это очень строгие мужские сборы, где имеются свои правила и выработанные законы. Их все члены машраба должны чтить. Сколько бы не было членов машраба, его называют “отуз огул”, т.е. “тридцать мужчин”. Его основу составляют “жигитбеши” – глава, руководитель джигитов; “казибеги” – судья;“пашшап” – управляющий, который следит за порядком в машрабе; “кёлбеги” – стольничий;“дарабеги” – ответственный за развлечения, музыку. “Кёльбеги”, или управляющий дастарханом, должен строго соблюдать все правила поведения за столом. После чаепития “дарабеги” начинает музыку. Музыка может состоять из отрывков классического мукама. Никто из присутствующих

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

In the North, the Uighurs living near the Kazakhs and Kyrgyz, distribute meat duringfestivals. This custom is also borrowed from the neighbors.

Sunnat-toiisa circumcision which is carried out at a certain age - 3, 5, 7 years. It is accompanied by a great celebration.

Nikahtoi is a marriage, which consists of several stages: alcha kirish - matchmaking, maslat tea - advise of the older generation about how to conduct toi.

The custom of "small tapshurush" is about bringing-products in the bride's house. It remained strong among the Uighurs. All expenses of the wedding are carried by the groom's side. Uighurs, as such, the Uighurs do not havekalym.

Erlya toi is a celebration for men. It is accompanied by nikah - custom newlyweds oath before God that they will be in their life faithful to each other, will share sorrow and joy.

Ayalla toiis a wedding for women, accompanied by great joy, dances and songs.

Traditionally at weddings, men and women are celebrating apart from each other. On the same day the couple collects their friends in the restaurant and celebrates separately from adults. After toiall their relatives are invited to chillak, i.e. acquaintance of relatives of the bride and groom. At this celebration does not end there, and continue for another year, and all the relatives of the bride and the bride herself are invited bythe relatives of the groom. This ceremony is called "kelin salaam".

Tilapia kelish isa custom to bring a daughter of her husband's house for forty days immediately after birth so that a young mother came to her senses after the first birthand strengthen her health. This tradition aims at adapting and familiarizing young mother to the newborn courtship.

Beshik toi is a celebration of the birth of the child. It is accompanied by songs and dances.

Kirik sui is an interesting ritual, which takes place during forty days after the birth of a child. It gathers close relatives who celebrate the forty days of his life. Each of those who are present, while pouring three tablespoons of water in a pre-prepared bowl with gold jewelry at the bottom, wishes to a newborna good health, happiness, long life and wealth. This water is carefully poured on the baby's head so that he grew strong and rich. Ritual is carried out with a rich dastarkhan, treats forguests and the distribution of gifts.

The Uighurs in Kyrgyzstan, just like other peoples of the world, from ancient times to the present day there has a special and interesting tradition called "mashrab." Mashrab is a gathering of men only, where a range of issues is decided - education of future members of the males in the community, strategic issues of different nature. It is accompanied by a rich dastarkhan, demonstration of literary works, funny stories (chak-chak), music and dances.

At the core of a mashrabis the education of the young generation and their introduction to the adult society and

س س ر نىڭ باشقا خەلقلىرى ئوخشاش ئۇيغۇرلارنىڭ ئېتنىك ئېڭى بەكمۇ كۈچەيدى. ئۇيغۇرلارنىڭ «ئىتتىپاق» جەمئىيتى تەشكىل قىلىندى، ئۇيغۇر تىلىدىكى فاكۇلتاتىۋلار، سىنىپلار، ئەخبارات ۋاستىلىرى پەيدا بولدى، ئۇيغۇرشۇناسلىق بويىچە مەركەزلەر بەدئىي ھەۋەسكارلار ئۆمەكلىرى قۇرۇلدى. ئۇلار خەلقىمىزنىڭ مىللىي ئېڭىنى كۆتىرىش ۋە ئەنئەنىۋىي مەدەنىيىتىنى تىكلەش ۋەزىپىلىرىنى ئادا قىلدى.

ئىسمى كەڭ مەلۇم تىجارەتچى ۋە ئىشبىلەرمەنلەر، مېنېتژېرلار، ھۆكۈمەت ۋەكىللىرىنىڭ پوتونسۇرۇك بىر توپى شەكىللەندى. ئۇلار مەملىكەت ئىختىسادىي بىلەن سىياسىي قۇدرىتىنى مۇستەھكەملەشتە زور تۆھپە قوشماقتا.

مىللىي مەدەنىيەت - بۇ بىر ئالاھىدە سىستېما. ئۇ خەلقلەرنى جىپسلاشتۇرىدۇ. ئۇ ئارقىلىق ئەۋلاتلار باغلىنىدۇ. خەلقنىڭ ئەنئەنە ۋە ئۇرپ-ئادەتلىرى قانچە خىلمۇ - خىل بولسا، مىللىي مەدەنىيەت شۇنچە باي بولىدۇ. ئۇيغۇرلارنىڭ قىرغىز، رۇس، ئۆزبەك ۋەكىللىرى ۋە قىرغىزستاننىڭ باشقا مىللەت ۋەكىللىرى بىلەن بىرلىكتە ياششى، ئۇلارنىڭ ئىجتىمائىي - مەدەنىي ھاياتىغا ھەرتەرەپلىمە تەسىر كۆرسەتتى. بۇ مەدەنىيەتلەر، مەئىشەت، بىر-بىرىنى ئۆزئارا چۈشىنىش ۋە ھەمكارلىشىپ ھەرىكەت قىلىش دائىرىسىدە يۈرگۈزۈلمەكتە.

مەملىكەتتىكى باشقا ئېتنوسلار بىلەن بىرلىشىپ ياشاش نەتىجىسىدە ئۇيغۇرلارنىڭ ئۇرپ-ئادەت ۋە رەسىم-يوسۇنلىرىدا يېڭىلىقلارقېلىپلاشماقتا. مەسلەن، قىرغىزستاننىڭ جەنۇبىدىكى ئۇيغۇرلار خۇددى ئۆزبەكلەر ئوخشاش، نېكا تويلىرىدا كېلىننىڭ كىيىم-كېچەكىنى ھوجىرىسىغا يىپ تارتىپ ئېسىپ نامايىش قىلىشنى ئادەتكە ئايلاندۇردى. ئىلگىرى ئۇيغۇرلاردا مەزكۇر ئەنئەنە مەۋجۇت ئەمەس ئېدى.

شىمالدا قازاق ۋە قىرغىزلار بىلەن بىرلىكتە ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلار تەنتەنىلەردە گۆش تارقىتىش ئەنئەنىسىنى سىڭدۈردى. بۇ ئۇرپ-ئادەت خوشنىلاردىن كىرىپ ئۆزلەشكەن.

سۈننەت توي - بالا مەلۇم ياشقا كەلگەندە - 3، 5، 7 - ئۆتكۈزۈلىدىغان مۇراسىم.

نېكا توي -ياشلارنىڭ ئۆيلىنىش تويى. ئۇ بىر نەچچە باسقۇچتىن ئىبارەت: ئەلچى كىرىش، مەسلىھەت چاي، توي-چىللاق. «مال تاپشۇرۇش» ئەنئەنىسى - كېلىننىڭ ئۆيىگە يېمەكلىكلەرنى ئېلىپ كېلىش. بۇ ئەنئەنە ئۇيغۇرلاردا بەكمۇ ياخشى ساقلانغان. توي ئۆتكۈزۈش خىراجىتىنىڭ ھەممىسىنى ئوغۇل تەرەپ كۆتىرىدۇ. ئۇيغۇرلاردا قالىن تۆلەش ئەنئەنىسى يوق.

ئەرلەر تويى ۋە نېكاھ - بۇنىڭدا ئۆيلىنىۋاتقان ياشلارنىڭ ئاللا ئالدىدا بىر -بىرىگە سادىق بولۇش، قايغۇ ۋە خوشاللىقلارنى تەڭ كۆرۈش قاتارلىقلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئايالللار تويى مۇراسىمى- شوخ ناخشا ۋە ئەۋرىشىم ئۇسسۇللارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئەنئەنە بويىچە ئەرلەر ۋە ئايالللار ئايرىم -ئايرىم توي ئوينايدۇ. موشۇ كۈنى ئائىلە قۇرغۇچىلار دوست-بۇرادەرلىرىنى رېستورانغا يىغىپ، چوڭلارنىڭ ئىشتىراكىسىز تويىنى ئۆتكۈزىدۇ. تويدىن كېيىن ئۇرۇق-تۇققانلار چىللاقا يىغىلىدۇ، يەنى يىگىت بىلەن قىز تەرەپ تۇققانلار بىر-بىرى بىلەن تونۇشىدۇ. تەنتەنە بۇنىڭ بىلەنلا تۈگەپ قالمايدۇ. ئۇ يەنە بىر يىل داۋاملىشىدۇ. يىگىت تەرەپ قىزنىڭ ئاتا-ئانا ۋە ئۇرۇق-تۇققانلىرىنى تەكلىپ قىلىدۇ. بۇ مۇراسىم «كېلىن سالام» دەپ ئاتىلىدۇ.

تىلەپ كېلىش- قىز بوشانغاندىن كېيىن ئۇنى يولدىشىنىڭ

не имеет права мешать музыке. Нарушители могуть быть призваны к ответу.Таким образом машраб – это школа жизни, этики и эстетики.

“Гульчай” – это народная игра. В пиалу с чаем устанавливается цветок, вырезанный из граната и насаженный на соломку. Эту пиалу преподносят к кому-либо из сидящих, тот должен ловко выпить чай, при этом не уронив цветок. Уронивший облагается штрафом. Он должен исполнить песню, стихотворение, танец или что-то еще в этом роде.

“Давадастур” развивает навыки общения, ораторские способности, находчивость, умение побеждать соперника в дискуссии.

Машраб применяет различные меры наказания по отношению к нарушителям порядка. Самое тяжелое наказание – это изгнание из машраба. Подвергшийся такому наказанию не имеет право участвовать в общественных мероприятиях. Сейчас древняя традиция машраб с изменением некоторых форм и содержаний крепко бытует среди уйгуров Кыргызстана, впрочем, как и за его пределами.

Всем известно, что в сокровищницу народной культуры можно погрузиться, только зная в совершенстве язык этой культуры. Как показали наши исследования, ареал функционирования уйгурского языка среди уйгурской диаспоры не всегда равномерен.

Старшее поколение как городских, так и сельских уйгуров, хорошо знает родной уйгурский язык. Абсолютное большинство уйгуров старшего поколения хорошо знает уйгурскую письменность, основанную на арабской графике, которая для них была родной на протяжении веков.

Среднее поколение уйгуров, можно сказать, неплохо говорит на родном уйгурском языке, однако не знает уйгурскую письменность, основанную на арабской графике, так как они в основном получили среднее образование в советских школах.

Молодое поколение уйгуров практически не знает уйгурскую письменность, основанную на арабской графике, а также плохо владеет родным уйгурским языком. Молодежь, закончившая обучениие на юге Кыргызстана, в основном владеет узбекским, в сельской местности на севере Кыргызстана – кыргызским. Те, которые обучались в столице страны, а также в Чуйской области, в основном говорят на русском языке.

Таким образом, сейчас ареал функционирования уйгурского языка среди уйгуров Кыргызстана постепенно сужается и язык становится малоупотребляемым, в особенности среди молодого поколения.

Наши выводы подтверждает и выпуск газеты “Иттипак” – она выходит на уйгурском и русском языках с использованием уйгурской письменности, основанной на арабской графике и кириллице. Причиной этого, как сказали члены редколлегии и сам главный редактор газеты “Иттипак”, является глубокий учет потребностей и возможностей читателей газеты. Газета учитывает все возрастные категории и географию проживания читателей.

Прежде всего, это происходит из-за того, что уйгурский язык перестал употребляться не только на улице или в других общественных местах, но и даже в семье, между представителями разных поколений. Ибо, родной язык должен впитываться детям вместе с молоком матери, в семье и только потом в других общественных местах.

Поэтому одна из главных задач Общества уйгуров “Иттипак” является возрождение уйгурского языка в плане расширения ареала его функционирования, продвижение его активного использования среди молодежи. Кроме этого, энтузиасты-учителя уйгурского языка предпринимают отчаянные шаги по качественному обучению молодежи, которая испытывает желание приобщиться к родной культуре, возродить забытый родной язык и сохранить его среди уйгуров.

Вместе с тем следует подчеркнуть, что у всей структуры уйгурского населения сильно сохранилась их этническая самоидентификация. Даже несмотря на незнание родного уйгурского языка, среди молодого поколения крепко держится этническое самосознание уйгур. Таким образом, вырастает новое поколение уйгуров, в основном говорящих и думающих на русском, узбекском или кыргызском языках, в зависимости от места проживания, но, в то же время, имеющее устойчивую этническую самоидентификацию – уйгур.

www.uyghurkitap.com

addressing a range of issues related to life of a community. In addition other issues are solved at mashrab - introduction to the different values of the society, the achievements of musical culture and other phenomena of society. Therefore, there is a saying among the Uighurs - “Give your son to school, then to mashrab”. If someone did not act in an appropriate manner, people say “mashrab korbogon”, which means “he did not go through mashrab.”

Mashrab is about very strict man’s meetings, which have their own rules and developed laws. All members of mashrab must honor those. No matter how many members in mashrabare, it is called “otuz ogul”, i.e. “thirty men”. It is based on “dzhigitbeshi” – head ofdzhigits; “kazibegi” - the judge, “pashshap” - the manager, who keeps order in mashrab; “këlbegi” –table manager; “darabegi” - responsible for entertainment, music. “Këlbegi”, or the manager of dastarkhan must strictly comply with all the rules of conduct at the table. After tea “darabegi” starts the music. Music can be composed of fragments of classical Mukam. None of those present has any right to interfere with the music. Violators may be liable for punishment. Thus, mashrab is a school of life, ethics and aesthetics.

“Gulchay” is a national game. The flower is set in a bowl with a tea which was carved out of a grenade and fitted on the straw. This bowl presented to someone who is seated, he should handily drink tea, while not dropping the flower. The person who drops the flower is obliged to pay a “fine”. He must perform a song, poem, dance or something else like that.

“Davadastur” develops communication skills, speaking skills, resourcefulness, and the ability to overcome an opponent in debate.

Mashrab applies different penalties against violators of the order. The most severe punishment is the expulsion frommashrab. Undergone such punishment one shall not be entitled to participate in social activities. Today the ancient tradition of mashrab with changes in certain forms and contents firmly prevalent among Uighurs in Kyrgyzstan, however, as well as outside it.

Every one knows that the treasury of folk culture can be fully understood only with the knowledge of the language of that culture. According to our research, the area of operation of the Uighur language among the Uighur diaspora is not always uniform.

The older generation of both urban and rural Uighurs knows native Uighur language. The absolute majority of Uighurs elders know the Uighur script, based on the Arabic script, which was native throughout the centuries for them.

The middle generation of Uighurs, as can be observed,speaks good native Uighur language, but does not know the Uighur script, based on the Arabic script, since they basically got their secondary education in Soviet schools.

The younger generation does not know Uighur language based on the Arabic script, as well as has a poor

ئۆيىدىن قىرىق كۈنگە ئېلىپ كېتىش مۇراسىمى. سەۋەپ، ياش ئانا تۇنجا تۇغۇتتىن كېيىن ئۆز سالامەتلىگىنى مۇستەھكەملەيدۇ. مەزكۇر ئەنئەنە ياش ئانىنىڭ بوۋاقنى كۈتۈشى ۋە كۆنۈكۈشىگە قارىتىلغان.

بۆشۈك توي- بالىنىڭ تۇغۇلۇشىغا بېغىشلىغان تەنتەنە. ئۇ ناخشا سازلار بىلەن ئۆتىدۇ.

قىرىق سۈيى - ئەجايىپ قىزىق مۇراسىم. ئۇ بالا تۇغۇلۇپ قىرىق كۈندىن كېيىن نىشانلىنىدۇ. مەزكۇر مۇراسىمغا يېقىن تۇققانلار يىغىلىدۇ ۋە بوۋاقنىڭ قىرىق كۈنىنى نىشانلايدۇ. مۇراسىمغا قاتناشقۇچىلارنىڭ ھەر بىرى ئالدىن - ئالا تەييالانغان ۋە ئالتۇن بۇيۇملار سېلىنغان قاچىغا ئۈچ ئاش قوشۇقتىن سۇ قۇيىدۇ، بوۋاققا مۇستەھكەم سالامەتلىك، بەخىت، ئۇزاق ئۆمۈر ۋە ئامەت تىلەيدۇ. بۇ سۇنى بالىنىڭ بېشىغا قۇيىدۇ. بۇ بوۋاقنىڭ كۈچلۈك ۋە باي بولۇپ ئۆسۈشىنىڭ دالالىتى. مۇراسىم نازۇ نېمەتلەرگە تولۇپ تاشقان دەستىخان ئەتراپىدا ئۆتكۈزۈلىدۇ ۋە مېھمانلارغا ھەرخىل سوغىلار ھەدىيە قىلىنىدۇ.

قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىدا قەدىمدىن تارتىپ، تا ھازىرغىچىلىك ساقلىنىپ كېلىۋاتقان قىزىقارلىق ئەنئەنە «مەشرەپ» ئەنئەنىسى مەۋجۇتتۇر. مەشرەپ - بۇ پەقەت ئەرلەر يىغىلىدىغان سورۇندۇر. ئۇنىڭدا بىر قاتار مەسىلەر - تەلىم-تەربىيە، ھەر خىل خاراكتېرلىق، ستراتېگىيەلىك، مۇئەممالارنى ھەل قىلىش قاتارلىق ماۋزۇلار قاراشتۇرۇلىدۇ. ئۇ باي دەستىخان ئەتراپىدا ئۆتكۈزۈلۈشى بىلەن بىللە ھەزىل-چاقچاق، ناخشا-ساز، ئۇسسۇللار، ئەدەبىي ئەسەرلەرنى نامايىش قىلىش قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. مەشرەپنىڭ ئاساسىي ۋەزىپىسى ياش ئەۋلادنى تەربىيلەش ۋە ئۇلارنى چوڭلار جەمئىيىتىگە مائىللاشتۇرۇش كەبى مەسلىلەرنى قاراشتۇرىدۇ. بۇلاردىن تاشقىرى مەشرەپتە باشقىمۇ مۇھىم مەسىلەر ھەل قىلىنىدۇ. جەمئىيەتنىڭ ھەرخىل ئۆرپ ئادەتلىرىگە ئىشتىراك قىلدۇرۇش مۇزىكىلىق مەدەنىيەت مۇۋاپىيەقىيەتلىرىنى سىڭدۈرۈش قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. شۇڭا خەلقىمىزدە «بالاڭنى ئالدى بىلەن مەكتەپكە بەر، ئاندىن مەشرەپكە» دېگەن ماقال مەۋجۇت. ئەگەر كىمدۇ بىرى جەمئىيەتكە نالايىق ئىش قىلسا، ئۇنى «مەشرەپ كۆرمىگەن» دەپ تەرىپلەيدۇ.

مەشرەپ - بۇ ئەرلەرنىڭ قائىدە-يۇسۇنلارنى ئۆگۈنۈش سورۇنى، ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ قانۇن ۋە قائىدىلىرى مەۋجۇت. مەشرەپ ئەھلى بۇ قائىدىلەرگە قەتئىي رىئايە قىلىش كېرەك. مەشرەپ ئەھلىنىڭ ساندىن قەتئىي نەزەر، ئۇ ھامان «ئوتتۇز ئوغۇل» دەپ ئاتىلىدۇ. ئۇنىڭ تەشكىل قۇرۇلمىسىنى «يىگىتبېشى». «قازىبېگى» - «پاششاپ بېگى» - (مەشرەپتە تەرتىپنى نازارەت قىلغۇچى)، «كۆلبېگى» - دەستىخان مەسۇلى، «دارابېگى» - (نەغمە - ناۋاغا مەسۇل). مەشرەپتە چاي ئىچىلىپ بولغاندىن كېيىن «دارابېگى»نىڭ رۇخستى بىلەن سازنى باشلايدۇ. مەشرەپ سازى ئاساسەن كلاسسىكىلىق مۇقامنىڭ ئۈزۈندىلىرىدىن تەركىپ تېپىشى مۇمكىن. قاتناشقۇچىلارنىڭ ھېچقايسىسىنىڭ سازغا كاشىلا بولۇشقا ھەققى يوق. تەرتىپنى بۇزغۇچىلار جاۋاپكەرلىككە تارتىلىشى مۇمكىن. خۇلاسىلەپ ئېيتقاندا، مەشرەپ - ھايات مەكتىۋى.

«گۈلچاي» - بۇ خەلق ئويۇنى. چاي قۇيۇلغان پىيالىگە ئاناردىن كېسىلگەن ۋە كىچىك بىر ياغاچقا ئورنىتىلغان گۈل قويۇلىدۇ. بۇ پىيالە ئولتارغانلارنىڭ بىرىگە سۇنۇلىدۇ. ئۇ گۈلنى چۈشەرمىگەن ھالدا چاققانلىق بىلەن چاينى ئىچىۋېتىش كېرەك. گۈلنى چۈشىرىپ قويغانغا جەرىمان سېلىنىدۇ. مۇنداق ئەھۋالدا «ئەيىپلەنگۈچى» ناخشا، شېئىر، ئۇسسۇل ئىجرا قىلىشى لازىم.

«داۋا-دەستۇر» مۇئەمىلە قىلىش ئادەتلىرىنى رىۋاجلاندۇرىدۇ، ناتىقلىق قابىلىيىتىنى، تاپقۇرلۇقنى، مۇلاھىزىدە رەقىبىنى يېڭىش ئىقتىدارىنى يۈكسەلدۈرىدۇ.

مەشرەپ تەرتىپنى بۇزغۇچىلارغا نىسبەتەن ھەرخىل

Как показали наши этнологические исследования, незнание уйгурского языка не означает трансформацию или утрату их этнического самосознания.

При всем при этом – возрождение и популяризация уйгурского языка среди молодежи и формирование у нее этнического самосознания является одной из главных задач Общественного объединения уйгуров “Иттипак” Кыргызской Республики.

www.uyghurkitap.com

command of the native Uighur language. Youth, graduating in southern Kyrgyzstan, speaks mostly Uzbek, in rural areas in the north of Kyrgyzstan - Kyrgyz, those who have been trained in the capital, as well as in the Chui region, mainly speak in Russian.

In this regard, the area of current functioning of Uighur language among Uighurs in Kyrgyzstan gradually narrows and the language is less and less used, especially among the younger generation.

Our findings are confirmed by the publication of the newspaper "Ittipak" - it is published in the Uighur and Russian languages using the Uighur script, based on the Arabic script, and Cyrillic. The reason for this, as it was told by members of the board and by the chief editor of "Ittipak", is a deep consideration of the needs and opportunities for readers. The paper takes into account all ages and geographic residence of its readers.

First of all, this is due to the fact that the Uighur language has ceased to be used not only on the street or in other public places, but even in the family, between the representatives of different generations. The native language should be absorbed by children with the mother's milk, in the family and only then in other public places.

Therefore, one of the main objectives of the Society of Uighurs "Ittipak" is a revival of the Uighur language in terms of expanding the range of its operation, the promotion of its active use among young people. In addition, enthusiasts, teachers of Uighur language, take desperate steps for quality education of young people who are tempted to join the native culture and revive forgotten mother tongue, and to keep it among the Uighurs.

However, it should be emphasized that the entire structure of the Uighur population strongly preserved their ethnic identity. Despite of the lack of knowledge of the native Uighur language, the younger generation clings to Uighur ethnic identity. Thus, a new Uighur generation grows up, mostly talking and thinking in Russian, Uzbek and Kyrgyz languages, depending on where they live, but at the same time having a stable ethnic identity - Uighurs.

As our ethnological research shows that the ignorance of the Uighur language does not mean a transformation or loss of their ethnic identity.

Considering this all - the revival and popularization of the Uighur language among young people and the formation of their ethnic identity is one of the main tasks of the Uighur Public Association "Ittipak" in the Kyrgyz Republic.

جازانى قوللىنىدۇ. ئەڭ ئېغىر جازا – مەشرەپتىن قوغلىنىش. بۇنداق جازالانغان ئادەم جەمئىيەتلىك چارە-تەدبىرلەرگە قاتنىشىش ھوقۇقىدىن مەھرۇم بولىدۇ. ھازىر قەدىمىي مەشرەپ ئەنئەنىلىرى بەزىبىر شەكىل ۋە مەزمۇنىنىڭ ئۆزگىرىشى تۈپەيلى قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئارىسىدا مۇستەھكەم ئورۇن ئالغان.

مەلۇمكى، خەلق مەدەنىيىتىگە پەقەت ئەشۇ مەدەنىيەتنى ياراتقۇچىلار تىلىنى مۇكەممەل بىلگەندە، چوڭقۇر چۆكەلەيسىز. بىزنىڭ تەتقىقاتلىرىمىزنىڭ كۆرسىتىشىچە، ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئۇيغۇرلار دىئاسپورىسى ئارىسىدا قوللىنىلىش دائىرىسى بىر خىل ئەمەس.

شەھەر ۋە يېزىلاردا ياشاۋاتقان چوڭ ئەۋلات ۋەكىللىرى ئۆزىنىڭ ئانا تىلىنى ياخشى بىلىدۇ. كۆپلىگەن ياشانغان ئادەملەر ئەرەپ گرافىكىسىدىكى ئۇيغۇر يېزىقىنى مۇكەممەل ئۆزلەشتۈرگەن.

ئۇيغۇرلارنىڭ ئوتتۇرا ئەۋلات ۋەكىللىرى ئانا تىلىدا خېلە راۋان سۆزلەيدۇ، ئامما ئەرەپ گرافىكىسىدىكى ئۇيغۇر يېزىقىنى بىلمەيدۇ، چۈنكى ئۇلار ئاساسەن ئوتتۇرا بىلىمنى كېڭەش مەكتەپلىرىدە ئالغان.

ئۇيغۇرلارنىڭ ياش ئەۋلادى تۈگەل دېگىدەك ئەرەپ گرافىكىسى ئاساسىدىكى ئۇيغۇر يېزىقىدىن بىخەۋەر. ئۇلار شۇنداقلا ئانا تىلىنىمۇ ياخشى بىلمەيدۇ. قىرغىزستانىنىڭ جەنۇبىدا بىلىم ئالغان ياشلار ئاساسەن ئۆزبەكچە، جۇمھۇرىيەتنىڭ شىمالىدىكى يېزىلاردا ياشاۋاتقان ياشلار قىرغىزچە ئوقۇغان. مەملىكەت پايتەختى ۋە چۈي ئوبلۇسىدا تەھسىل كۆرگەنلەر رۇس تىلىدا مۇئامىلە قىلىشىدۇ.

شۇنداق قىلىپ، ھازىر قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئارىسىدا ئۇيغۇر تىلىنىڭ ئىشلىنىش دائىرىسى تارىيىپ كەتتى. ياش ئەۋلات ئۆز ئانا تىلىدا مۇئامىلە قىلىشتىن قالدى.

بىزنىڭ خۇلاسىلىرىمىزنى «ئىتتىپاق» گېزىتىنىڭ سانلىرىدىمۇ تەستىقلەيدۇ. ئۇ ئەرەپ گرافىكىسى ۋە كىرىلل يېزىقى ئاساسىدا ئۇيغۇر ۋە رۇس تىللىرىدا چىقىۋاتىدۇ. «ئىتتىپاق» گېزىتىنىڭ باش مۇھەررىرى ۋە تەھرىرات ھەيئىتى ئەزالىرىنىڭ تەكىتلىشىچە، بۇنىڭ سەۋەۋى ئوقۇرمەنلەر ئېھتىياجلىرىدىن كېلىپ چىققاندۇر. گېزىت بارلىق ياشتىكى ئوقۇرمەنلەر بىلەن ئۇلارنىڭ گېئوگرافىيەلىك ئورۇنلىشىشىنى داۋاملىق دىققەت مەركىزىدە تۇتۇۋاتماقتا.

ھەممىدىن بۇرۇن، ئۇيغۇر تىلى پەقەت كوچىدىلا ئەمەس، باشقىمۇ جەمئىيەتلىك ئورۇنلاردا ئاستا-ئاستا ئىستېمالدىن قېلىۋاتماقتا. ھەتتا ئائىلىلەردىمۇ، ھەرخىل ئەۋلات ۋەكىللىرى ئارىسىدىمۇ ئىشلىتىلمەيۋاتىدۇ. شۇ نەرسە ئېنىقكى، ئانا تىل بالىغا ئانىسىنىڭ سۈتى بىلەن سىڭىشى لازىم.

شۇڭا ئۇيغۇرلارنىڭ «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ مۇھىم ۋەزىپىلىرىنىڭ بىرى ئۇيغۇر تىلىنىڭ قوللىنىش دائىرىسىنى كېڭەيتىش، ئۇنىڭ ياشلار ئارىسىدا قوللىنىلىشىنى كۈچەيتىشتۇر. شۇنىڭ بىلەن بىللە ئۇيغۇر تىلى مۇئەللىملىرى ياش ئەۋلاتقا سۈپەتلىك بىلىم بېرىش يولىدا ئەستايىدىل ئەمگەك قىلماقتا.

تەكىتلەش كېرەككى، ئۇيغۇر ئاھالىسىنىڭ ھەممىسىدە ئۇلارنىڭ ئېتنىكىلىق ئۆزلۈكى بەكمۇ قاتتىق ساقلانغان. ئۆز ئانا تىلىنى بىلمىسىمۇ، ياش ئەۋلات ئارىسىدا ئېتنىكىلىق ئۇيغۇر ئېڭى مۇستەھكەم تۇتقا قىلىنماقتا. خۇلاسىلەپ ئېيتقاندا، ھازىر رۇس، ئۆزبەك، قىرغىز تىللىرىدا سۆزلەيدىغان ۋە تەپەككۇر قىلىدىغان ياش ئەۋلات ۋۇجۇتقا كەلدى.

بىزنىڭ ئېتنولوگىيەلىك تەتقىقاتلىرىمىزنىڭ كۆرسىتىشىچە، ئۇيغۇر تىلىنى بىلمەسلىك، ئۆزگۈرۈپ كېتىش ياكى ئۇلارنىڭ ئېتنىكىلىق ئېڭىنى يوقۇتۇش بولۇپ ھېساپلانمايدۇ.

شۇنىڭ بىلەن بىللە قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ جۇمھۇرىيەتلىك «ئىتتىپاق» بىرلەشمىسىنىڭ ئالدىدا ئەڭ ئاساسلىق-ياشلار ئارىسىدا ئۇيغۇر تىلىنى تىكلەش ۋە ئاممىباپلاشتۇرۇش ۋەزىپىسى تۇرماقتا.

СИСТЕМА ОХРАНЫ И ПРАВОПОРЯДКА СТРАНЫ

ВОИНЫ ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТЫ

Фархад Сабиров (справа)

(Второй слева) Турганжан Масимов
(Второй справа) Сетивалды Турдиев

Ахметов
Абдурахим

Тахиржан
Ахметов

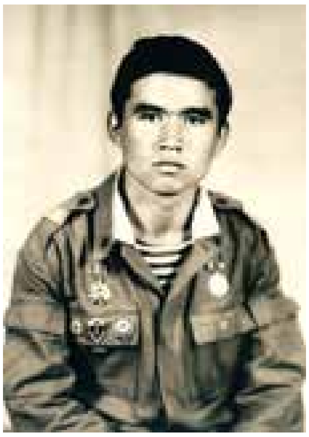

Абдурашид
Абдуллаев

Дильмурат
Маметалиев

Дилмурад
Саитов

Кахраман
Мурдинов

Кахарджан
Якубов

www.uyghurkitap.com

ВОИНЫ ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТЫ

Ташмамят
Курбанов

Абдусамиев
Абдуголи

Омурахун
Турдахунов

ЧЕРНОБЫЛЬЦЫ

Абдували
Айсаров

Алымжан
Тохтахунов

Рахимжан
Салижанов

Махмуд
Иминов

СИЛОВЫЕ СТРУКТУРЫ

Алымжан
Садыков

Шамилжан
Садыков

Давлятжан
Ниязов

Мусажан
Урустемов

СИЛОВЫЕ СТРУКТУРЫ

Камильжан
Ниязов

Гайрат
Рахманов

Мукадас
Касымова

Турсун
Исламов

Дильбар
Сабитова

Руслан
Рыскулов

Надежда
Раимова

СФЕРА ОБРАЗОВАНИЯ

Абдрахим
Хапизов

Умар
Ибрагимов

Надира
Мусабаева

Махмуд
Расулбаев

www.uyghurkitap.com

СФЕРА ОБРАЗОВАНИЯ

Мехригюль
Аблезова

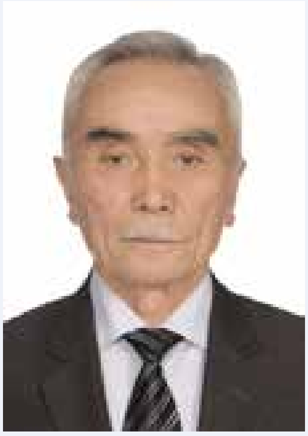
Абдурашит
Аббасов

Лютфия
Касымова

Алия
Исмаилахунова

Абдумаджит
Даулятов

Гульнара
Хамраева

Гюзяль
Вахитова

Дильшат
Иманходжаев

Махинур
Маматова

Инобат
Алиева

Ялкунжан
Даутов

Алида
Муллахунова

СФЕРА ОБРАЗОВАНИЯ

Нурания
Касымова

Райхан
Розыева

Шадия
Айсаева

Зухра
Абдуманапова

Сайяра
Ашимова

СФЕРА ЗДРАВООХРАНЕНИЯ

Зуфар
Хакимходжаев

Азиз
Айсаев

Маджит
Мирбакиев

Гульчахра
Амринова

www.uyghurkitap.com

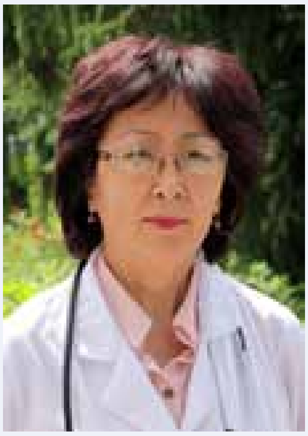
Айгуль
Алахунова.

Ярмухамед
Абдулбакиев

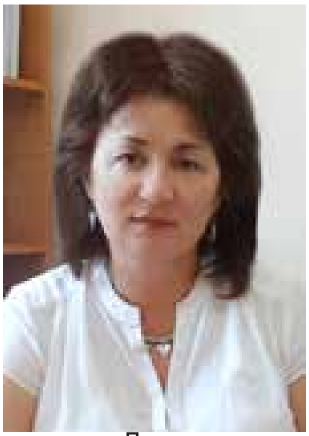
Лида
Мухамедшина

Бахтияр
Салимов

Сабиржон
Ахматахунов

Тамарахан
Ибрагимова

А. Юнусов

Диляра
Мирбакиева

РАБОТНИКИ СМИ

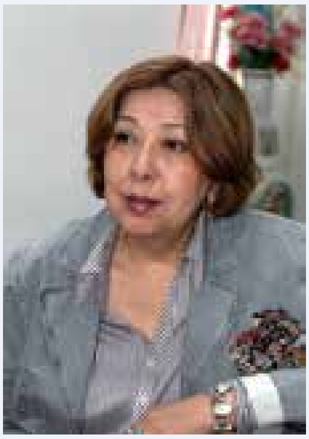
Гульшат
Юлдашева

Ярмухаммет
Насыров

Нилуфар
Хашимова

ОБЩЕСТВЕННОЕ ОБЪЕДИНЕНИЕ УЙГУРОВ КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ “ИТТИПАК“

Центральный Совет

КОНТРОЛЬНО-РЕВИЗИОННАЯ КОМИССИЯ

Пархат
Тулендыбаев

Шухрат
Рахманов

Айбек
Полатбеков

Камильжан
Ниязов

www.uyghurkitap.com

Совет аксакалов

Женщины старейшины

Жигитбеши. Генеральный жигитбеши И. Хамраев

Комитет женщин. Председатель А. Аматханова

www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇر كىتاب تورى

Комитет по образованию и науке. Председатель Г. Идиминова

Комитет молодежи. Председатель Ф. Салиев

Таштохты Сабитов

Абдрахим Курбанов
председатель комитета
по спорту общества
“Иттипак“

Абдумаджит-кары аджи
Изизам Халпат оглы

Дельшат Садыков

Абдрахим Азизов

Габасов Ильшат

Сабыржан Халилов

ЛИТЕРАТУРА И ИСКУССТВО

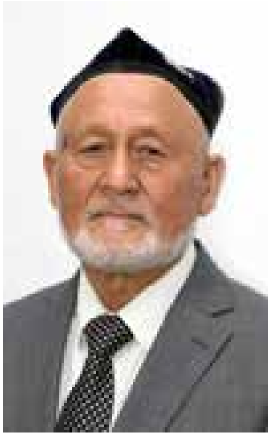
Ясын аджи
Махмуди

Маматжан
Ясын

Айтурган
Хасанова

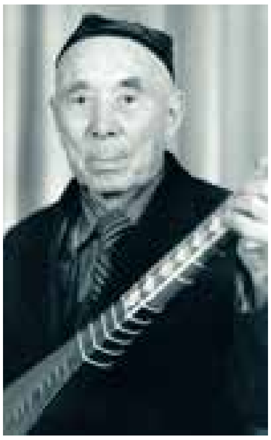
Маттаир
Хасанов

Абдусалам
Гаппаров

www.uyghurkitap.com

ТОРГОВЫЙ КОМПЛЕКС МАДИНА

Шавкет Тохтиев

ROSHEN

www.uyghurkitap.com

Бизнесмены и предприниматели

МУЗЫКАЛЬНЫЕ КОЛЛЕРТИВЫ ПРИ ОБЪЩЕСТВЕ “ИТТИПАК“

Инструментальный ансамбль
“Интизар“

Ансамбль песни и танца
“Юлтуз”

Танцевальная группа
“Интизар“

Децкий инструментальный
ансамбль “Интизар“

Ансамбль “Гузяль“ 1982 г. Художественный руководитель Низамидин Ибдиминов

ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВА ОБЩЕСТВА УЙГУРОВ “ИТТИПАК“ В РЕГИОНАХ

г. Узген Ошская область

г. Джалал-Абад Джалал-Абадская область

с. Кашкар-Кыштак Ошская область

г. Кара-Балта Чуйская область

www.uyghurkitap.com

г. Каракол Иссык-Кульская область

г. Токмак Чуйская область

Источники и литература:

Архивные источники:

1. Архив ГИМ КР.
2. Архив Общества “Иттипак”.
3. Личный архив автора.Полевые материалы автора, 2014 г., поездки по местам компактного проживания уйгуров.
4. Рукописные фонды НАН КР.
5. ЦГА КР, ф.734, оп. 1, д. 1, 3, 4, 5, 6, 9.

Научная литература:

1. *Асанканов А.* Кыргызы Синьцзяня. – Бишкек, 2009.
2. *Абдрахманов Б.Дж.* Деятельность органов государственной безопасности Кыргызстана в 1918-1953 гг. // Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук. – Бишкек, 2013.
3. *Бабаджанов С.*Семь мостов между прошлым и будущим. Книга-альбом. – Бишкек, 2010.
4. *Бабаджанов С.*Нарисовать Айтматова. Книга-альбом. – Бишкек, 2013.
5. *Бартольд В.В.* К истории орошения Туркестана. Соч. в 9 т. Т.3. – М., 1965.
6. *Баудунов А.А.* Династия уйгурских интеллектуалов. – Бишкек, 2012.
7. *Бернштам А.Н.* Уйгуры и Семиречье / В кн.: Белек С.Е. Малову. – Фрунзе, 1946.
8. *Галицкий В., Плоских В.* Старинный Ош. – Фрунзе, 1987.
9. *Гейер Н.Н.* Весь русский Туркестан. – Ташкент, 1908.
10. Книга памяти. Сводный том. – Бишкек, 2012.
11. *Кляшторный С.Г., Султанов Т.И.* История тюркского населения Восточного Туркестана (на уйгурском языке). – Урумчи, 2000.
12. Литература уйгуров Кыргызстана. Хрестоматия /Составитель – А.А. Баудунов. – Бишкек, 2001.
13. *Наманов А.* Первопроходец, достойный подражания. ”Иттипак”, №8, август 2010.
14. *Нарынбаев А.И.* Некоторые вопросы сближения наций. – Фрунзе, 1965.
15. *Нарынбаев А.И.* Прогрессивная общественно-философская мысль уйгуров второй половины XIXв. – Фрунзе, 1988.
16. *Нарынбаев А.И.* Махмуд Кашгари – классик средневековой общественной мысли. – Бишкек, 1993.
17. *Нарынбаев А.И.* Из истории общественной мысли древних и средневековых уйгуров. –Бишкек, 1994.
18. *Нарынбаев А.И.* Уйгурские мыслители. –Бишкек, 1995.
19. *Нарынбаев А.И., Баудунов А.А.* Этическая мысль уйгуров первой половины XIX века.–Бишкек, 2001.
20. *Асанканов А.А.* История Кыргызстана. – Бишкек, 2009.
21. *Плоских В.М., Джунушалиев Д.Д.* История кыргызов и Кыргызстана. Учебник для вузов. – Бишкек, 2009.
22. *Позднев Д.* Исторический очерк уйгуров (по китайским источникам). – СПб., 1899.
23. *Рузиев М.* Возрожденный уйгурский народ. – Алма-Ата, 1982.
24. *Хамраева Г.* Этнокультурное развитие уйгуров Кыргызстана. – Бишкек, 2001.
25. Үмүтүм менин – Ата-журт. Жыйнак. – Бишкек, 1994.

Периодические издания:

1. “Коммунизм туги” гез., 1969, 9 мая.
2. “Кыргыз Туусу” гез., 1972, 22 февраля.
3. Республиканская общественно-политическая газета Общества уйгуров Кыргызской Республики «Иттипак», №1(80), 2002; № 11, ноябрь 2008; № 4, апрель 2012.
4. Газ. “Советская Киргизия”, 1944, 14 октября.

www.uyghurkitap.com

Sources and Literature:

Archive sources:

1. Archive of SHM KR.
2. Archive of "Ittipak".
3. Personal archive materials of the author. Field findings of the author, 2014, a trip to the places of compact residence of the Uighurs.
4. Script archives of the National Academy of Sciences.
5. CSA KR, f.734, Op. 1 d. 1, 3, 4, 5, 6, 9.

Scientific literature:

1.*Asankanov A.* Kyrgyz of Xinjiang. - Bishkek, 2009.
2.*Abdrahmanov B.Dzh.* Activities of state security bodies of Kyrgyzstan in 1918-1953. // Dissertation for the degree of Candidate of historical sciences. - Bishkek, 2013.
3. *BabadjanovS.* Seven bridges between the past and the future. Book-album. - Bishkek, 2010.
4.*Babadjanov S.*To paint Aitmatov.Book-album. - Bishkek, 2013.
5.*Bartold V.V.*On the history of irrigation in Turkestan. Op. 9 m. V.3. - M., 1965.
6. *Baudunov A.A.*Dynasty of Uighur intellectuals. - Bishkek, 2012.
7. *Bernstamm A.N.* Uighurs and the Seven Rivers / In .: Belek S.E. Malovu. - Frunze 1946.
8. *Galitsky V.,* Ploskih V.Ancient Osh. - Frunze, 1987.
9. *Geyer N.N.* All Russian Turkestan. - Tashkent, 1908.
10. The Book of Memory. Summary Volume. - Bishkek, 2012.
11.*Klyashtorny S.G., Sultanov T.I.*History of the Turkic people of East Turkestan (in Uighur language) - Urumqi, 2000.
12. Literature of Uighurs in Kyrgyzstan. A Reader/Author – Baudunov A.A. - Bishkek, 2001.
13. *Namanov A.* Pioneer worthy of emulation. "Ittipak", №8, August 2010.
14.*Narynbaev A.I.* Questions on convergence of nations. - Frunze, 1965.
15.*Narynbaev A.I.* Progressive social and philosophical thought of Uighurs in second half of XIX century. - Frunze, 1988.
16.*Narynbaev A.I.* Mahmud Kashgari - a classic of medieval social thought. - Bishkek, 1993.
17.*Narynbaev A.I.* From history of social thought of the ancient and medieval Uighurs. -Bishkek, 1994.
18. *Narynbaev A.I.* Uighur thinkers. -Bishkek, 1995.
19. *Narynbaev A.I., Baudunov A.A.* Ethical thought of Uighurs the first half of the nineteenth century. -Bishkek, 2001.
20. *Asankanov A.A.* History of Kyrgyzstan. - Bishkek, 2009.
21. *Ploskih V.M., Dzunushaliev D.D.*The history of the Kyrgyz people and Kyrgyzstan.Textbook for high schools. - Bishkek, 2009.
22. *Pozdnev D.* Historical Sketch of the Uighurs (in Chinese sources). - St. Petersburg., 1899.
23. *Ruziyev M.* Revived Uighur people. - Alma-Ata, 1982.
24. *Khamraeva G.* Ethnic and cultural development of the Uighurs in Kyrgyzstan. - Bishkek, 2001.
25. Ymytym menin - Ata-Jurt.Zhyynak. - Bishkek, 1994.

Periodicals:

1. "Communism tugi" newspaper, 1969, May, 9th.
2. "Kyrgyz Tuusu" newspaper, 1972, February, 22nd.
3. Republican political newspaper Uighurs Society of the Kyrgyz Republic "Ittipak», №1 (80), 2002; # 11, November, 2008; # 4, April 2012.
4."Soviet Kyrgyzstan" newspaper, 1944, October 14th.

مەنبەلەر ۋە ئەدەبىياتلار

ئارخىۋ مەنبەلىرى:

1. قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى دۆلەتلىك ئىچكى ئىشلار مىنىستىرلىگىنىڭ ئارخىۋى
2. «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ ئارخىۋى.
3. مۇئەللىپنىڭ شەخسىي ئارخىۋى. مۇئەللىپنىڭ دالا ئىكسپېدىتسىيەلىرىدە توپلىغان ماتېرىياللىرى. 2014 ـ يىل، ئۇيغۇرلار زىچ ئىستىقامەت قىلىشىۋاتقان جايلارغا قىلىنغان سەپەرلەر.
4. قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ قوليازمىلار فوندى.
5. قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى مەملىكەتلىك فوندى. 734، ئوپ. 1، د. 9،6،5،4،3،1.

ئىلمىي ئەدەبىيات:

1. ئاسانقانوۋ ئا. شىنجاڭ قىرغىزلىرى. ـ بىشكەك، 2009.
2.ئابدراخمانوۋ ب. ژ. 1918ـ1953 ـ يىللار ئارىلىغىدا قىرغىزستاندىكى خەۋپسىزلىكنى ساقلاش ئورگانلىرىنىڭ ئىلىپ بارغان ئىش پائالىيىتى //تارىخ پەنلىرىنىڭ نامزىتى دەرىجىسىنى ئىلىش ئۈچۈن يېزىلغان دىسسېرتاتسىيە، بىشكەك، 2013.
3. باباجانوۋ س. ئۆتمۈش بىلەن كېلەچەك ئارىسىدىكى يەتتە كۆرۈك. كىتاپ ـ ئالبوم. ـ بىشكەك، 2010.
4. باباجانوۋ س. ئايتماتوۋنىڭ سۈرىتىنى سىلىش. كىتاپ ـ ئالبوم. ـ بىشكەك، 2013.
5. بارتولد ۋ.ۋ. تۈركستاننىڭ سۇ چىقىرىش تارىخىغا ئائىت. ئەسەر. 9 توملۇق. ت.3. ـ مۇسكۋا.، 1965.
6. باۋدۇنوۋ ئە.ئا. ئۇيغۇر دانالىرىنىڭ سۇلالىسى. ـ بىشكەك، 2012.
7. بېرنشتام ئا.ن. ئۇيغۇرلار ۋە يەتتىسۇ /بېلېك، س.ې.مالوۋقا كىتاۋىدا. ـ فرۇنزې، 1946.
8. گالىتسكىي ۋ.، پلوسكىخ ۋ. قەدىمىي ئوش. ـ فرۇنزې، 1987.
9. گېيېر ن.ن. پۈتكۈل رۇس تۈركستانى. ـ تاشكەنت، 1908.
10. خاتىرىلەر كىتاۋى. توپلانما. ـ بىشكەك، 2012.
11. كلياشتورنىي س.گ.، سۇلتانوۋ ت.ى. شەرقىي تۈركستان تۈركىي ئاھالىسىنىڭ تارىخى (ئۇيغۇر تىلىدا). ـ ئۈرۈمچى، 2000.
12. قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئەدەبىياتى. خرېستوماتىيە / تۈزگۈچى ـ ئە.ئا.بائۇدۇنوۋ. ـ بىشكەك، 2001.
13. نامانوۋ ئا. تەقلىت قىلىشقا تۇرلىق ئىز ئاچار. «ئىتتىپاق»، №8، ئاۋغۇست 2010.
14. نارىنبايېۋ ئە.ى. مىللەتلەرنىڭ يېقىنلىشىشىغا ئائىت بەزى مەسىلىلەر. ـ فرۇنزې، 1965.
15. نارىنبايېۋ ئە. ى. XIX ـ ئەسىرنىڭ ئىككىنچى يېرىمىدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ ئىلغار ئىجتىمائىي ـ پەلسەپەۋىي تەپەككۈرى. ـ فرۇنزې، 1988.
16. نارىنبايېۋ ئە. ى. ماخمۇد قەشقەرىي ـ ئوتتۇرا ئەسىر ئىجتىمائىي تەپەككۈر كلاسسىگى. ـ بىشكەك، 1993.
17. نارىنبايېۋ ئى.ى. قەدىمىي ۋە ئوتتۇرا ئەسىر ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئىجتىمائىي تەپەككۈرى تارىخىدىن. ـ بىشكەك، 1994.
18. نارىنبايېۋ ئە.ى. ئۇيغۇر مۇتەپەككۈرلىرى. ـ بىشكەك، 1995.
19. نانىبايېۋ ئى.ى.، باۋدۇنوۋ ئە.ئا. XIX ـ ئەسىرنىڭ بىرىنچى يېرىمىدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ ئېتىكىلىق تەپەككۈرى. ـ بىشكەك، 2001.
20. ئاسانقانوۋ ئا.ئا. قىرغىزستان تارىخى. ـ بىشكەك، 2009.
21. پلوسكىخ ۋ.م.، جۇنۇشئەلىيېۋ د.د. قىرغىزستان ۋە قىرغىز خەلقىنىڭ تارىخى. ئالىي ئوقۇش ئورۇنلىرى ئۈچۈن دەرسلىك. ـ بىشكەك، 2009.
22. پوزدنىيېۋ د. ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخىي ئوچېركى (خىتاي مەنبەلىرى ئاساسىدا). ـ سپب.، 1899.
23. رۇزىېۋ م. ياڭلىۋاشتىن تۇغۇلغان ئۇيغۇر خەلقى. ـ ئالمۇتا، 1982.
24. ھەمراېۋا گ. قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئەتنومەدەنىي تەرەققىياتى. ـ بىشكەك، 2001.
25. ئۈمۈتۈم مېنىڭ ـ ئاتا ـ ژۇرت. ـ بىشكەك، 1994.

СОДЕРЖАНИЕ

Приветствие председателя Ассамблеи народа Кыргызстана академика Бектемира Мурзубраимова........4

Вводное слово председателя Общества «Иттипак» Артыка Хаджиева........6

От автора........8

Глава 1. Страницы истории уйгуров Кыргызстана........10

Уйгуры на территории современного Кыргызстана........10

Годы советского строительства. Деятельность Революционного Союза "Уйгур"........15

Деятельность союза "Уйгур" в составе союза " Кошчи"........18

Годы сталинских репрессий. Ата-Бейит – мемориал трагически погибшим гражданам Кыргызстана........24

Уйгуры в Великой Отечественной войне........40

Послевоенный период. Система сельского хозяйства и промышленности республики........46

Независимость Кыргызстана.Участие уйгуров в Апрельской революции 2010года........54

Глава 2. Вклад уйгуров в развитие различных сфер политической, экономической и культурной жизни Кыргызстана........56

Система охраны безопасности и правопорядка страны........56

Сфера образования........60

Факультет уйгурской филологии Института Интеграции Международных Образовательных Программ (ИИМОП) КНУ им. Ж.Баласагына........66

Вклад уйгуров в развитие гуманитарных наук Кыргызстана........70

Вклад уйгуров в развитие здравоохранения страны........74

Развитие литературы и искусства........80

Масс-медиа уйгуров Кыргызстана 88

Достижения в спорте........96

Развитие бизнеса и предпринимательства.Торговый комплекс «Мадина» – «продолжатель» многовековых традиций Великого Шёлкового пути........98

Уйгурская кухня –один из брендов современного города Бишкека........104

Общественное объединение уйгуров Кыргызской Республики "Иттипак"........108

Вместо заключения. Современные этнокультурные процессы........120

Источники и литература........148

ۋاقتلىق نەشرلەر:
1. «كوممۇنىزم تۇغى» گېز.، 1969، 9 ـ ماي.
2. «قىرغىز تۇۇسۇ» گېز.، 1972، 22 ـ فېۋرال.
3. قىرغىزستان جۇمھۇرىيتى ئۇيغۇرلىرىنىڭ جۇمھۇرىيەتلىك ئىجتىمائىي ـ سىياسىي گېزىتى «ئىتتىپاق» №1(80)، 2002؛ №11، نويابر 2008؛ №4، ئاپرېل 2012.
4. «كېڭەش قىرغىزىيەسى»، 1944، 14 ـ ئوكتەبر.

مۇندەرىجە

قىرغىزستان خەلقى ئاسسامبلېيەسىنىڭ رەئىسى ئاكادېمىك بېكتېمىر مۇرزۇبرائىموۋنىڭ تەبرىك سۆزى 4
«ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى ئارتىق ھاجىيېۋنىڭ كىرىش سۆزى..........7
مۇئەللىپتىن...............10
1 باپ. قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى تارىخىنىڭ سەھىپىلىرى...............13
بۈگۈنكى قىرغىزستان زېمىنىدىكى ئۇيغۇرلار........................13
سوۋېت ھاكىمىيىتىنىڭ قۇرۇلۇش يىللىرى. «ئۇيغۇر» ئىنقىلابىي ئىتتىپاقى...............................15
«قوشچى» ئىتتىپاقىنىڭ تەركىۋىدىكى «ئۇيغۇر» ئىتتىپاقىنىڭ پائالىيىتى.......17
ستالىن دەۋرىدىكى تەقىپ ـ جازالاش يىللىرى. ئاتا بېيىت ـ پاجىئەلىك قازا تاپقان قىرغىزستان پۇخرالىرىغا بېغىشلانغان يادىكارلىق...............19
ئۇيغۇرلار ئۇلۇق ۋەتەن ئۇرۇشى يىللىرىدا.....................34
ئۇرۇشتىن كېيىنكى دەۋر. جۇمھۇرىيەتنىڭ يېزا ئىگىلىك ۋە سانائەت سىستېمىسى...............................41
قىرغىزستان مۇستەقىللىقى. ئۇيغۇرلارنىڭ ئاپرېل ئىنقىلابىغا ئىشتىراك قىلىشى.................47
2 باپ. ئۇيغۇرلارنىڭ قىرغىزستاننىڭ سىياسىي، ئىختىسادىي ۋە مەدەنىي ھاياتىدىكى ھەر خىل ساھالار تەرەققىياتىغا قوشقاب ئۇلۇشى...............49
مەملىكەتنىڭ خەۋپىلىك ۋە قانۇنىي تەرتىپىنى ساقلاش سىستېمىسى...............49
مائارىپ ساھاسى...............................53
ي. بالاساغۇن نامىدىكى قىرغىزستان مىللىي ئۇنىۋېرستېتىنىڭ خەلقئارا بىلىم بېرىش پروگراممىلىرىنىڭ ئىنتېگراتسىيە ئىنستىتۇتى ئۇيغۇر فىلولوگىيەسى فاكۇلتېتى 59
ئۇيغۇرلارنىڭ قىرغىزستان گۇمانىتار پەنلىرىنىڭ تەرەققىياتىغا قوشقان تۆھپىسى...............62
ئۇيغۇرلارنىڭ مەملىكەتنىڭ سالامەتلىگىنى ساقلاش تەرەققىياتىغا قوشقان تۆھپىسى...............64
ئەدەبىيات ۋە سەنئەتنىڭ تەرەققىياتى.................70
قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ مەتبۇئاتى....................76
سپورتتىكى ئۇتۇقلار.........................83
تىجارەت ۋە ئىشبىلەرمەنلىك تەرەققىياتى. «مەدىنە» سودا كومپلېكسى ـ ئۇلۇق ئىپەك يولى كۆپ ئەسىرلىك ئەنئەنىلىرىنىڭ داۋاملاشتۇرغۇچىسى......................84
ئۇيغۇر ئاشخانىسى ـ زامانىۋىي بىشكەك برېندلىرىنىڭ بىرى...............88
قىرغىزستان جۇمھۇرىيىتى ئۇيغۇرلىرىنىڭ «ئىتتىپاق» جەمئىيەتلىك بىرلەشمىسى......................90
«ئىتتىپاقنىڭ» جاي ـ جايلاردىكى دائىمىي ئەزالىرىنىڭ ئىسىملىرىنى چوڭقۇر پەخىرلىنىش ئىلكىدە تىلغا ئالىمىز...............98
خۇلاسە ئورنىدا. زامانىۋىي ئېتنومەدەنىي جەريانلار..........101
مەنبە ۋە ئەدەبىياتلار..................108

TABLE OF CONTENTS

Greeting the Chairman of the Assembly of the People of Kyrgyzstan, Academician - Bektemir Murzubraimov....................5
Introductory remarks by the Chairman of "Ittipak" Associaiton
Artyk Khadjiev....................7

The Author's Foreword....................9
Chapter 1: Pages of History of the Uighurs in Kyrgyzstan 13
Uighurs on the territory of modern Kyrgyzstan 13
Years of the Soviet Revolutionary Construction. Activities of the "Uighur" Union....................15

The activities of the "Uighur" Union within the "Koshchi" Union.................... 19

Years of Stalin's repressions. Ata Beyit - memorial to the people of Kyrgyzstan, who died tragically died in repressions....................21

Uighurs in the Great Patriotic War 39
The postwar period. The system of agriculture and industry of the Republic 43

Independence of Kyrgyzstan. Participation of Uighurs in the April Revolution 55

Chapter 2: The contribution of Uighurs to the development of different spheres of political, economic and cultural life of Kyrgyzstan 55

Safety, security and law enforcement system of the country 55

Educationsector....................61
Department of Uighur Philology at the Institute of Integration of International Educational Programs (IIIEP) KNU named after J. Balasagyn 67

The contribution of Uighurs to the development of humanitarian Sciences of Kyrgyzstan....................71

Contribution of Uighurs to the development of healthcare in the country....................73

The development of literature and art 81

Uighur media in Kyrgyzstan 89

Achievements in sport 97

Business development and entrepreneurship. "Madina" Trade Center–"successor" of centuries-old traditions of the Great Silk Road 99

Uighur cuisine - one the current brands in modern Bishkek 103
Public Association of Uighurs in the Kyrgyz Republic "Ittipak"....................105

Instead of a conclusion. Joint ethno-cultural processes 119
Sources and literature 149

قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى

قىرغىزستان خەلقى ئاسسامبلېيەسى قۇرۇلغانلىقىنىڭ 20 يىللىقىغا ۋە
قىرغىزستان ئۇيغۇرلىرى «ئىتتىپاق» جەمئىيىتى قۇرۇلغانلىقىنىڭ
25 يىللىقىغا بېغىشلىنىدۇ.

Уйгуры Кыргызстана

Двадцатилетию Ассамблеи народа Кыргызстана и
Двадцатипятилетию общества уйгуров «Иттипак» посвящается

Uighurs of Kyrgyzstan

Dedicated to the twentieth anniversary of the Assembly of the People of Kyrgyzstan
and twenty-fifth anniversary of "Ittipak" Uighurs Association

Формат издания 60x84/16
Заказ №60070. Тираж 1000

Компьютерная верстка:
Г. Лазаренко
Корректор: Б. Сыргакова

Отпечатано ОсОО Континент Принт